

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 16 mars justerades.

§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2016/17:388

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:388 Användningen av UNRWA:s medel
av Mikael Oscarsson (KD)

Interpellationen kommer inte att kunna besvaras inom föreskriven tid.

Skälet till dröjsmålet är deltagande i en ceremoni på Arlanda för Zaida
Catalán.

Stockholm den 3 april 2017

Utrikesdepartementet

Isabella Lövin (MP)

Enligt uppdrag

Håkan Åkesson

Expeditionschef

Interpellation 2016/17:397

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:397 Förtroendet för Natos försvarsförpliktelser
av Pål Jonson (M)

Interpellationen kommer inte att kunna besvaras inom föreskriven tid.

Skälet till dröjsmålet är deltagande i en ceremoni på Arlanda för Zaida
Catalán.

Stockholm den 3 april 2017

Utrikesdepartementet

Margot Wallström (S)

Enligt uppdrag

Håkan Åkesson

Expeditionschef

Interpellation 2016/17:411

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:411 Sysselsättningsfasen
av Lotta Finstorp (M)

Interpellationen kommer att besvaras den 25 april.

Skälet till dröjsmålet är inbokade resor och engagemang som inte kan
ändras.

Stockholm den 31 mars 2017

Arbetsmarknadsdepartementet

Ylva Johansson (S)

Enligt uppdrag

Susanne Södersten

Expeditionschef

Interpellation 2016/17:412

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:412 Åtgärder för minskad psykisk ohälsa
av Lotta Finstorp (M)

Frågan kommer att besvaras tisdagen den 2 maj 2017.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade resor.

Stockholm den 31 mars 2017

Socialdepartementet

Gabriel Wikström (S)

Enligt uppdrag

Marianne Jenryd

Expeditionschef

§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2016/17:128 till utrikesutskottet

EU-dokument

KOM(2017) 150 till miljö- och jordbruksutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den*
26 maj.

§ 4 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2016/17: MJU12 Djurskydd

Finansutskottets betänkande
2016/17:FiU30 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om
faktablad för Priip-produkter

§ 5 Åldersbedömning tidigare i asylprocessen

*Åldersbedömning
tidigare i asyl-
processen*

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2016/17:SfU18
Åldersbedömning tidigare i asylprocessen (prop. 2016/17:121)
föredrogs.

Anf. 1 MIKAEL CEDERBRATT (M):

Fru talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna 7 och 8.

Det här är en efterlängtat proposition, men ack vad den har dröjt. Tyvärr är detta ett signum för den nuvarande regeringen.

Propositionen är på det hela bra, men den har sina brister. För det första borde åldersbedömningen göras direkt vid ankomsten till Sverige. Det är viktigt att barn behandlas rätt och får det stöd som de behöver. Det måste vara en omskakande resa att färdas över jorden ensam, utan mor eller far. Detta innebär att det är viktigt, och ibland helt nödvändigt, att ge dessa barn stöd och behandling.

Vi behöver använda varenda krona av de resurser som finns till dessa barn. Därför måste de medlen gå till barn och inte till vuxna som säger att de är barn. Det kan också innebära onödiga risker att blanda barn, utan föräldrar närvarande, med andra vuxna som inte är släktingar. Det är därför vi moderater anser det mer än rimligt, för barnens skull, att åldersbedömningen görs direkt vid ankomsten.

För det andra vet vi att det har varit svårt för Migrationsverket att få åldersbestämningar på plats. Detta har i mångt och mycket berott på att landstingen har ansvarat för sådana åtgärder, och där har intresset – minst sagt – varit svalt. Vi moderater tror därför att det vore bra om Migrationsverket anställer egna läkare för att tillgodose de ungas och statens intressen i denna fråga.

För det tredje, fru talman, bör det vara frivilligt att genomgå en sådan åldersbedömning. Men om någon vägrar, i ett fall då åldern bedöms som oklar, bör den personen bedömas som vuxen. Detta gäller naturligtvis inte om det föreligger särskilda skäl att vägra. Tesen att den som intet har att dölja inte har något att förlora på sanningen bör tillämpas.

För det fjärde: Som ett led i att ge dessa ensamkommande barn det stöd de behöver har de placerats i HVB-hem, där kommunen är huvudman. Det innebär att de anställda vid hemmen dagligen ser och träffar dessa barn, och de anställda kommer efter en tid att lära känna dem. Om det då skulle uppstå tvivel om huruvida det rör sig om ett barn eller en vuxen bör kommunen ha rätt att begära en åldersbedömning – detta för att barnen ska känna sig trygga.

Slutligen, fru talman, vill jag nämna att vi moderater anser att de nya föreskrifterna bör kunna tillämpas även om ansökan har registrerats före den 1 februari 2017, vilket är det datum som regeringen föreslår.

Anf. 2 PAULA BIELER (SD):

Fru talman! Även jag vill börja med reservationerna. Vi står bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 7, gemensamt med Moderaterna, och till reservation 11.

I det förra anförandet kunde vi höra att lagstiftningen är välkommen, men ack vad sent den kom. Dessa ord stämmer jag givetvis in i – det är ingen hemlighet att vi från Sverigedemokraterna under lång tid har pekat på behovet av liknande lagstiftning och av att säkerställa att de som behandlas som barn också är barn.

Jag kan samtidigt inte låta bli att tycka att detta är lite hycklande av någon från ett parti som hade regeringsmakten under tidigare mandatperiod. Vi vet att även allianspolitiker har lyft fram behovet av åldersbedömningar – exempelvis finns en artikel från 2012 av centerpartisten Staffan Danielsson som handlar om just detta. Lagstiftningen hade kunnat komma på plats betydligt tidigare än vad som nu är fallet.

Fru talman! Med detta sagt är det här definitivt ett bra första steg, även om det kommer alldeles för sent. Det är ohållbart att ha en ordning där resurser som är avsedda för barn riskerar att gå till vuxna. Framför allt är det ohållbart att – som vi nyss hörde – barn som placeras i boenden för att de ska få extra trygghet riskerar att hamna med vuxna personer. Dessa personer är inte bara vuxna utan har även visat att de inte har någon respekt för regelverk och lagar. Det skapar otrygghet och osäkerhet.

Förra veckan kunde vi i samband med flera fall läsa att det inte är av misstag som personer uppger fel ålder. Det har kommit flera vittnesmål under lång tid, inte minst i den granskning som Expressen gjorde förra veckan, där personer som har kommit hit först har uppgivit att de är ensamkommande barn och att de är 16–17 år men sedan har erkänt att de är vuxna. Den artikel från förra veckan som hade rubriken ”Ja, jag är 22... fast i Sverige är jag 17 år” är ingen ny historia – det är ingen ny berättelse. Just därför är det extra allvarligt att vi inte har vidtagit konkreta granskningsåtgärder för detta.

I våra grannländer har man ålderstestat sedan flera år tillbaka, och det har rapporterats att uppemot 50, 60, 70 eller ibland 80 procent av de personer som har ålderstestats har visat sig vara vuxna. Det ska givetvis påpekas att man inte testar samtliga som uppger att de är ensamkommande, utan detta sker när det finns en viss osäkerhet, men det är ändå en väldigt hög siffra. Många har sett möjligheten och tagit tillfället i akt att uppge en lägre ålder, eftersom de vet att de då har en chans ett bli bedömda på ett annat sätt.

Det är också givet att man väljer det land som inte gör noggranna granskningar. När jag för tre fyra veckor sedan var i Bryssel på en konferens om asylsituationen i Europa just nu – om migrantströmmarna hit – frågade jag en representant för gode män från Nederländerna om hur de arbetar med åldersbedömningar. Han svarade bland annat att de gör åldersbedömningar till och från. Nu har de haft en period där de inte har behövt göra detta, eftersom antalet fall minskade drastiskt sedan de började med

att göra åldersbedömningar. Det var inte längre lika många som uppgav fel ålder.

Detta gav en preventiv effekt. Det påverkar migrationsflödet och hur människor beter sig – det påverkar huruvida de försöker att lämna felaktiga uppgifter eller inte. Nu såg man i Nederländerna åter ett ökat behov och skulle därför börja med ålderstesterna igen. Lagstiftning har effekt, liksom – tyvärr – vår släpphänthet.

Fru talman! Jag sa inledningsvis att detta är ett bra första steg, och det är just ett första steg. Det finns betydligt mer att göra än dessa små steg i rätt riktning, där man åtminstone får till stånd en lagstiftning som tydligare visar att bevisbördan när det gäller fakta som ger särskilda fördelar ligger på den person som uppger att den befinner sig i en viss situation – i detta fall att den är minderårig.

Det är inte staten som ska bevisa att en person är vuxen, utan det är den som hävdar att den är minderårig och som därmed hävdar rätt till särskilda fördelar som ska styrka sitt behov av detta.

Därför införs också ett erbjudande till dem vars ålder riskerar att skrivas upp av Migrationsverket. De kan välja att bli ålderstestade för att visa att de verkligen är minderåriga. Som detta är utformat i förslaget handlar det dock, som sagt, bara om de personer vars ålder Migrationsverket planerar att skriva upp – inte om samtliga fall där åldern är oklar.

Det kan vid en första anblick tyckas räcka, för om det är oklart kommer man rimligtvis att skriva upp åldern så som bevisbördan är. Men givet de berättelser och rapporter vi har hört från Migrationsverket förra eller förrförra året tenderar man av tidspress och en önskan att avsluta så många ärenden så snabbt som möjligt och med så få överklaganden som möjligt att snabbt ge den asylsökande ett bifall i stället för att göra en längre prövning. Därmed finns det en uppenbar risk för att vi hamnar i en liknande situation som 2015 med ett mycket stort inflöde till Sverige och att man för enkelhets skull inte skriver upp åldern för att det kommer att bli en utdragen process. Man låter i stället personen som säger sig vara ett barn bedömas som barn för att kunna gå vidare.

Fru talman! Därför anser vi i Sverigedemokraterna att man bör göra det tydligt i lagen att i samtliga fall där det inte är uppenbart att det rör sig om ett barn ska man utgå från att personen ska bedömas som vuxen, om inte personen genomgår en ålderstest som tydligt visar att det är ett barn och om inte det är oklart även efter en medicinsk åldersbedömning, för medicinska åldersbestämningar är inte alltid hundra procentigt säkra. Det kommer alltid att finnas fall där barnens eller de vuxnas ålder är oklar.

Då har vi en princip, benefit of the doubt, som innebär att man ska döma till personens fördel. Personen kommer alltså att registreras som barn. Det är en procedur som ändå är rimlig. Har man använt alla de möjligheter som finns för att se om det är ett barn eller inte och det fortfarande är oklart är det rimligt att inte riskera att ett barn bedöms som vuxen. Men problemet att vuxna eventuellt kan bosätta sig med barn och därmed ut-sätta barnen för risk kvarstår. Därför är det Sverigedemokraternas mening att alla de fall där personer registreras som barn därför att man efter en medicinsk åldersbedömning fortsatt inte vet helt säkert ska särskiljas från de fall där det faktiskt kunnat styrkas att det rör sig om barn – för barnens trygghets skull.

I den lagstiftning som föreslås talar man egentligen om att de beslut som ska komma tidigare under asylprocessen, vilket är välkommet, ska vara tillfälliga. Men vi sverigedemokrater anser att de bör kunna vara slutgiltiga i och med att alla de beslut som ska fattas ska vara baserade antingen på uppenbarhet eller på en medicinsk bedömning på vetenskaplig grund, alternativt på att det finns verkligt starka bevis i annan form, som godkända och styrkta identitetshandlingar. Detta ska gälla, utom i de få fall där åldern fortfarande kommer att vara oklar. Därför menar vi att samtliga beslut bör kunna betraktas som slutgiltiga från start. Det är orimligt att det skulle komma fram nya uppgifter senare i processen som gör att man ändrar åldern, utom de oklara fallen fortsatt. Det är de enda fall som vi anser ska kunna överklagas.

Bland annat Moderaterna har en reservation om att kommuner ska kunna be om åldersbedömningar. Sverigedemokraterna stöder inte reservationen utan föreslår en bredd i åtgärder, bland annat som sagt att samtliga ska prövas men också att man ska kontrollera åldern på dem som har registrerats som ensamkommande barn redan sedan 2011, eftersom det var då vi fick en betydligt generösare tolkning av vår migrationslagstiftning med förändrad praxis. Med våra förslag skulle det inte längre finnas ett behov för kommuner själva att begära åldersbedömningar, utan samtliga oklara fall bör ändå kunna fångas upp.

Däremot stöder vi yrkandet om att om man nekar till att delta i medicinsk åldersbedömning, trots att det egentligen är för personens eget bästa, ska det ses som ett medgivande att bedömningen att man är över 18 år egentligen är korrekt och att man inte vill ta chansen att bevisa att den är fel.

Vi vill också gå ett steg längre än Moderaterna, som förvisso föreslår att man ska kunna använda den nya lagstiftningen även för fall som har registrerats före den 1 februari i år. Vi anser att alla fall som Migrationsverket fortfarande hanterar, som handlar om personer som uppgett att de är barn men där åldern är oklar, också ska omfattas av lagstiftningen.

Vi kunde i januari läsa ett flertal artiklar där Migrationsverket pratar om att det i dagsläget finns 20 000 öppna ärenden med personer som skulle kunna komma i fråga för åldersbedömningar. Men de omfattas ju inte av dagens lagstiftning, eftersom det är ärenden som var registrerade redan i januari i år.

Regeringen hävdar i propositionen att man undantar de här personerna därför att de redan borde ha hunnit så pass långt i processen att det slutgiltiga beslutet efter att asylprövningen avslutas ligger så pass nära i tiden. Men alla som har vistats i det här landet den senaste tiden vet ju att handläggningstiderna hos Migrationsverket är oerhört långa. Tiden från det att en ansökan registreras tills att den är färdigbehandlad är väldigt lång. Därför, återigen, ska samtliga ärenden som är öppna omfattas av lagstiftningen.

I detta anförande instämde Heidi Karlsson (SD).

Anf. 3 SOLVEIG ZANDER (C):

Fru talman! Det måste erkännas att det här är ett betänkande som innehåller en hel del bra förslag, även om vi centerpartister hade velat se några ytterligare punkter som skulle göra det ännu bättre.

Låt mig börja med det som är lite positivt i sammanhanget, och det är att man nu säger att åldersbedömningarna på barn och ungdomar ska göras mycket tidigare i asylprocessen, vilket är jätteviktigt. Det är också viktigt att Migrationsverkets beslut kan överklagas, för det ger en rättssäkerhet. Sist men inte minst kan jag nämna som positivt att den här processen inte ska dra ut på tiden, för all väntan skapar ju oro.

Den första av de fyra punkter som vi centerpartister speciellt skulle vilja trycka på som angelägna i sammanhanget är att det ska vara *tidiga*, rättssäkra och inte godtyckliga åldersbedömningar.

Den andra punkten är att de som åldersbedömdes enligt den äldre rutinen och fått avslag ska få möjlighet att prövas enligt den nya metoden.

Den tredje punkten är att ungdomar som har skrivits upp i ålder och fått avslag som håller på att omprövas ska få möjlighet att stanna kvar i den kommun där de har sin trygghet sedan tidigare.

Den fjärde punkten är att de som har fått ett jobb i Sverige ska få stanna kvar.

Vi har den senaste tiden hört hur ohyggligt dåligt de ensamkommande asylsökande barnen och ungdomarna mår. Det kommer larmrapporter om barn som begår självmord, försöker begå självmord eller har självskadebeteenden, och det kan inte vi acceptera. Vi kan inte acceptera att barn har det så förskräckligt i vårt välfärdsland Sverige, där regeringen dessutom vill att vi ska lagstifta om barnkonventionen. Då är det ju barn och ungdomar som vi i allra högsta grad ska värna.

Den främsta anledningen till att barn och ungdomar är oroliga och känner en otrygghet ligger i den lagstiftning som regeringen har beslutat om och även de åldersuppskrivningar som Migrationsverket gör.

Rättsmedicinalverkets nya metod för medicinsk åldersbedömning ska vara och är mycket bättre. Det betyder att de åldersbedömningar man gör enligt den nya metoden blir mer rättssäkra och inte lika godtyckliga.

Migrationsverket erkänner att de tidigare bedömningarna var mer godtyckliga och inte alls lika rättssäkra. Det betyder att man måste få en andra prövning när man har överklagat, om man fick sin bedömning enligt de gamla rutinerna och metoderna.

Vad skulle det innebära om man inte gör om och gör rätt? Då riskerar ungdomar som är under 18 år att utvisas till Afghanistan, och ingen enda människa vill ju att det ska ske.

Får dessa ungdomar en omprövning enligt de nya medicinska bedömningarna vet vi att de har skrivits upp och därför behöver få en andra prövning.

I avvaktan på omprövningen ska man få stanna kvar i sin kommun, för där har man sin trygghet, vilket är viktigt.

De ungdomar som har jobb i Sverige måste få stanna. Det är i allra högsta grad ett skäl att göra ett spårbyte. Centerpartiet vill ta bort gränsen på fyra månader. Alla människor i vårt land som arbetar är med och bidrar till allas vårt välbefinnande och till sitt eget. Har man fått ett jobb i Sverige har man kommit långt in i det svenska samhället och lyckats med sin integration.

Fru talman! Med Centerpartiets förslag på ändringar och kompletteringar skulle lagen bli ännu mer rättssäker och tydlig. De desperata, oroliga och otrygga ungdomarna skulle få tillbaka hoppet och drömmen om en annan värld och ett annat liv.

Alla som söker asyl ska inte få uppehållstillstånd. Det vill inte Centerpartiet. Men de regler som man söker utifrån och som man ska få sina individuella skäl prövade utifrån ska vara tydliga och lika för alla.

Fru talman! Vi politiker har ett stort ansvar för att värna om de mest utsatta personerna i vårt land, barn och ungdomar, i alla hänseenden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation, nr 9.

Anf. 4 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V):

Fru talman! Ålder har stor betydelse i det svenska asylsystemet och rättsväsendet, och därför är det i många fall viktigt att vi fastställer en persons ålder. Men tyvärr är det ibland omöjligt att fastställa den exakta åldern. Människor är inte träd med årsringar, utan vi är ganska olika.

De metoder som finns för att bestämma ålder är aldrig perfekta utan ger svar inom ett visst intervall. Vänsterpartiets kritik mot åldersbedömningar har historiskt inte handlat om bedömningarna i sig utan om att metoderna för bedömning har varit så osäkra att det har lett till bristande rätts säkerhet. Denna åsikt är ganska utbredd och delas av ett flertal organisationer och experter, som Advokatsamfundet och Svenska Barnläkarföreningen.

Nu finns det mer tillförlitliga metoder och ett tydligare regelverk för hur bedömningarna ska tolkas och genomföras. Förslaget vi i dag debatterar innebär att reglerna ska tolkas så att de är till förmån för den sökande vid eventuell osäkerhet. Detta välkomnar Vänsterpartiet.

Samtidigt finns alltid en risk att bedömningen blir missvisande. Därför måste de medicinska bedömningarna kompletteras med andra metoder, till exempel med en bedömning av barnets psykosociala utveckling och allmänna mognad. Det måste också finnas möjlighet att göra undantag vid särskilda skäl, och integriteten hos dem som undersöks måste värnas nog.

Regeringen motiverar förslaget med att detta ska förhindra att vuxna asylsökande bor tillsammans med ensamkommande barn på boenden som är anpassade för barn och att resurser avsatta för barn inte ska gå till vuxna asylsökande.

Vänsterpartiet instämmer i att det är bra att dessa problem åtgärdas genom förslaget. Men vi motiverar snarare behovet av mer rättssäkra åldersbedömningar med att det ska förhindra de godtyckliga uppskrivningarna av ensamkommandes ålder som riskerar att leda till att barn utvisas eller förlorar de rättigheter de har som just barn. Man kan också fråga sig varför vi talar så lite om att det är viktigt att förhindra att barn kan tvingas bo med vuxna om de skrivs upp i ålder.

Fru talman! Låt oss titta lite bakåt på vad som har hänt. Metoderna för att göra åldersbedömningar av ensamkommande asylsökande barn har varierat genom åren och gjorts med mer eller mindre godtyckliga metoder.

Under en period runt 2005 röntgades i stort sett alla, och hela osäkerhetsintervallet, två till fyra år, utnyttjades då till den asylsökandes nackdel.

I och med att nya riktlinjer infördes med krav på att osäkerhetsintervallet skulle vara till den sökandes fördel upphörde i praktiken åldersbedömningarna. Det resulterade i problem med att vuxna placerades i ungdomsboenden. Då började i stället åldersbedömningar göras efter handläggarnas egna uppfattningar, vilket såklart ledde till tveksamma bedömningar och omfattande kritik.

År 2012 kom Socialstyrelsen med nya riktlinjer om hur åldersbedömningar skulle gå till. Utifrån dem gjordes en överenskommelse mellan Migrationsverket, Socialstyrelsen och Svenska Barnläkarföreningen. Det bestämdes att barnläkare skulle göra bedömningarna och att röntgen skulle vara bara en del av underlaget. Åldern skulle fastställas utifrån en samlad bedömning baserad på de medicinska bedömningarna och barnets psykosociala utveckling och allmänna mognad. Det var barnläkarna som gjorde de samlade bedömningarna, och de lämnade endast de samlade bedömningarna till Migrationsverket. Det var en bra ordning.

År 2015 började Migrationsverket gå runt denna överenskommelse och begära ut röntgenbilderna ur den samlade bedömningen. Röntgenbilder är dock inte särskilt exakta eftersom det som sagt är en differens på två till fyra år, vilket är ganska mycket. Migrationsverket ignorerade helt enkelt barnläkarnas kunskap och expertis. Barnläkarna vägrade att lämna ut röntgenbilderna varpå Migrationsverket sa upp avtalet.

I dagsläget har både barnläkarna och Advokatsamfundet beslutat att inte medverka till åldersbedömningar, vilket gör det svårt för barn att bevisa sin faktiska ålder.

I debatten har barnläkarna ofta beskyllts för att bromsa i frågan och förvärpa problemet. Även Vänsterpartiet har påståtts vara mot åldersbedömningar fast det är metoderna i sig vi kritiserar. Bland annat har kritik uttalats av migrationsminister Morgan Johansson – även om det i själva verket var Migrationsverket, en myndighet som migrationsministern ansvarar för, som bröt överenskommelsen.

Sedan en tid tillbaka görs relativt få utredningar och åldersbedömningar, med undantag för ett stort antal snabba åldersuppskrivningar i anslutning till registrering under slutet av 2015. I slutet av 2016 gjordes också en stor mängd åldersuppskrivningar, ofta på beslutsdagen och utan utredning. Nära hälften av de ensamkommande barn från Afghanistan som fick beslut under 2016 fick samtidigt en åldersuppskrivning.

Jag tror att vi alla minns Systembolagets massiva kampanj om ålder. Vi vet allihop att vi behöver visa id tills vi är 25, just för att det är väldigt svårt att genom att bara titta på en människa se om den är 17 ½, 21 och så vidare. Det är väldigt olika. Det som har hänt vid de snabba uppskrivningarna är just att personal på Migrationsverket har tittat och höftat och sagt: Du är nog ungefär i den åldern. Det inte en rättssäker ordning i Sverige.

Den 5 mars gick Migrationsverket ut med en kraftig kritik av de åldersbedömningar som gjordes av myndigheten under 2016. De meddelade att inga fler beslut som behöver innehålla en bedömning av den asylsökandes ålder ska fattas förrän de nya metoder som Rättsmedicinalverket rekommenderat är i bruk.

Migrationsverket meddelade också att en särskild ledningsgrupp tillsatts för att stärka kvaliteten och för att utgöra ett stöd för handläggarna samt att omfattande utbildningsinsatser har inletts. De som har fått beslut och överklagat det kan begära att migrationsdomstolen ber Migrationsverket beställa en medicinsk åldersbedömning av Rättsmedicinalverket.

Vänsterpartiet välkomnar verkligen Migrationsverkets granskning av de åldersbedömningar de genomfört och den självkritik myndigheten uttryckt. Men mot bakgrund av hur allvarliga fel som uppdagats, hur metoderna för åldersbedömningar varierat genom åren och vilka långtgående

konsekvenser besluten får för enskilda personer bör en närmare genomlysning göras av hur åldersbedömningarna genomförts genom åren och vilka konsekvenser de har fått. En sådan genomlysning bör syfta till att klargöra ansvaret för hur bedömningarna gått till och förhindra att liknande situationer uppstår i framtiden.

På tisdagskvällen i förra veckan lyfte ett plan med tvångsutvisade till Kabul. Vi vet att det ombord på planet fanns personer som skrivits upp i ålder. Mot bakgrund av allt jag har sagt här – att det inte funnits en tillförlitlig metod för åldersbedömning och att Migrationsverket har stoppat åldersuppskrivningarna eftersom de själva såg brister i rättssäkerheten – är det uppenbart att en del ensamkommande kan ha befunnit sig på planet och hamnat i en mycket allvarlig situation.

Sverige får inte riskera att tvångsutvisa barn till ett av världens farligaste länder. En regering som säger sig vilja göra barnkonventionen till lag borde inse detta. Därför har Vänsterpartiet ställt sig bakom det yrkande om åldersbedömning före verkställighet som lagts fram av Centerpartiet.

Vi kommer om en månad, när vi debatterar regeringens proposition om uppehållstillstånd rörande studier på gymnasienivå, att debattera de svåra omständigheter som ensamkommande lever under och vad som ytterligare behöver göras. Det ser jag fram emot.

Fru talman! Det är som sagt mycket bra att regeringen lägger fram ett förslag för att förbättra rättssäkerheten i åldersbedömningarna. Det är också bra att propositionen tydligt fastslår att principen benefit of the doubt ska gälla och att bedömningarna vid osäkerhet ska tolkas till den sökandes fördel samt att de medicinska åldersbedömningarna ska bekostas av staten och inte den sökande.

Vänsterpartiet välkomnar också att bedömningen görs tidigare i processen och att det kommer att finnas möjlighet att överklaga besluten, även om det sistnämnda kan stärkas i vissa avseenden. Vänsterpartiet står bakom förslaget men ser som sagt ett par brister som måste åtgärdas.

Vi vill att den psykosociala bedömningen ska kunna vara ett viktigt underlag i de fall det inte går att genomföra en medicinsk ålderbedömning. Det är viktigt att kunna göra detta. Metoderna för åldersbedömning bör därför kompletteras med en bedömning av barnets psykosociala utveckling och allmänna mognad.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 4. Jag ber om ursäkt för att jag drog över tiden lite.

Anf. 5 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Liberalernas reservation 5 under punkt 1.

Betänkandet är väldigt viktigt av ett grundläggande och fundamentalt skäl: Vi behandlar barn och vuxna olika i Sverige. Barn har i Sverige särskilda skyddsbehov. Barn har särskilda rättigheter i Sverige. Vuxna har däremot särskilda skyldigheter gentemot barn. Detta innebär att om en person kommer till Sverige och söker asyl är det stor skillnad om personen är 17 år eller till exempel 22.

Vi vet att det tyvärr, sannolikt oftare än vad man har trott, förekommer att människor uppger att de är yngre än vad de är. Därför behövs medicinska åldersbedömningar, och dessa måste göras tidigt i processen så att vi inte blandar barn och vuxna på boenden. Det är fullständigt orimligt om

vi har flickor som är 15–17 år och traumatiserade av krig och som befinner sig på ett boende där det finns män över 20 år i korridoren och så vidare. Detta kan leda till mycket stora problem.

I Sverige är det många som har motarbetat att man ska kunna använda sig av medicinska åldersbedömningar. Jag och Liberalerna tycker att det är viktigt att man kan göra dessa bedömningar för att få ett bättre underlag för att fatta beslut om hur gamla människor är.

Jag har väldigt svårt att se varför Sverige som land ska säga att det är oviktigt att veta hur gamla människor är i vårt land. Det är klart att det är jätteviktigt att vi vet detta, ända tills människor ska gå i pension i framtiden.

Om vi nu låter tusentals människor komma in i Sverige och personer uppger att de är yngre än vad de är och det slutar med att de bedöms vara flera år yngre kommer det att få konsekvenser under människors hela liv. Därför är det viktigt att vi gör medicinska åldersbedömningar.

Detta betyder inte att åldersbedömningarna är helt vattentäta. De är mer träffsäkra nu än vad de har varit tidigare, och det innebär att man får en bättre grund för att fatta beslut om människors ålder. Därtill är det viktigt att de görs så tidigt som möjligt i processen av det skälet att de kommer att styra vilken boendeplacering en person får.

Om vi har ambitionen i Sverige att ha en fungerande, rimlig och rättssäker asylpolitik är det självklart att vi också måste göra allt för att så tidigt som möjligt fastställa hur gamla människor är.

Jag tycker egentligen inte att det finns så mycket mer att säga om detta. Liberalerna har en reservation som gäller att ensamkommande personer som är mellan 18 och 21 när de skrivs upp i ålder eller blir 18 år förlorar mycket av det stöd som tidigare har satts in under ett antal år. Det blir ett ganska abrupt skifte i tillvaron för dessa killar, och därför är det rimligt att de ska kunna ha en kontaktperson under ytterligare några år.

Liberalerna har också en reservation tillsammans med Moderaterna som innebär att kommuner, om man misstänker att det förekommer att personer finns på boenden för barn fast de är vuxna, ska kunna begära att en medicinsk åldersbedömning görs.

Anf. 6 ARON MODIG (KD):

Fru talman! Vi i KD står bakom alla våra tre reservationer i betänkandet, men här i kammaren yrkar vi bifall endast till reservation 9.

Vi debatterar i dag regeringens förslag om att åldersbedömning ska ske tidigare i asylprocessen. Om det råder oklarhet kring om en asylsökande är under 18 år eller inte ska Migrationsverket så snart som möjligt göra en åldersbedömning och fatta ett tillfälligt beslut om ålder. Innan ett sådant tillfälligt beslut fattas ska den asylsökande ges tillfälle att genomgå en medicinsk åldersbedömning. De tillfälliga besluten ska kunna överklagas.

Kristdemokraterna stöder dessa förslag. Vi tycker att det är bra att regeringen tar detta initiativ. Åtgärderna är viktiga för att i så stor utsträckning som möjligt undvika att vuxna asylsökande placeras tillsammans med ensamkommande barn men också för att vi ska kunna försäkra oss om att de resurser som ska gå till barn inte används till vuxna.

Fru talman! Kristdemokraterna har tre reservationer i det aktuella betänkandet. Alla syftar till att åstadkomma ökad rättssäkerhet. Det handlar bland annat om de övergångsregler som ska gälla för förslagen.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Åldersbedömning
tidigare i asyl-
processen*

I propositionen föreslås att de nya reglerna ska gälla från och med den 1 maj och omfatta de personer som har sökt asyl efter den 1 februari. Detta kan komma att innebära att en person som har inkommit med sin ansökan om asyl före den 1 februari och som har fått eller får en tillfällig bedömning av åldern inte får möjlighet att överklaga denna bedömning.

Kristdemokraterna anser att möjligheten att överklaga ett tillfälligt beslut om, eller en bedömning av, en asylsökandes ålder bör omfatta alla, oavsett när asylansökan har lämnats in. Om detta handlar reservation 12.

Kristdemokraterna konstaterar vidare att Barnombudsmannen och Unicef Sverige i sina remissvar anför att Migrationsverket ska inhämta uppgifter från socialtjänsten och andra personer som har träffat den asylsökande innan myndigheten fattar ett tillfälligt beslut om ålder.

Regeringen svarar på detta i betänkandet och säger att Migrationsverket ska se till att det finns ett fullgott beslutsunderlag och, precis som hittills, kommer att ha möjlighet att begära in uppgifter från socialtjänsten i de fall där det kan anses befogat och där det kan antas bidra till utredningen.

Fru talman! Detta är ett rimligt svar. Men Kristdemokraterna vill betona att det nu ankommer på regeringen att följa upp att Migrationsverket faktiskt inhämtar sådana uppgifter i de fall som det behövs. Om detta handlar reservation 6.

Fru talman! Slutligen välkomnar Kristdemokraterna att Rättsmedicinalverkets nya metoder för medicinsk åldersbedömning nu kommer igång. Men vi välkomnar också att Migrationsverket med anledning av detta nyligen beslutade att inga nya beslut ska tas i asylärenden där åldern är oklar innan de nya metoderna för åldersbedömning har kunnat tillämpas.

Kristdemokraterna tycker att det är bra men menar att även de som har fått beslut om avvisning eller utvisning, och där åldern varit avgörande för beslutet, ska erbjudas möjligheten att genomgå en medicinsk åldersbedömning enligt Rättsmedicinalverkets nya metoder innan avvisningsbeslutet verkställs. Anledningen till detta är att minderåriga inte ska riskera utvisning på grund av att de ansökt om uppehållstillstånd en kort tid innan en fungerande metod för åldersbedömning infördes. Om detta handlar reservation 9.

Anf. 7 YILMAZ KERIMO (S):

Fru talman! Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i utlänningslagen som innebär att åldersbedömningar av ensamkommande barn ska göras tidigare i asylprocessen jämfört med i dag. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i socialförsäkringsutskottets betänkande 18 och avslag på samtliga reservationer.

Under 2015 sökte sig rekordmånga asylsökande till Sverige – närmare 163 000. Vi ansträngde oss till det yttersta för att klara detta, och vi kan vara stolta över den insats som Sverige gjorde under hösten. Men situationen blev till slut ohållbar. Det stod då även klart för oss att EU:s gemensamma asylpolitik inte fungerade. De yttre gränserna upprätthölls inte, och asylsökande tilläts själva välja vilket EU-land de skulle söka asyl i. För Sveriges del ledde flyktingsituationen till att hela asylsystemet sattes under stor press. Även andra centrala samhällsfunktioner, såsom hälso- och sjukvården, skolan och den sociala barn- och ungdomsvården, har blivit hårt belastade.

Den stora flyktingvågen hösten 2015 gjorde det tydligt att vår modell att genomföra åldersbedömning senare i asylprocessen inte fungerar. Detta leder bland annat till att många asylsökande, som senare bedöms vara vuxna, under asylprocessen behandlas som ensamkommande barn. Förutom att det innebär en stor kostnad för samhället, där resurser avsedda för barn i stället går till vuxna, är det inte bra att vuxna personer bor tillsammans med barn på HVB-hem eller stödboenden.

Det är olyckligt att vuxna asylsökande kan komma att behandlas som barn under asylprocessen och därmed få del av de rättigheter och förmåner som är avsedda för barn. Det kan gälla placering i särskilt boende, skolgång och hälso- och sjukvård.

För att förslaget ska få en önskad effekt krävs att en bedömning av den sökandes ålder görs så tidigt som möjligt. Det innebär att Migrationsverket måste utreda frågan om den sökandes ålder mer noggrant vid den initiala muntliga utredningen och i förekommande fall ge den sökande skäligt råd- rum för att ta ställning till frågan om samtycke till en medicinsk åldersbe- dömning.

I de fall myndigheten erbjuder den sökande att genomgå en medicinsk åldersbedömning torde dock ett nekat samtycke utan godtagbar anledning leda till att myndighetens preliminära bedömning kvarstår, det vill säga att den sökande inte har gjort sannolikt att han eller hon är under 18 år.

Regeringen föreslår i propositionen att Migrationsverket ska bedöma en utlännings ålder tidigare i asylprocessen än vad som görs i dag. Om det råder oklarhet om huruvida en asylsökande som uppger sig vara ett ensamkommande barn är under 18 år eller inte ska Migrationsverket så snart som möjligt göra en åldersbedömning och fatta ett tillfälligt beslut om den sökandes ålder. Innan ett tillfälligt beslut fattas som innebär att den sökande bedöms vara 18 år eller äldre ska Migrationsverket ge den sökande tillfälle att genomgå en medicinsk åldersbedömning. Regeringen föreslår också att Migrationsverkets tillfälliga beslut ska kunna överklagas.

Fru talman! Vi socialdemokrater anser att detta är en efterlängtd förändring, som nu kan bli verklighet redan den 1 maj om riksdagen ställer sig bakom förslaget i betänkandet. Jag yrkar därför återigen avslag på samtliga tolv reservationer och bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 8 MIKAEL CEDERBRATT (M) replik:

Fru talman! Som jag sa i mitt anförande tycker vi moderater att man ska ge kommuner möjlighet att begära en åldersbedömning. Jag redovisade lite grann varför vi tycker det. Det beror helt enkelt på att kommunerna är huvudmän för HVB-hemmen.

Min svärson jobbade ett par år på ett boende för ensamkommande flyktingbarn. Han jobbade inte 24 timmar om dygnet, men han jobbade dygnets alla timmar. När vi talade om hans arbete uppfattade jag därför att han hade lärt känna dessa människor – i detta fall pojkar – väldigt väl. Han såg när de var glada, han såg när de var ledsna, han såg när de var arga och han såg när de var uppgivna. När en sådan person, som lär känna människor så väl, börjar misstänka att något av dessa flyktingbarn faktiskt inte är ett barn måste jag fråga Yilmaz Kerimo: Vad är det som gör att regeringen faktiskt väljer bort en sådan viktig resurs som skulle kunna bedöma och upptäcka att vi har vuxna på ställen där de inte ska vara?

Anf. 9 YILMAZ KERIMO (S) replik:

Fru talman! Först och främst tycker jag att det är beklagligt att Moderaterna som var vid makten under åtta år inte gjorde dessa ändringar tidigare. När vi nu gör dessa ändringar för att tidigarelägga åldersbedömningar är de fortfarande inte nöjda. Det är på sin plats att göra tidigare åldersbedömningar. Det är jätteviktigt.

När dessa människor redan finns på HVB-hem har man utgått från att Migrationsverket har gjort sin bedömning enligt vad som tidigare har gällt. Därför ska kommunerna inte en gång till begära en åldersbedömning. En sådan har redan gjorts, och då har man bedömt att dessa människor är barn under 18 år.

Det kan finnas vissa brister. Därför vidtas nu åtgärder för att tidigarelägga åldersbedömningen.

Anf. 10 MIKAEL CEDERBRATT (M) replik:

Fru talman! Jag kan vara självkritisk till vad vi gjorde och inte gjorde när vi satt i regeringen. Men jag tycker att det är ett dåligt argument från en ny regering att säga: Bara för att ni inte gjorde detta gör inte vi det heller.

Jag tycker att detta argument är lite ihåligt.

Detta område är svårt. Men om det finns personer som lär känna dessa människor väldigt väl har jag inte hört ett enda gott argument för att regeringen väljer bort möjligheten för kommunerna att begära en åldersbedömning.

Anf. 11 YILMAZ KERIMO (S) replik:

Fru talman! När Migrationsverket har placerat någon på ett HVB-hem, som i det fall Mikael Cederbratt nämner, innebär det som sagt att Migrationsverket har gjort bedömningen att personen är ett barn under 18 år. Man har gjort den bedömningen, och därför finns ingen anledning att ifrågasätta det igen. Nu har vi däremot börjat med en ny process där bedömningen ska ske så tidigt som möjligt, för att eventuella brister som kan ha förekommit tidigare inte ska upprepas.

Återigen: Vi har tagit ställning för att göra dessa förändringar, medan ni satt vid makten i åtta år utan att göra det – trots att vi har haft samma problem tidigare.

Anf. 12 PAULA BIELER (SD) replik:

Fru talman! Detta är som sagt en lagstiftning som går åt rätt håll men inte når hela vägen fram.

Om man bara lyssnade på Yilmaz Kerimos anförande och inte var fullt uppmärksam kunde man tycka att det lät ganska bra och som att regeringen går ganska långt. Kerimo tog upp att det i den nya lagtexten står att en åldersbedömning ska göras om det finns skäl att ifrågasätta att sökanden är under 18 år. Innan beslut fattas om att den sökande bedöms vara 18 år ska en medicinsk åldersbedömning göras. Skillnaden här är dock att den medicinska åldersbedömningen bara ska genomföras om Migrationsverket överväger att justera upp åldern och inte i samtliga oklara fall.

Jag har många gånger hört personer tro att det per automatik är medicinsk åldersbedömning det handlar om bara man pratar om åldersbedömning. Men i de enda fallen där det verkligen gäller att en åldersbedömning

ska göras om åldern är oklar kan det fortfarande vara en godtycklig, mer eller mindre okulär, bedömning eller en bedömning baserad bara på ett kortare samtal och så vidare. Det finns alltså inga garantier för att man verkligen ställer hårda krav på någon form av bevis i de oklara fallen.

Min första fråga, fru talman, är därför helt enkelt varför man från regeringens och Socialdemokraternas sida har valt att ha en lagtext som har detta hål där det fortfarande finns en risk att man inte gör medicinska åldersbedömningar i samtliga fall där det råder oklarhet. Om det finns godtagbara handlingar eller om det är uppenbart att en person är minderårig ska det givetvis inte behövas, men det går att föra in även sådana textstycken i stället för att lämna en stor, öppen lucka för godtycklig åldersbedömning även framöver.

Anf. 13 YILMAZ KERIMO (S) replik:

Fru talman! Som jag sa i mitt anförande ska möjligheten finnas om det finns oklarheter. Ifall den sökande inte kan bevisa sin ålder kan man fatta ett tillfälligt beslut och erbjuda medicinsk åldersbedömning. Det är ett erbjudande, och man måste ha samtycke.

Det jag förstår av dig, Paula Bieler, är att ni vill ha ett kollektivt beslut som gäller för alla som är minderåriga. Alla ska undersökas. I det här fallet är det så att de som kan bevisa sin ålder har gjort det, och har de inte bevisat sin ålder kan Migrationsverket i muntlig förhandling initialt ta ett tillfälligt beslut och erbjuda sökanden att genomgå en medicinsk undersökning. Det ska dock inte vara kollektivt så att alla ska göra det. Om man misstänker något ska det göras. Det är ett erbjudande till sökanden.

Anf. 14 PAULA BIELER (SD) replik:

Fru talman! Då har du tyvärr missförstått min fråga, Yilmaz Kerimo. Jag säger inte att samtliga alltid ska ha en medicinsk åldersbedömning. Jag sa just att det i fall där det är uppenbart att personen är minderårig inte ska behövas. Har man styrkta identitetshandlingar som är uppenbart giltiga ska det inte heller behövas.

Problemet är att där det står att åldersbedömning ska göras, kopplat till de oklara fallen, står det bara ”åldersbedömning”. Det finns fortfarande en lucka där den åldersbedömning som görs om det finns en osäkerhet inte behöver baseras på vetenskaplig grund. Om Migrationsverkets handläggare gör en åldersbedömning på vilka grunder som helst och säger att en person nog är under 18 – kanske för att det är lättare att fatta det beslutet eller vad det nu må vara – finns det inga garantier för att det är personen själv som har bevisat sig vara under 18 år. Ett sådant krav finns inte, och jag undrar varför man har den luckan.

Jag vill passa på att ställa en till fråga. Precis som jag nämnde i mitt anförande talade Migrationsverket så sent som i januari om att det finns ungefär 19 000–20 000 öppna ärenden där en stor del skulle kunna komma i fråga för åldersbedömningar. Ändå väljer regeringen att lägga fram ett lagförslag som bara omfattar dem som har registrerats från och med februari. Alla dessa 20 000 ärenden, som då var öppna, omfattas alltså inte av lagstiftningen. Varför väljer man det datumet?

Varför har man en lucka där Migrationsverkets handläggare fortfarande kan göra åldersbedömningar på i princip vilka grunder som helst och

där man inte ställer krav på vetenskapliga grunder för åldersbedömningen om det finns osäkerhet om åldern?

Anf. 15 YILMAZ KERIMO (S) replik:

Fru talman! Först vill jag återigen säga att man ska fatta ett tillfälligt beslut om man är osäker, och det kan fattas på till exempel psykosociala eller andra sociala grunder, eller muntliga samtal. Man kan inhämta uppgifter från socialtjänsten för att fatta ett tillfälligt beslut. Nästa steg är att erbjuda medicinsk åldersbedömning. Jag har sagt det tidigare, och jag säger det återigen.

När det gäller den andra frågan handlar hela propositionen om att bedömningarna ska göras tidigare. Om vi går jättelångt tillbaka blir bedömningarna inte tidigarelagda, utan då har man blivit äldre. I det här fallet vill vi att det ska vara så tidigt som möjligt, och då är tre månader lagom lång tid för att kunna göra tidigare åldersbedömningar i processen. Därför är det inte rimligt att gå jättelångt tillbaka.

Jag vill också betona att 84 procent av alla ensamkommande stannar. De får bifall. Det är enligt prognosen 84 procent som har fått bifall. Av dessa är 81 procent afghanska barn, men totalt 84 procent får stanna. För de andra 16 procenten kanske åldern är oklar, och det är då man tittar på detta. Allt detta handlar om att tidigarelägga åldersbedömningen, så går man tillbaka längre tid – som du vill, Paula Bieler – hamnar man mycket snett.

Anf. 16 SOLVEIG ZANDER (C) replik:

Fru talman! Ett enda felaktigt beslut för ett barn – för det är man när man är under 18 år – är ett felaktigt beslut för mycket. Man borde få en chans till en rättvis bedömning och få stanna i Sverige om man är under 18 år, inte få åldern uppjusterad.

Den 1 maj ska detta nya träda i kraft, och därför undrar jag om inte alla som nu har fått avslag borde få omprövas enligt den nya lagen och få en rättssäker åldersbedömning. Borde man inte i det sammanhanget också få möjlighet att prövas utifrån den ålder man hade när man kom hit? Man kan ju inte rå för att processen har tagit flera år och att man under den tiden kan ha blivit över 18 år, vilket betyder att man skulle avvisas på en grund som inte skulle ha gällt om vi haft ett migrationsverk som hade gjort tidigare bedömningar.

Anf. 17 YILMAZ KERIMO (S) replik:

Fru talman! Alla har rätt att överklaga. Har man fått beslutet att man inte uppfyller vissa krav och ska utvisas har man rätt att överklaga det. Vi utgår ifrån att Migrationsverket i det enskilda fallet har gjort bedömningen att personen inte kunde bevisa sin ålder, och vi litar på detta.

Vi ska inte gå in på enskilda fall, men det har funnits brister. Just därför tar vi detta initiativ, för att det ska göras säkrare bedömningar av ålder. Bevisbördan ligger alltid på den sökande, och när man överklagar får man bevisa sin ålder. Är det så att man inte har gjort det innebär det att Migrationsverket har gjort den bedömningen. Det är en samlad bedömning där man väger in uppgifter inhämtade från socialtjänsten, psykosociala förhållanden och muntliga intervjuer. Allt detta ger en samlad helhetsbild. Fattas

ett sådant beslut innebär det att den sökande inte har kunnat bevisa sin ålder.

Just därför tycker vi inte att man ska erbjuda detta retroaktivt. Detta handlar om att tidigare lägga det i processen, och därför är tre månader en lagom lång tid.

Anf. 18 SOLVEIG ZANDER (C) replik:

Fru talman! Det som skiljer oss centerpartister från till exempel sverigedemokrater är att vi vet att det är fler ungdomar vars ålder har justerats upp. Därmed har de fått lämna landet på helt osäker grund.

Vi menar att det skulle göra oerhört stor skillnad om man nu omprövade ärenden och tog hänsyn till den ålder de sökande hade när de kom. Om du var 16 år när du kom och processen har tagit mer än två år utvisas du nämligen på rätt osäker grund, skulle jag vilja säga. Har man då inte gjort den bedömning som nu har blivit mer rättssäker kan också det ha varit felet.

När det är öppna processer borde man i ärlighetens namn få möjlighet att provas utifrån den ålder man var i när man kom. Det skulle vara möjligt att göra. Skulle inte det för en socialdemokrat vara att ta hänsyn till barn och ungdomar?

Anf. 19 YILMAZ KERIMO (S) replik:

Fru talman! Jag utgår från att Migrationsverket har gjort sitt yttersta för att bestämma åldern så korrekt som möjligt genom att inhämta uppgifter från socialtjänsten och genom att titta på de psykosociala förhållandena. Genom att göra en samlad bedömning har man sedan fattat beslut. Ibland har det tagit längre tid. Det har varit så tidigare. Men i och med denna förändring ska det gå skyndsamt och mycket fortare.

Återigen: Jag tycker inte att det finns anledning att ändra på detta. Tre månader är lagom för att komma in i ett tidigt stadium vad gäller asylprocessen och för att inte fatta retroaktiva beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 10.)

§ 6 Trafiksäkerhet

Prot. 2016/17:92

5 april

*Åldersbedömning
tidigare i asyl-
processen*

Trafiksäkerhet

Trafikutskottets betänkande 2016/17:TU11
Trafiksäkerhet (prop. 2016/17:83)
föredrogs.

Anf. 20 KARIN SVENSSON SMITH (MP):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4, och i övrigt står jag bakom utskottets förslag i betänkandet.

Det är klart att när vi nu här i kammaren ska debattera trafiksäkerhet går våra tankar till dem som drabbades av bussolyckan i helgen. Vi tänker självklart på de anhöriga, föräldrar, vänner, elever och alla som drabbades. Det ger oss en tankeställare: Livet är skört. Det gäller att vi som politiker gör vårt yttersta för att förhindra att denna typ av olyckor uppkommer.

Jag vill säga att vi har en god grund att stå på: Vi har nollvisionen. Jag kan ha en viss respekt för att man som opposition vill att riksdagen gör ett tillkännagivande och ber regeringen att komma tillbaka med saker – om man har något konkret att föreslå. Men jag kan inte se att det finns något sådant i det som majoriteten föreslår. Man vill ha en strategi för säkrare vägar.

Låt oss backa bandet och se vad nollvisionen är för någonting. Nollvisionen är en fullständigt unik och, skulle jag vilja säga, väldigt svensk skapelse. Det är en produkt av ett samarbete där forskare tittar på orsaks-samband: Vad är det de facto man ska göra för att förhindra att människor får sätta livet till i trafiken?

Det är också en effekt av ett samarbete där folkrörelsen aktivt har varit med. NTF, nykterhetsorganisationerna, MHF och flera andra har deltagit i arbetet för nollvisionen.

Vi politiker har här i kammaren beslutat att nollvisionen ska finnas och att vi är beredda att göra de lagstiftningsförändringar som behövs för att den ska bli verklighet och att göra de investeringar som behövs för att vägarna ska bli säkra. Vi är beredda att se till att rätt åtgärder vidtas.

Det handlar förstås också om de statliga myndigheterna. Det gäller då inte bara Trafikverket, eller dåvarande Vägverket, utan det handlar också mycket om Rikspolisstyrelsen.

Nollvisionen är ett unikt samarbete mellan vetenskap, folkrörelser, politik, aktörerna, det vill säga Sveriges Åkeriföretag, taxi och de statliga myndigheterna. Genom detta har vi kunnat åstadkomma att man i Sverige jämfört med i andra länder löper liten risk att komma till skada när man är ute i vägtrafiken.

Vi ska inte låta oss nöja med detta. För det mål vi har satt upp om max 220 döda senast år 2020 krävs förnyade ansträngningar. Men då får man se på vad som är effektivt. Vi hävdar från majoritetens sida att man ska vara ganska rädd om vägarna. Att sköta vägar handlar inte bara om att anslå pengar till underhåll, utan det handlar om att se till att vägarna inte skadas. Då får man se på vad det är som bryter ned en väg. Det är inte personbilar, det är inte cyklar, det är inte mopeder och det är faktiskt i väldigt liten utsträckning bussar. Det handlar om tyngre lastbilar.

Vi behöver tyngre lastbilar i det här landet för att forsla skogsprodukter, men vi är från samarbetsregeringens sida måna om att de inte ska användas när överflyttning till andra transportslag är möjlig eller där man riskerar att skada vägen. Det gör man i de områden där det finns tjälskador. Det gäller inte så mycket i den landsända som jag kommer från, men i stora delar av landet är vägen skör när temperaturen pendlar mellan plus och minus. Då ska man inte ha för tunga fordon på vägen, för då riskerar man att få de gropar som kan orsaka olyckor för andra.

Det handlar också om att ha kontroll över fordonen. Det har kommit ganska oroande signaler om att man har pressat situationen för de anställda och skötseln av bussar så att man kanske inte på samma sätt som tidigare kan vara säker på att saker och ting sköts som de ska. Jag tänker inte på något sätt föregripa utredningarna, för jag har ingen insyn i detta. Jag förutsätter att de haveriutredningar som görs kommer att tala om vad orsaken var i det aktuella fallet.

Jag kommer ihåg när jag var ny i trafikutskottet. Då fanns det ett parti här i riksdagen som ville ta bort bälteslagen, för de ansåg att det var en frihetsinskränkning att ha på sig ett säkerhetsbälte när man åker. Man kan tycka att det är en frihetsinskränkning, men det är också en ganska stor frihetsinskränkning att bli av med sitt liv. Vi är måna om, och det är en del av nollvisionen, att den skyddsutrustning som ska finnas för att skydda dels dem som finns i fordonet, dels andra, ska användas. Här har vi en faktor som jag inte nämnde tidigare men som är viktig för att kunna förklara varför Sverige jämfört med andra länder har en ganska säker trafik. Det handlar om fordonsindustrin. De har varit aktiva med att utveckla och vidta de skyddsåtgärder som behövs.

Låt oss nu se framåt, för ämnet här är inte någon sorts historieföreläsning. Vad är det vi kan göra mer? Vad är det vi ska göra för att nå målet om max 220 döda år 2020? Och vad ska vi sätta upp för mål framöver?

Det övergripande målet för trafiken har ändrats så att det ingår i trafikens uppgift att bidra till ökad hälsa. Det är ett angeläget mål att bidra till ökad hälsa och att skjuta upp eller undvika folksjukdomar. Det är ett gissel för alla människor som drabbas, men det är också ett allvarligt hämmande för oss som vill genomföra politiska reformer i den här kammaren att vi har problem med sjukskrivningar och att människor inte mår bra.

Jag skrev nyligen en artikel tillsammans med en forskare i Helsingborgs Dagblad som visar att minst 30 minuters pulshöjande aktivitet per dag är ett ganska bra sätt att försöka skjuta upp eller minska risken för att drabbas av folksjukdomar. Hur gör man då det? Ett naturligt sätt är att cykla till och från det ställe man ska till – antingen skolan eller arbetet.

Jag tror att vi bör fläta ihop arbetet för trafiksäkerhet och för att minska skador med arbetet för förbättrad hälsa. Vi ska förstås ha skyddsutrustning och annat, men vi ska inte ha någonting som hämmar människors aktiva mobilitet och gör att de i stället kör eller åker bil om sträckan gör att valet är realistiskt.

Vad gör då denna regering? Vi har från samarbetsregeringens sida en reservation där vi säger att det inte finns underlag för ett tillkännagivande. Det regeringen har gjort är att ta initiativ till en utredning om sänkta bashastigheter i tätorter. Bashastigheterna är viktiga för att människor ska våga gå över till aktiv mobilitet. Det finns fortfarande städer där föräldrar inte vill att barnen ska ta sig fram därför att de är rädda att barnen ska bli påkörda av bilister som kör för fort. Därför är det viktigt att vi kan enas om att sänka bashastigheten så att valet mellan cykel och bil blir enklare och känns säkrare för dem som utför det.

Vi har tittat och vänt och vridit på frågan om alkobommar. Jag tror inte att det finns någon skillnad bland oss i utskottet, utan vi är överens om att det inte ska förekomma att man har alkohol i blodet när man sätter sig bakom ratten på ett tungt fordon. Jag tror att vi allihop är lika ivriga att se till att man får ordning på den saken en gång för alla innan det hinner ske någon ny olycka.

Vi är intresserade av att se på hur man använder kommunikationsutrustning. Man kan säga att detta är ett av få områden inom trafiksäkerheten där Sverige inte står sig särskilt väl i konkurrensen med andra länder. Jag tror att det bara är Ryssland som har en lika liberal inställning till i vilken utsträckning föraren själv väljer om huruvida man ska ägna sig åt sms:ande och annat. Förvisso har det skett en liten skärpning så att man kan ställa

folk till svars om det går att bevisa oaktsamhet, men enligt de erfarenheter jag har inhämtat från Polismyndigheten är denna bevisföring ganska svår. Det är nog läge att vi tar detta ett steg längre och kanske gör som man har gjort i andra länder där förare helt enkelt måste köra åt sidan om de ska ägna sig åt kommunikationsutrustning som kan ta uppmärksamheten från ratten. Jag tror att vi har goda möjligheter att komma framåt i detta.

Jag vill också påminna om att hastigheten är ytterligt väsentlig både för uppkomsten av olyckor och för att förhindra att olyckor får dödlig eller allvarlig utgång. Införandet av automatisk hastighetsövervakning är en av de mycket stora orsakerna till att nollvisionen har varit framgångsrik. Tidigare tänkte man: Bygg säkrare vägar. Tillkännagivandet har en doft av diskussionen från förra århundradet som gick ut på att om man bygger säkrare vägar löser sig det hela. Men om man ser till olycksorsaker ser man att hastigheten som fordonet framförs i är avgörande dels för om det sker en olycka, dels för konsekvenserna.

Det som först var otroligt kontroversiellt, det vill säga att man kameraövervakade hastigheterna och på det viset kunde förebygga olyckor – syftet var ju inte att fälla så många som möjligt utan att folk skulle hålla de hastighetsgränser som finns på skyltarna – har varit en mycket kostnadseffektiv investering.

Som en liten bisak kan jag säga att det har varit en kostnadseffektiv investering inte bara för att minska risken för olyckor utan också för att minska den klimatpåverkan som trafiken står för. Hastigheterna står ju i direkt proportion till hur mycket koldioxid som emitteras när fordonet framförs.

Vad jag har förstått bygger Trafikverket och Polismyndigheten ut det här systemet nu, så det kanske inte krävs några vidare initiativ från vår sida. Men för att förstå varför nollvisionen är någonting som andra är intresserade av – utländska delegationer kommer hit för att studera detta – måste man förstå detta med ATK.

En annan sak är ombyggnaden av vägar till två-plus-ett med mittvajer. Det har lett till irritation på många ställen – jag vet inte hur många mejl, brev och telefonsamtal jag har mottagit med anledning av detta – men när man tittar på forskningen är det lätt att konstatera att kan man göra en vägsträcka mötesfri minskar man risken för att olyckor uppkommer, framför allt olyckor med dödlig utgång. Det kan vara begränsande för hastigheten, men det är inte säkert att det nödvändigtvis är en negativ sak. Att man har två-plus-ett med mittvajer kan underlätta för folk att hålla skyltad hastighet.

Jag tror att man måste inse att även om man ibland kan ha bråttom någonstans och vara irriterad över att inte komma fram tillräckligt snabbt är det vår mycket bestämda uppfattning att man ska kunna färdas säkert på vägarna. Ingen ska behöva motta sådana besked som de anhöriga fick mota den här veckan. Det tycker jag att vi här i riksdagen ska arbeta för tillsammans.

Anf. 21 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Jag vill börja med att beklaga den olycka som inträffade i Härjedalen i helgen. Det är oerhört tragiskt, och jag ser naturligtvis fram emot den utredning som nu pågår rörande vad som har orsakat detta. Det är en massa spekulationer i medierna kring besiktning, fordonskontroller

och annat, så det känns tillfredsställande att få det här utrett så att vi får veta vad det är som har förorsakat olyckan.

Det är dags att behandla det årliga trafiksäkerhetsbetänkandet. Det är en av frågorna i riksdagen som leder till många väckta motioner. Hela 89 motionsyrkanden här är kopplade till den allmänna motionstiden. Det tycker jag är mycket positivt, för det innebär att det är en fråga som engagerar medborgare i våra valkretsar där man har synpunkter på allt från två-plus-ett-vägar till hastighetsbegränsningar och insatser för att öka trafiksäkerheten. Det är ett mål som vi alla i den här kammaren och kanske framför allt vi som dagligdags jobbar med de här frågorna i trafikutskottet har.

Sverige ligger mycket väl till i statistiken över antalet trafikdödade inom EU. Tillsammans med Malta ligger vi lägst i Europa. Men trots detta vill vi fortsätta kampen för att nå nollvisionen fullt ut. Man ska känna sig säker i trafikmiljön oavsett om man är gående, cyklist, motorcyklist eller bilist eller färdas på annat sätt på våra vägar och i den kommunala trafikmiljön.

Trafiksäkerhetsarbetet måste också börja i tid. Därför välkomnar vi socialdemokrater det arbete som pågår hos skolhuvudmännen för att få fler barn att förstå vikten av ett gott och ansvarsfullt trafiksäkerhetsarbete. Men det känns också som att vi behöver göra mer.

Tidigare fanns det ett ganska starkt stöd till olika organisationer som jobbade med trafiksäkerhetsarbetet. Sedan valde den borgerliga regeringen att förändra stödet. Man hade inte det folkbildningsarbete som man hade haft tidigare. Det känns som att vi behöver hitta en ny väg. Jag säger inte att det ska vara på exakt samma sätt, för tiderna förändras, men i varje fall känns det som att det behövs en nationell satsning på barns säkerhet och barns trafikmiljöer. De kommunala huvudmännen har naturligtvis också ett mycket stort ansvar när det gäller att se till att man har skyddade trafikmiljöer för barnen när de tar sig till och från skolorna.

Förr var det mycket vanligt att man cyklade eller gick till skolan. I dag är det vanligt att man åker bil till skolan – mer vanligt än att man går eller cyklar. Det är naturligtvis en fråga som är ganska komplex. Dels handlar det om trafikmiljön, dels handlar det om trygghet i samhället. Frågan är alltså flerdelad. Folkhälsoperspektivet är en aspekt och en annan är att det är viktigt att få en vana att vistas i trafikmiljön. Det är viktigt att vi jobbar med den här frågan och försöker satsa på delar som kan underlätta så att man också känner sig säker i sin miljö.

Alkohol och bilkörning är en annan fråga som vi har jobbat mycket med i utskottet. Jag känner precis som Karin Svensson Smith att det finns en stark samsyn gällande alkobommar. Vi väntar nu på ett kraftfullt förslag om att införa alkobommar i våra hamnar där vi har utländsk trafik, framför allt där vi har connection med utländska hamnar. Det är dessvärre alltför många, både i den tunga trafiken och i personbilstrafiken, som i dag kör med alkohol i kroppen. Det gäller verkligen att stävja det.

Vi har sett goda exempel på de insatser som har gjorts i och med proven med alkobommar och annat. Därför välkomnar vi regeringens kommande satsning för att införa bommar i våra hamnar.

Nästa fråga som jag tänkte lyfta är det här med mobiltelefoni och bilkörning. Redan 2006 beslutade Sveriges riksdag att en förare ska minimera andra aktiviteter som stör själva körningen. Vi gjorde ett tillkännagivande i den här kammaren som hade beretts i vårt utskott, trafikutskottet. Därefter har riksdagen vid ett flertal tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om att återkomma med förslag om hur man ska minimera störandet av element som påverkar trafikmiljön vid färd.

Den 24 april 2017 kommer Transportstyrelsens utredning att redovisas till regeringen. Den kommer att innehålla förslag på lämpliga åtgärder för att komma till rätta med problemet med mobiltelefoni och annan kommunikationsutrustning vid färd. I dag är det inte bara mobiler man använder när man färdas i bil, utan det är också andra saker som stör uppmärksamheten, till exempel Ipadar och rakapparater – ja, man inser att det finns många olika saker som används vid körning när man tittar på hur trafikmiljön ser ut runt om i vårt land.

Det känns som att det är mycket angeläget att hitta förslag för att stärka trafiksäkerheten och begränsa eller till och med förbjuda mobiltelefonanvändningen framgent.

Vi har varit tydliga från vårt håll med att vi är beredda att lagstifta om man inte når framgång med det här arbetet. Men nu avvaktar vi som sagt Transportstyrelsens utredning, som kommer att levereras i slutet av april.

Den tredje frågan som jag vill lyfta upp är trafiksäkerheten för motorcyklister. Det pågår ett arbete med det. Karin Svensson Smith belyste på ett förtjänstfullt sätt det arbete som pågår när det gäller våra vägar. Det handlar alltså inte bara om vägarna utan också om mycket runt våra vägar när det gäller säkerhet, skydd och andra delar.

Regeringen har verkligen den delen av trafiksäkerheten för sina ögon. Det visar inte minst den nya uppstarten av arbetet med nollvisionen.

Det pågår ett arbete när det gäller våra motorcyklister. I nationell samverkan jobbar sex expertgrupper med att påverka och utarbeta förslag om hur oskyddade trafikanter på två hjul ska skyddas på ett bättre sätt. Trafikverket bedriver också ett intensivt arbete i syfte att öka trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter.

Dessutom har SMC, Sveriges Motorcyklister, tagit fram ett bra dokument med förslag på åtgärder. Det finns ett stort engagemang runt om i vårt land. Vi måste också driva på, så att det här verkligen sker. Och det gör det genom det arbete som regeringen nu har initierat när det gäller nystarten.

I samband med det vill jag nämna att de borgerliga partierna tillsammans med Sverigedemokraterna föreslår att riksdagen ska rikta ett tillkännagivande till regeringen, just när det gäller den nationella strategin för trafiksäkerhetsarbetet. Jag tycker att det är ganska övermaga. Vi har en regering som verkligen jobbar med frågan och som har lyft upp frågan om att göra en nystart när det gäller nollvisionen. Jag kan ha viss respekt för att man vill driva frågor med hjälp av ett tillkännagivande, om det finns fog för det. Men i det här fallet känns det inte som att det finns det, utan mer som att det är ett uttryck för annan politik.

Avslutningsvis vill jag lite kort nämna den nationella cykelstrategin. Den har vi väntat på. Vi har fått många frågor om den. Utskottet har legat på om den nationella cykelstrategin. Cykel är en fråga som utskottet brinner för och som engagerar runt om i vårt land. Det visar inte minst den

debatt som vi hade på cykelriksdagen i Göteborg för drygt en månad sedan. Det var många inlägg, men också stor samsyn mellan de politiska partierna.

Den nationella cykelstrategin är på väg. Jag ser fram emot att få behandla den i vårt utskott framgent, kanske också i kammaren – lite beroende på hur ärendet hanteras.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till utskottets förslag i TU11 och avslag på samtliga reservationer, förutom reservation 2.

I detta anförande instämde Lars Mejern Larsson, Jasenko Omanovic och Suzanne Svensson (alla S).

Anf. 22 BORIANA ÅBERG (M):

Fru talman! Den svåra trafikolyckan i helgen kastar en skugga över vår debatt i dag. Våra tankar går till de anhöriga.

Grunden för allt trafiksäkerhetsarbete är nollvisionen. Målsättningen är att ingen ska dö i trafikolyckor på svenska vägar. Tyvärr har vi inte nått hela vägen. Förra året dog 261 personer i trafikolyckor runt om i landet. 37 av dessa var motorcyklister. Årligen skadas 250 motorcyklister svårt. Vissa skadas så allvarligt att de blir invalidiserade för resten av livet.

Vi har ett fastställt etappmål som innebär att antalet omkomna i trafiken bör minskas med 50 procent under perioden 2007–2020. Under samma tidsperiod bör antalet allvarligt skadade minska med 25 procent. Men vi har fortfarande mycket arbete kvar att göra. Det är uppenbart att det krävs mer än det som görs i dag för att vi ska nå våra mål och för att nollvisionen ska bli verklighet. Trafiksäkerhetsfrågor måste helt enkelt prioriteras högre än i dag.

Utskottet föreslår därför att riksdagen ska rikta ett tillkännagivande till regeringen om att Trafikverket ska ges i uppdrag att ta fram en strategi för att i framtida trafiksäkerhetsarbete säkerställa att vägarna blir säkrare för alla trafikanter, även motorcyklister.

Det finns mycket som kan göras. Man kan till exempel åtgärda oegnomtänkta och farliga vägrondeller som är dekorerade med stora stenar. Dessa blir dödsvapen om en oskyddad trafikant slungas mot dem. Ett annat exempel är att inte ha vägräcken med utstickande stolpar och vassa kanter. Det borde vara självklart att välja en räkestyp som minskar skaderisken för alla trafikanter.

Det finns också mer att önska när det gäller skyltningen. I många län-der finns skyltar som visar kurvans längd, radie och om det kommer korsande vägar. Den typen av kurvskarta ger motorcyklister mycket värdefull information när det gäller val av hastighet och spårval in i kurvan.

Släta metallytor på vägarna, brunnslöck, stålplåtar och liknande, kan också behandlas med en rad olika tekniker som ökar friktionen när det är vått och minskar risken för att motorcyklister och mopedister ska få sladd.

Att framföra ett fordon på väg innebär tyvärr alltid en risk, oavsett hur van föraren är och hur försiktig man själv är. Vi råder inte över alla omständigheter. Vårt ansvar i den här kammaren är att göra vad vi kan för att den risken ska vara så nära noll som möjligt. Det är oacceptabelt att människor fortfarande, år 2017, mister sina liv i olyckor på svenska vägar.

Fru talman! Det är svårt att få reda på exakt hur stor den svarta ekonomin är. Fusk finns inom de flesta branscher, och trafikskolor är tyvärr inget undantag. Svarta trafikskolor, det vill säga skolor som saknar tillstånd och där personerna bakom varken betalar moms eller arbetsgivaravgifter, blir allt vanligare i landet. Och de blir alltmer sofistikerade. I vissa fall är den svarta verksamheten så stor och välorganiserad att eleverna inte förstår att de har anlitat en olaglig trafikskola. Bestämmelser för hur många elever en och samma person kan handleda samtidigt kringgås i syfte att maximera vinsten för den illegala verksamheten. Nödvändiga försäkringar saknas, och skatter och avgifter betalas inte in.

Förutom att de olagliga körskolorna konkurrerar ut de lagliga lurar de ungdomar som vill ta körkort. De utsätter både sina elever och sina medtrafikanter för fara, eftersom de inte har den kompetens som krävs för att på ett professionellt sätt lära någon att köra bil.

Vi måste ta problemet på allvar. År 2015 gav regeringen Transportstyrelsen i uppdrag att analysera regleringen av trafikskolor och förarutbildare samt att föreslå författningsändringar i syfte att åstadkomma enkla och ändamålsenliga regler för tillträde och tillsyn. Polisen och Transportstyrelsen samarbetar för att bekämpa förekomsten av svarta körskolor. Samarbete finns även mellan Transportstyrelsen, Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten. Det är en bra början, men det krävs mer.

Det ska inte vara möjligt att öppet och riskfritt bedriva olaglig körkortsutbildning i Sverige. Försök med digitalt utbildningsprotokoll pågår, och när detta införs är det viktigt att det ska vara fusksäkert.

Fru talman! Det måste finnas klara lagar och regler i ett samhälle, och det ska inte gå att bryta mot dem utan att riskera påföljd. Upptäcker vi kryphål i existerande lagstiftning måste dessa täppas till.

Vid upprepade tillfällen har körkortslösa förare ertappats vid poliskontroller. Men dessa förare har trots det inte kunnat fällas för något brott. Förarna har lyckats med det då de har hävdat att deras utländska körkort är borttappade.

I de fall där föraren kommer från ett land med bristfälligt körkortsregister är det svårt eller omöjligt att kontrollera uppgifterna. Eftersom det är åklagarens sak att bevisa att ett brott har begåtts går förarna fria.

Det finns inget krav på personer som inte är folkbokförda i landet att inneha svenskt körkort. Därför kan man inte heller dömas för olovlig körning. När man har blivit folkbokförd har man ett år på sig att skaffa svenskt körkort, men till dess är det i stort sett riskfritt att köra bil utan giltigt körkort.

Dagens lagstiftning har med all önskvärd tydlighet inte hängt med i utvecklingen. Det är på gränsen till naivt att hoppas att ingen utnyttjar möjligheter att kringgå lagstiftningen, om det är riskfritt. Det sänder även en signal om att svensk lag inte behöver respekteras. Dagens situation är både olycklig och orimlig.

Att medvetet bryta mot lagar och regler utan att polisen har möjlighet att göra något riskerar att ytterligare urholka förtroendet för rättsväsendet. Det är ännu ett exempel på ett känt problem när det gäller trafiksäkerhet som får fortgå.

Fru talman! Slutligen vill jag nämna en av mina hjärtefrågor, sträckan Malmö–Helsingborg på väg E6. Denna sträcka är oerhört olycksdrabbad. Dagligen blir vägen avstängd på grund av bilar som krockar. Det handlar

tack och lov ytterst sällan om dödsolyckor, men likväl handlar det om olyckor som kostar samhället mycket pengar och skapar onödigt lidande.

Enligt trafikutskottets ordförande behövs det inte någon utbyggnad av E6:an till sexfilig motorväg. Det är både nonchalant och direkt oansvarigt att aktivt välja att inte göra något åt ett sådant påtagligt och känt problem.

Genom en utbyggnad av denna vägsträcka skulle det bli en kapacitetshöjning på en av Sveriges mest trafikerade vägar. Det skulle drastiskt minska olycksrisken för dem som färdas på en väg där det nu inträffar olyckor dagligen.

Om utskottets ordförande och regeringen menar allvar med att stå fast vid nollvisionen borde detta självklart vara en av de allra högst prioriterade infrastruktursatsningarna.

Jag vet att Socialdemokraterna i Skåne anser att det är en angelägen satsning. Du undrar vad de socialdemokratiska kollegorna i trafikutskottet tycker. Är man beredd att äventyra trafiksäkerheten i Skåne bara för att inte stöta sig med sin regeringspartner Miljöpartiet? Var försvann ansvaret mot väljarna?

Jag kunde inte ställa någon fråga till Johan Andersson eftersom han var före mig i talarordningen. Nu hoppas jag att han begär replik och svarar på frågan: När kommer cykelstrategin? Ni har lovat och flyttat fram datumet vid flera tillfällen. Jag vill ha ett enkelt svar: När?

Fru talman! Naturligtvis står vi moderater bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 13. (Applåder)

I detta anförande instämde Sten Bergheden, Erik Ottoson, Edward Riedl och Jessica Rosencrantz (alla M) samt Anders Åkesson (C).

Anf. 23 JOHAN ANDERSSON (S) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 4, inte till reservation 2. Jag ber om ursäkt för att jag tog lite fel på siffrorna. Reservation 4 är vår gemensamma reservation från S, V och MP.

Tack för dina frågor, Borian! Jag begärde ordet redan innan du uppmnade mig till det. Men jag har ett par frågor till dig också som jag gärna skulle vilja ha svar på.

Jag lyssnade uppmärksam, men du nämnde inte med ett enda ord detta med mobiltelefoni och bilkörning. Hur ser ni moderater på den frågan? Vi har tidigare känt oss ganska motarbetade när den frågan har varit uppe i utskottet. Det har gjorts tillkännagivanden till tidigare regeringar från 2006 och framåt, och det har varit på initiativ av framför allt Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänstern.

Nu kommer den här utredningen den 24 april 2017, och det är klart att vi inte ska föregripa den. Men jag undrar: Är det något annat land i Europa – precis som Karin Svensson Smith beskrev det – som har en så pass liberal lagstiftning som vi har? Vi vet att det är ett stort problem i dag i trafiken. Den frågan vill jag gärna ha ett svar på.

Du ställde två frågor till mig. Jag ska besvara den ena nu och den andra i nästa replik.

När det gäller E6:an genom Skåne pågår det nu en åtgärdsplanering i samband med infrastrukturpropositionen. Trafikverket ska lämna sitt underlag till departementet den 31 augusti. Därefter ska det beredas, och sedan kommer det tillbaka för ett regeringsbeslut.

Det finns massor av objekt runt om i landet. Vi är väl medvetna om att detta är en väg med problematik. Låt oss avvakta Trafikverkets underlag innan vi tar ställning till hur vi ska lösa den.

Anf. 24 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Tack, Johan Andersson, för frågan!

Jag har tidigare här från talarstolen berättat hur vi moderater ser på förbud mot användning av mobiltelefoner. Vi är för förbud mot allt som stör körningen. Mobiltelefonen i sig är inte problemet, utan det är användaren. Att på ett vårdslöst sätt använda telefonen medan man är i en farlig trafiksituation är redan förbjudet.

Vi vänder oss också mot att det rör sig om just mobiltelefoner. Det finns så många andra distraktionsmoment. Man kan ha barn i bilen som skriker i baksätet eller tappar sina nappar eller leksaker. Ska vi förbjuda barn i bilen? En förälder med ett skrikande barn i bilen är ett betydligt större problem än en mobiltelefon som ringer.

Tekniken utvecklas. Man behöver inte ha en handhållen mobiltelefon. Det finns röststyrda med stora skärmar inbyggda i de nya bilarna. Vi måste vara emot det som stör och inte mot tekniken i sig själv, i det här fallet mobiltelefoner.

Ett annat stort problem med att människor inte lagförs när de använder mobiltelefon vid bilkörning på ett farligt sätt är bristen på poliser. Ni har verkligen sett till att poliser slutar sina jobb. De har inte tid att patrullera på vägarna.

Anf. 25 JOHAN ANDERSSON (S) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag blev så mycket klokare på ert ställningstagande när det gäller mobiltelefoni, barn och vad det nu var.

Jag ställde en enkel fråga om mobiltelefoni och Moderaternas ställningstagande. Men vi får väl avvakta till dess att förslaget kommer från Transportstyrelsen och sedan ta ställning. Vi kan kanske prata mer om det i utskottet.

Det är klart att det finns annan teknik för detta. Syftet med den utredning som Transportstyrelsen ska lämna till regeringen är just att titta på vilka distraktionsmoment man bör kunna åtgärda.

Boriana tog även upp polisen. Jag kanske ska påminna om omorganisationen av polisen, vilken genomfördes under den förra mandatperioden. Då gjordes en stor del av dessa förändringar. Vad vi i samarbetsregeringen nu försöker göra är naturligtvis att laga systemet där hålen finns. De finns på många ställen. Vi har gjort satsningar och kommer att göra ytterligare satsningar för att få fler poliser i organisationen.

Boriana ställde också en fråga till mig om cykelstrategin och undrade när den kommer. Jag kan bara säga att den kommer snart. "Snart" innebär i närtid. Jag är fullt medveten om att det har tagit tid, men väntar vi på något gott blir det förhoppningsvis väldigt bra. Det finns en bred samsyn här i kammaren vad gäller cykelfrågorna. Därför ville regeringen se till att det blir en så bra strategi som möjligt. Detta är mitt enkla svar.

Anf. 26 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Vad gäller polisen har ni haft makten i drygt två år. Om man vill göra någonting så *kan* man göra det. Man behöver inte blicka bakåt och skylla på föregående regering.

Det talas om samarbete, men när det gäller cykelstrategin har ni kommit med många motstridiga uppgifter. Det blir nästan som en omvänd *Peter och vargen*. Man ropar "Vargen kommer, vargen kommer", fast den här gången väntar vi på något gott som aldrig kommer. Den här gången gäller det den cykelstrategi som regeringen fick ett tillkännagivande om.

Det är naturligt för oss som inte tillhör regeringssidan att misstänka att de så kallade samarbetspartierna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, inte kommer så väl överens. Det där med samarbete verkar vara en läpparnas bekännelse. Därför vill jag gärna få ett löfte från Johan Andersson om att E6:an inte kommer att bli ytterligare en eftergift för Miljöpartiet. Ni måste se till att människor kommer fram till och tillbaka från sina jobb utan att bli skadade eller att slösa en massa timmar på att stå i bilköer.

Anf. 27 KARIN SVENSSON SMITH (MP) replik:

Fru talman! Boriana Åberg och jag kommer från samma valkrets. Jag kommer ihåg när våra partier möttes i Kävlinge under valrörelsen. Det första Borianas kompisar tog upp med mig var: Vad gör ni åt bullret från motorvägen? Det sänker värdena på våra villor. Och det är svårt att bo intill den, för det är så mycket lastbilstrafik.

Det för mig genast till den fråga som du tog upp i ditt anförande, Boriana. Du vänder tillbaka till den tid som fanns före nollvisionen. Då byggde man ut städerna för bilarnas skull, och man byggde ut all trafik mellan städerna för bilar. Man trodde att problemen skulle lösas genom vägutbyggnad.

Problemen löstes dock inte så, för fler vägar leder till mer trafik. När det gäller E6:an vet vi att fyra av fem lastbilar har vare sig start eller mål i Skåne. De kommer in via hamnen till Trelleborg eller över bron eller via hamnen till Malmö och ska sedan åka vidare.

Tycker inte Boriana Åberg att det vore mer rationellt att använda Sveriges kust och 52 hamnar för att transportera det gods som just nu är transittrafik på E6:an? Varför ska man genom att bygga ut motorvägen permanenta situationen där lastbilarna tar det som sjöfarten och järnvägen skulle kunna göra bättre? I stället kan man som vi i samarbetsregeringen gör hitta en rimlig ekonomisk balans mellan sjöfart, järnväg och lastbilstrafik så att varje trafikslag gör vad det är bäst på.

Anf. 28 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Tack, Karin Svensson Smith, för frågan! Det har blivit något fler bilar i Skåne sedan tiden före nollvisionen. Dessa bilar används, och då behövs vägar. Man kan inte blicka bakåt och drömma sig tillbaka till en värld där man förflyttades med häst och droska.

Man måste se framåt. Detta är extra viktigt när det gäller infrastruktur. I dag planerar vi för infrastruktur som när den väl är färdig redan är för gammal. Därför måste man titta väldigt långt framåt.

Karin Svensson Smith och jag har debatterat lastbilar flera gånger. Både er och vår sida har då varit överens om överflyttning av gods från väg till sjöväg i de fall där det är möjligt. Men det finns många industrier som är beroende av att kunna frakta sina produkter från den plats där de produceras till närmaste hamn. Då måste vägar användas.

Samarbetsregeringen påstår sig tänka på ekonomisk balans, men ni är beredda att satsa mycket pengar på en höghastighetsväg som inte många efterfrågar. Ni är dock inte beredda att underlätta för människor som pendlar till sina jobb för att på så sätt generera skatter som politiker, ni i detta fall, kan använda för vår välfärd.

Anf. 29 KARIN SVENSSON SMITH (MP) replik:

Fru talman! Jag tror att alla vi som av en händelse någon gång befinner oss på E6:an mellan Malmö och Helsingborg nog inte tycker att det är för få lastbilar där. Jag har i varje fall aldrig hört den reaktionen, inte heller från dina kompisar.

Det finns emellertid en kust och 52 hamnar som inte är särskilt välutnyttjade. Det vore rimligt, särskilt för den som är sjöfartsansvarig för sitt parti, om man tycker att vi här har en bra potential. Vi behöver inte investera någonting, utan det handlar bara om en rimlig fördelning.

Vad blir effekten av att bygga ut för bilar i städer och mellan städer? Detta är en av orsakerna till att vi i dag sitter i ett oljeberoende. Lastbilen är alldeles utmärkt, och den behövs. Men då handlar det om att förflytta där sjöfart och järnväg inte fungerar.

Så är det inte i Skåne. Fyra av fem lastbilar har vare sig start eller mål där. Väg E6 skulle fungera alldeles utmärkt om man använde kusten och sjöfarten. Jag förstår inte varför Boriana Åberg och Moderaterna har ett principiellt motstånd mot att använda vattnet för att transportera gods.

Anf. 30 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Det finns inget motstånd mot att använda vattnet för att frakta gods. Det finns heller ingen motsättning mellan satsningar på E6:an och satsningar på hamnar. Vi vet alla att de flesta av de skånska hamnarna inte har någon lysande infrastruktur, oavsett om det gäller vägar eller järnvägar.

Karin Svensson Smith är väldigt väl underrättad. I Malmö hamn behöver en sträcka täckas med både väg och järnväg. Situationen på Dragongatan i Ystad har pågått länge och orsakar både trafikköer och utsläpp. Detta hade lätt kunnat elimineras om den så kallade samarbetsregeringen hade skrivit upp dessa objekt på sin åtgärdslista, eller åtminstone gett direktiv om att de ska sättas upp på åtgärdslistan.

Vi är för att fasa ut fossila bränslen. Vi ska inte förbjuda bilismen eller se till att vägarna blir trånga, obekväma och överbelastade. I stället ska vi se till att människor kör miljövänliga bilar och elbilar. Vi ska ha elektrifierade vägar för lastbilar. En utbyggnad av E6:an handlar också mycket om de människor som pendlar. De pendlar inte i lastbilar utan i vanliga personbilar. Det handlar om människor som är både mina och Karin Svensson Smiths väljare, och jag hoppas att vi kan komma överens om en utbyggnad.

Fru talman! Detta är nog den viktigaste debatten under riksåret. Den handlar om trafiksäkerhet, som berör alla och envar i vår vardag. Framför allt efter den tragiska bussolyckan i Härjedalen kan vi komma till insikt om det.

Fru talman! Vi ställer oss bakom samtliga av våra reservationer och även vårt särskilda yttrande. Men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 6 och 19.

Jag vill inleda med att berätta om vår reservation 7, som handlar om hastigheterna på våra vägar. Sedan det under förra regeringen 2009 beslutades om en ändring av hastighetsbegränsningarna, så att även 40, 60, 80 och på våra motorvägar 120 kilometer i timmen skulle tillåtas, har Trafikverket genomfört många hastighetsnedsänkningar med 10 och ibland 20 kilometer i timmen, medan höjningarna har varit mycket få.

Jag vill starkt betona att hastighetsgränser ska sättas enbart utifrån trafiksäkerhetsaspekter. Om man dessutom börjar använda andra skäl försvinner förtroendet för hastighetsgränserna. Vi måste nog konstatera att detta tyvärr blivit fallet.

Trafikverket vill att 80 procent av bilisterna ska känna respekt för alla hastighetsgränser. Så är det inte i dag. På flera vägar har hastigheterna sänkts alltför mycket, inte minst i norra Sverige. Förr var det 90 kilometer i timmen på de flesta sträckningar i norra Sverige. Det är fråga om raka och glest trafikerade vägar. Nu har Trafikverket sänkt till 80 kilometer i timmen. Det har fått till följd att bilisterna och motorcyklisterna tappar respekten för gällande hastighetsskyltar. I stället för att som förr köra 90 kilometer i timmen är det många som i dag struntar i 80 och i stället kör i 100–110. Man måste ha respekt för den hastighetsgräns som gäller på en väg.

Jag kan ta ett exempel från trakterna där jag själv bor, nämligen E6 mellan Trelleborg och Malmö. Förr var hastighetsgränsen sänkt från 110 kilometer i timmen till 90 kilometer i timmen de två sista kilometerna in mot Malmö. I dag är hastighetsgränsen sänkt till 60 kilometer i timmen – på en fyrfilig motorväg. Det har fått till följd att bilister som förr sänkte hastigheten från 110 till 90 kilometer i timmen i dag struntar i att sänka hastigheten över huvud taget. Man blåser in mot Malmö i 110 kilometer i timmen där det står 60, för man har tappat respekten för hastighetsskyltarna.

Då vi dessutom i dag har ett läge där det är större chans att se en kungsörn på himlen än en trafikpolis på vägen är det många som inte bryr sig om hastighetsbegränsningarna.

De enda som i dag åker fast i en hastighetskontroll är i princip de som torskar dit i en hastighetskamera. De här hastighetskamerorna är dessutom pedagogiskt utskyltade ett par hundra meter innan. Blir man ”tagen” i en hastighetskamera är man ganska klantig, eller så sitter man med sin mobiltelefon och skickar sms eller spelar Wordfeud. Jimmy Ståhl kommer senare att ta upp problematiken med att sitta med mobiltelefon i bilen.

Som sagt har hastighetsfundamentalisterna på Trafikverket gjort att folk tappat respekten för gällande hastighetsskyltar, vilket två av ledamöterna i trafikutskottet bittert har fått erfara genom att bli av med körkortet.

Vår reservation 2 handlar om att vi vill att det ska vara förbjudet att köra om en stillastående skolskjuts som hämtar eller lämnar barn. Jag vill

uppmärksamma att dödsolyckor och allvarliga skador med barn inblandade alltför ofta förekommer i samband med av- och påstigningar från skolskjuts. Det är uppenbart att det nuvarande varselsystemet med gult blinkande ljus på skolskjutsarna inte ger önskvärd effekt. Många vittnar om att det finns bilister som passerar skolskjutsar i alltför hög hastighet. Om man i stället ersatte det gult blinkande ljuset med ett rött fast sken och fick ett lagstadgat stoppförbud skulle risken för dödsolyckor och skador i samband med av- och påstigning minimeras. Som exempel kan nämnas att ett förbud mot att passera skolskjuts som stannat för av- eller påstigning har införts i USA. Resultaten uppges vara mycket goda. Jag menar att regeringen därför bör förbjuda omkörning av stillastående skolskjuts.

Trafikförordningen 3 kap. 15 § säger: "Utöver andra fall som anges särskilt skall förare hålla en med hänsyn till omständigheterna tillräckligt låg hastighet ... när fordonet närmar sig ... en skolskjuts." Vad är en tillräckligt låg hastighet, fru talman? Jag kan ta ett exempel. När man bjudit hem vänner på middag på kvällen och vännerna ska åka hem igen säger man ofta: Kör försiktigt hem! Det är lite grann för att försäkra sig själv – ifall det skulle hända någonting är det inte ens eget fel. Om vännerna kör iväg och kommer hem säkert är allting frid och fröjd. Om vännerna kör i diket och skadar sig kan man tänka: Men jag sa ju till dem att de skulle köra försiktigt hem! Ändå skadade de sig!

Samma sak är det när det gäller passering av skolskjuts. Lagen säger att föraren ska hålla "med hänsyn till omständigheterna tillräckligt låg hastighet". Är hastighetsgränsen 90 kilometer i timmen kanske bilisten tycker att det är tillräckligt låg hastighet att passera en skolskjuts i 50 kilometer i timmen. Den bilisten kan inte bli dömd för det. Först om bilisten kör på ett skolbarn kan man konstatera att bilisten inte hållit tillräckligt låg hastighet. Därför tycker jag att det måste till en lagändring. Står det en stillastående skolskjuts ska det vara rött ljus och otillåtet att passera denna skolskjuts.

Vår reservation 21 handlar om att förbjuda moped- och cykelkörning på två-plus-ett-vägar. Det finns i dag många så kallade två-plus-ett-vägar. Det innebär att vägarna har delats in i tre filer av vilka en omväxlande tillhör den ena eller andra körriktningen. Många av dessa vägar är vanliga landsvägar som har byggts om. Den tredje filen har tillkommit på bekostnad av vägrenen, samma vägren som mopeder och cyklister vanligtvis använder för att underlätta för snabbare trafik.

Två-plus-ett-vägarna är emellertid farliga för cyklister och mopeder. Det beror på att de blivit hänvisade till en i regel mycket smal, ibland närmast obefintlig, vägren på dessa höghastighetsvägar. Den är så smal som 20 centimeter. Tidigare fanns på dessa vägar breda vägrenar, vilket i viss mån gav ett skyddat utrymme för tvåhjulningarna. Nu har det utrymmet alltså krympt till ett par decimeter. Det är smalare än ett cykelstyre. De som ändå fortsätter att använda vägen utsätter sig därigenom för en extremt hög skaderisk. Att med några decimeters marginal passeras av motortrafik i 100 kilometer i timmen strider förstås mot varje stavelse i nollvisionen.

Paradoxalt nog är cykel- och mopedåkning förbjudet på motorvägar och motortrafikleder, där vägrenen i regel är en och en halv meter bred. För en cyklist eller mopedist är det således säkrare att cykla och köra moped på en motorväg, där det är förbjudet, än på en två-plus-ett-väg.

Fru talman! Vår reservation 19, som jag yrkade bifall till, handlar om de för oss motorcyklister så förödande stål- och vajerräckena. Jag vill inledningsvis uppmärksamma att nollvisionen, det långsiktiga målet att ingen ska dödas eller skadas i trafiken, snart fyller 20 år. Ett led i visionen har varit att minska antalet döda i kollisioner genom att införa räckan, både för att åtskilja vägbanor och för att hindra avåkning. Av kostnadsskäl har man i Sverige valt att godkänna oskyddade stålräckan, som för oss motorcyklister har visat sig vara förödande. Jag konstaterar att det så kallade hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas så att ingen ska dödas eller skadas allvarligt. Trots det kan jag notera att det i regeringens nysatsning på nollvisionen inte finns några reella åtgärder eller öronmärkta medel avsatta för olycksförebyggande åtgärder gällande mc-olyckor i samband med räckeskollisioner.

Fru talman! I Sverige dör en större andel motorcyklister på Europavägarna än i andra jämförbara länder, och Sverige har under flera år haft världens högsta andel motorcyklister som omkommit på grund av räckesolyckor. Bara under perioden 2014–2016 omkom 15 personer, och sedan millennieskiftet har hela 66 motorcyklister förlorat livet. Ett avskräckande exempel är sträckan Tanum–Halmstad på E6:an, där fyra personer dog på mindre än ett år.

Jag tror att ni andra inte riktigt förstår hur lätt det är att köra omkull på en motorcykel. De allra flesta motorcyklar och mopeder har två hjul, vilket gör dem unika i förhållande till andra motorfordon. Det ger stora fördelar i form av framkomlighet vid trängsel och köbildning. Men alla tvåhjuliga fordon är beroende av stabilitet och friktion.

Friktionen är av största vikt. Alla hinder på vägbanan som innebär att kontakten mellan däck och vägbanan minskar eller gör att fästet försvinner är en potentiell risk. Det kan vara ojämnheter, spårbildningar, sprickor, grus, sand, hal beläggning, vägmarkering, brunnslöck etcetera.

I Trelleborg har vi problem med någonting som heter Maglarpsrondellen, där alla lastbilar som kommer från kontinenten är fulltankade. I Maglarpsrondellen skvätter det ut diesel genom de otäta tanklocken. Det är inga problem så länge det är torrt ute. Men när första regnet kommer blir det snorhalt i rondellen. Det är många motorcyklister som har gått omkull. De har hållit låg hastighet, men de har halkat omkull.

Jag kan berätta om min egen erfarenhet. För ett antal år sedan när jag var ute och körde kom jag till en kurva. Hastigheten var 90 kilometer i timmen. Mitt i kurvan hade Trafikverket varit ute och lagt tjära och grus för att reparera vägen. Jag hade inte en chans. Motorcykeln bara lade sig och kasade. Jag och motorcykeln for rätt ut i diket. Hade det varit ett vajerräcke eller stålräcke vid sidan av den vägen hade jag inte stått i denna talarstol i dag, fru talman.

Orsaken till att Sverige så tydligt sticker ut i statistiken är enligt min mening att vi till skillnad från många andra länder tillåter vägräckan med oskyddade stolpar samt att räckena tillåts placeras väldigt nära vägrenen. Riksdagen kommer i dag att rikta ett tillkännagivande till regeringen – lyssna nu noga, Karin Svensson Smith och Johan Andersson – att den bör ge Trafikverket i uppdrag att ta fram en strategi för att i det framtida trafiksäkerhetsarbetet säkerställa att vägarna blir säkrare för alla trafikanter, däribland motorcyklister.

Sverigedemokraterna har i betänkandet ett särskilt yttrande där vi framhåller att vi ställer oss bakom tillkännagivandet, men vi hade önskat att tillkännagivandet hade varit tydligare och skarpare i avseende på de så förödande stål- och vajerräckena. I tillkännagivandet sägs: ”Utskottet framhåller därför att behovet av en ökad säkerhet för motorcyklister och frågan om vägräckenas konstruktion bör tas upp i en strategi eftersom räckena såsom de är utformade i dag utgör en stor risk för motorcyklister.”

Karin Svensson Smith saknade någonting konkret i tillkännagivandet. Jag vet inte om det kan bli mer konkret än vad detta tillkännagivande är. Det är ett stort steg i rätt riktning. Jag hoppas att detta är startskottet för ett helt annorlunda säkerhetstänk hos regeringen och Trafikverket som även inkluderar oss motorcyklister.

(Applåder)

I detta anförande instämde Sara-Lena Bjälkö, Jimmy Ståhl och Tony Wiklander (alla SD).

Anf. 32 ANDERS ÅKESSON (C):

Fru talman! På vägen hit i dag möttes jag av ett reklambudskap: Vår vision är att ingen ska omkomma eller skadas allvarligt i en ny Volvo år 2020. Det var vd:n för Volvo Cars, Håkan Samuelsson, som stod som avsändare för budskapet.

Fru talman! Det får givetvis stå för Volvo och andra fordonstillverkare vad de har för visioner, men det illustrerar väldigt väl vad debatten handlar om. Ska vi uppnå den högre trafiksäkerheten, som jag tror att vi i grunden alla är överens om, med färre omkomna och skadade i vårt land behövs det visioner och utvecklingskraft hos oss som företräder staten och statens myndigheter, hos dem som utbildar förare av fordon, hos dem som tillverkar fordonen och framför allt en ökad medvetenhet och känsla för utmaningen hos de människor som står mitt i trafiken.

Vi kan inledningsvis konstatera att under 2016 hade Sverige igenomsnitt 2,6 trafikdödade per 100 000 invånare. Därmed placerar sig Sverige som land väldigt väl. Det har av de absolut lägsta andelarna omkomna i vägtrafik sett i ett internationellt perspektiv. Motsvarande genomsnitt för Europa är nästan dubbelt så högt. Sverige står därför starkt vid en internationell jämförelse. Det kan vara värt att ha med sig i den fortsatta debatten om trafiksäkerhet här i dag.

Den så kallade nollvisionen är grunden för trafiksäkerhetsarbetet i Sverige. I den slås det rätt självklara fast att det är oacceptabelt att vägtrafiken kräver människoliv. Det är samhällets vision för vad lagstiftarna och deras myndigheter, Trafikverket med flera, har att uppnå.

Det var 263 personer som satte livet till förra året i trafiken. Någonting man kan notera är att antalet omkomna har varit i princip oförändrat sedan 2013. Det är i en internationell jämförelse inte så många. Men kan trenden med ständigt sjunkande antal omkomna ha blivit bruten och planat ut?

År 2009 fastställde riksdagen ett etappmål för trafiksäkerhetsutvecklingen som innebär att antalet omkomna bör halveras mellan 2007 och 2020. Det satte ett skarpare mål för nollvisionen, och antalet allvarligt skadade skulle minskas med 25 procent. I trafikutskottet konstaterar vi att det krävs ytterligare insatser utöver dem som är gjorda om vi ska klara etapp-

målen till 2020. En förutsättning är givetvis att säkerheten stiger för trafikanter av typen fotgängare, cyklister och motorcyklister, de som är relativt oskyddade.

Ska vi klara att nå visionen som vi alla är överens om – att ingen ska omkomma i vägtrafiken i vårt land – måste trafiksäkerhetsfrågorna fortsatt vara prioriterade. Bland annat måste de statliga myndigheter som har detta som sitt arbetsfält ges väldigt tydliga uppdrag om hur arbetet konkret ska bedrivas strategiskt och då i synnerhet för de oskyddade trafikanterna.

Utskottets ordförande Karin Svensson Smith gled under sitt anförande in lite på godstransporter. Karin Svensson Smith företräder i samarbetsregeringen ett parti som vill ha kortare och lättare godstransportlastbilar. Det innebär att vi får fler lastbilar på vägarna. Skillnaden sett ur ett olyckspektiv mellan att möta en lastbil som väger 60, 74 eller 40 ton är närmast akademisk. Politiken måste hänga ihop, fru talman. Det gör den inte för utskottets ordförande ens vad gäller trafiksäkerhet.

Fru talman! Det är många som ska samsas på vägarna. Det är bilar, lastbilar, kollektivtrafik, cyklar, fotgängare och motorcyklister. Det är viktigt att trafiksäkerhetsarbetet tar hänsyn till alla dessa sätt att färdas. Om det nu är rätt att trafiksäkerhetsarbetet i det stora hela går åt rätt håll får inte ambitionsnivån sänkas, eftersom det kvarstår väldigt mycket att göra när det gäller säkerheten. 263 döda år 2016 är fortfarande på tok för många.

Därför är det väldigt bra att en tydlig majoritet i riksdagens trafikutskott mot samarbetsregeringen med dess stödparti Vänsterpartiet landar i att lyfta fram behovet av en nationell strategi för att göra vägarna säkrare för alla trafikanter, detta för att kunna ha ett fortsatt fokuserat arbetssätt på trafiksäkerheten. Det finns flera frågor som är värda att lyfta fram i en sådan strategi. Som exempel vill majoriteten i utskottet nämna att bland annat Trafikverket har pekat på en stor utmaning som de själva lyfter fram. Det är att nå trafiksäkerhetsmålet kopplat till motorcyklisterna. Det finns helt tydligt ett behov av åtgärder för att ytterligare öka motorcykeltrafikens säkerhet genom att förebygga olyckor och framför allt lindra konsekvenserna om en olycka trots allt inträffar. Bland annat konstateras att det finns behov av att se över hur våra vägräcken är konstruerade.

I detta betänkande har därför Centerpartiet och en majoritet i trafikutskottet valt att framhålla behovet av ökad säkerhet för motorcyklister och att frågan om vägräckenas konstruktion måste tas upp i den nationella trafiksäkerhetsstrategin, eftersom räckena så som de är konstruerade i dag utgör en uppenbar risk för de trafikanter som väljer att färdas på motorcykel.

Det är därför bra, fru talman, att trafikutskottet driver fram detta tillkännagivande till regeringen som innebär att ge Trafikverket i uppdrag att ta fram en strategi med särskilt fokus på motorcyklisterna.

Fru talman! Ett annat tema kopplat till trafiksäkerhet är hur vi använder våra sinnen – syn, hörsel med flera. Att våra sinnen fungerar är självklart en förutsättning för att vi ska kunna vara säkra medtrafikanter. Jag vill därför peka på att det finns många som ser bra men som likväl har brister i synfältet, brister som kan ha uppkommit på grund av sjukdom eller någonting annat. De som har dessa brister och som på grund av detta anmäls av en läkare måste genomgå mycket omfattande tester.

Bekymret, fru talman, är på vilket sätt vi genomför dessa tester i vårt land. Vi förlitar oss på en maskin. Maskinens resultat blir avgörande för

om man får behålla sitt körkort. Var och en av oss kan nog inse att för den som för sin utkomst, sitt umgänge och sitt liv är beroende av körkortet blir ett sådant här test oerhört stressande. Den som då inte klarar testet förlorar körkortet.

Som jag uppfattar det har Sverige varit ett av de länder som är strängast i världen när det gäller att tillämpa regler för syntest. I andra länder har man ett mer pragmatiskt och möjligen mer verklighetsrelaterat synsätt där man väger samman resultatet av ett maskintest med praktiska körprov i simulator eller på riktigt. I vårt land baserar vi, såvitt jag uppfattar det, beslutet på ett maskintest.

Det vore därför väldigt rimligt att utreda och analysera de regelverk vi tillämpar i Sverige sett ur ett internationellt perspektiv och utifrån detta kunna landa i en mer rimlig praxis så att människor som ser bra men som har begränsade synfältsproblem i betydligt högre grad än i dag kan behålla sitt körkort. Detta är en linje som Centerpartiet och min kollega Staffan Danielsson driver och kommer att fortsätta att driva till dess vi får en majoritet av riksdagens partier bakom oss.

Fru talman! Avslutningsvis och för tids vinnande yrkar jag bifall till reservationerna 7 och 11.
(Applåder)

I detta anförande instämde Staffan Danielsson (C), Sten Bergheden, Edward Riedl, Jessica Rosencrantz och Borian Åberg (alla M) samt Lars-Axel Nordell (KD).

Anf. 33 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Jag vet inte om jag kan bidra med mycket i en debatt som jag inte har varit så engagerad i, men ni får i alla fall höra min tornedalsdialekt i några minuter.

I betänkandet om trafiksäkerhet, TU11, finns det en reservation 18 som min kollega har lyft i utskottet. Den vill jag yrka bifall till.

Reservationen handlar om kompetenskrav för förare av utryckningsfordon. Jag kan inte gå in på det så mycket eftersom jag har kort om tid, men jag är övertygad om en sak: Att de nationella kraven på förare av utryckningsfordon inte kommer att bifallas i dag har jag förstått, men jag är övertygad om att vi i framtiden kommer att ha gemensamma krav i landet. Jag har respekt för om det inte händer nu i dag, men att det inte finns förbryllar mig.

Yrkesförare här i landet är jätteduktiga. Det finns bra krav på utbildning, och det syns i statistiken när våra svenska förare kör yrkesfordon här i landet. Det kan givetvis härledas till att de har en gedigen utbildning bakom sig, och det är klart att kraven på dem som kör utryckningsfordon egentligen skulle vara likadana över hela landet.

Regeringen säger i sitt svar att varje arbetsgivare har ansvar och skyldighet att förvissa sig om förarens kompetens. Det är säkert bra, men jag hävdar fortfarande att det vore ännu bättre att ha generella krav över riket som ser likadana ut och att det skulle finnas krav på att utföra och klara av något test.

Det hade varit jätteintressant att delta mer i debatten, men jag har andra saker jag måste göra. Det har varit intressant att höra hur olika man kan se på de trafiksäkerhetsfrågor som dyker upp. Jag tror att vi alla har samma

ambition om en nollvision på vägarna, liksom det borde vara en nollvision på arbetsplatser. Jag hoppas att ni tänker framföra till era partier att även Arbetsmiljöverket skulle ha resurser att se till att vi uppnår en nollvision på arbetsplatserna. Det är lika viktigt som på vägarna.

Fru talman! Jag yrkar som sagt var bifall till reservation 18.

Anf. 34 NINA LUNDSTRÖM (L):

Fru talman! För tids vinnande vill jag börja med att yrka bifall till reservationerna 3 och 7, även om jag självfallet står bakom alla våra förslag.

Fru talman! Människors frihet och välbefinnande gynnas av goda kommunikationer. Möjligheten att resa mellan olika orter, regioner och länder skapar både affärsmöjligheter och kunskaper som bidrar till tillväxt. Det är därför viktigt att rörligheten finns och möjliggörs.

Det behövs också en välfungerande infrastruktur för jobben, tillväxten och välfärden. Infrastrukturen kan ses som ett av samhällets blodomlopp som skapar förutsättningar för fortsatt utbyggnad av samhällen och även ett ökat bostadsbyggande.

År 1997 beslutade riksdagen om en nollvision när det gäller trafiksäkerhet. I utskottet är vi väldigt överens om att det är viktigt att arbeta med trafiksäkerhetsfrågorna, men det skiljer sig lite grann i hur vi vill få till stånd förändringar.

Nollvisionen innebär att ingen ska dödas eller skadas allvarligt till följd av trafikolyckor inom vägtransportsystemet. Vi i Liberalerna menar att det finns enkla åtgärder som kan vidtas för att minska antalet olyckor.

Karin Svensson Smith, ordförande i utskottet, undrade varför det behövs en strategi för vägarna. Vi kan konstatera att det behöver göras mer. I dag är det många av trafikanterna som är oskyddade, bland annat cyklister och gående. Olycksstatistiken visar att Sverige inte kommer att nå EU:s mål om att halvera antalet omkomna från 2010 till 2020. Jag noterar att 2016 omkom 263 personer, varav 19 cyklister och 39 gående. Hälften av de allvarligt skadade med bestående men är cyklister. Vi måste alltså göra mer.

Vi i Liberalerna menar att reglerna i trafikförordningen om väjningsplikt kan ses över. Vi menar också att det är viktigt att förebygga de så kallade döda vinklarna. Vi menar att det behövs en översyn av regelverken och utformningen av vägmarkeringar, och vi tycker också att det är viktigt med ökad tydlighet i reglerna, vilket skulle underlätta för alla trafikanter, inte minst de oskyddade trafikanterna, som då skulle värnas bättre. Det skulle förhoppningsvis leda till färre olyckor och ökad trafiksäkerhet.

Det nämns ett antal vägar här, och jag vill också nämna en plats där det bor 400 barn utefter skolvägen. Det har också varit en diskussion om varför färre barn cyklar eller går till skolan, och har man en smal väg med en nästan obefintlig vägren och barnen ska ta sig till skolan blir de skjutsade. Det finns inget alternativ.

Vi kan notera att antalet barn som cyklar har sjunkit dramatiskt. Det har minskat med 40 procent från 1995 till 2014. Att så många skolbarn blir skjutsade ger effekter på bland annat folkhälsan.

Det behövs fler åtgärder. Att vi inte kunde enas i utskottet om att fokusera på vägarna är det som jag tycker är lite konstigt i hanteringen. Jag noterar reservationen från Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Fru talman! Jag efterlyser också cykelstrategin. Det har gått lång tid sedan riksdagen fattade beslut om ett tillkännagivande. Cykelfrågorna och cykelstrategin hänger också ihop med trafiksäkerhet eftersom det är fråga om oskyddade trafikanter. När kommer cykelstrategin? Jag hör ordet snart, men det vore mycket tacksamt med en precisering.

Fru talman! En annan fråga som också har varit uppe i debatten handlar om bilkörning, det vill säga mobiltelefoner i bilarna. Vi har alla sett trafikanter ute i trafiken sittandes med luren mot örat, men jag tror också att många av oss har sett något annat. Vad är framtidens mobiltelefon – när mobiltelefonen integreras i en pekskärm med gps och mycket annat? Det är det som gör lagstiftningsförändringar mycket svåra. Vad är framtidens mobiltelefon?

De länder som har infört lagstiftning som förbjuder handhållen mobiltelefon har också uppfattat att beteendet hos trafikanterna förändras. Lagstiftningen fungerar i början, och sedan förändras beteendet. Det finns ett land som har totalt mobiltelefonförbud. I andra länder funderar man på bötesbelopp och andra åtgärder. Ett sätt kan vara att framtidens smarta bilar utrustas med trafiksäkerhetssystem som gör det möjligt att kommunicera.

Den som sitter ute på vägen i gles- och landsbygden och ska köra många mil kan ha ett behov av att kunna kommunicera. Då är frågan hur den tekniska utvecklingen ser ut som kan göra det möjligt att kommunicera. Det finns många exempel på störande inslag för den som är bilförare. Det har nämnts ledsna barn i bilen, pekskärmar, mobiltelefoner och mycket annat. Men någonting gör att vi människor har behov av och vill kommunicera när vi sitter i bilen. Jag hoppas naturligtvis att framtiden ska visa på att det går att hitta smarta lösningar. Problemet är att göra lagstiftningen teknikneutral.

Fru talman! Alliansregeringen påbörjade ett viktigt arbete med att öka säkerheten kopplad till teknikanvändning. År 2013 skärptes trafikförordningen genom att föraren vid färd på väg med ett motordrivet fordon endast får ägna sig åt aktiviteter som att använda mobiltelefon och annan kommunikationsutrustning om det inte inverkar menligt på körningen. Det är viktigt. Vi ska inte sitta och sms:a, prata i telefon och tappa uppmärksamheten. Svårigheten är teknikneutraliteten. Vi ser fram emot den utredning som ska läggas fram i april och vilka ytterligare åtgärder man kan behöva vidta. Men jag säger återigen att man måste ringa in alla typer av kommunikationsutrustning.

Naturligtvis är det här en trafiksäkerhetsfråga. Det är viktigt att göra det möjligt att få en säkrare kommunikation sett till förarens behov av att kommunicera med omvärlden. Vi ser fram emot Transportstyrelsens kommande förslag. Men låt oss också blicka framåt och fundera över vad de så kallade självkörande bilarna kan innebära. Den lagstiftning som vi ska fatta beslut om ska också vara aktuell för framtiden. Vi har redan i andra lagstiftningsärenden sett att den tekniska utvecklingen ibland springer ifrån de möjligheter som finns.

Fru talman! Trafiksäkerhet är en viktig fråga. Naturligtvis är våra tankar i dag hos dem som nyligen har drabbats av den svåra olyckan. Det är klart att vi alla känner ett behov av att följa utvecklingen och se vad mer som behöver göras. Tankarna går till de drabbade och deras anhöriga.

Fru talman! Ökad trafiksäkerhet i alla avseenden, även för cyklister och gående, innebär också en rad positiva följdkonsekvenser, bland annat färre insatser i vården och rehabiliteringen, färre sjukskrivningar och ökad folkhälsa. Vi i Liberalerna anser att det måste göras mer för att öka trafiksäkerheten, inte minst för våra barn, ungdomar, gående och cyklister. (Applåder)

I detta anförande instämde Sten Bergheden, Edward Riedl, Jessica Rosencrantz och Boriana Åberg (alla M), Anders Åkesson (C) samt Lars-Axel Nordell (KD).

Anf. 35 JOHAN ANDERSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Nina Lundström, för dina frågor!

Jag tänkte börja med cykelstrategin. Jag hoppas att jag var tydlig när Boriana Åberg tog upp frågan. Precis som Nina Lundström säger bereds lagstiftningen. Vi jobbar med den, och vi vill naturligtvis att den ska bli så bra och fullödlig som möjligt. Därför tar det tid, men den kommer snart. Jag kan inte säga något datum i det här skedet, men vi jobbar för fullt.

Jag är positiv till vad Nina nämnde om kommunikationsutrustning. Vi väntar båda två på den utredning som kommer den 24 april när det gäller förslag och åtgärder. Helt klart är att något behöver göras. Så tolkar jag ditt inlägg. Självklart ska det ske med respekt för de teknikförändringar som finns.

I vår trafikmiljö finns bilister med nya fordon och bilister med gamla fordon. Det sker nu mycket ändringar i tekniken för kommunikationsutrustning. Flera svenska företag ligger långt framme i utvecklingen. Frågan är hur de gamla fordonen ska hanteras.

Nina får gärna utveckla hur Liberalerna ser på frågan om kommunikationsutrustning.

Anf. 36 NINA LUNDSTRÖM (L) replik:

Fru talman! Jag noterade också när Johan Andersson höll sitt anförande att det fanns frågetecken om varför det finns en majoritet för att ta fram en strategi för vägarna. Jag noterade att Johan Andersson var lite kritisk och tyckte att det inte behövdes.

I betänkandet framgår det tydligt att mycket arbete har utlovats men inte levererats. I betänkandet står följande: ”Utskottet framhåller också att behovet av trafiksäkerhetshöjande insatser för cyklister bör lyftas fram i en strategi för att göra vägarna säkrare.” Det tas också upp ett antal andra trafikanter.

Jag vet att ordet tålmod är viktigt i politiken, men ibland tappar man tålmodet. Vi måste komma längre i frågorna. Det är skälet till att det finns en majoritet i utskottet. Jag tolkar ändå debatten så att även Johan Andersson anser att frågan är otroligt viktig. Jag hoppas att vi kan göra mer.

Jag anser att cykelstrategin ska omfatta inte minst trafiksäkerhetsfrågorna. Därför kommer vi så småningom att debattera ett cykelbetänkande. Det handlar framför allt om vad som är kopplat till folkhälsan. Vi måste vara observanta på den miljö som möter dem som är klimatsmarta och går eller cyklar till jobbet eller skolan. Jag åkte själv på väg 225 i helgen, och jag såg cyklister ute på en vägren som är ungefär 20 centimeter bred. Med de höga hastigheterna på vägen förstår jag att de som är ute och tränar på

denna väg befinner sig i en otroligt farlig miljö. Jag tycker inte att det räcker utan att vi måste göra mer.

Vad gäller mobiltelefonerna och kommunikationsutrustningen har jag ännu kvar en replik, och jag återkommer till de frågorna. Dilemmat är hur vi ska få fram en teknikneutral lagstiftning som ökar trafiksäkerheten.

Anf. 37 JOHAN ANDERSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tror att vi har en samsyn när det gäller inte minst säkerheten för våra cyklister. Självklart är den en del i den kommande cykelstrategin på ett eller annat sätt. Där kommer de delarna att belysas. Sedan finns det lite olika vägar att gå i detta.

Två-plus-ett-vägarna är ett bekymmer. Jag vet det inte minst eftersom jag till vardags är ordförande i Motala AIF, som är huvudorganisation för Vätternrundan. Jag vet om problematiken, framför allt vid träningarna inför de stora loppen. Vi har ett antal två-plus-ett-vägar runt om i vår kommun, och det blir bekymmer med det. Som tur är finns det alternativa vägar som man kan använda sig av, men det är en annan fråga.

Jag ser fram emot Ninas kommande svar när det gäller kommunikationsutrustning och bilkörning. Jag tycker att det är en fråga som vi behöver ta på allra största allvar. När utredningen kommer bör vi ha en rejäl diskussion i utskottet, där vi förhoppningsvis hittar en samsyn på någon form av modell för att kunna komma till rätta med de bekymmer som finns.

Anf. 38 NINA LUNDSTRÖM (L) replik:

Fru talman! Jag får ställa en så kallad retorisk fråga med tanke på att Johan Andersson inte har någon replik kvar. Jag uppfattade inte svaret på varför inte utskottet kan vara helt enigt om att det behövs en strategi för vägarna. Där uppfattade jag inte svaret.

Vad gäller kommunikationsutrustning är frågan, precis som jag sa i mitt anförande: Vad är framtidens mobiltelefon? I dag när vi sitter i trafiken och transporterar oss ser vi ju hur man använder gps. Man har integrerade pekskärmar och funktioner på ratten. Mobilen kopplas till en pekskärm; man sitter och pekar på en pekskärm. Uppenbarligen har bilförare och passagerare ett behov av att kunna kommunicera när de sitter i bilen.

Jag tolkar Johan Andersson som att det eventuellt ska vara ett totalförbud för mobiltelefoner i framtiden, att det också kan övervägas. Jag tror att det är en väldigt svår väg att gå.

Jag tror också att det finns dålig acceptans, då förutsättningarna ute i landet ser helt olika ut. Man kan köra 10–15 mil utan att möta en enda trafikant och därför ha behov av att kommunicera, medan man i tät stadstrafik har helt andra behov av att vara uppmärksam.

Jag tror att det är knepigheter med lagstiftningen. Jag har noterat implementeringen av Wienkonventionen i ett antal länder. Jag har följt Finlands exempel, där man noterade att lagstiftningen fungerade i början men därefter inte fungerade. Länderna tittar på att öka bötesbeloppen därför att lagstiftningen inte fungerar. Jag tror att man måste hitta andra vägar fram.

Vi är överens om att trafiksäkerheten är A och O. Den som är bilförare ska ha full uppmärksamhet och ta ansvar för trafiksituationen. Men lagstiftningen är inte helt lätt. Där menar jag att vi kan vara överens om målet att öka trafiksäkerheten men ändå vara öppna för att folk behöver kommu-

nicera. Jag tror att man ska ha det i bakhuvudet när man stiftar lagar. Utvecklingen går väldigt snabbt nu, och jag hoppas att vi ska ha lagstiftning som fungerar över tid.

Prot. 2016/17:92
5 april

Trafiksäkerhet

Anf. 39 LARS-AXEL NORDELL (KD):

Fru talman! När vi i dag debatterar trafiksäkerhet här i riksdagen är det svårt att inte låta tankarna gå till den förfärliga bussolyckan utanför Sveg. Naturligtvis går tankarna, som flera av oss har sagt, särskilt till de drabbade. För mig är det speciellt eftersom jag växte upp i Härjedalen och gick i skola i Sveg under sju år, så det här kom väldigt nära mig.

Trafiksäkerhet är ett viktigt område för oss kristdemokrater. Därför vill vi vara särskilt tydliga på detta område.

Trots den svenska nollvisionen vad gäller trafik omkom i fjol 263 personer i trafiken. Etappmålet för nollvisionen till år 2020 är 220 personer. Det återstår mycket arbete för att nå det målet.

Därför driver vi på för säkrare vägar, hårdare straff för rattfylleri och skarpare kontroll av körskolor för att komma åt illegala aktörer. Den som sätter sig i en bil ska kunna vara trygg i att medtrafikanterna inte utgör en fara för den egna säkerheten.

I den svenska trafiken är cyklister och motorcyklister särskilt utsatta. Orsakerna är uppenbara: De är inte skyddade på samma sätt som den som sitter i en bil, för i en bil finns det deformeringszoner, bälten och inte minst krockkuddar som skyddar föraren och passagerarna på ett helt annat sätt än den som åker motorcykel är skyddad.

Fru talman! År 2015 hade 22 procent av alla omkomna förare alkohol i blodet. Det är mer än var femte förare. Därtill kommer hundratals skadade. Rattfylleriet fortsätter att vara ett problem. Enligt NTF kör över 14 000 förare berusade varje dag. Det är ungefär lika många som det finns taxibilar i Sverige. Vissa tror att de har nykrat till sedan dagen före; andra har gett upp det hoppet sedan länge men sätter sig ändå bakom ratten. Dessa förare utsätter sig själva och sina medtrafikanter för stora risker. Det är helt oacceptabelt.

Det ska vara nolltolerans mot alkohol i trafiken. Polisen måste ha tillräckliga resurser för att kunna förebygga och även beivra överträdelser. Kristdemokraternas satsning på 2 600 nya poliser är en del i detta arbete. Den som kör berusad ska straffas. Dagens straffskala för detta är alltför låg. Vi menar att straffet för rattfylleri och grovt rattfylleri ska höjas.

Vi kristdemokrater har också länge drivit frågan om ett förbud mot så kallad eftersupning. Precis som i vårt grannland Norge menar vi att det i vårt land inte ska vara tillåtet att dricka alkohol de första sex timmarna efter en trafikolycka. I dag är det nämligen möjligt för rattfyllerister att gå fria om de hävdar att de druckit efter och inte före olyckan. Detta är inte acceptabelt.

Vi i riksdagen har varit eniga i frågan om införandet av ett förbud mot eftersupning motsvarande det i Norge, men regeringen har valt att gå på linjen att det inte är ett brott att dölja sitt brott. Därför har denna lag fördröjts. Men den brådskar.

Jag är mycket kritisk till regeringens slutsats. Människor som utsätter sina medtrafikanter för fara ska stoppas och inte komma undan på grund av ett kryphål i lagen, som det faktiskt handlar om. Jag anser därför att ett förbud mot eftersupning snarast ska införas.

Jag är också kritisk till att det dröjer när det gäller alkobommar, som har prövats av MHF med stor framgång. En del undrar om de har någon verkan – det är ju så få som tas för rattfylleri när de kommer från utländska hamnar. Ja, det har de. I början togs många. Efter några veckor spreds ryktet så att man liksom visste. Det hade en preventiv inverkan, och den är intressant. Jag är alltså kritisk mot att detta dröjer. Alkobommar borde finnas i alla större hamnar med internationell trafik. Det har visat sig att de inte försenar trafiken, då den teknik som finns är väldigt smidig.

Kristdemokraterna föreslår att alkolås eller annan teknik som förhindrar rattfylleri borde vara obligatoriskt i alla nya bilar i vårt land.

Kristdemokraterna vill också införa krav på alkolås på samtliga nya bilar som används i körkortsutbildningen för att säkra trafiknykterheten. Ett krav på alkolås finns redan i dag för den som vill bli medlem i Sveriges Trafikskolors Riksförbund. Det är jättebra. Vi tycker att alla trafikskolor ska följa STR:s goda exempel.

Fru talman! När det gäller trafiksäkerhet är det av yttersta vikt att alla som framför ett fordon är kunniga och medvetna om reglerna. En kedja är ju inte starkare än sin svagaste länk, och trafiksäkerhetskedjan är inget undantag.

Därför måste fusket i körkortsutbildningen motverkas. I dag finns det en mängd illegala körskolor, som naturligtvis är mindre seriösa. Vissa verkar helt i det dolda medan andra kan framstå som helt legitima för den som vill påbörja körkortsutbildningen.

De har ofta både strajpade bilar och dubbelkommando men saknar erforderliga tillstånd. De lurar elever på tusentals kronor och garanterar dem inte en fullgod utbildning. Vissa sätter i system att låta utsända representanter göra förarprov – teoriprov – uppemot 60 gånger för att memorera frågor och svar och sedan vidarebefordra svaren till sina elever. Detta är organiserat fusk och handlar inte om att ge kunskap. Kristdemokraterna vill minska antalet möjliga förarprov till tio per år och antalet handledartillstånd en person kan ha till fem.

Fru talman! Det är i sammanhanget viktigt att säga några ord till om körkortsutbildningen. Det har blivit allt svårare att ta körkort. Ett godkänt kunskapsprov eller körprov är bara giltigt i två månader. Klarar man inte av den kuggade delen inom detta spann måste båda proven göras om. Detta är inte riktigt bra.

Många tar i dag körkort långt upp i åldrarna och kan ha planerat att ta körkort till exempel under semestern eller sommarledigheten under studierna. Lägg därtill Trafikverkets väntetider, och tiden blir knapp. Körkort är ett grundläggande krav för många yrken. Körkortsutbildningen behöver därför bli mer flexibel. Mot denna bakgrund anser Kristdemokraterna att giltighetstiden för ett godkänt kör- och kunskapsprov ska förlängas till sex månader.

Fru talman! Motorcyklisterna är i en särskilt utsatt situation. Förra året omkom 29 personer i motorcykelolyckor. Av dessa omkom 7 i olyckor med räckan, det vill säga över 20 procent eller mer än var femte. I andra europeiska länder är siffran lägre, ned till 8 procent, och i USA är den 5,5 procent.

Ett av skälen till detta är våra vajerräckan, som vi fortfarande har som standard i Sverige trots att vi vet att vajerräckan får underbetyg när det

gäller säkerheten för mc-förare. Ska vi lyckas nå nollvisionen måste säkerheten förbättras för mc-förarna, och då bör vajerräckena ersättas med andra lösningar.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till den alliansgemensamma reservationen nr 7. Självklart står jag bakom Kristdemokraternas samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation nr 5.

(Applåder)

I detta anförande instämde Sten Bergheden, Erik Ottoson, Edward Riedl, Jessica Rosencrantz och Boriana Åberg (alla M) samt Anders Åkeson (C).

Anf. 40 JIMMY STÅHL (SD):

Fru talman! Den tragiska olycka som skedde i Sveg är i allas våra tankar. Vad som orsakade olyckan vet ingen ännu, men det kommer att utredas. Vi kommer att göra allt för att detta inte ska hända igen.

Detta för mig osökt in på dagens betänkande, TU11, som handlar just om trafiksäkerhet. Först vill jag bara säga att vi står bakom alla våra yrkanden, men för tids vinnande yrkar vi bifall endast till reservationerna 6 och 19. Men vi står även bakom vårt särskilda yttrande.

Detta är ett ganska stort betänkande och ett betänkande som berör. Jag har suttit och lyssnat på alla andra partiers talare, och jag måste framhålla min egen partikollega Per Klarbergs tidigare inlägg. Vi har valt att gå upp med två talare, för Per klarade inte att hålla sin talartid på tio minuter utan överskred den.

Det har talats mycket om nollvisionen. Den är jättebra, och vi sverigedemokrater står stenhårt bakom den. Nu har det också talats om nollvisionen 2.0 – suveränt, en nystart. Man sätter nya mål och gör det ännu skarpare: noll allvarligt skadade och noll döda i trafiken.

Hur ska man då nå dit? Ja, det är inte jättelätt. Vi kan titta på bilen; det är en underbar skapelse. Den ger frihet och glädje, och det är en hobbyverksamhet. Men i fel händer och fel utnyttjad blir den en dödsmaskin – kanske inte för den som sitter i bilen eller lastbilen men för gående, cyklande, motorcyklister och mopedister runt omkring.

Vi sverigedemokrater har skrivit motion på motion om mobiltelefonförbud, framför allt förbud mot handburna mobiltelefoner, just för att öka säkerheten.

Visst, jag har lyssnat på debattinläggen. Jag har hört Boriana Åberg och Johan Andersson stå här och tala, och det fick mig osökt att tänka på Kalle Anka, Musse Pigg och Janne Långben på julafton. När de plingar i klockan blir det mat. Långben är görhungrig, så han hoppar ur bilen, som kör sig själv upp genom bergen, och går in och käkar. De klarar sig allihop, men i Sverige får vi inte sitta i en husvagn under färd.

Det skulle kunna vara en autonom bil som körde, och det är jättebra att man kan göra andra saker med självkörande bilar. Men är du förare ska din koncentration ligga på framförandet av bilen. Det är inte okej att tappa koncentrationen på grund av handburna enheter.

Vi vet att när du kör i storstan räcker det att tappa koncentrationen i en sekund för att du ska komma 8 meter vid så låg hastighet som 30 kilometer per timme. Kör du på en landsväg i 90 kilometer per timme räcker det med

en sekunds frånvaro för att du ska komma 25 meter. Råkar du titta på mobiltelefonen eller något annat i 4 sekunder kommer du över 100 meter. Det spelar ingen roll om vägen är tom. Det finns ett dike, det finns djur, det finns allt möjligt man kan köra på. Singelolyckor är inte ovanliga.

Vi vet allihop att rattsurfandet ökar hela tiden. Jag säger inte att vi ska förbjuda kommunikation. Det finns möjligheter att kommunicera utan att tappa fokus på körandet. Det finns, precis som Nina Lundström sa, saker i ratten i dag. I telefonen har vi bland annat Siri, som du kan prata med precis som du pratar med din granne eller barnen i baksätet. Skulle det hända att man tvingas släppa på koncentrationen gör man rätt i att stanna sitt fordon och göra det man ska. Det är endast 13 män eller kvinnor som åtalats för rattsurfande under ett år.

Jag vet inte hur många jag har tittat på när jag gått runt i trafiken i Göteborg, där jag bor. Jag har blivit lite skadad eftersom detta är en kärnfråga, som jag brinner för. Folk tittar in i mobilerna där de sitter, vissa öppet och tydligt, vilket jag inte tycker är bra. Värst är de som håller den ned mot gatan – då blir det görtydligt, och de har ingen kontroll över sitt fordon över huvud taget.

Vad gör de då? Skickar de sms? Kollar de Facebook? Spelar de Wordfeud, som kräver ännu mer koncentration? Jag har ingen aning, men jag tycker att detta är ett förbannat otyg.

Jag hörde Johan Andersson tidigare säga att förslaget kommer den 24 april i år, vilket jag tycker är jättebra. Vi sverigedemokrater har motionerat om ett förbud i tre år men tyvärr inte fått stöd i denna fråga tidigare. I år lade vi fram en motion om att vi ville påskynda lagen. Nu kommer utredningen, men när kommer lagen? Det finns ingen som kan svara på det, för vi vet inte hur utredningen ser ut. Men vi vill att man inför detta så snart som möjligt så att man i alla fall kommer en bit på vägen när det gäller handburna mobiltelefoner.

Sedan kommer tekniken alltid att utvecklas. Om ett antal år är det säkert ingen som behöver bry sig om detta, för då kör fordonen själva. Som sagt var: Just trafiksäkerheten är görviktig.

Jag tänkte tala lite om synfrågor också. När man ska ta körkort i dag får man göra en synundersökning innan man får sitt körkortstillstånd. Det är den enda undersökning man behöver göra under sin livstid om man har B-körkort. Jag har kommit upp i den aktningsvärda åldern av 42 år och märker att det börjar hända saker med synen. Eftersom jag sitter i trafikutskottet är jag van vid att man berör de här frågorna. Men jag har kollegor och kompisar som vägrar inse att synen blir mycket sämre. Ofta märker man det inte själv, utan det blir först när någon annan hjälper en att märka, för hjärnan ställer ju om sig så att man tror att man ser bra.

Jag tycker att man när man ska förnya sitt körkort, åtminstone när man är över 40–45 år, också bör göra en synundersökning för att få veta om man behöver hjälp med glasögon eller linser för att framföra sitt fordon säkert.

Det finns så mycket information på vägarna i dag, med skyltar och så vidare, och vi märker att det kommer fler och fler oskyddade trafikanter ut i gatorna också. Dessa måste vi skydda.

Jag måste också säga några ord om en motion som Staffan Danielsson har skrivit och som vi sverigedemokrater tycker är jättebra. Anders Åkeson var tidigare uppe i talarstolen och talade om samma sak.

Det finns en del människor som av en eller annan anledning har brister i sina synfält. De har anmälts av läkare. Många gånger kan man dock klara en säker körning fast man har brister i synfältet. Som erfaren förare kan man lära sig att titta på ett annorlunda sätt om man vet om att man har brister.

Tyvärr är det alltför många som blir av med sina körkort på grund av att testerna inte är så bra som de borde vara. Det finns körsimulator med mera på VTI, men det är dyrt. Vi vill att regeringen fortsätter att pumpa in medel till just VTI för att göra dessa tester effektivare och bättre. Jag tänker inte gå in vidare på detta, för jag ser att Staffan Danielsson har begärt ordet efter mig. Jag är helt säker på att han kommer att ta upp detta.

Per Klarberg tog upp fartkameror i sitt anförande tidigare. Fartkameror är en säkerhetshöjande åtgärd. Det handlar inte om att få in så mycket böter som möjligt. Precis som Per Klarberg sa står det skyltat var fartkamerorna är, så att man kan sänka hastigheten. De är suveräna. Jag har klarat mig med hjälp av skyltarna, kan jag säga. Jag försöker köra efter hastighetsgränserna, men det är ibland svårt att veta vilken hastighet som gäller på vägarna. De ändrar ju skyltar och sänker hastighetsgränser. Det finns 60- och 80-skyltar och 70- och 90-skyltar. Det är inte jättelätt att se vad som är bashastigheten i dag. Förr kunde man se det på vägmarkeringarna.

I dag måste polisen kunna identifiera vem som kör för att kunna utfärda fortkörningsböter. Vi sverigedemokrater menar att det hade varit bättre om fordonets ägare hade fått ta botten om man inte kan identifiera föraren. Nu handlar det inte om fall där man har kört så fort att man ska bli av med körkortet, för då bör polisen naturligtvis få tag i föraren. Men fortkörningsböter, precis som parkeringsböter, kan bilens ägare få ansvar för. Trängselskatt är det också fordonets ägare som får betala. I mitt fall vill jag kalla trängselskatten för en bot – jag tycker att det är en bot man får betala när man betalar trängselskatt.

Men man måste naturligtvis också utreda hur man kan undgå att bil-målvakter tar på sig kostnaderna medan förarna går fria.

Låt mig ta ett exempel. Låt oss anta att Sara-Lena, som sitter här i salen, köper en bil och registrerar den på sig själv och jag köper en bil och registrerar den på mig själv. Sedan byter vi bilar med varandra. Då kan vi köra förbi fartkamerorna så det visslar – polisen kan aldrig ge oss böter. På bil-derna kan de ju se att det satt en man i Sara-Lenas bil, och hon har ingen skyldighet att lämna uppgift om att det var jag. Det är inget bra system.

Vi vet också att folk maskerar sig för att slippa undan. Det är inte bra. Vi måste se över den lagstiftningen.

Fru talman! Jag ser att tiden går, och jag har fler saker att prata om. Jag tänkte bara snabbt gå in på detta med körskolor – svarta bilskolor. Vi delar tidigare talaress uppfattning att vi måste göra något åt detta med svarta körskolor.

I dag kan man ha upp till 15 handledartillstånd. Jag kan inte tro att någon behöver ha så många handledarskap. Det hade mycket väl kunnat räcka med fem handledarskap under en femårsperiod. Senare kan man utöka detta. Genom att ha 15 handledarskap kan man faktiskt bedriva körskoleverksamhet. Det konkurrerar ut vanliga körskolor, som har detta som

sitt levebröd och lär ut efter konstens alla regler. Jag tycker att detta är jätteviktigt att trycka på.

I detta anförande instämde Sara-Lena Bjälkö och Per Klarberg (båda SD).

Anf. 41 STAFFAN DANIELSSON (C):

Fru talman! Riksdagsledamöter i trafikutskottet, åhörare och tittare samt trafikutskottets ordförande, som tyvärr inte längre är här! Jag ansluter mig till den här debatten och ska i fyra eller sex minuter tala för en liten del av utskottets stora ansvarsområde – en del som är oerhört viktig för dem som ser bra men som berövas sina körkort på grund av mindre brister i sitt sidoseende.

Jag hade en interpellationsdebatt med trafikministern i går. Mina argument för att det ska vara självklart att regeringen låter en oberoende utredare granska Sveriges regelverk i ett internationellt perspektiv finns i ett antal inlägg på min blogg. Googla ”Staffan Danielsson”!

Utskottets ledamöter har liksom jag ibland fått e-post, telefonsamtal eller brev från människor som ser bra men som fråntagits sina körkort. Deras tillvaro raseras ibland, och deras frihet beskärs.

Transportstyrelsen har alltid hävdat att deras regler är ungefär desamma som gäller i hela EU. De som har mindre brister i sitt sidoseende och sitt synfält är trafikfarliga och kan köra på cyklister och fotgängare vid övergångsställen, brukar chefsläkare Lars Englund säga. Jag visar i mina 15 inlägg på bloggen att detta är fel. Den informationen var inte känd för utskottets ledamöter när ni diskuterade min motion, men den är känd nästa år när frågan åter behandlas. Därför vill jag lyfta fram detta för er i dag.

Sverige har nämligen unikt stränga regler för dem som ser bra men som har någon brist i sitt sidoseende. Transportstyrelsens experter brukar alltid argumentera som om halva synfältet alltid är borta. Då ska man ju inte ha något körkort, och det är vi överens om. Det jag diskuterar är mindre brister i människors sidoseende, som i övriga EU-länder, i USA och i världens alla länder inte föranleder att körkortet dras in. Endast i Sverige sker detta. Det har handlat om tusentals personer de senaste åren.

I många länder och i många delstater i USA beaktas inte alls brister i synfältet. I alla länder utom Sverige tillåts man visa sin körduglighet i praktiska körprov. Detta har Sverige förbjudit. Man låter i stället oerhört stressande test i en syntestmaskin, Humphrey – där man har huvudet fastfixerat och blicken måste vara riktad rakt fram – avgöra om man får behålla sitt körkort.

I verkligheten rör sig ögat 60 gånger per sekund åt olika håll, och man vrider huvudet. Därför har Norge praktiska körprov och ingen körsimulator. Men Sverige och trafikministern säger: Det är ett godtyckligt system. Det är vetenskapligt mer exakt med syntestmaskiner. Sedan har Transportstyrelsen ställt upp extremt stränga krav. Klarar man inte detta får man inte tillbaka sitt körkort, som har tagits direkt. Testerna görs under en oerhörd stress.

De som kan bedöma hur människor kör bil, körprovare och ögonläkare, ska inte behöva göra det, säger Transportstyrelsen: Det blir mer rättvist om vi bara går på syntestmaskinen och de extremt stränga regler som svenska

Transportstyrelsen har fastställt. Så är regelverket i dag. Anders Åkesson utvecklade det väl. Även Jimmy Ståhl ger jag erkänsla för detta.

Nu utvecklas en körsimulator i VTI i Linköping. Det är bra. Men Transportstyrelsen har sett till att reglerna är väldigt stränga. Man får bara göra testet en gång. Man får inte förbereda sig. Det kostar 20 000 kronor. Det är en klassfråga på gång.

Nu går min talartid ut. Men jag avser att begära replik på mig själv eller att hålla ett anförande till på två minuter, vilket jag har förstått att man kan göra.

I detta anförande instämde Anders Åkesson (C) samt Sara-Lena Bjälkö, Per Klarberg och Jimmy Ståhl (alla SD).

Anf. 42 STAFFAN DANIELSSON (C):

Herr talman! Norge har ingen körsimulator. Där får människor med synfälsbrister bevisa sin körduglighet i praktiska körprov. Norge har lägre trafikdödlighet än Sverige. Trafikministern menade i går att just denna lilla bit är väldigt viktig för att dödligheten i trafiken ska minska. Så är inte fallet. Det är bara trist att de som ser bra inte får köra bil.

Det gladdade mig väldigt att S- och MP-gruppen i trafikutskottet för två år sedan yrkade bifall till den här motionen. Det behövs en oberoende utredare. Transportstyrelsen är väldigt sträng och väldigt låst i detta. Jag är glad att Centerpartiet och Sverigedemokraterna gör detta nu. Jag hoppas att en bred majoritet i utskottet kan göra det nästa vår, och jag hoppas att trafikministern ska ta till sig verkligheten. Hon har bara jobbat i två år. Hon har inte varit med i den långa historien, när vi har diskuterat det hela.

Vi vet hur det fungerar. En regering litar på sin myndighet. Man litar på sin handläggare, som jobbar med frågorna och som tycker som sin myndighet. Det ska man göra. Vi ska ha respekt för myndigheterna. Men vi riksdagsledamöter måste också lyssna på enskilda medborgare när de i desperation säger: Varför tas mitt körkort? Jag hade fått behålla det i alla andra länder i världen. Kan ni inte utreda detta?

Jag tycker verkligen att det behövs en oberoende utredning – det må vara en särskild utredning eller en oberoende kraft inom myndigheten som regeringen tillsätter. Men det går inte att sätta bocken som trädgårdsmästare och att låta dem som helt har fastnat för syntestmaskiner och fyrkantiga regler utvärdera sig själva.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 10.)

§ 7 Kompetenskrav vid vissa fordonskontroller

Trafikutskottets betänkande 2016/17:TU19

Kompetenskrav vid vissa fordonskontroller (prop. 2016/17:84)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades under § 10.)

Prot. 2016/17:92

5 april

Trafiksäkerhet

§ 8 Tidsbegränsande bygglov för bostäder

Civilutskottets betänkande 2016/17:CU21
Tidsbegränsande bygglov för bostäder (prop. 2016/17:137)
föredrogs.

Anf. 43 EWA THALÉN FINNÉ (M):

Herr talman! Nu behandlar vi regeringens proposition om tidsbegränsade bygglov för bostäder. I dagligt tal kallar vi det för tillfälliga bygglov. Det är en bra och nödvändig proposition. Den nya bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 maj.

Bostadsbristen är stor. Vi vet att de flesta kommuner har bostadsbrist. Till det kommer att många kommuner – eller alla kommuner – ska placera nyanlända, och vi vet att det i många kommuner har uppstått stora problem. Jag har till och med fått information om att det återigen är människor som bor i gymnastiksalar. Det känns ganska ovärdigt i Sverige.

Propositionen är ett resultat av migrationsuppgårelsen. Utifrån att vi ändrade migrationsreglerna sa vi att vi också behöver titta på viss annan lagstiftning. Som jag sa tycker jag att det är en väldigt bra proposition som vi i dag har att ta ställning till. Det som jag möjligen kan vara kritisk till är att det har tagit så lång tid för regeringen att få fram denna proposition. Det är synd att vi inte har fått regelverken på plats mycket tidigare. Jag har varit i kontakt med väldigt många kommunpolitiker som har fått avslag i fråga om att bygga tillfälliga bostäder för att lösa en akut situation, just med motiveringen att det inte är ett tillfälligt behov. Det är därför den ändring som nu kommer känns oerhört viktig. Den stora förändringen handlar nu om att man ska kunna återställa platsen.

Detta tror jag kommer att öka förutsättningarna för väldigt många kommuner att de facto kunna bygga bostäder till människor. Det som skiljer denna lagstiftning från tidigare tillfälliga bygglov är att man faktiskt kan upprätthålla alla de krav som finns för vanliga bygglov och ändå få det som ett tillfälligt bygglov. Man måste alltså inte bygga någonting som är av sämre kvalitet när det gäller alla de regelverk vi har, utan man kan göra någonting som är av fullgod kvalitet. Men man sätter upp det på en tillfällig basis. Under tiden kan man sedan jobba med detaljplaner framåt för att lösa situationen.

Vi vet att det i Sverige i genomsnitt tar väldigt lång tid från idé till att man kan lämna över en nyckel. Under den tiden måste människor faktiskt ha någonstans att bo. Därför är detta, som jag sa, mycket efterlängtat av kommunerna. Nu får vi hoppas att rättstillämpningen stämmer överens med det som vi som lagstiftare tänker oss. Vi har naturligtvis fortfarande kvar frågorna om överklagande och så vidare. Därför är det inte säkert att detta räcker hela vägen fram. Jag tror att man skulle behöva titta även på den biten.

I utskottet finns det partier som är väldigt oroliga: Nu kommer vi att få getton. Man kommer att bygga massor av områden med tillfälliga bostäder. Och det blir en väldigt tråkig uppväxtmiljö för barn, eftersom 15 år – som är den maximala tiden – naturligtvis är en väldigt lång tid, framför allt om man är barn.

Jag måste anföra att jag känner en stor tillit till mina kommunpolitiker. De är inte intresserade av att få stora bostadsområden av väldigt dålig kvalitet, där människor ska bo under en väldigt lång tid, utan de är naturligtvis mycket intresserade av att ha goda boendemiljöer för sina kommuninvånare.

Men vi behöver lösa den här akuta situationen. Som jag sa: Eftersom rättstillämpningen har varit sådan att man inte har fått tidsbegränsade bygglov känns detta väldigt bra. Jag tycker till och med att dessa nya regler för tidsbegränsade bygglov för bostäder är så bra att vi borde ändra lagstiftningen så att den ser ut på detta sätt för all framtid. Nu kom vi inte så långt, men jag tror att vi kommer att hamna där så småningom.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 44 ROGER HEDLUND (SD):

Herr talman! Vi står i dag inför ett förslag som regeringen har lagt fram. Man har stöd av Alliansen, eftersom detta är en del av regeringens och Alliansens överenskommelse om migrationspolitiken.

Förslaget handlar om tidsbegränsade bygglov. Detta förslag kommer att innebära att man kan kringgå kravet på att lyssna till allmänhetens intressen. Det kan också skapa många nya utanförskapsområden.

De tidsbegränsade bygglov som denna proposition handlar om innebär att man kan ha en byggnad uppställd under 15 års tid. Lagen ska tillämpas under en sexårsperiod, vilket innebär att dessa tillfälliga byggnader kan stå kvar fram till år 2038. Man använder sig av ord som tidsbegränsade bygglov, men här talar vi om väldigt lång tid framöver.

De tidsbegränsade bygglov som föreslås i propositionen innebär också att man kan frångå en rad olika krav som i dag ställs på permanenta bostäder, gällande bland annat kvalitet, att man ska lyssna till allmänhetens intressen vid nybyggnation och att dessa bostäder ska smälta in i omgivningen. Dessa krav kan man helt frångå om det här förslaget blir verklighet.

Konsekvenserna av förslaget skulle bli omfattande, och förslaget är väldigt långtgående för samhället framöver. Bland annat skulle den långsiktiga bostads- och samhällsplaneringen förstöras – vid framtida byggnation kan bostäderna som har uppförts med tidsbegränsade bygglov stå i vägen för en långsiktig bostadsplanering, eftersom de kan stå kvar i upp till 15 år.

Vi talar om en väldigt lång tidsperiod. Man menar att detta ska vara en av de akuta åtgärderna för att lösa bostadsbristen. Det kan dock innebära att vi långsiktigt försämrar möjligheten att bygga fler bostäder, eftersom dessa tillfälliga bostäder kommer att hamna som en bromskloss för framtida byggande.

Det som man från regeringens och Alliansens sida menar ska vara en lösning för att få fram bostäder kan kanske vara en förbättring under en väldigt kort period, men långsiktigt kan det här sätta käppar i hjulen för ett ökat bostadsbyggande.

Under 2016 fattade riksdagen beslut om att kommunerna måste ta emot ett antal flyktingar – en sorts fördelningskvot över landet. Denna så kallade anvisningslag kan i kombination med de tidsbegränsade byggloven innebära att kommunerna tvingas att bygga – eller ställa upp – en rad olika tillfälliga bostäder.

I förlängningen är risken att detta skapar fler utanförskapsområden – fler utsatta områden. Jag funderar på vilket svar vi hade fått från polisen om denna proposition hade gått dit på remiss. Tillfälliga bostäder innebär en stor risk. I förlängningen kan det handla om väldigt stora områden som kan bli socialt utsatta.

De som äger dessa bostäder kommer inte att ha något större intresse av att förvalta vare sig dem eller omgivningen i någon vidare utsträckning, i och med att det handlar om tillfälliga bostäder. Det som är menat att skapa bättre förutsättningar för att få fram fler bostäder kommer alltså kanske i förlängningen att i stället skapa väldigt stora problem med nya utanförskapsområden.

Vidare innebär detta att allmänhetens intressen åsidosätts. På det här viset kan en byggnad uppföras i närheten av ens eget bostadsområde eller i närheten av ens eget hus utan att man får möjlighet att vara med och påverka det. Regeringen skapar en sådan öppning genom det här förslaget, som alltså är väldigt långtgående på många sätt.

Vi vet att många andra lagar som har ansetts vara tillfälliga har övergått till att bli permanenta. När de bostäder som får upprättas under en 15-årsperiod sedan ska flyttas eller tas bort ifrån det ställe som de stått på kan vi hamna i en situation där det läggs fram ett nytt förslag som möjliggör att dessa bostäder får vara kvar. Detta skulle innebära att grannarnas intresse av att påverka sin omgivning helt slås ut, eftersom man för 15 år sedan gjorde det möjligt att bygga bostäder i anslutning till andra bostäder, utan att grannarna kan vara med och påverka, och att de här bostäderna efter 15 år permanentas.

Detta gör det också möjligt att bygga bostäder i anslutning till företag. Vi vet att det kan hända väldigt mycket under en 15-årsperiod – företag expanderar och nya företag vill ha tillgång till industrimark, men där har man byggt bostäder. Detta försvårar alltså även för näringslivet när det gäller att bygga vidare på verksamheten eller att etablera ny verksamhet i anslutning till industrier. Det försvåras just av att bostäder har byggts där.

Det är svårt att veta exakt vad som händer 15 år framöver. Det som beskrivs som ett tidsbegränsat bygglov handlar trots allt om en väldigt lång tidsperiod.

Herr talman! Risken är att byggbolag och byggherrar riktar in sig på tillfälliga bostäder i stället för att bygga permanenta bostäder för lång tid framöver.

Hela detta förslag innebär att den långsiktiga planeringen slås undan. När man bygger bostäder måste man tänka på att anpassa allting runt omkring – kollektivtrafik, förskolor och skolor, sjukvård och liknande. För detta krävs långsiktig planering, och just därför – för att man måste planera samhället för så lång tid framåt – tar det lång tid att bygga bostäder i dag. Detta skulle slås sönder i och med det förslag som ligger på riksdagens bord i dag.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation 1, vilket innebär att vi yrkar avslag på förslaget i propositionen.

Anf. 45 OLA JOHANSSON (C):

Herr talman! Centerpartiet välkomnar ofta regelförenklingar och självklart också denna som ju är en följd av migrationsöverenskommelsen.

Samtidigt önskar jag när jag står här i dag att det ginge att också ta ställning till de övriga undantag som har beretts av regeringen och som skulle kunna göra skillnad för möjligheten att få fram också andra temporära lösningar när de akuta behoven blir så stora som de var när en mängd asylsökande kom till vårt land och precis som de var när överenskommelsen gjordes. Det hade inneburit att vi sluppit hysa människor i idrottshallar och annat, utan vi hade kunnat få fram någon form av enklare bostäder så att människor kunde få tak över huvudet.

Jag och Centerpartiet kan konstatera att vi här har att besluta om en ny lag vars giltighetstid ska vara tidsbegränsad. Det vill säga att den här lagen, som syftar till att regelförenkla för tidsbegränsade bygglov, ska upphöra att gälla redan efter sex år, den 1 maj 2023, för att vi sedan ska återgå till det som nu gäller, såvitt jag förstår.

Förändringen innebär att kravet på tidsbegränsat bygglov på maximalt 15 år inte längre ska vara att behovet av själva åtgärden, det vill säga bostaden, ska vara av tillfällig karaktär, utan att åtgärden innan bygglovet har upphört att gälla ska kunna tas bort och att marken ska kunna återställas. Det tycker vi är en bra förändring, och jag noterar att Centerpartiet inte är ensamt om att tycka det. Bara Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet är emot. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

I min egen hemkommun, Kungsbacka, upphävde länsstyrelsen för en kort tid sedan ett bygglov som kommunen beviljat för tillfälliga bostäder i Kläppa, nära den nya tågstationen i anslutning till samhället Åsa. Modulerna, som det kommunala bostadsföretaget hade beställt redan när de hade fått bygglovet, levererades bara några dagar efter det att kommunen hade beviljat bygglov, eftersom det var bråttom att få bostäderna på plats. Länsstyrelsen upphävde bygglovet. Men jag kan berätta att husen i alla fall placerades på sin sockel direkt när de levererades. Bostadsföretaget betalade sitt vite, och länsstyrelsen ändrade till slut sitt beslut. Med en sådan här lagstiftning på plats då hade inte detta behövt hända.

Vi menar, herr talman, att förslaget om återställande av mark är så bra att vi från Centerpartiet inte ser något skäl att återgå till den tidigare lagstiftningen redan den 1 maj 2023, utan att kravet för att få ett tidsbegränsat bygglov på maximalt 15 år också efter det datumet ska vara att marken ska kunna återställas. Jag hoppas att den regering som då har ansvaret ser till att det också blir så.

Jag ser inget som tyder på att tillgången på bostäder kommer att vara begränsad under så kort tid som hävdas. Boverket uppskattar att behovet fram till 2025 kommer att vara 710 000 bostäder. Det vill säga att Boverket beräknar att vi kommer att ha brist på bostäder två år efter det att vi har återgått till nuvarande lagstiftning om tidsbegränsade bygglov.

I framtiden kommer behovet av bostäder att variera över tid och på olika platser. Jag ser självklart inte tidsbegränsade bygglov som lösningen på bostadskrisen permanent, men jag ser det som en del i en bostadspolitik som måste föras, framför allt i kommuner som växer snabbt genom företagsetableringar, behovet av studentbostäder, migration med mera.

Jag kommer inte att yrka bifall till vår reservation, trots att jag gärna hade gjort det. Det finns mycket klokskap i vår motion, och jag hoppas att inte enbart Moderaterna har tagit till sig denna.

Anf. 46 NOOSHI DADGOSTAR (V):

Herr talman! Vi diskuterar i dag tidsbegränsade bygglov eller tillfälliga bygglov.

Vänsterpartiet har ett antal reservationer i det här betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 4.

De flesta av oss härinne och därute bor i en kommun med bostadsbrist. Det gör att många inte kan flytta närmare jobbet. Det gör att många 25-åringar fortfarande bor hemma. Det gör att flera tjejer och killar måste trängas ihop i en etta för att ha råd med en väldigt hög andrahandshyra.

Anledningen till detta är att Sverige under väldigt lång tid har saknat en social bostadspolitik. Jag menar att det därför är olyckligt i grunden att den här frågan kopplas ihop med flyktingpolitiken. Det är många fler än flyktingar som i dag saknar en bostad, eftersom vi under lång tid har satsat alldeles för lite politisk tid och resurser på att bygga bostäder som folk faktiskt har råd med.

Politiken har alldeles för länge varit styrd av ett fåtal stora företag som bara har arbetat för egna intressen. Det har byggts för dyrt och för lite, och det är något som långsiktigt behöver förändras. Bostäder ska vara något som vi alla enkelt har tillgång till. Det ska vara en självklarhet att man ska kunna flytta hemifrån när man blir vuxen, ungefär som att man ska få vård när man blir sjuk eller få gå i skolan när man har fyllt sju.

Det ska inte bara vara jättedyr bostadsrätter i extravaganta skrytbyggen eller socialbostäder för de allra fattigaste, utan vi måste alla gemensamt se till att det byggs trygga och varma hem för alla, även för den generation som flyttar hemifrån i dag.

Det absolut viktigaste, enligt mig, är att få fram hyresrätter med rimliga hyror. Därför har Vänsterpartiet tillsammans med regeringen genomfört stora satsningar på byggande av hyresrätter med överkomliga hyror.

Utgångspunkten för Vänsterpartiet är att bostadsbyggandet i Sverige i regel ska planeras långsiktigt och vara för permanent bruk. Det är en stor investering. Och vi ska i Sverige ställa höga krav, ja kanske till och med högre krav än vad vi ställer nu, på att det byggs med hög kvalitet utifrån ett stadsmiljö-, gestaltungs- och samordningsperspektiv och för att bostäderna ska vara hållbara och hålla god standard. Husen ska ju stå i 50 eller kanske 100 år. Det är helt enkelt dumt att bygga dåligt från början och bygga in sociala problem för lång tid framöver. Men i vissa fall behöver möjligheten finnas att under en begränsad period bygga bostäder med tillfälliga bygglov – så är det. Många av de bostäder som i dag byggs med tillfälliga bygglov håller dessutom ganska god kvalitet.

Reglerna för tillfälliga bygglov behöver därför vara ändamålsenliga. I den situation som är i dag finns det ett behov av att under rimliga former avhjälpa den allra mest akuta situationen på bostadsmarknaden. Att upprätta tillfällig byggnation på mark i väntan på permanent byggnation är ett exempel på smart användning av mark. Det kan till och med vara rimligt att bostädernas ekonomiska hållbarhet i sig avgörs av den enskilde aktören och att lagstiftningen, som förslaget är nu, i stället fokuserar på att platsen ska kunna återställas i enlighet med planen.

Eftersom det tillfälliga bygglovet ändå ska finnas kvar i 15 år kommer förändringarna av lagstiftningen att påverka stadsmiljöer ända fram till åren kring 2040. 15 år är en ganska lång tid, kanske inte utifrån ett stadsmiljöperspektiv men i en enskild individs liv. Vi menar därför att det finns

ett antal goda argument för att begränsa lagstiftningens giltighetstid till tre år.

Det är viktigt att planering av permanent byggnation inte trängs ut av sämre temporärt byggande. Det är redan en ansträngd personalsituation på plankontoren i kommunerna. Vi menar att vi inte får hamna i situationen att knappa personalresurser gör att planering av permanent byggande avstannar.

Lagändringen får naturligtvis inte leda till att kvalitet och standard slentrianmässigt försämrats för allt fler personer i vårt land. Vi ska inte plötsligt få en mängd halvtaskiga korttidsboenden överallt. Det är inte det som är syftet, utan tanken måste vara att använda mark på ett smart sätt, även tillfälligt, för att avhjälpa den akuta bostadsbristen. Vi vill därför begränsa lagstiftningen till tre år i stället för regeringens förslag på sex år. Vi vill även utvärdera lagen för att kontrollera att de negativa effekter som detta kan få inte uppstår.

Anf. 47 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Civilutskottet behandlar i sitt betänkande CU21 tidsbegränsade bygglov för bostäder. Hittills har det låtit som om det spretar väldigt åt många olika håll, men det gör det inte.

Alliansen har tillsammans med regeringen kommit fram till att så som läget är nu behövs dessa begränsade bygglov. Vi har utarbetat ett regelsystem som är hanterbart. Givetvis är det en kompromiss mellan olika intressen, men till sin helhet är det klokt.

Som vi har hört är behovet av bostäder stort. Det behövs drygt 700 000 bostäder på relativt begränsad tid. Antalet nytillkomna nysvenskar är stort. Bostäderna räcker inte till, och de som finns är för dyra. Det är den verklighet vi lever i.

Därför har regeringen och allianspartierna gjort en migrationsöverenskommelse där vi tillsammans har försökt att ta fram ett regelverk och åtgärder med olika konkreta förslag för att förbättra denna situation.

Det har redan inneburit och kommer att innebära en skillnad för människor som annars hade varit hänvisade till betydligt sämre lösningar. Det vi talar om är nämligen alternativ till tält.

I min hemtrakt skulle det sättas upp tältförläggningar ute på ett övningsfält för militär verksamhet. Vi undrade alla hur det skulle gå. Var tanken att det skulle avskräcka människor från att komma, eller skulle de faktiskt bo i tält? Men vi kunde ju inte inhysa dem på hotell. De måste finnas ett mellanting.

När före detta Jugoslavien föll samman och vi fick en mängd flyktingar till Sverige sattes det upp enkla baracker i ett industriområde i min hemkommun Simrishamn. Jag var på besök där flera gånger, för vi hade vänner bland flyktingarna. Vi försökte hjälpa dem, vi åt middag ihop och vi gjorde aktiviteter tillsammans.

Jag märkte att det var lyhört. Så fort ett barn grät i ena änden av huset väcktes de andra. Det var inte ett permanent boende; man kunde inte bo så i många år. Men det var ett bättre boende än tält. Barackerna var tillräckligt bra, för de gav tak över huvudet åt människor som hade flytt för sina liv. Simrishamns kommun fixade fram det i en handvändning.

I dag är det industrimark igen, och barackerna är borta. Jag hade inte velat se dem stå kvar, men de behövdes där och då under en begränsad tid.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Tidsbegränsande
bygglov för bostäder*

Det vi debatterar nu är samma tanke. Lagen ska gälla i sex år, och husen ska få stå max 15 år. Förhoppningsvis ska ingen bo där i alla 15 år, men det kan komma nya människor allteftersom att andra slussas ut.

Det är sant att dessa hus kanske inte är lika hållbara, håller värmen lika bra, är åtgärdade mot lyhördhet och så vidare, men det är ett alternativ under ett tag för att människor ska få tak över huvudet och ett dragligt leverne.

Förhoppningen och ambitionen är förstås att vi ska ha riktiga bostäder som håller över tid. Därför är det bra att dessa hus ska jämföras med all annan bebyggelse efter 15 år, och de ska inte stå kvar om det handlar om dessa tillfälliga bygglov. Det handlar inte bara om kvaliteten utan om var de är placerade. Det kan till exempel vara på industrimark.

Vid sidan av åtgärder för att på lång sikt lösa bostadsbristen genom permanent byggande behöver vi också möjligheter till lösningar på kortare sikt. Det här är en sådan.

Det behövs en särskild reglering om tidsbegränsade bygglov för bostäder och för åtgärder som krävs i anslutning till bostadsbyggnaderna som gör det möjligt att i större utsträckning uppföra byggnader för bostadsändamål än vad de bestämmelser vi nu har medger.

En förbättrad bostadssituation i samhället bidrar till mindre segregation.

Förslaget förväntas medföra att fler bostäder uppförs med stöd av tidsbegränsade bygglov. Det gäller främst i områden med stor bostadsbrist. De positiva konsekvenserna av att människor snabbare kan få tillgång till en bostad överväger trots allt de negativa konsekvenser det skulle kunna innebära att nya bostadsbyggnader uppförs under begränsad tid.

Vi tror att kommunerna bäst kan bestämma var tillfälliga byggnader lokaliseras och hur de ska utformas. Vi tror också att bostadsbristen på sikt tas om hand med permanenta åtgärder.

Kommunernas tillsyn säkerställer också att den markanvändning som medgetts med stöd av det tidsbegränsade bygglovet upphör och att platsen återställs när den medgivna tiden har löpt ut.

Ett tidsbegränsat bygglov enligt förslaget ges först efter en lämplighetsprövning och intresseavvägning. Mot bakgrund av detta och av att kommunerna fortfarande har möjlighet att ställa krav på lokalisering, placering och omgivningspåverkan är det mindre sannolikt att andra enskilda kommer att beröras på ett oacceptabelt sätt. Jag tänker här på Sverigedemokraternas invändning, och det ska inte behöva komma dithän.

Lagändringen möjliggör att fler bostäder kan uppföras med stöd av tidsbegränsade bygglov under en tid då behovet är mycket stort. Utgångspunkten är dock även fortsättningsvis att planering ska ske och att bostadsbristen på sikt ska lösas genom permanent byggande i enlighet med de vanliga regler som finns. Därför tycker jag och Kristdemokraterna att regleringens giltighet bör vara tidsbegränsad.

Det är i dag svårt att bedöma hur länge behovet av bestämmelsen kommer att finnas kvar. Om behovet ändras i framtiden får vi pröva det då. Behovet av bostäder tyder dock på att den bör gälla till dess att situationen på bostadsmarknaden har hunnit förbättras.

Detta kommer vi att kämpa hårt för, för det behövs bra bostäder, både för dem med god ekonomi som är beredda att slanta upp och för dem som är på väg in i det goda boendet och det goda livet och kämpar för att komma dit.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Tidsbegränsande
bygglov för bostäder*

Anf. 48 SHADIYE HEYDARI (S):

Herr talman! Civilutskottet debatterar nu betänkande 2016/17:CU21 om tidsbegränsande bygglov för bostäder.

Inledningsvis vill jag säga att det är glädjande att allianspartierna ställer sig bakom betänkandet. Det är genom samarbete och långsiktiga lösningar vi kan få bukt med de bostadspolitiska utmaningarna, bygga Sverige starkt och göra livet bättre för folket.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga motionsyrkanden.

Herr talman! Regeringens proposition är en del av den blocköverskridande migrationsöverenskommelsen. Det är en överenskommelse som vi avser att följa. Vi har samma uppfattning som regeringen att bostadsbristen i dag är så allvarlig att det behöver byggas nya bostäder i en omfattning som Sverige inte har varit i närheten av på många år.

Bostaden är avgörande och nödvändig för den enskildes hälsa och för möjligheten att ta ett jobb eller påbörja en utbildning på en studieort. Inte minst är bostaden central för etablering i det svenska samhället.

Bostadsbristen gör att vart femte hushåll i miljonprogramsområdena är trångbott, och detta påverkar hälsan och inte minst skolresultaten. Många barn har inte utrymme hemma för att sitta i lugn och ro och göra sina läxor, vilket även resulterar i oro och ångest. Det försvårar integrationen i det svenska samhället.

Vi delar regeringens bedömning att det behövs en ny paragraf i plan- och bygglagen som förs in i en särskild reglering om tidsbegränsade bygglov för byggnader för bostadsändamål för att snabbt få fram fler bostäder som en följd av det stora mottagandet.

Vi har samma uppfattning som regeringen om tiden, om att tidsbegränsa bygglovet och om att det får ges för sammanlagt högst 15 år.

Den nya bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 maj 2017 och upphöra att gälla den 1 maj 2023.

Herr talman! Vi har bostadsbrist i de flesta av landets kommuner. Bostadsbristen är ett av Sveriges största hinder för tillväxt och utveckling. Enligt Boverkets beräkning saknas 700 000 bostäder.

Under många år har Sverige byggt för få bostäder. I dag är bostadsbyggandet i nivå med miljonprogrammets dagar, vilket är bra.

Regeringens ambition är att bygga bort bostadsbristen genom att bygga tillfälliga bostäder när behovet är stort.

Vi delar regeringens uppfattning att en förbättrad bostadssituation i samhället bidrar till minskad segregation samt underlättar och stärker etableringen av nyanlända.

Utgångspunkten är dock fortfarande att bostadsbristen på sikt ska lösas genom permanent byggande och genom att skapa ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart Sverige som ger alla människor möjligheter och framtidstro.

Herr talman! Vi delar regeringens uppfattning om tilltron till kommunerna i fråga om var tillfälliga byggnader lokaliseras och hur de utformas och till att bostadsbristen på sikt tas om hand med permanenta åtgärder.

Det är viktigt att nämna att kommunernas tillsyn också säkerställer att den markanvändning som medgetts med stöd av det tidsbegränsade bygglovets upphör och att platsen återställs när den medgivna tiden har gått ut, om inte åtgärden har bedömts uppfylla kraven för permanent lov vid en ny prövning.

Vi har samma uppfattning som regeringen om att regleringens giltighet ska vara tidsbegränsad till sex år. Det är svårt att i dag bedöma hur länge behovet av bestämmelsen kommer att finnas kvar.

Herr talman! Regeringen storsatsar på bostadsbyggandet. Nu gör vi den största bostadspolitiska satsningen på 20 år. Vi har lanserat ett stort bostadspolitiskt paket, och regeringen har sjösatt ytterligare 22 konkreta punktprogram med reformer för ökat bostadsbyggande.

Vi vill poängtera att bostadsbristen i grunden ska åtgärdas genom permanent byggande. Dock resulterar dagens rådande situation i ett ansträngt läge när det gäller bostäder i hela landet, och därför är det nödvändigt med tillfälliga lösningar för bostadsbyggandet under en övergående period, precis som regeringen föreslår.

Nyckelordet i denna proposition är tillfälliga lösningar i ett läge där Sverige har haft ett högt mottagande. Det krävs tillfälliga lättnader i regelverket för att kommunerna ska kunna lösa situationen. Kommunerna välkomnar propositionen från regeringen. Den gör att kommunerna nu får förutsättningar att kunna ta sig an bristen på boende för en utsatt grupp i vårt samhälle.

Utgångspunkten är dock fortfarande att bostadsbristen på sikt ska lösas genom permanent byggande och skapa ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart Sverige som ger alla människor möjligheter och framtidstro. (Applåder)

Anf. 49 EMMA HULT (MP):

Herr talman! Precis som mina kamrater sagt tidigare debatterar vi i dag betänkande CU21 om tidsbegränsande bygglov för bostäder. Den lagförändring som vi debatterar behövs för att möjliggöra fler bostäder på kortare tid än vad vi klarar av med nuvarande regelverk.

Att införa tidsbegränsade bygglov också för bostäder är en tidsbegränsad åtgärd som behövs just nu därför att bostadsbristen i Sverige blir akut för allt fler. Bostadsbristen beror på att vi har för få bostäder i vårt land, inte på att vi har för många människor som vill bo här. Jag vill välkomna fler till Sverige.

Bostadsbristen är inte heller något som uppstått på senare år utan en brist som länge har varit ett fenomen i flera av landets kommuner. I dag är bristen dessvärre ett faktum för allt fler. Bostadsbristen beror på att vi har byggt alldeles för lite under lång tid. Tur är det då att det just nu byggs som bara den runt om i hela vårt land. Detta betyder att fler kommer att få en bostad, och det är bra.

För att lösa den akuta brist som vi har i dag behöver vi denna lagstiftningsförändring så att tidsbegränsade bygglov tillåts också för bostäder.

Men med den takt som byggandet i dag är uppe i behöver vi förhoppningsvis inte uppföra bostäder med tidsbegränsade bygglov i framtiden utan kommer med god planering att kunna tillgodose det behov vi har då.

Vårt gemensamma mål måste vara att kunna erbjuda bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden, åt alla. Därför anser jag, precis som regeringen föreslår och som utskottet också ställer sig bakom, att lagändringen ska vara tidsbegränsad.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 50 ROBERT HANNAH (L):

Herr talman! Det saknas 700 000 lägenheter i Sverige. Liberalerna är det parti i Sveriges riksdag som på riktigt inser behovet av en genomgripande och långsiktig reform av bostadsmarknaden.

Vi behöver fler bostäder, och ja, jag vågar säga det: Vi behöver mer marknadstänk för att bostadsmarknaden ska fungera. Enligt min mening saknas i dag helt krisinsikt hos regeringen och bostadsministern. Regeringens svar på den största bostadspolitiska utmaningen sedan miljonprogrammets tid är rena rama 70-talspolitiken med mångmiljardbidrag till företag – hör och häpna, företag – inte individer. Det kallas subventioner.

Det fungerade inte på 70-talet, och det kommer inte att fungera i dag heller. Bidragen går inte till enskilda individer som har svårt att betala sin hyra, till exempel den ensamma mamman eller fattigpensionären, utan till rika byggföretag som inte vill ha dem. Det är alltså rika byggherrar som ska få bidrag, enligt Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Vi i Liberalerna vill se 3,6 miljarder i högre bostadstillägg till pensionärer och riktade bidrag till ensamstående föräldrar. Det är riktig och ansvarsfull bostadspolitik.

Men över till dagens tema: Tack vare migrationsöverenskommelsen debatterar vi i dag ett lagförslag om tidsbegränsade bygglov för byggnader för bostadsändamål, men lagstiftningen ska gälla alla typer av bostäder för alla människor i Sverige.

Kommunerna ska inte längre behöva bevisa att behovet är tillfälligt för att kunna bygga tillfälliga bostäder. Det räcker med att man kan återställa marken. Förändringen är nödvändig eftersom vi har bostadsbrist i 240 av Sveriges 290 kommuner. Samtidigt är det nödvändigt för att lösa bostadssituationen för nyanlända.

Sverigedemokraterna säger i dag nej till denna lag och visar därmed, enligt min mening, sitt rätta ansikte. Sverigedemokraterna är hjärtlösa och ansvarslösa och vill hellre att asylsökande går bostadslösa i Sverige än att de ska ges ett värdigt tak över huvudet. Det är en mänsklig rättighet att ha tak över huvudet, oavsett om man anser att personen ska få stanna i Sverige eller inte.

Jag vill också påpeka att mycket av det som Sverigedemokraterna har sagt i dag är rena konspirationsteorier. I verkligheten är det bostadsbrist i 240 av Sveriges 290 kommuner, och det Sverigedemokraterna säger nej till i dag är faktiskt bostäder till alla svenskar, inte bara till nyanlända. Men den riktiga anledningen till att de säger nej till lagstiftningen är att det är en åtgärd som ska ge bostäder för nyanlända, och det är värt att nämna.

Liberalerna har ställt sig bakom anvisningslagen, som innebär att flyktingar som har fått uppehållstillstånd i Sverige och alltså får stanna här ska

Prot. 2016/17:92
5 april

*Tidsbegränsande
bygglov för bostäder*

fördelas mellan alla svenska kommuner. Vi i Liberalerna menar att Sverige inte kan kräva att alla EU-länder ska ta ansvar för flyktingar om inte alla svenska kommuner gör detsamma. I Liberalerna har vi därför tagit tydlig ställning: Vi säger nej till fler parallellsamhällen.

Jag är stolt över Liberalernas lokala företrädare, som tar sitt ansvar för att se till att deras kommuner tar emot nyanlända flyktingar som har fått uppehållstillstånd.

Vi kommer inte att rösta med partier som anser att Sverige behöver andningspauser eller liknande i mottagandet av kommunplacerade personer som har fått uppehållstillstånd. Det skulle bara betyda att redan ansträngda kommuner som Södertälje och Botkyrka får ta till exempel Ekerös ansvar. Jag vill säga att Liberalerna på Ekerö gjorde mig som liberal väldigt stolt när de nyligen stod emot krav på att stoppa mottagande av nyanlända. Tvärt emot vad majoriteten på Ekerö menar vill vi i Liberalerna att vissa kommuner ska ta ett större ansvar.

Liberalerna menar allvar med att bekämpa utanförskapet. Vi vill därför se en översyn av EBO-lagstiftningen, som innebär att asylsökande får välja att placeras i en kommun och hitta eget boende i stället för att anvisas till ett asylboende.

Vi anser att vissa kommuner, kommundelar och stadsdelar ska kunna undantas från mottagande av asylsökande som väljer eget boende. Vi skickar i dag asylsökande med direkt biljett till utanförskap genom att placera dem i sådana områden. Ett exempel är min egen hemort Gårdsten i Angered, som har tagit emot en väldigt stor andel asylsökande. Man skulle behöva arbeta med dem som redan finns där.

Jag vill vara tydlig mot regeringen, och vi har därför lämnat ett skriftligt yttrande i dag. Vi kommer inte att reservera oss eller göra något annat eftersom det är en överenskommelse.

Vi från Liberalerna menar att vi inte kan kräva av kommunala politiker att de ska lösa bostadssituationen för nyanlända om vi inte ger dem rätt verktyg för att göra det.

Det som vi ser till exempel här i Stockholm är att det rödgröna styret har misslyckats med sitt mottagande enbart för att de inte har rätt verktyg och inte för att de inte vill.

Regeringen kan inte å ena sidan låta bli att ge rätt verktyg och å andra sidan, som Ylva Johansson har gjort, hota med sanktioner. I stället för att hota med sanktioner behöver regeringen göra som Liberalerna kräver, nämligen ge kommunerna möjlighet att under en kort period låta nyanlända bo i genomgångsbostäder med samma krav som vi i dag har för asylboenden.

Jag kan ta ett exempel från Huddinge kommun där kommunen har övertagit ett tidigare asylboende. Med de regler som vi har i dag får en tredjedel av dem som fick plats på asylboendet plats på det boende som nu är kommunalt på grund av de regler som vi har. Under en övergångstid är det viktigt att man har tak över huvudet och inte behöver bo i olika barchacker, som är den andra nödlösningen. Från Liberalernas sida anser vi därför att regeringen behöver återkomma med ett bättre förslag, så att våra kommunala politiker kan göra sitt jobb. De behöver göra sitt jobb rätt.

Med detta sagt yrkar jag bifall till förslaget i propositionen och därmed till utskottets förslag.

Anf. 51 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Herr talman! I sitt anförande pekade Robert Hannah på Sverigedemokraternas inställning till det förslag som ligger på bordet för beslut. Det är intressant att lyssna på Robert Hannah med tanke på de utspel som ofta görs från hans sida, och där han många gånger enligt mig kunde ha en trevligare ton.

I detta fall menar vi från Sverigedemokraterna att det förslag som ligger på bordet om tillfälliga och tidsbegränsade bygglov långsiktigt kommer att hämma tillväxten av fler bostäder.

Som jag nämnde i mitt anförande, med en rad olika påpekanden, tror vi att den långsiktiga planeringen av fler bostäder slås sönder om vi tillåter tillfälliga bostäder i ett område i upp till 15 år. Det kan vara ett hinder för att få till fler bostäder.

Den tillfälliga och framhastade lösningen av hur man ska försöka få fram det antal bostäder som saknas i Sverige i dag, på grund av att man har haft en helt okontrollerad invandring och först i efterhand har kommit på att man kanske ska ha en lösning för var alla dessa människor ska bo, kommer i slutändan bara att leda till att vi får större bostadsproblem än att vi behöver få till fler bostäder. Det är i alla fall Sverigedemokraternas övertygelse när vi läser det förslag som har lagts fram på bordet.

Risken är att vi får ett antal byggbolag som fokuserar på tillfälliga bostäder i stället för att fokusera på det långsiktiga byggandet.

Anf. 52 ROBERT HANNAH (L) replik:

Herr talman! Det är värt att veta att 240 av Sveriges 290 kommuner har bostadsbrist. 90 procent av den svenska befolkningen bor i kommuner som har bostadsbrist. Det förslag som ligger på bordet kommer att innebära att alla svenskar – oavsett bakgrund, oavsett hudfärg, oavsett förutsättningar – kommer att ges en större möjlighet att få en bostad. Jag ska ta några tydliga exempel.

Mitt kommunalråd i Nacka kommun, Gunilla Grudevall-Steen, säger att detta förslag är helt fantastiskt för henne, eftersom hon då inte behöver bevisa att människor i Nacka har ett tillfälligt behov av att hitta en bostad. Och det är det inte. Det är ett permanent behov, och man saknar många bostäder.

Nacka kommun ska bli dubbelt så stor inom en kort tid, och man har mycket mark som man planerar att bygga på. Därför innebär detta lagförslag att Nacka kommun kommer att kunna bygga väldigt många tillfälliga bostäder som de sedan kan flytta på när de permanenta bostäderna ska byggas. Men som alla vet tar det ungefär tio år från idé till inflyttningsfest. Det innebär att detta förslag gör att man kan flytta runt tillfälliga bostäder och ge människor tak över huvudet.

I min hemstad Göteborg ska det också byggas otroligt mycket. Där har man också planer på att bygga många tillfälliga bostäder tills man får till de permanenta husen, och de tar tid att planera. Det handlar om detaljplaner, överklaganden och olika intressen som ska höras, och människor ska komma in med sina råd och synpunkter. Det är alltså långa processer som behöver hanteras.

Men när ni säger nej till denna lagstiftning, Roger Hedlund, säger ni också nej till att studentbostäder ska kunna byggas. Just nu finns det ett

fall i Högsta domstolen som handlar om studentbostäder som inte har kunnat byggas på grund av att Göteborgs stad inte har kunnat bevisa att de är tillfälliga. Det är denna lagstiftning som ni sätter stopp för. Ni sätter stopp för den av en enda anledning, nämligen att ni inte tycker om flyktingar och att ni inte tycker om invandrare. Och ni tänker göra allt i er makt för att stoppa dessa människor från att få bostäder och tak över huvudet. Det drabbar faktiskt alla svenskar, även dem som röstar på Sverigedemokraterna.
(Applåder)

Anf. 53 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Herr talman! När vi nu har detta förslag på bordet kanske vi kan få en tydlig förklaring från Robert Hannah, som stöder detta förslag, till att det är så viktigt att kunna åsidosätta allmänhetens intressen när det gäller dessa tillfälliga och tidsbegränsade bygglov. Detta förslag innebär nämligen att man kan frånga att lyssna på allmänhetens intressen när det gäller nybyggnation av bostäder som faktiskt ska stå där i upp till 15 år. Detta förslag möjliggör detta. Varför är det så viktigt att frånga allmänhetens intressen att kunna påverka sin omgivning? Det skulle jag gärna vilja ha ett svar på.

Sedan skulle jag gärna vilja ha ett svar på hur Robert Hannah och Liberalerna tänkte i denna fråga när de skapade denna situation i Sverige?

Vi i Sverigedemokraterna har i allra högsta grad ett intresse av att skapa fler bostäder. Men vi menar att detta förslag kommer att leda till att det går åt precis andra hållet, alltså att vi får färre bostäder på grund av att dessa tillfälliga bostäder kommer att sätta käppar i hjulen för det permanenta bostadsbyggandet, som kräver en lång planering.

Det finns en orsak till att det tar lång tid att bygga, nämligen att man behöver planera områdena. Om det då står bostäder i vägen, som kan stå där i 15 år, är det klart att det kommer att försämra möjligheterna för att det byggs nya bostadsområden.

Jag skulle gärna vilja ha svar på hur Liberalerna har resonerat, i stället för att de kommer med anklagelser om att Sverigedemokraterna saknar intresse för fler bostäder.

Anf. 54 ROBERT HANNAH (L) replik:

Herr talman! Frågan var: Varför är det så viktigt att åsidosätta allmänhetens intresse?

Jag kan då meddela Sverigedemokraterna att Hyresgästföreningens senaste statistik om unga vuxna som saknar egen bostad visar att det är 350 000 unga vuxna som saknar egen bostad. 350 000 unga vuxna som vill ha en egen lägenhet har inte det. Hyresgästföreningen kommer att komma med en ny rapport i år, och jag kan garantera att denna siffra kommer att öka. Det är över 500 000 som står i Stockholms bostadskö, och det är över 200 000 som står i Göteborgs bostadskö. Vi har enorma brister. Jag tror att allmänhetens intresse är att man ska få tak över huvudet, att få ett hem, att få en bostad som man kan kalla sin egen och att få någonstans där man leva sitt liv.

I mina ögon innebär en bostad en frihet. Att stå i en bostadskö är inte frihet. Att sitta och vänta på processer är inte frihet. Vi som politiker och partier i Sveriges riksdag har ett allmänt ansvar att se till att alla svenskar har tak över huvudet eftersom det är en mänsklig rättighet.

Det är riktigt att det förslag som regeringen nu har lagt fram och som vi har förhandlat om var en del av migrationsöverenskommelsen. Men detta var en nödvändig förändring som har efterfrågats av kommunalråd i nästan varenda stad i Sverige, eftersom de, oavsett partifärg, vill säkerställa att de kan ge sina kommuninvånare tak över huvudet. Allmänhetens intresse tillgodoses alltså med råge med denna lagstiftning. Jag är stolt över att vi i Sveriges riksdag har kunnat ta fram denna regelförenkling som innebär att till exempel studenter som kommer till Göteborg får tak över huvudet och någonstans att bo. Det är det absolut viktigaste. Mitt uppdrag som bostadspolitiker är att se till att vi får fler bostäder i dag, och det gör vi med denna lagstiftning. Det är ni som säger nej till denna lagstiftning. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 10.)

§ 9 Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft

Utbildningsutskottets betänkande 2016/17:UbU12

Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50)
föredrogs.

Anf. 55 THOMAS STRAND (S):

Herr talman! Regeringen investerar kraftfullt i forskning och innovation – drygt 2,8 miljarder. Det är en tydlig signal. Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation.

Det är dock inte bara storleken på de ekonomiska resurserna som är intressant. Minst lika viktigt är hur de ekonomiska resurserna används. Forskningspropositionen sätter därför ljuset på forskningens kvalitet och innehåll. Det är viktigt att lärosätenas akademiska ledningar tillsammans med forskare för en ständig dialog om kvalitet, profilering och strategiska vägval. Även övriga forskningsaktörer bör naturligtvis fokusera på dessa perspektiv.

Svensk forskning och innovationsförmåga håller internationellt sett en hög kvalitet, men det finns utmaningar. Låt mig nämna tre sådana:

1. Även om svensk forskningskvalitet är hög håller flera länder på att komma ifatt oss.
2. Även om Sverige ligger i världstopp när det gäller FOU-investeringar i relation till bnp tappar vi mark, framför allt genom minskade forskningsinvesteringar inom industrin.
3. Även om Sverige är ett ledande innovationsland ser vi en trendmässig försvagning av vår innovationskraft.

Detta säger oss att vi måste stärka forskningens kvalitet och vår innovationsförmåga.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Tidsbegränsande
bygglov för bostäder*

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utma-
ningar och stärkt
konkurrenskraft*

Mot denna bakgrund anger regeringen ett nytt mål för forskningspolitiken: ”Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar upp mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.”

Detta är en skärpning mot hittillsvarande målformulering – Sverige ska inte bara vara en framstående forskningsnation utan ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation.

Herr talman! Likt de olympiska spelen kommer det en forskningsproposition vart fjärde år. En viktig nyhet är att forskningspropositionen inte bara blickar fyra år framåt utan även anlägger ett tioårigt perspektiv. Det var en uppfattning vi drev som oppositionsparti.

Det är bra att regeringen nu stärker lärosätenas forskning och utbildning på forskarnivå genom en markant förstärkning av basanslaget med 1,3 miljarder. Det stärker lärosätenas långsiktiga strategiska planering och möjliggör för lärosätena att höja kvaliteten, stärka unga forskares situation, öka jämställdheten och stärka samverkan med det omgivande samhället.

Jag är i dag stolt över att flera viktiga forskningspolitiska frågor som vi drev i opposition nu finns med i forskningspropositionen. Låt mig omnämna några:

- Vi argumenterade för att utbildningsbidraget skulle tas bort och för att doktorander skulle vara anställda från dag ett. Vi ville särskilt förbättra unga forskares villkor.
- Vi ville minska antalet visstidsanställningar i akademien och möjliggöra tydligare karriärvägar.
- Vi ansåg att jämställdhetsarbetet borde intensifieras, bland annat genom en ökad andel kvinnliga professorer, samt säkerställa att forskningsanslagen fördelas mer jämställt.
- Vi argumenterade för vikten av att stärka skolans vetenskapliga bas genom mer praxisnära skolforskning.
- Vi hävdade att den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen skulle stärkas.
- Vi ville se en förbättrad forskningsanknytning av grundutbildningen, en bättre forskarmobilitet samt en ökad internationalisering.

Detta finns nu med i propositionen, och det är jag stolt över.

Alla lärosäten i hela landet behöver en stark forskningsbas. Vi kritiserade därför att den borgerliga regeringen missgynnade de fyra unga universiteten och landets högskolor vid tilldelning av forskningsresurser. Jag är glad att regeringen nu ger en ny signal. Bland annat kommer basresursen för forskning att ökas till minst 12 000 kronor per student. Även övriga enskilda utbildningsanordnare, som nekades forskningsresurser av den borgerliga regeringen, kommer nu att få en basresurs för forskning och utbildning på forskarnivå.

Alla universitet och högskolor behöver stärkas. Därför är det välkommet att regeringen nu föreslår att styr- och resurstilldelningssystemet ska ses över. Det var en viktig fråga för oss när vi var i opposition.

Ökad samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor är viktigt. Det perspektivet var nedtonat i den borgerliga forskningspropositionen som kom 2008. Det blev bättre i forskningspropositionen 2012, men nu tar vi ut steglängden för en ökad samverkan. Titeln på forskningspropositionen anger denna positionsförflyttning: *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och ökad konkurrenskraft*. I detta sammanhang kan vi notera att regeringen anger att även samverkan ska premieras ekonomiskt och användas tillsammans med nuvarande kvalitetsindikatorer, som publiceringar och citeringar, samt externa medel när nya anslag ska fördelas.

Herr talman! Vi står i dag inför stora samhällsutmaningar. Forskningspropositionen anger tre stora globala samhällsutmaningar och två nationella samhällsutmaningar. De globala utmaningarna är klimatutmaningen, hälsoutmaningen och digitaliseringsutmaningen. De två nationella utmaningarna är säkra, inkluderande och hållbara samhällen samt förbättrade kunskapsresultat i skol- och utbildningssystemet.

Forskningspropositionens sex tioåriga nationella forskningsprogram kommer att vara viktiga instrument för att möta dessa utmaningar. De ska vara tvärvetenskapliga och tvärsektoriella samt integrera utbildning och forskning. På så sätt möjliggör vi sammanhållna kunskapsmiljöer.

Till detta kommer ytterligare ett kraftfullt instrument för att möta samhällsutmaningarna. Det är förslaget om en kraftsamling för innovation – Testbädd Sverige. Här återfinner vi Nationella innovationsrådets fem samverkansprogram, vilket ytterligare stärker samverkan. Genom denna satsning förstärks de strategiska innovationsområdena markant. Även satsningarna på industriforskningsinstitutet samt test- och demonstrationsmiljöer är viktiga för att stärka svensk innovationsförmåga.

Till detta ska även läggas att de strategiska forskningsområdena finns kvar och kommer att förstärka forskningspropositionens inriktning ytterligare.

I betänkandet finns ett tillkännagivande från fem oppositionspartier om den högre utbildningens arbetsmarknadsanknytning. Precis som många av reservationerna har tillkännagivandet karaktären av att slå in öppna dörrar. Den gemensamma reservationen från S, MP och V anger att även regeringen tycker att detta är viktigt, något som också anges i forskningspropositionen. Regeringen arbetar med detta, så tillkännagivandet är mer ett slag i luften.

Jag vill även säga några ord om forskningens infrastruktur. Ofta brukar vi då tala om ESS, MAX IV och Sci Life Lab. De är naturligtvis jätteviktiga, men det finns fler infrastruktursatsningar som är viktiga för forskning och innovation.

Jag vet att det finns en oro över den långsiktiga finansieringen. Betydande belopp har tillförts lärosätena i de två föregående propositionerna, och så sker även i denna proposition. Det bör ge en ökad möjlighet till finansiering. Samtidigt anger regeringen i forskningspropositionen att man avser att se över frågan om möjligheten att ta ut avgifter från dem som nyttjar forskningsinfrastrukturer. Jag vill understryka vikten av att långsiktigt säkerställa forskningsinfrastrukturens finansiering.

Herr talman! Det är oerhört viktigt med en fri och oberoende forskning. Den ska värnas. Det står inte i motsats till vikten av en ökad forsknings-samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor. Vi behöver

både en stark nyfikenhetsforskning och en stark utmaningsdriven forskning.

Jag vill avslutningsvis säga att forskningen ska stå i bildningens tjänst. Genom ökad kunskap och nya insikter får vi en fördjupad förståelse för oss själva och den värld vi lever i. Forskningen är ett redskap för den fria tanken och den kritiska rösten. Vi behöver orädda och engagerade forskare som utmanar vårt sätt att tänka och handla. På så sätt blir forskningen ett värn för demokratin och ett redskap för en progressiv samhällsutveckling.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 56 BETTY MALMBERG (M):

Herr talman! I dag tävlar världen om de allra bästa kunskaperna. Därför är det viktigt att Sverige fortsätter alliansregeringens arbete för att öka kvaliteten i forskning och innovation. Om vi ska lyckas gäller det att vi tar ett helhetsgrepp i frågor som rör allt ifrån utbildning till vilka förutsättningar vi ger kunskapsintensiva företag att växa.

Här har vi stora orosmoment, för vi ser i dag ett stort tapp i svenska företags satsning på forskning och utveckling. Kraftfulla åtgärder för att vända utvecklingen är därför oerhört viktiga att få på plats. OECD presenterade förra året olika förslag på hur Sverige kan bete sig. Hur kan vi vässa vår konkurrenskraft med hjälp av just forskning och innovation? Men dessa förslag kommenterar regeringen över huvud taget inte i sin strategi – detta trots att regeringen själv har beställt utredningen. Det är märkligt, och det känns inte särskilt seriöst.

Den strategi vi i stället debatterar i dag framstår som ganska tunn och innehåller få konkreta förslag. Hur den ska bidra till att öka excellens och svensk konkurrenskraft är för oss ett stort frågetecken.

Förslaget visar också att det höga tonläge som regeringspartierna hade i opposition var mest tomma tunnor som skramlade. För vad hände egentligen med löftet om höjda basanslag? Vad hände med karriärsystemet? Och vad hände med den så kallade tillitsfulla styrningen? Inte mycket, herr talman. Basanslagen kommer procentuellt att ligga kvar på samma nivå men med den skillnaden att lärosätena nu också tvingas att ta ansvar för mer och därmed får ökade kostnader. Frågan om att inrätta ett tydligt karriärsystem tycks vara lagd på is, och när det gäller regeringens tillitsfulla styrning av lärosäten finns några riktiga lågvattenmärken.

Jag tänker på hur regeringen körde över Högskolan Dalarna genom att tvinga dem att ha kvar ett campus i Borlänge till en merkostnad för högskolan på ca 13 miljoner kronor per år, och detta trots att detta campus ligger på 20 eller 30 minuters avstånd. Jag tänker inte minst på den proposition vi debatterar, där regeringen öppet fronderar mot lärosätena och påstår att ”genomförandet av högskole- och forskningspolitiken i vissa fall i alltför stor utsträckning lämnas till respektive universitet och högskola”.

Vad månne bli av detta? Och vad månne bli av den så högt värnade akademiska friheten? Är det kanske därför regeringen nyligen handplockade de lärosäten som skulle få ägna sig åt olika forskningsuppdrag? Jag tänker på det senaste utspelet om praktiska skolforskning, där regeringen

dels kör över sitt eget inrättade praktisknära skolinstitut, Skolforskningsinstitutet, dels kör över ett flertal lärosäten som inte ens får en chans att söka forskningspengarna i konkurrens, vilket är vedertaget i detta samhälle.

I forskningspropositionen aviserar regeringen däremot glädjande nog att den vill se över resurstilldelningssystemet. Det är en fråga som vi moderater har drivit sedan flera år. Som vi tidigare har framhållit hoppas vi att utredningen också ska pröva frågan om att tilldela resurserna för utbildning och forskning samlat.

Med tanke på att översynen inte beräknas träda i kraft förrän 2020 förvånas vi däremot stort över att regeringen inte berättar hur medlen ska fördelas de närmaste åren. Detta är en princip som vi anser att riksdagen borde få besluta om men som regeringen tycks vilja hantera på egen hand. Det känns inte rätt. Det handlar trots allt om 520 respektive 780 miljoner kronor.

I sammanhanget påpekar regeringen att samverkan ska få större betydelse – till och med lika stor som de nu gällande indikatorerna för externa anslag samt citeringar och publiceringar. Det förvånar oss. Moderaterna delar förvisso uppfattningen att samverkan är viktigt, men vi menar att den inte bör överskugga vetenskaplig och konstnärlig kvalitet och excellens.

En annan fråga där vi moderater tycker att regeringen hade en god ambition gäller den då man valde att inkludera högre utbildning i propositionen om forskning och innovation. Vi hade höga förväntningar på området, men dessvärre finner vi inga nämnvärda förslag om på vilket sätt utbildning tar plats. Vi ser inte heller hur den ska nå högre kvalitet eller bli bättre matchad till vad arbetslivet har behov av.

Jag måste säga att jag till skillnad från min kollega Thomas Strand förvånas och undrar över vart den vitt omtalade långsiktigheten tog vägen. Borgade den inte för mer? I så fall tror jag att man kan konstatera att den var minst lika framträdande i Alliansens tidigare forskningspropositioner genom de strategiska forskningsområdena som det som görs gällande i denna kontext.

Vad tycker då Moderaterna? Hur ser våra förslag ut? För en mer fullödlig bild hänvisar jag till vår följdmotion. Men det finns några saker som jag särskilt vill lyfta fram: Vi höjer basanslagen med 300 miljoner kronor mer än vad regeringen gör. Vi påpekar att alla meriteringsanställningar bör ge rätt till prövning och att såväl vetenskaplighet som pedagogik, pedagogisk skicklighet och mobilitet bör vara meriterande. Dessutom lyfter vi frågan om ledarskapets betydelse.

Med tanke på de stora resurser som Sverige satsar på högre utbildning och forskning – det rör sig alltså om 54 miljarder kronor per år – anser vi att det ska införas fler mätbara delmål. Det är bra att regeringen tar några steg, men vi vill gå längre ihop med övriga allianspartier.

Dessutom tycker vi att det ska inrättas en särskild funktion som kan göra en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter som de enormt stora statliga investeringarna ger. Det är något som finns i de flesta jämförbara länder men inte hos oss.

Vi framhåller också att Sverige ska matcha EU:s forskningsprogram, som ligger i sjuåriga forskningsperioder. Det vill vi därför att vi tycker att man måste optimera och bättre koordinera de svenska forskningsprogrammen med det som EU ger. Det tror vi skulle kunna bidra till att Sverige får mer pengar och att mer forskning med fler svenska förtecken blir gjord.

Prot. 2016/17:92

5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft*

Några andra frågor som vi tycker att regeringen missar är hur Sverige framdeles ska kunna attrahera talang. Det gäller också den viktiga utvecklingen av digitalisering och ett särskilt nationellt forskningsprogram som vi föreslår.

Sverige har de senaste åren satsat stort på världsledande infrastruktur. Sci Life Lab i Stockholm och MAX IV i Lund finns redan på plats, och ESS är under uppförande i Lund. Men för att kunna dra maximal nytta av dessa anläggningar krävs en tydlig strategi. Moderaterna är därvid övertygade om att dessa anläggningar skulle kunna vara en stor möjlighet för oss att öka Sveriges attraktionskraft som forsknings- och innovationsnation och att vi därmed ska kunna locka fler utländska forskare, experter och företag.

Moderaterna har en vision, och den är att Sverige ska etablera sig som en attraktiv forskningshubb. Men förutom den världsledande infrastrukturen krävs då att vi också kan framstå som attraktiva på andra områden, till exempel när det gäller tillgång på bostäder, internationella ungdomsskolor – jag tänker på IB-programmen – och jobb till medföljande partner, för att inte tala om skattesystemet och ekonomiska villkor.

En förutsättning för att kunna rekrytera utländsk expertkompetens är också att Migrationsverkets handläggningstider kan kortas radikalt när det gäller utländska studenter och gästforskare. Den situation som nu råder är ohållbar. Med all respekt för att Migrationsverket har en enorm arbetsanhopning är det inget annat än oacceptabelt att de och regeringen inte kommer till rätta med de långa handläggningstiderna.

Digitalisering är ett annat framtidsområde som regeringen inte gör mycket väsen kring i sin proposition. Det förvånar med tanke på att Innovationsrådet har haft just detta som fokusområde alltsedan sin tillkomst. Regeringen skriver förvisso att digitalisering ska integreras i alla olika satsningar, och det tycker vi är bra. Men de särskilda satsningar som nämns initierades faktiskt av alliansregeringen redan 2009. Det finns ett extra tillskott om 150 miljoner kronor som är budgeterat till 2020, men det är väl frågan om det ska räcka.

Vi efterlyser en digital strategi för den högre utbildningen och att kunskapsmiljöerna ute på universitet och högskolor stärks med avseende på detta. Det är inte minst viktigt när det gäller det samhällsvetenskapliga området och inom vård och pedagogik.

Vi har ett eget nationellt forskningsprogram som handlar om beredskap i en orolig tid. Syftet är att skapa ökad kunskap för att kunna möta framtida hotscenarier. Exempel på frågor som vi vill uppmärksamma är tryggare och säkrare livsmedels- och vattenförsörjning liksom frågor om psykologisk krigföring och våldsbejakande extremism. Intressant är att ett enigt konstitutionsutskott stod bakom detta och framhöll att de också ville se mer forskning om radikal islamism, just med tanke på att det är en antidemokratisk ideologi som utmanar våra grundläggande demokratiska värden.

Herr talman! Alltsedan 1477 har högre utbildning och forskning varit viktiga hörnstenar för att utveckla vårt land. Men vi kan inte vila oss på så gamla lagrar. Vi måste jobba strategiskt och systematiskt för att bättre matcha dagens och framtidens kompetensbehov och anta samhällsutmaningar med upptäckter som är till gagn för människan och omsätter forskning i nya företag och idéer. Det är vägen till nya jobb och framgång, och det

skulle göra vår välfärd stark. Det kräver ledarskap och autonomi, herr talman, och det kräver en ny regering.

Vi står självklart bakom samtliga våra reservationer men för tids vinande yrkar jag bifall endast till reservation nr 2, 10 och 67. (Applåder)

Anf. 57 THOMAS STRAND (S) replik:

Herr talman! Betty Malmberg ger inte mycket för den här propositionen som jag håller i min hand. Det mesta är nog dåligt, låter det som när man lyssnar på henne. Det kanske tillhör spelet att det ska vara så. Jag tycker nog, när jag läser reservationerna, att det är en ganska stor samsyn när det gäller hur man ser på forskningspolitik.

Reservationerna ger egentligen inget nytt utan är upprepningar av vad som står i propositionen. Ni hade makten i åtta år, men ni gjorde inte mycket åt de problem som du, Betty Malmberg, själv tar upp. Det är först nu, med en ny regering, som vi faktiskt skrider till verket och föreslår förändringar.

Jag ska ta ett exempel. Reservation 15 från de borgerliga partierna handlar om meriteringsanställningar i högskolan. Ni skriver att det finns en otydlighet och en osäkerhet beträffande vissa meriteringsanställningar i högskolan. Ni vill ha en tydligare struktur. Ni skriver att Sverige saknar ett sammanhållet system för meritering av unga forskare tidigt i karriären och att ni vill att regeringen nu ska ge rätt till prövning för tillsvidareanställning och överväga ett enhetligt system för meriteringsanställningar.

Ja, det är ju jättebra. Tänk, det drev vi i många år i opposition. Ni satt i åtta år i regeringsställning och gjorde inget åt detta. Varför står ni här nu och låtsas som att de åtta åren är bortsuddade? Ni hade ju chans att förändra det här. Nu säger regeringen att man ska ta tag i detta med meriteringsanställningar och göra ett bättre system. Varför gjorde ni inget själva?

Anf. 58 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Det är ett ganska känt retoriskt grepp att skylla sina egna brister på tidigare regeringar. Inte minst nyttjade Thomas Strand detta grepp när vi senast debatterade rymdstrategin. Det förvånar mig alltså inte att det är där vi nu landar.

Saken är, Thomas Strand, att vi, och då menar jag allianspartierna och du själv, som faktiskt drev frågan om meriteringsanställningar hårt – och det vill jag ge dig äran för – i princip var överens om att vi skulle ändra systemet. Men nu, Thomas Strand, har frågan försvunnit. Vad står det egentligen i propositionen? Jo, det står att regeringen har för avsikt att stärka uppföljningen. Fine. Jättebra. Men det står inte att man kommer att se över det hela.

Du nämnde tidigare att utbildningsbidragen skulle bort och att det också är en fråga som du har drivit. Det är mycket bra, men saken är den att de flesta redan har fasats ut, så det kan vi liksom bara bocka av. Men jag vill inte riktigt koppla bort det här med meriteringsanställningar. För vart tog frågan vägen, Thomas Strand? God forskning kräver nyfikna forskare och tydliga karriärvägar. Vi riskerar annars att många unga lämnar akademien. Därför har vi i Alliansen samfällt skrivit just detta. Jag skulle vilja ställa frågan tillbaka till Thomas Strand: Vart tog frågan vägen?

Prot. 2016/17:92
5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utma-
ningar och stärkt
konkurrenskraft*

Sedan vill jag återkomma med andra saker som jag saknar i propositionen och som alliansregeringen gjorde utredningar om men där sittande regering inte vidtar åtgärder. Det förvånar, men det ska jag återkomma till i nästa replik.

Anf. 59 THOMAS STRAND (S) replik:

Herr talman! År 2012 klampade den borgerliga regeringen rätt in i kollektivavtalsförhandlingen mellan parterna om en ny reglering för meriteringsanställning. Då beslutade man ganska framt att så här ska det vara, och det ska inte ge rätt till någon möjlighet att provas för en tillsvidareanställning. Det gjorde den borgerliga regeringen 2012. Sedan dess har vi argumenterat för en förändring av den här regleringen, och jag drev detta ganska hårt.

Våren 2014 stod jag här i kammarens talarstol och debatterade frågan med Jan Björklund. Det roliga var att den morgonen, innan vår debatt, gick Jan Björklund ut och sa att nu har vi ändrat oss och ska införa en bestämmelse om att det ska finnas en rätt till att provas för tillsvidareanställning. Men sedan hände ingenting innan valet 2014.

Den här frågan är inte glömd av regeringen. Den här frågan är levande. Det står till och med i propositionen att regeringen avser att återkomma i frågan utifrån det förslag som har lagts fram i en utredning. Jag är alltså ganska lugn när det gäller att regeringen kommer att lösa den här frågan.

Alliansens och Betty Malmbergs argumentation känns igen från många av de reservationer som finns i det här betänkandet. Jag tycker inte att ni gjorde så mycket själva för att förbättra saker och ting, men när nu regeringen kommer med goda förslag till förbättringar kommer ni inte ihåg att ni själva satt vid makten i åtta år utan upprepar samma sak likt en papegoja.

Anf. 60 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Det finns som sagt mycket som vi saknar. Det kanske är det som Thomas Strand tycker att vi upprepar som papegojor i reservationerna. Det stämmer inte, men vi saknar åtgärder som vi vidtog och färdiga utredningar som ligger på regeringens bord. Det som står i detta betänkande är nämligen: saken "bereds inom Regeringskansliet".

Thomas Strand frågar vad vi saknar. Vi saknar en rymdstrategi. Det är en fråga som har stark koppling till dagens samhällsutmaningar. Det är ett svenskt styrkeområde, och det är en framtidsfråga. Vet ni att två av tio instrument som skickas med på en mission till Jupiter är gjorda i Sverige?

Vi saknar en ledningsutredning. OECD betonar att våra lärosäten behöver ett mer strategiskt ledarskap. Den frågan är under beredning.

Vi undrar vart utredningen *Högre utbildning under tjugo år* har tagit vägen. Här talas om arbetsmarknadsanknytning, om att lärosätena måste bli bättre på att föra dialog med arbetsmarknaden om vad som behövs.

Vi saknar en OECD-analys. Vi saknar en analys om MOOC, som väl är en föredömlig väg för livslångt lärande.

Saken är den, Thomas Strand, att världen inte väntar. Vi förstår att det inte finns någon quick fix. Men det behövs en quick start. Någonting måste hända med alla dessa utredningar som bara bereds. Man kan inte gömma allt i nya utredningar.

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 40 och 58.

I regeringens forskningsproposition står det att karriärvägar för forskare måste bli bättre och säkrare. Vi håller med om en hel del i regeringens forskningsproposition, även om den innehåller få konkreta förslag. När det gäller karriärvägarna håller vi med om att de måste bli säkrare och tryggare. Däremot måste forskarna inte tvunget bli fler än i dag. De bäst lämpade människorna måste forska på det de är bäst lämpade för. Det innebär inte att vi måste öka volymerna hela tiden.

Regeringen nämner också kvalitet i sin proposition, inte speciellt ofta men i alla fall. Det är lovvärt. Det har under flera decennier satsats på kvantitet, både inom högskolan och forskningen. Det kanske har varit bra. Det kanske har varit en riktig strategi. Men nu har vi kommit till en brytpunkt där vi måste börja tänka på kvalitet i stället.

Talet om att stärka grundforskningen är också lovvärt. Dock måste något annat stryka på foten om vi verkligen ska stärka grundforskningen. Resurserna är begränsade, och vi kan inte satsa på precis allt. Om vi gör tankeexperimentet att vi i stället lägger alla pengar som nu går till de strategiska forskningsområdena på basanslag, hur mycket mindre forskning skulle det då bli på dessa strategiska områden? Det kanske inte skulle bli någon minskning alls. Vi anser att man borde banta ned de strategiska forskningsområdena – tvärt emot vad Thomas Strand sa – och i stället satsa de pengarna på ökade basanslag.

Vi delar regeringens uppfattning om att en för omfattande extern finansiering medför problem på olika sätt. Det nämns i forskningspropositionen. Det givna förslaget är väl att minska kraven på extern finansiering från olika statliga institutioner som delar ut forskningsmedel. Men jag kan inte läsa i propositionen att något sådant skarpt förslag ligger för handen.

Herr talman! Regeringens skrivning om samverkan har varit en omdebatterad punkt, även offentligt. Det har förekommit stark kritik. Vi har i ärlighetens namn också tryckt på för det här med samverkan tidigare. Men regeringen går för långt i sin proposition. Samverkan ska ske för att man ska uppnå resultat; samverkan ska inte vara ett mål i sig. Om samverkan görs till en anslagsgrundande parameter kommer det osvikligt att driva fram samverkan in absurdum. Man kommer att samverka när man egentligen ska sitta vid provrören, eller vad man nu sysslar med.

Vi anser däremot att lärosäten ska samverka administrativt och på annat sätt i högre grad än i dag. Det har vi också framfört i flera motioner. Det finns stora vinster att göra genom sådan samverkan, såväl ekonomiska som profileringsmässiga och kunskapsmässiga.

Vi är definitivt emot könskvotering av forskningsanslag. Jag vet inte om texten i propositionen kan vara föremål för tolkning. Men jag tolkade i alla fall texten som att regeringen är för ren könskvotering av forskningsanslagen. Det skulle vara mycket destruktivt, anser vi. Då skulle fler män kunna könskvoterats in på högskoleutbildningarna; det finns en övervikt av kvinnor på våra lärosäten. Jag tror att alla här i kammaren förstår hur fel, rent av vansinnigt, det skulle vara.

I forskningspropositionen står det att Vetenskapsrådets redan pågående forskning om rasism kan ingå i ett större projekt om migration. Men den nämnda forskningen bedrivs av sådana som Tobias Hübinette, Mattias

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft*

Gardell och hans hustru Edda Manga. Gardells projekt heter Arga vita män. Ska den forskningen tas på allvar? Och ska den vila på vetenskaplig grund? Det här är helt enkelt inte seriöst. De personerna har utmärkt sig för att vara allt annat än objektiva.

I betänkandet står det mycket om kampen mot våldsbejakande extremism. Det är inte den verksamheten vi vänder oss emot, tvärtom. Vi applåderar den. Vi kritiserar just det vi säger att vi kritiserar, ingenting annat.

Herr talman! Det känns lite apart att tala om Blasieholmen och Nobelstiftelsens planerade anläggning när vi diskuterar forskningspropositionen. Men regeringen nämnde det i sin proposition. Därför plockar vi upp den handsken.

Vi har självklart ingenting emot att Nobelstiftelsen bygger en anläggning för sin verksamhet. Men placeringen och byggnadens storlek gör att vi är emot planerna. Man planerar att bygga en modernistisk mastodontbyggnad, omgiven av 1800-talsarkitektur. Den kommer att förstöra Stockholms skyline. Dessutom kommer ett gammalt tullhus att rivas i samband med byggnationen. Vi vänder oss starkt emot det och föreslår att Nobelstiftelsen bygger sin anläggning i till exempel Vinterviken, där Nobel faktiskt var verksam. Det kanske inte är lika flashigt, men det blir absolut lika funktionellt.

Vi vill också att forskningsanslagen för konstnärliga högskolor ska slås ihop med grundbidraget. Många lärosäten har uttryckt önskemål om ett helhetsanslag i stället för två anslag där det ena öronmärks för forskning. Vi vill att man börjar med en försöksverksamhet på de konstnärliga lärosätena. Vi skulle då ge ett enda anslag. Märk väl att detta inte innebär att vi ger dessa lärosäten mindre pengar, utan respektive lärosäte får större frihet att fördela pengarna.

När det gäller högskolornas styrelse är det såklart en stor fråga. Vi kommer att på sikt presentera ett eget förslag där inflytandet delas mellan näringsliv, högskola och akademiker från externa högskolor. Det här är en svår balansfråga. Lärosätenas autonomi och frihet ska balanseras med statens inflytande och insyn. Vi har ett bra förslag på området som borde testas. Vi tänker lägga fram det framöver.

Till sist, herr talman, måste vi utveckla en politik för att främja forskningen, inte bara på våra lärosäten – som vi har diskuterat till 90 procent här i kammaren – utan även för företag och enskilda forskare. Enskilda forskare är en särskilt eftersatt grupp som vi borde göra mycket mer för politiskt. Det gäller möjligheterna att hjälpa forskare att realisera sina uppfinningar och överleva i en tuff värld där främmande nationer och storföretag försöker snappa åt sig, eller rentav döda nya uppfinningar. Det är uppfinningar som kan vara till godo för hela mänskligheten.

Anf. 62 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Tack, Robert Stenkvist, för ditt anförande!

Jag noterar att vi till och med har lite samsyn i vissa av frågeställningarna. Det gäller bland annat det här med att man åtminstone ska pröva att tilldela resurser för högre utbildning och forskning i ett anslag.

Jag ser också likheter med det du säger i ditt anförande om hur samverkan ska värderas. Det är någonting som vi för fram i reservation 10.

Jag tänkte fråga Robert Stenkvist angående regeringens mål. Ni från Sverigedemokraterna står bakom dem. Thomas Strand sa tidigare att de nu

skärper målet. Man ska inte bara vara framgångsrik, utan man ska till och med bli ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer.

Det här svulstiga låter väldigt bra och ser väldigt bra ut när man läser det. Samtidigt vet vi att svenska företag har minskat och flyttat ut en hel del av sin forskning och utveckling. Det handlar om 1 procent av bnp, det vill säga numerärt 35 miljarder årligen som går Sverige förbi.

Jag har då en fråga till Robert Stenkvist. Regeringen säger att vi ska bli världsbäst och att vi ska stärka vår konkurrenskraft. Men vad i propositionen är det som får er att tro att den här utvecklingen ska vända?

Anf. 63 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Herr talman! Som jag sa i mitt anförande finns det en hel del i regeringens proposition som vi håller med om när det gäller målsättning. Men som jag också sa innehåller den få konkreta förslag. En politik som gör att vi stärks internationellt måste ju utgå från konkreta förslag. Det är den skarpaste kritiken som kan riktas mot forskningspropositionen, att den innehåller en form av linjetal där man pekar ut en linje, men det finns väldigt få konkreta förslag. Vi är inte emot målsättningen i sig, men vi efterlyser mer konkreta förslag.

Vi har också noterat att företagsforskningen har minskat – jag kommer inte ihåg siffrorna, men Betty Malmberg kanske gör det. Vi måste göra någonting för att vända trenden så att företagen satsar mer på forskning. Samtidigt blir det också problem om det blir för stor andel av medfinansiering.

Utvecklingen måste absolut vändas. Kanske måste man se över skatteregler eller någonting annat. Vi håller på att titta på det. Men jag håller med till fullo, den utvecklingen måste vi vända.

Anf. 64 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Jag noterar att Robert Stenkvist och Sverigedemokraterna håller med om det som regeringen skriver, men att man konkret inte vet vare sig hur, varför eller på vilket sätt. Det är olyckligt. Det är det som är faran med den här typen av propositioner.

Jag ska läsa ur en blogg från en rektor vid ett av våra lärosäten. Hon skrev:

Högskoleministern har sagt att i propositioner är det många frågor som man ska återkomma till. Det här är mycket medvetna skrivningar för att man enligt ministern inte vill binda sig i riksdagen.

Det här kan ju ministern själv berätta om och utveckla sedan.

Det som är olyckligt är om det är så att man vill runda riksdagen och därför lägger fram otydliga förslag. Precis som jag har sagt tidigare finns det många frågor, men det ges få konkreta svar.

Det finns ett annat spørsmål som gäller en av Alliansens reservationer. Vi vill gärna vara med och tycka till om hur resursfördelningen ska ske inför 2018 och 2019. Det vill regeringen naturligtvis inte. Man säger ingenting om hur det ska gå till, och det är olyckligt. Det handlar om mycket pengar och om principer, och vi tycker att fler partier borde uppmärksamma det.

Jag har en annan fråga till Robert Stenkvist. Den gäller genus, och det tycker ni ju inte om. Men när det kommer till Malmö högskola säger ni att den forskningen inte håller måttet.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utma-
ningar och stärkt
konkurrenskraft*

Anf. 65 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Herr talman! Malmö högskola har väl egentligen inget med genus att göra. Vi tycker att en del genusforskning inte håller måttet medan en del håller måttet.

Både jag och våra politiska sekreterare har varit inne och tittat på forskningen vid Malmö högskola. Det är lite av vårt jobb att kolla de enskilda forskningsprojekten, och jag tycker inte att den uppfyller de krav som kan ställas för att kallas universitet. Det är det första.

Det andra är att Lunds universitet ligger väldigt nära Malmö högskola. Varför inte samverka? Vi har väckt en massa motioner om samverkan mellan olika lärosäten. Här skulle man kunna ha ett fruktbart samarbete mellan Lunds universitet och Malmö högskola, där Lund är universitet och Malmö är högskola.

Hade lärosätena legat tio mil längre ifrån varandra då hade det varit en faktor som talade för att utnämna Malmö högskola till universitet. Jag vet inte om jag hade ställt mig bakom det i alla fall, men det hade varit något lättare. Malmö och Lund ligger fyra fem mil från varandra.

När det gäller resurstilldelning var vi för något år sedan inbjudna till Rosenbad för att diskutera det. Varför var vi det om vi inte skulle få vara med att tycka? Jag tog för givet att det var så. Annars hade vi kunnat skippa den middagen.

Målsättningen är svepande, men målsättningen i sig har vi ingenting emot. Sverige ska bli en världsledande forskningsnation. Nej, vi tycker inte tvärtom.

Anf. 66 ELISABET KNUTSSON (MP):

Herr talman! Ett samhälle som ska utvecklas behöver hjälp med att navigera. Ett av verktygen är utbildning och forskning.

I dag debatterar vi regeringens forskningsproposition *Kunskap i samverkan*. Den innehåller en långsiktig forskningsstrategi som ska ge Sverige en plats bland de framstående forskningsnationerna.

För att nå dit behöver universitet och högskolor samverka med det omgivande samhället: skolor, näringsliv och det civila samhället. Därför är det betydelsefullt att stärka forskningsresurserna även vid de mindre högskolorna och vid vissa enskilda utbildningsanordnare – detta för att säkerställa utbildningens anknytning till forskning och för att göra det möjligt för hela landet att leva och utvecklas.

Att ha en högskola i en region har stor påverkan på möjligheterna för människor att lära och utvecklas under hela livet. Det ger också en region betydligt bättre förutsättningar att rekrytera medarbetare och därmed skapa förutsättningar för att hela regionen ska kunna dra nytta av detta.

De nationella forskningsprogrammen är bland andra: klimatprogrammet, hållbart samhällsbyggande, migration och integration, antibiotikaresistens, tillämpad välfärdsforskning, och arbetslivsforskning. För att säkra långsiktigheten för forskningen är programmen tioåriga. Programmen byggs upp successivt 2017–2020 och tillförs 420 miljoner när de är fullt utbyggda 2020.

Genom dessa nationella forskningsprogram ska det skapas goda förutsättningar för forskningens medverkan att lösa samhällsutmaningar och för tvärvetenskaplig och tvärsektoriell samverkan men också för att stärka samverkan mellan forskning och utbildning.

Forskningen om utbildning behöver stärkas. Regeringen ger därför universiteten i Uppsala, Göteborg, Umeå och Karlstad i uppdrag att tillsammans med kommuner och friskolor initiera forskningssamarbeten som kommer att bedrivas på skolor och i klassrum. Universiteten ska tillsammans med övriga medverkande sprida resultaten av försöksverksamheten och de olika samverkansmodeller som används.

År 2017 satsar regeringen 15 miljoner kronor för ändamålet. År 2018 beräknar man att 20 miljoner satsas, och därefter blir det 30 miljoner kronor per år. Uppdraget ska delredovisas till Utbildningsdepartementet årligen, men senast den 1 mars, under perioden 2018–2021. Sedan ska det hela slutredovisas den 1 mars 2022. Programmen ska bidra till att skapa sammanhållna kunskapsmiljöer.

Herr talman! Regeringen har dessutom tillsatt en utredning för att föreslå hur lärosäten som bedriver lärar- och förskollärarytbildningar kan skapa en långsiktig samverkan för praktisknära forskning tillsammans med kommuner och friskolor. Utredarna ska även redogöra för befintlig samverkan vad gäller praktisknära forskning samt redovisa vad som utgör hinder för samverkan och sedan presentera förslag på olika modeller för att främja praktisknära skolforskning.

Cecilia Christersson, vicerektor på Malmö högskola, är utsedd till särskild utredare. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2017. Utredarens arbete ska ske i nära anknytning till de universitet som ansvarar för försöksverksamheten.

Herr talman! Klimatutmaningen är stor. Därför har regeringen gjort den största klimatforskningsinsatsen någonsin. Sverige har stor potential att vara en ledande nation för forskning och innovationer relaterat till klimatutmaningen. Därigenom kan vi samtidigt bidra till nya företag och jobbskapande. Sverige leder klimatomställningen och tar nu nya steg genom en strategisk satsning på forskning och innovation. Vi ska exportera lösningar, inte utsläpp.

Miljö- och ekoinnovationer är innovationer som bidrar till både förbättrad miljö och ett bra ekonomiskt utbyte. Miljöinnovationer kombinerar miljö och möjligheten att göra den affärsmässigt intressant. En framgångsrik miljöinnovation är en innovation som har en hög miljöeffektivitet, ger en stor förbättringsfaktor och har en god marknads- och lönsamhetspotential.

Att satsa på att utveckla system som bidrar till ett hållbart samhälle är en del av ambitionen i våra satsningar. En annan del är att ge universitet och högskolor möjlighet att bidra till utvecklingen till ett fossilfritt välfärdssamhälle.

Fler och fler länder arbetar målmedvetet med att förbättra sitt miljöarbete men även sin omställning till förnybar energi. Under föregående helg hade jag möjligheten att träffa många personer från flera länder runt om i världen när jag deltog i Global Greens and European Greens Congress i Liverpool. Miljö och klimat var en röd tråd i alla de samtal jag deltog i.

Många talar om förnybar energi och om hur vi ska kunna ersätta det energibortfall som sker när länder börjar avveckla kärnkraften efter den senaste olyckan, som inträffade i Fukushima. Detta innebär ett utökat behov av forskning, och här ska vi vara med.

Herr talman! *Kunskap i samverkan* är ett stort och viktigt betänkande. Det är omöjligt att täcka in allt på några minuter i en talarstol. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 67 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Tack, Elisabet Knutsson, för anförandet!

Några av de frågeställningar som Elisabet Knutsson nämner tog jag upp i mitt anförande. Jag tänker bland annat på den praxisnära skolforskningen. Jag ser dock inte att Elisabet Knutsson har tagit del av den kritik som finns mot förslaget. Det finns kritik från Skolforskningsinstitutet, eftersom de känner sig överkörda, och även från flera lärosäten, som också känner sig överkörda. De undrar varför regeringen har handplockat vissa lärosäten.

Till saken hör att många andra högskolor jobbar fantastiskt bra med den viktiga frågan om hur vi ska få in mer forskning i klassrummen. En av dem är Högskolan i Halmstad. Jag har varit där och lyssnat på hur de jobbar vidare i sitt regionala perspektiv och hur de driver forskning och ett aktivt lärande i skolsalarna. Detta finns även i Högskolan Dalarna och på många andra ställen. Av detta skäl ställer sig många frågande till att regeringen har ryckt ut och ”pinpointat” exakt vilka lärosäten som ska få denna möjlighet i stället för att låta forskning i konkurrens vara vägledande.

Herr talman! Jag känner till att Elisabet Knutsson liksom jag är lärare. Som lärare vill jag ställa en fråga om digitalisering av den högre utbildningen, vilket är något vi saknar. Staten begär att lärarna ska vara aktiva och duktiga pedagoger även på detta område. Varför har regeringen inte levererat här?

Anf. 68 ELISABET KNUTSSON (MP) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi pratar väldigt mycket om digitaliseringen, inte minst gör vi det i samband av utbyggnaden av den. Vi pratar om att skolan ska vara en del av den.

Det är kanske inte regeringens plikt att precis tala om hur skolan ska jobba med detta. Vad regeringen och vi ska göra är att ge möjligheter att bygga ut nät. Även Skolverket talar mycket om digitalisering. Det finns med i helheten.

Det frågas varför just dessa universitet har blivit utsedda. Många universitet och högskolor har goda insikter i denna forskning och i lärarutbildningen. Oavsett vilka universitet man hade valt måste man ändå bestämma sig för några. Men det är inte förbjudet för övriga att hänga med på tåget. Vi talar om samverkan, och jag utgår från att samverkan kommer att ske här.

Anf. 69 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Det som skiljer dessa lärosäten från andra som ska följa med är att de här fick en pengapott, särskilt öronmärkt för detta ändamål. Den möjligheten får inte de andra.

Jag tycker att digitalisering är en väsentlig fråga i vårt samhälle. Elisabet Knutsson säger att vi pratar mycket. Ja, herr talman, vi pratar oändligt mycket om detta i samhället. Men jag önskar att vi även kunde se något av det i den proposition som ligger på bordet.

Det handlar om att digitalisera kunskapsmiljöer. Jag såg en fantastisk sak på nätet om hur man jobbar med lärarprogrammet i Singapore. Lärare hade möjlighet att didaktiskt och pedagogiskt lära sig hur man kan använda datorn i utbildningen.

Den typ av infrastruktur som fanns i den film jag såg finns inte någonstans i Sverige, skulle jag vilja hävda. Den finns inte på våra lärosäten. När jag har varit runt och pratat med dem har det i mångt och mycket sett ut som vilken föreläsningssal som helst. Självklart är det lärosätena som måste ta greppet, men regeringen borde ge incitament till att tillskapa ett slags forskningsinfrastruktur, en lärandeinfrastruktur som möter det digitala samhället. Det saknar vi i dag, och det saknar jag i regeringens forskningsproposition. Sverige och vi moderater tycker att vi ska vara en modern och innovativ kunskapsnation. Då kan vi inte missa digitaliseringståget, för det tutar och kör.

Anf. 70 ELISABET KNUTSSON (MP) replik:

Fru talman! Det finns lite andra delar i det här. Digitaliseringen kanske är en del av det. Det resoneras ju om digitaliseringen på andra ställen än just i forskningspropositionen. Ansvar för infrastrukturen för digitaliseringen ligger på Peter Eriksson, men också på många andra ställen.

Bara för att det inte är konkret nämnt i propositionen vid namn, så att säga, är det inte så att de här samverkansprogrammen och forskningsprogrammen inte har digitaliseringen inbyggd i sig. Det är ju någonting som måste finnas. Det är ingen som kan jobba på ett konstruktivt och bra sätt utan att ha en struktur och en infrastruktur för digitalisering.

Angående det här med ”som vilken föreläsningssal som helst” är det klart att lärosätena bestämmer var de ska lägga sina pengar. De måste bestämma hur de ska göra med sin digitalisering.

Anf. 71 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Fru talman! Vi står bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till Alliansens reservationer nr 2 och 10 samt Centerpartiets reservation nr 72.

Vi ska nu diskutera frågor gällande högre utbildning och forskning. Regeringen gjorde inför den här forskningspropositionen ett stort nummer av att den skulle beröra högre utbildning, forskning och innovationer. Vi var många som hade höga förväntningar på vad den här forskningspropositionen skulle innebära, nu när den också tog ett grepp om högre utbildning. Jag kommer att återkomma till att det inte blev så mycket.

Det är viktigt att ha med sig att Sverige i dag är ett land i framkant när det gäller högre utbildning, forskning och innovationer. Vi har väldigt goda förutsättningar. Tack vare de här förutsättningarna har vi också skapat nya möjligheter. Det har blivit nya upptäckter som ökar förståelsen. Det bidrar till bättre hälsa och bättre kunskap och leder till jobb och företagande, mer tillväxt och därmed också större skatteintäkter.

Under Alliansens tid ökade anslagen till historiska nivåer. Mellan 2009 och 2016 ökade anslagen till forskningen med 9 miljarder. Det var en ökning med 30 procent. Jag kan bara konstatera att regeringen har sänkt investeringstakten jämfört med Alliansens tid. Det här är en tid då de privata investeringarna i forskning och utveckling minskar i Sverige. Det är en tid

Prot. 2016/17:92
5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utma-
ningar och stärkt
konkurrenskraft*

då Sverige får hem mindre EU-medel än tidigare. Detta är en oroande utveckling.

Fru talman! De privata investeringarna i forskning och utveckling är den allra största delen. Det är därför bekymmersamt att regeringen i så liten utsträckning lyfter fram hur vi ska få mer av privata investeringar i forskning och utveckling i Sverige. Samtidigt som de privata investeringarna i forskning och utveckling minskar i Sverige ökar de i 18 av 22 jämförbara länder. Det minskar svensk konkurrenskraft och svensk innovationsförmåga jämfört med de andra länderna. Det är en oroande utveckling.

För att vända det här behöver man skapa attraktiva forskningsmiljöer och innovationsmiljöer. Men det måste också bli bättre villkor för att driva företag och investera i forskning och utveckling i Sverige. Då är det två delar som saknas i propositionen men också i regeringens sammanhållna politik på hela området.

Den första delen handlar om regelverken. För att fler ska vilja investera i Sverige måste vi ha regelverk som är tillåtande. Vi måste vara bättre på att ha en lagstiftning som är öppen för nya innovationer i ett tidigt skede, så att vi kan vara testland för nya och spännande forskningsresultat och innovationer.

Den andra delen handlar om det mest kraftfulla instrumentet: skatteverktyget. En bra och attraktiv skattepolitik leder till att fler vill och vågar investera i Sverige, både företag och andra, och att fler kan söka sig till Sverige. Där ser vi att Sverige tappar. Med den nya regeringen har man också höjt skatterna kraftigt på jobb och företagande. Kopplat till forskning och innovationer är detta oroande.

Fru talman! Sverige blir allt sämre på att få hem EU-medel. Det är därför också viktigt att poängtera det som Alliansen lyfter fram: att vi måste ha en målsättning att få hem mer pengar från Horizon-programmet. Sedan förra ramprogrammet har vi tappat ganska kraftigt i att få hem medel. Det är ett tecken på att vi har en lång resa framåt. Genom de stora programmen kan vi också göra mer nytta i Sverige på olika sätt.

När man pratar om forskning och innovationer i det här sammanhanget är det också viktigt att lyfta fram att Sverige behöver göra ännu mer för att nyttja alla de data vi har i Sverige. Vi har en historia av att vara ett land med mycket byråkrati och myndighetsutövande. Vi har samlat in väldigt mycket statistik som måste offentliggöras för att möjliggöra för både forskning och innovationer. Från Centerpartiets sida ser vi det som en del i forskningspolitiken att de anslag som är offentligt finansierade också bör ha krav på att ha öppna data. Det leder till innovationer, men det leder också till minskat forskningsfusk och ökad och snabbare utveckling på området för att nå målet.

Fru talman! Regeringen har gjort ett väldigt stort nummer av att den här forskningspropositionens stora fokus är samverkan. Det krävs lång tid för att räkna antalet gånger det nämns i forskningspropositionen. Det som man däremot inte lyckas nämna i hela forskningspropositionen är hur begreppet ska tolkas. Det är ganska olyckligt. Om samverkan ska få ett väldigt stort inflytande när det gäller hur medel ska fördelas gäller det också att det finns en tydligare definition av detta. Vi i Alliansen har en gemensam reservation som lyfter fram att det bör komma en definition men också att detta ska gå till riksdagen för att diskuteras vidare.

Samverkan är ett medel för att nå bättre resultat. Det är inte ett mål i sig. Då krävs det en tydlighet. Det krävs också att vi inte fokuserar på samverkan på bekostnad av vetenskaplig eller konstnärlig kvalitet och excellens. Det hoppas jag är regeringens intention. Men utifrån det vi kan läsa i forskningspropositionen är det svårt att veta.

Fru talman! Den högre utbildningen, som var den nya delen i forskningspropositionen den här gången från den rödgröna regeringen, lyser med sin frånvaro. Regeringen har presenterat att man kommer att göra en utredning av resursfördelningssystemet. Det är väldigt välkommet. Centerpartiet har varit pådrivande för det och tycker att det är nödvändigt för att få ett nytt sätt att se på hur vi ska fördela resurserna till den högre utbildningen och till forskningen i Sverige. Tillsammans med Alliansen öppnar vi för att man kan göra ett gemensamt anslag, men vi har också pekat ut ett antal områden som vi tycker måste stärkas.

Bland annat tycker vi att kopplingen till arbetslivet måste stärkas i det kommande resursfördelningssystemet. Man måste se till att satsa på ökad genomströmning för de studenter som påbörjar en utbildning, så att de får rätt förutsättningar att också avsluta den på ett snabbt och bra sätt. Men framför allt behövs satsningar på att stärka kvaliteten inom den högre utbildningen. Vi har hög kvalitet i svensk högre utbildning, men den kan bli ännu bättre. Det är därför olyckligt att det första som regeringen gjorde när det gällde högskolepolitiken var att ta bort de medel som Alliansen hade tillsatt för att premiera kvalitet. Jag hoppas att det kommer att vara en parameter nu när det här utreds. Det är svårt att veta, eftersom det ännu inte har presenterats vad regeringen kommer att göra när det gäller utredningen om resursfördelningssystemet.

Den andra delen handlar om internationalisering. Nu har regeringen sedan propositionen lagts fram presenterat en utredning om just internationaliseringen. Det som kan konstateras är att man skjuter frågan långt på framtiden trots att vi i dag har väldigt stora problem att få internationella toppstudenter och toppforskare till Sverige. Det gällde särskilt under förra hösten, när vi hade ett problem där hundratals studenter inte kunde påbörja sina studier på grund av långa handläggningstider och byråkrati i Sverige.

Dessutom presenterar regeringen ständigt nya förslag om att höja inkomstbeskattningen. Det gör det mindre attraktivt för människor att söka sig till Sverige. Det gäller både forskare och studenter men också till det privata näringslivet, där vi ser att investeringarna minskar. Det är oerhört olyckligt och riskerar att göra att investeringarna i Sverige fortsätter att minska.

Fru talman! För Centerpartiets del ser vi det som oerhört viktigt att man stärker autonomin bland lärosätena. Det vi kan se från regeringens arbete hittills är att autonomi inte har varit en vägledande princip, med tanke på dess agerande vad gäller till exempel Högskolan Dalarna.

Vi tycker att autonomin bör stärkas. Man bör ge professionen större inflytande. Den statliga rollen ska vara mer av uppföljning, kvalitetsuppföljning med mera, och att se till att premiera och utveckla de lärosäten som gör det allra bästa både för studenter och för forskningen. Det handlar också om att fokusera på var vi ska göra detaljregleringar och inte. Där tycker jag att regeringen inte har hittat en bra balans i det som den hittills har gjort.

Vi vill också se en ökad profilering. När man diskuterar frågan om forskning och högre utbildning med olika lärosäten ser man att de i större utsträckning vill profilera sig inom de områden de är starka. Det tror jag är en viktig del att ta in när det gäller resursfördelningssystemet men också i den högskolepolitiska debatten framöver. Hur kan vi stärka profileringen för de olika lärosätena?

Fru talman! Vi har ett tillkännagivande till regeringen i dagens debatt som handlar om arbetslivskopplingen. Jag reagerade när Thomas Strand i sitt anförande ansåg att tillkännagivandet var ett slag i luften. Tillkännagivandet bygger på att vi från Alliansen har lagt fram ett förslag om att stärka kopplingen mellan arbetsliv och högskola. Vi tycker att regeringen bör ta initiativ till en bättre dialog mellan arbetsgivare och lärosäten tillsammans med branschorganisationer och dylikt.

Thomas Strand kallar detta ett slag i luften. Det är lite anmärkningsvärt med tanke på att om man frågar studenterna själva, som man har gjort i vissa undersökningar, uppger hälften att det är dålig arbetsmarknadsanknytning på deras utbildningar. Är det någonting vi behöver är det bättre arbetsmarknadsanknytningar. De flesta studenter väljer att läsa en högre utbildning av två skäl. Det ena är att för att få ett specifikt jobb, det andra är för att få ett jobb över huvud taget. Då måste arbetsmarknadsanknytningen bli ännu bättre.

Det finns väldigt mycket mer att säga och lyfta fram från Centerpartiets förslag när det gäller forskningen och forskningsfrågorna. Jag rekommenderar dem som är mer intresserade att läsa Centerpartiets motion och tackar därmed för ordet.

(Applåder)

Anf. 72 THOMAS STRAND (S) replik:

Fru talman! Detta är inte någon skattepolitisk debatt. Men jag kan inte låta bli att kommentera det Fredrik Christensson säger. Vi tar inte ut skatter för att göra livet besvärligare för folk. Vi tar ut skatter för att bygga välfärden, stärka högre utbildning, stärka forskning och stärka innovation. Det är så vi har byggt Sverige under många år. Jag tror att svenska folket har en ganska stor förståelse för att våra skatter ska användas för att göra samhället bra.

Ni satsade mycket pengar under era år vid makten. Det ska ni ha kredd för, för det är viktigt. Nu får vi kanske fortsätta fyra år till med en progressiv utveckling vad gäller stöd till universitet, högskolor och forskning. Kanske kom det för mycket pengar. Vid den senaste mätningen jag såg låg det 17 miljarder kronor oförbrukade medel ute på lärosätena. Man kan också fundera på hur pengarna används. Det är inte bara pengar det handlar om.

Vi kritiserade den borgerliga regeringen för att missgynna de unga universiteten och landets högskolor vid fördelning av forskningsresurser. Jag vet att Centern ofta brukar värna alla högskolor i hela landet. Jag vill ställa några frågor till Fredrik Christensson när jag nu har möjlighet. Stöder ni regeringens signal om att vi ska en mer rättvis fördelning av forskningsresurser? Kan vi enas om den frågan framöver? Stöder ni att även övriga enskilda utbildningsanordnare ska få en basresurs för forskning som de förvägrades av den borgerliga regeringen?

Anf. 73 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Fru talman! Jag vill börja med inledningen. Jag delar Thomas Strands uppfattning att det inte bara handlar om pengar. Det handlar mycket om regelverk och liknande. Det var också det som jag lyfte fram i mitt anförande. Vi måste se till att det blir bättre förutsättningar för forskning och innovation i Sverige. Där är regelverken en viktig förutsättning. När det gäller lagstiftningen tror jag att vi i framtiden kommer att behöva vara ännu mer snabbfotade och förändra lagstiftningen för att möjliggöra för nya innovationer.

När det gäller skatterna kan jag bara konstatera att Alliansen under sina år lyckades sänka skatterna för många människor. Samtidigt fick vi mer pengar till statskassan att fördela. Vi lade bland annat mer pengar på forskning och innovation än vad regeringen gör nu trots att man har höjt skatten på jobb och företagande med över 30 miljarder.

Det är bra att vår politik när det gäller högre utbildning har gått fram och att det delas av Socialdemokraterna att det ska finnas i hela landet. Det är en oerhört viktig fråga för oss i Centerpartiet. Det är det av flera skäl. Det är det för utbildningens del. De högskoleorter vi i dag har är oftast också bra centrum lokalt för att driva på tillväxten. Då är det självklart viktigt att det finns forskning kopplat till det.

Högskolan bygger på forskningsanknytningen. Det är en senare debatt. Vi kan diskutera om det ska läggas mer resurser på högskola eller på till exempel yrkeshögskola, som har mer fokus på arbete och mindre på forskningsanknytningen. Vi vill se bra forskning även där.

Jag lyfte även i mitt anförande fram profileringsfrågan. Det tror jag är helt avgörande för framför allt de mindre lärosätena. Många av de mindre lärosätena på vissa ställen är extremt duktiga inom vissa områden. Där vill de utvecklas. Vi måste skapa förutsättningar för dem så att de ska kunna utvecklas på de områdena och få lägga mer av sina resurser där de är väldigt bra så att de får bli ännu bättre.

Anf. 74 THOMAS STRAND (S) replik:

Fru talman! Jag hoppas att Centerpartiet vill vara med i arbetet för att skapa ett mer rättvist system för tilldelning av resurser. Vi ska inte brand-skatta de stora starka. Men vi ska ha ett rättvist system som gynnar forskning i hela landet och på alla våra lärosäten.

När det gäller kvalitet glömde Fredrik Christensson att nämna att vi tillför 900 miljoner kronor under mandatperioden som kvalitetspengar. Det är inte så att vi tog bort massor med pengar. Vi tillför väldigt mycket för att stärka kvaliteten.

Jag har en liten fråga som jag har funderat på och som gjort mig lite förbryllad. Det gäller reservation 13, som Centern har skrivit till propositionen, om villkoren för doktorander. Där säger Centern att avskaffandet av utbildningsbidraget och eventuell begränsning av stipendier för forskarutbildning kan innebära att doktorander blir dyra.

Ni skriver också att ni anser att externt finansierade stipendier bör uppmuntras. Sedan har ni en liten brasklapp: Samtidigt anser vi att doktorandernas villkor bör förbättras. Jag har funderat lite. Hur ska man tolka reservationen? Ska vi förbättra doktorandernas situation och även för dem med stipendier? Eller finns det en gräns för detta förbättringsarbete? Är

Prot. 2016/17:92

5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utma-
ningar och stärkt
konkurrenskraft*

det enligt Centerpartiet acceptabelt att av kostnadsskäl tumma på doktorandernas arbetsvillkor?

Anf. 75 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Fru talman! Tack för frågan! Det är synd att jag bara har en replik för att svara Thomas Strand. Frågan om doktoranderna är en viktig fråga att lyfta fram och diskutera.

Det finns ju en problematik, och som vi skriver i vår reservation fungerar det så, oavsett yrkeskategori eller annat, att med högre kostnader måste man se till att nyttja pengarna på ett klokt sätt. Det vi lyfter upp som en risk med att förbjuda extern finansiering eller utbildningsbidraget, som detta gäller, är att det kommer att bli färre doktorander. Det handlar också om internationell konkurrenskraft. Vi måste kunna locka studenter hit, och då kan villkoren vara en viktig del.

Propositionen i sin helhet pekar på några olika inriktningar, till exempel externfinansierade stipendier. Vi vill peka på att det är en bra grej i grunden. Det är inte något självändamål vare sig att lärosätena själva ska betala samtliga doktorander eller att staten ska finansiera det. Det är väl jättebra att det kommer privata investeringar.

Som jag lyfte fram i mitt anförande: Privata investeringar i forskning och utveckling i Sverige minskar, och därför är det här ett bra sätt. Det kan dock behövas justeringar och förbättringar av villkoren, till exempel genom att ge goda förutsättningar om man skulle bli sjuk eller behöva vara föräldraledig och så vidare. Sådant måste vi verkligen se över, förbättra och stärka.

Det är samtidigt viktigt att vara medveten om att doktorandstudier är en utbildningsform och alltså inte som vilken anställning som helst.

Anf. 76 LINDA SNECKER (V):

Fru talman! Vänsterpartiet vill att forskarsamhället ska ha frihet att självt formulera och söka svar på sina vetenskapliga frågeställningar. Detta är faktiskt en av de absolut viktigaste principerna för forskningspolitiken.

Akademien är fri. Ingen får röra den utan samtycke.

Både forskningens kvalitet och nytta är beroende av att vi klåfingriga politiker inte styr ämnesområde, inriktning, avgränsning eller metod. Den politiska styrningen får därför bara röra sig på ett övergripande plan. Ibland behöver det dock pumpas in lite mer pengar inom vissa områden för att forskningen och samhället ska kunna gå lite mer hand i hand över dagstänkta berg, fallera.

Därför är vi i Vänsterpartiet extra glada över att regeringen har lyssnat på oss och satsar på välfärdsforskning, arbetslivsforskning samt klimat- och miljöforskning. Vår ambition är också att industriforskningen ska stå i fokus.

Lika viktigt är det att ha en tydlig skilsmässa och bodelning mellan forskning och kommersiella intressen. Den samverkan som högskolan är skyldig att ha med det omgivande samhället, däribland näringslivet, får inte leda till att forskare frånsäger sig rätten att formulera problem, ställa frågor, välja metoder och publicera forskningsresultat. Donationer och uppdragsforskning får inte ersätta statliga anslag, som är den grundläggande förutsättningen för en oberoende forskning. Forskaren får gärna vara

entreprenör, men det innebär inte att det är näringslivet som bestämmer vad det ska forskas om.

Vänsterpartiet ser två stora problem på lärosätena i dag som tas upp i propositionen. Det är för övrigt en väldigt bra proposition; vi är väldigt positiva till den. Det handlar dels om frågan om anställningsprocessen, dels om fördelningen av forskningsmedel.

Delegationen för jämställdhet i högskolan menar att bilden av akademien är nedslående. Det är en organisation präglad av normer och värderingar som bekräftar män som överordnade och där olika villkor råder för kvinnors och mäns meritering och karriärutveckling.

Det finns mycket att göra för att åtgärda ojämställdheten vid Sveriges universitet och högskolor. Studenter väljer utbildningsplatser baserat på stereotypa könsrollsmönster. Professorer är till största delen män och har lättare att avancera på positioner. Forskningsmedel tilldelas mäns excellenscentrum. Av strategiska forskningsmedel är det 87,3 procent som tilldelas män, medan kvinnor får 12,7 procent. Olika universitets och högskolors jämställdhetsarbete ser också väldigt olika ut. Vissa arbetsplatser är framsynta och ambitiösa, andra ser jämställdhet som en icke-fråga.

Som nämns i propositionen har även Statskontoret undersökt hur det ser ut med jämställdheten inom forskningen. I deras rapport framkommer det att inte bara de strategiska forskningsmedlen utan även basanslagen är väldigt ojämnt fördelade. Män tilldelas 61 procent av anslagen men utgör bara 58 procent av forskarna. Det är alltså bara 3 procentenheter som skiljer, vilket kan låta som yttepyttepengar, men så är det inte. Det motsvarar drygt 80 miljoner kronor.

En stor del av förklaringen till detta är att basanslagen ofta används för att finansiera löner till professorer, där män är klart överrepresenterade.

Universitet och högskolor måste komma till rätta med den snedfördelade anslagstilldelningen. Forskning kan inte längre vara en mansdominerad värld. Regeringen föreslår i sin proposition ett antal viktiga åtgärder för att komma till rätta med allvarliga jämställdhetsproblem, bland annat konkreta mål för nyrekryteringen av kvinnliga professorer och skarpa krav på en jämställd fördelning av forskningsmedel.

Vänsterpartiet, så som vi ofta resonerar, vill lite mer. Vi vill skärpa kraven ytterligare. Vi vill att regeringen utreder införandet av ett mål om att av samtliga statligt finansierade forskningsanslag ska inte mer än hälften gå till män som forskar.

En forskares arbete blir lidande om personen i fråga måste oroa sig för sin egen ekonomiska situation. På en arbetsplats med många professioner blir arbetsmiljön inte bra om vissa ständigt går omkring och oroar sig över sin tjänst. Vänsterpartiet vill att Sveriges högskolor och universitet erbjuder doktorander och forskare trygga och fasta anställningar.

Vi har därför länge drivit att utbildningsbidraget för doktorander ska slopas till förmån för tryggare anställningsformer. Det är därför glädjande att regeringen i sin proposition nu föreslår att bidraget ska tas bort. Det är ett viktigt steg för bättre anställningstrygghet för doktorander, och det är helt rätt väg att gå.

Möjligheterna ser i dag mycket olika ut för olika människor när det kommer till att arbeta inom akademien. Bakgrund, ekonomiska faktorer, kön och inte minst eventuella funktionsnedsättningar spelar in. Eventuella yttre hinder för människor att arbeta med vad de önskar ska motverkas.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft*

I dag är kunskaperna om tillgängligheten för forskare för dåliga. Regeringen bör därför tillsätta en utredning som granskar förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättning inom universitet och högskolor samt vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten.

Jag yrkar bifall till reservation 55.

Anf. 77 BETTY MALMBERG (M) replik:

Fru talman! Linda Snecker uppehåller sig mycket vid jämställdhet, och det hade jag också förväntat mig. Men det är ju inte bara Vänsterpartiet som har patent på den frågan. Också vi moderater driver självklart frågan om jämställda villkor. Jag ser också att vi i två reservationer faktiskt ligger väldigt nära varandra. Det gäller inte minst det medicinska området, där vi självklart konstaterar att kvinnor och män har olika fysiska förutsättningar och att det därför är viktigt att den forskning som bedrivs anpassas i förhållande till kön.

Även jag ser mycket som är bra. Jag tycker att det är bra att regeringen uppmärksammar jämställdhet. Jag tycker att det är bra att regeringen uppmärksammar tvärvetenskap, och jag tycker att det är bra att man jobbar för öppna rekryteringsprocesser.

När vi talar om öppna rekryteringsprocesser kommer ändå denna fråga, som jag vill ställa till Linda Snecker. Ni vill ta radikala grepp om jämställdhet och jämställdhetsbonus. Linda Snecker nämnde i sitt anförande att 50 procent av forskaranslagen ska gå till det ena eller det andra könet. Det finns en princip om att det är den mest kompetenta eller meriterade forskaren som bör komma i fråga. I det här läget måste bedömningen vara blind, så att man faktiskt ser till den mest meriterade. Jag undrar om Linda Snecker kan utveckla hur Vänsterpartiet ser på att gå framåt på området utan att för den skull drabbas av diskrimineringslagen.

Anf. 78 LINDA SNECKER (V) replik:

Fru talman! Tack, Betty Malmberg, för din fråga! Det är alltid kul när Moderaterna och Vänsterpartiet slår ett slag för jämställdheten. Inför en debatt som ska hållas senare har ni gjort nästan ett tillkännagivande om samtyckeslagstiftning. Det är mycket bra, men ni kan vara lite skarpare.

Inom universitet och högskolor är fördelningen bland studenter sådan att det finns oerhört många kvinnor. Där finns en övervikt av kvinnor. När det kommer till doktorander är det ungefär fifty-fifty – det är kanske lite fler kvinnor nu.

Men högre upp i hierarkierna är det som i resten av samhället, speciellt i det privata näringslivet. Där är det män, män, män. Mäns kompetens är liksom lite bättre än kvinnors, och när det gäller forskningsmedel tilldelas de så otroligt mycket lättare medel än kvinnor. Kan det vara så att kvinnor på något sätt är sämre än män på att forska? Nej! Jag är övertygad om att så inte är fallet. Det är helt andra samhällsstrukturer som ser mäns kompetens som betydligt viktigare än kvinnors.

Betty Malmberg och jag har lyckats bli riksdagsledamöter. Det är det vackraste uppdraget man kan ha. Men jag kan lova Betty Malmberg att både hon och jag för att komma dit där vi är i dag har fått vara dubbelt så pålästa, dubbelt så högljudda och gått på dubbelt så många möten som många av våra manliga kollegor har gjort. Vår kompetens ses oftast som

lite sämre. Det måste vi åtgärda inom universiteten och högskolorna. Dagens kvinnliga doktorander måste kunna bli professorer på jämställda villkor. Så ser det inte ut i dag. Det måste åtgärdas. Ja, då får vi ta till lite drastiska metoder. Vi kan inte backa in i framtiden. Vi kan inte stå här om 20 år och det är fortfarande en mansvärld inom akademien.

Anf. 79 BETTY MALMBERG (M) replik:

Fru talman! På vilka grunder Linda Snecker och jag har blivit invalda vet jag inte. Linda Sneckers analys få stå för henne själv. Jag anser självklart att vi måste komma längre. Mångfald berikar, och det är där som vi måste få in mer och bättre kompetens.

Jag hörde däremot en analys som jag tror mer på. Studieförbundet Näringsliv och Samhälle har konstaterat att många kvinnor efter sin disputation försvinner och tar många administrativa uppgifter, och därmed kommer de inte i fråga för forskning och kan därmed inte heller meritera sig vidare. Det hade varit en intressantare analys att fördjupa sig i.

Jag konstaterar också att när utbildningsutskottet tittade på forskarskolor för lärare visade det sig att många av de lärare som fick chansen i stället för att gå tillbaka till klassrummen valde att stanna kvar på lärosätena. Då kan man undra om det var så smart. Det är klart att vi gärna vill ha in mer och ännu vassare kompetens i klassrummen. Men detta visar att det finns få disputerade på bland annat lärarutbildningarna, och därför har det funnits ett behov av att fler kvinnor stannar kvar. Eftersom vi känner till hur dominansen ser ut på området är det viktigt med ett lyft också där.

Jag vill ställa ytterligare en fråga. Linda Snecker bor i en storstad, i Norrköping, och jag bor på landet utanför Ödeshög. Jag vill lyfta upp frågan om livslångt lärande. På vilket sätt får mina kommuninvånare tillgång till och möjlighet till högre utbildning kontra dem som är campusberoende? Det är helt enkelt fråga om digitalisering.

Anf. 80 LINDA SNECKER (V) replik:

Fru talman! Betty Malmberg och jag är från Östergötland. Det är den bästa valkretsen!

Jag är övertygad om att Ödeshögsborna är nöjda med Linköpings universitet. Det är ett otroligt bra universitet i Sverige där jag, som av en händelse, är tjänstledig från min tjänst som forskningsadministratör.

Självklart behöver digitaliseringen bli bättre. Det har Betty Malmberg tagit upp i repliker till Miljöpartiet. Det är dock inte det som propositionen handlar om. Den handlar inte om digitalisering, utan den handlar om ett tioårigt perspektiv. Självklart finns det många förbättringar som kan göras på det området.

Låt oss gå tillbaka till vad propositionen faktiskt handlar om, det vill säga vilka som ska forska och hur forskningen ska bedrivas. Jag håller med om att disputerade kvinnor inte fortsätter inom akademien. Det är för att anställningsvillkoren, när man väl har disputerat och har klarat hela doktorandtjänsten, är mycket dåliga. Det ges för lite hjälp inom humaniora och samhällsvetenskapliga områden i fråga om att komma vidare, till exempel att ansöka om en post doc- eller lektorstjänst. Det ges för lite handledning för att gå vidare i arbetslivet, vilket gör att det finns arbetslösa, disputerade kvinnor som söker administrativa tjänster. De kan vilja vara kvar inom

universitetets ram, inom akademien, eftersom det är spännande och utvecklande att arbeta där, men att en disputerad ska bli administratör är ett så otroligt samhällsslöseri när denne egentligen borde gå vidare till en bättre forskningstjänst eller undervisa och använda hela sitt kunskapskapital. Det är därför Vänsterpartiet ständigt kämpar, och kommer att fortsätta att göra så, för bra anställningar överallt och särskilt på universitet och högskolor.

Anf. 81 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Liberalerna vill inledningsvis föra till protokollet att vi ställer oss bakom samtliga våra reservationer, men vi yrkar bifall endast till reservation 11, *Beslut om principer för resursfördelning*.

Det mesta som har debatterats känns igen. Socialdemokraternas Thomas Strand hänvisar till sin tid i opposition, och han har glömt bort att hans parti har suttit i regeringen i två och ett halvt år. Det kanske speglar avsaknaden av inriktning och den försvagade forskningspolitiska plattform som vi nu debatterar i riksdagen. Vi liberaler är förvånade över avsaknaden av konkreta förslag för högre utbildning. Det gäller frågor om social snedrekrytering, jämställdhet, kompletta utbildningsmiljöer, karriärsystem, profilering och internationalisering. Det här är ett på många sätt ofullständigt dokument.

Liberalerna kommer främst att kommentera några delar av detta betänkande, fru talman, bland annat resurstilldelningssystemet. En viktig punkt som vi har drivit och tycker är viktig är att det ska vara transparent och enkelt att använda en modell för att premiera vetenskaplig kvalitet och resultat i form av forskningsgenombrott och samverkan med omgivande samhälle.

Liberalerna har också följt Vinnovas arbete. De har haft ett långt uppdrag sedan 2014 att utreda hur den så kallade samverkansindikatorn ska användas för att fördela pengar. Vi är dock inte beredda, som vi har skrivit i vår motion och i vårt yttrande i betänkandet, att i dag sätta ned foten och säga att precis så ska det vara. Inte minst vill vi varna för, och är kritiska mot, att regeringen är på väg att vikta samverkansindikatorn precis som citeringar och publiceringar – andra tunga kvalitetsindikatorer som har funnits många år inom högskole- och forskningspolitiken. Regeringen väljer en oansvarig väg.

Det framgår inte av de rödgröna företrädarnas anföranden något mer konkret vad samverkan är. I betänkandet hänvisas till Vinnova, men även Vinnova pekar på farhågor, bland annat ett antal avgränsade pilotstudier. Om detta ska omfatta hela lärosäten rakt av och dessutom i större ekonomisk omfattning tycker jag att man skulle ha inväntat det övriga resurstilldelningssystemet i stället för att hafsa fram denna tilldelningsnyckel redan nu. Det tycker Liberalerna är oroande.

Några avslutande kommentarer: Socialdemokraterna sa själva i sitt anförande här att Sverige tappar mark. Men man vill ge en signal till lärosätena att man ska satsa på forskning, och man pratar om den fria tanken och autonomi. Det stannar tyvärr vid tomt prat. Det har återgetts flera exempel här på att Socialdemokraterna och regeringen aktivt har gått in i lärosäten och styrt med hela handen.

Vi har också sett, både i forskningspropositionen och i tidningen Universitetsläraren, att man varnar för en formulering där regeringen säger att man i princip ska gå in för att få ökat genomslag för sin högskole- och forskningspolitik. Det är inte ett sätt att värna den autonoma friheten och den så kallade fria tanken, som vi i Liberalerna vill.

Dessutom vill jag ställa en fråga till Socialdemokraterna. Ni har suttit i regering i två och ett halvt år. Det viktigaste beskedet och på något sätt villkoren och förutsättningarna för forskningspolitiken är trots allt ekonomin. Och budskapet till forskarsamhället är: Det blir inga höjda basanslag. Ända fram till 2020 kommer de att ligga på i princip exakt samma nivå som i dag. På Thomas Strand låter det som att nu kommer den stora ekonomiska prioriteringen på basanslaget. Men ni lägger inte en krona extra. Sett till andelar kommer det inte att göra någon skillnad för forskarsamhället.

Dessutom ger ni en beställning, en lång lista, på vad lärosätena ska göra. Det kommer inte att täckas av de finansieringskostnader och de resurser vi tror att ni har aviserat.

Socialdemokraterna och Thomas Strand! Hur kommer det sig att ni, trots detta angrepp på den borgerliga oppositionen, efter två och ett halvt år inte levererar ökade basanslag till forskning och högskola? Det tycker jag är värt att kommentera.

De direkta anslagen ligger i dag på 43 procent. Bedömningen som jag har tagit del av när det gäller underlag är att de kommer att ligga kvar på 43 procent ända fram till 2020.

Det andra huvudnumret, nämligen bättre tilldelning av resurser, lägger ni i en utredning som ska jobba och återkomma tidigast 2020. Det vill säga att Thomas Strand, som i opposition har kritiserat oss och nu är inne på tredje året i regeringen, inte kommer att kunna leverera ett enda nytt förslag. Det tycker jag är allvarligt. Det leder inte till ökad forskning. Det leder definitivt inte till ökad kvalitet. Vi har sett hur ni har använt de regionala lärosätena. Vi har sett hur ni har använt lärarutbildningen. Kvantitet har gått före kvalitet.
(Applåder)

Anf. 82 THOMAS STRAND (S) replik:

Fru talman! Roger Haddad tar också till brösttoner och pukor och trumpet.

Jag skulle vilja säga så här: Ni hade makten i åtta år. Frågan om resursfördelningssystem utreddes då, men ni förmådde inte att göra någonting.

De pengar som har gällt gällde till utgången av 2016, så det är först 2017 vi har möjlighet att göra förändringar. Nu kommer vi med förändringar. Det här året tillförs 390 miljoner till forskning och innovation. Det stegas upp till 2020 med drygt 2,8 miljarder. Lärosätena får pengar framför allt från 2018 och framåt och kommer då att få 1,3 miljarder.

Det är faktiskt inte så dåligt att få 1,3 miljarder. Under er period vid makten var det, om jag inte kommer ihåg helt fel, 2,1 miljarder som tillfördes lärosätena i basanslag för 2009–2016.

Vi har ju precis fått börja, så det blir ett lite ihåligt argument att vi har suttit i två och ett halvt år. Jag sitter för övrigt inte i regeringen, som Roger påstod i början, men jag sitter i riksdagen och får vara med och påverka.

En sak som Roger tar upp och som jag tycker att han tar upp på ett lite konstigt sätt är samverkan. Dels säger han att det är viktigt; dels kritiserar han oss för att vi liksom lyfter samverkan för högt och att det kommer att ta udden av den vetenskapliga kvaliteten.

Vi säger precis tvärtom: Samverkan kan förstärka den vetenskapliga kvaliteten när det gäller just arbete mellan akademi och näringsliv.

Anf. 83 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Det var ju vi i den borgerliga regeringen som började avsätta pengar till samverkanspotten – 200 miljoner till två olika studier för att så att säga bereda väg om denna indikator kan användas bredare.

Ni ska fortfarande utreda, avvakta och utvärdera. Men i stället för att avvakta och kanske baka in det i en större utredning väljer ni att föregå, snedda, just på samverkanspunkten. Trots oklarheter och frågetecken från Vinnova säger ni att det ska få lika hög vikt vid fördelning som till exempel citeringar. Det är helt oansvarigt och grundar sig inte på kvalitetspolitik utan på kvantitetspolitik och lotteri.

När det gäller resursanslag ökade vi resurserna till forskning och innovation med 9 miljarder – plus 30 procent. Jag frågar Thomas Strand eftersom han företräder ett parti som innehar inte bara regeringsmakten utan även ministerposten för detta område: Kommer ni att kunna avsätta mer pengar än vad Liberalerna och Alliansen gjorde? Det är min fråga.

Anf. 84 THOMAS STRAND (S) replik:

Fru talman! Jag ska ta upp tråden jag hade i mitt förra inlägg. Jag hann inte fullborda det.

När det gäller just samverkan har KK-stiftelsen gjort ett jätteintressant projekt under några år, där man tillsammans med olika högskolor kopplat ihop samverkan mellan näringsliv och högre utbildning. Den rapporten visar att när man gör denna samverkan mellan akademi och näringsliv ökar den vetenskapliga produktionen. Samverkan är alltså väldigt bra.

Samverkan har utretts på både längden och tvären, vill jag påstå, under många år. Ni försökte införa det men gav upp, och då blev det ingen indikator. Nu säger vi att vi ska försöka införa indikatorn. Det ska vara en resurspott och styr- och resursfördelningssystem. Man ska titta på den frågan i utredningen. Även Vinnova har underlag för hur man skulle kunna börja använda detta när nya anslag tilldelas.

Jag skulle också vilja säga det jag tänkte på när jag lyssnade på Roger Haddads anförande. Det är inte mycket som är bra i den här propositionen, om jag förstod Roger rätt. Jag funderar på om Roger Haddad verkligen har läst den några gånger från början till slut och funderat på vad som står där. Jag tycker faktiskt att den är matnyttig och har ett rikt innehåll som öppnar upp perspektiv som kommer att stärka både forskning och innovation i Sverige.

Det som var typiskt för Liberalerna i regeringsställning var att man gynnade de äldre och stora universiteten i Sverige. De yngre universiteten och landets högskolor fick inte samma tilldelning av nya forskningsresurser. Jag tror att ungefär 90 procent av forskningsresurserna går till de stora, etablerade universiteten. Sedan får de fyra unga universiteten och landets högskolor dela på resten.

Tycker Roger Haddad fortfarande att det är ett bra system att inte alla får stärkta resurser?

Prot. 2016/17:92
5 april

Anf. 85 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Samverkansindikatorn ska i så fall utredas. Thomas Strand säger själv att man ska ”försöka” använda den. Ni verkar inte ens själva vara fullständigt övertygade. Varför då leka med denna viktiga indikator i ett resursfördelningssystem? Stoppa i stället in den i den större utredningen! Men ni vägrar göra det.

Återigen: Det var vi som avsatte de första medlen till samverkansindikatorn, inte Socialdemokraterna och inte Thomas Strand.

När det gäller högskolor och universitet generellt är det den stora skillnaden mellan oss. Vi vill inte smeta ut. Ni skriver till och med själva i betänkandet att fördelningen ska vara jämn. Alla ska syssla med forskning. Men du måste själv erkänna att det är omöjligt att upprätthålla en bas och så kallad excellens i hela landet. Till och med landstingen och sjukvården diskuterar i de termerna: Vi måste fokusera och satsa på till exempel ett antal sjukhus för att uppnå en viss kvalitet när det gäller forskning och erfarenhet. Precis samma sak gäller regionala högskolor.

Avslutningsvis – och detta vill Thomas Strand inte kommentera, trots alla inlägg – avsätter ni inte mer pengar till basanslaget som kommer att innebära höjningar utöver de 43 procenten, utan det kommer att vara det samma fram till 2020.

Anf. 86 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Jag ska börja med att tala om att vi givetvis ställer oss bakom våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till alliansreservationerna 2 och 10.

Thomas Strand var väldigt tydlig med vilket mål regeringen har med den nya propositionen. Regeringens nya mål är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd och näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

Regeringens ambition, det vill säga att Sverige ska vara en av de främsta kunskapsnationerna, är givetvis väldigt bra. Sveriges framtid ligger i att vara en kunskapsnation, där innovationer inte bara skapar en bättre värld utan hjälper oss att skapa fler och nya företag och nya arbetstillfällen.

För att detta ska kunna uppnås behöver hela politiken hänga ihop, inte bara denna proposition utan även andra delar i politiken – allt från forskning och utveckling till hur vi hanterar våra företagare när det gäller skatter, krav och understöd för att utveckla. Här menar jag till exempel det företagsklimat vi skapar i Sverige: vilken avdragsrätt man har för forskning och utveckling och för investeringar, arbetskraftskostnader, företagsbeskattning och arbetskraftstillgång.

Vi behöver fler företag som startas, utvecklas och stannar i Sverige. Samverkan mellan samhälle och näringsliv ger ökad möjlighet att se till att fler nya företag startas genom innovationer.

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft*

Sverige behöver en långsiktigt hållbar strategi för forskning och innovation för att bibehålla en stark position i den internationella konkurrensen. Det kräver tydliga mål, som kan följas upp, och ett starkt ledarskap. Vi kan alla konstatera att man inte blir bäst på något genom att skriva det i ett dokument. Medel behöver tillföras, mål behöver följas upp, och man måste hela tiden se till att man är på rätt väg.

Regeringens ambition är hög och ska vara det, men ett ledarskap som styr mot målet måste innefatta kontrollstationer och tydliga mål så att man ser om man är på rätt väg. Det behövs inte bara övergripande mål utan även delmål som kan stämmas av allteftersom. Alliansen kräver därför att man ska föra in delmål, som är mätbara. Ett av förslagen på mätbara mål är att Sveriges andel av beviljade medel från EU:s forsknings- och partnerskapsprogram ska vara minst 4,2 procent 2020.

Vi menar att det är ganska tydliga mål. Man måste hela tiden kunna se om man är på rätt väg. Ett övergripande mål som sträcker sig över ganska lång tid kan nås om man inte har kontrollstationer väldigt långt ifrån.

Jag menar också att Sverige är beroende av att vi skapar nya företag och nya arbetstillfällen. Många av de företag som skapas kan bygga på innovationer. Däremot är vi vid en internationell jämförelse väldigt dåliga på att kommersialisera innovationerna. Samverkan mellan universitet, forskningsinstitut och näringsliv bör stärkas, och nya gemensamma forskningsprogram bör inrättas, som återspeglar näringslivets behov. Där bör staten delta som en betydande finansiär.

Innovationssystemet omsätter totalt sett mycket offentliga medel, och det behövs en genomgång av aktörer på alla nivåer för att göra systemet lättillgängligt. Det finns exempel ute i världen som visar att andra länder är mycket bättre på detta. Jag tror att man skulle kunna lära sig av dem och faktiskt få hjälp som nation.

Om man klarar målen och delmålen och har en uppföljning av resultaten som innebär att man kan göra förändringar allteftersom för att möta målet att vara en av världens främsta forsknings- och kunskapsnationer är det själva pudelns kärna som är kvar, det vill säga hur framtida forskningsmedel ska fördelas.

I propositionen presenterar regeringen inte någon färdig modell för fördelningen av framtida forskningsmedel. Man definierar inte heller, som flera talare har nämnt, indikatorn samverkan, men man vill ge den indikatorn samma vikt som de nu gällande indikatorerna: externa anslag samt citeringar och publiceringar. Regeringen behöver tydliggöra hur den avser att definiera samverkan och varför denna indikator ska tillskrivas samma vikt som övriga indikatorer. Samverkan får inte ske på bekostnad av vetenskaplig och konstnärlig kvalitet och excellens.

Vi menar att fördelningen av medlen är av yttersta vikt för resultaten. En färdig modell bör vara att föredra för alla inblandade, om inte nu så i alla fall så snart som möjligt.

Är alla dessa frågor viktiga för oss som nation? Ja, helt klart. Vår framtida möjlighet till samhällsservice bygger på att vi kan starta, driva och utveckla företag, och det som kommer ur detta är de framtida storföretagen.

Många områden behöver statligt stöd, men jag skulle vilja lyfta fram ett. Svensk vård och omsorg har behov av att dra nytta av forskning och utveckling. Läkare och sjuksköterskor bör uppmuntras att delta i såväl kliniska studier som verksamhetsutveckling. Men även här är ett område speciellt: geriatriken. Ett statligt stöd bör gå till upprättande av geriatriska centrum i tre regioner. Uppgiften för dessa centrum bör vara att ge förutsättningar för klinisk forskning, utbildning, vård och rehabilitering samt samarbete mellan kommun, primärvård och slutenvård.

Vi får inte glömma att mycket av forskningen inte bara kan ge oss nya företag utan även ett bättre samhälle, och det är väl det vi alla vill.
(Applåder)

Anf. 87 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S):

Fru talman! En viktig utgångspunkt för forskningspolitiken, för såväl regeringen som oppositionspartierna, är att värna den fria forskningen. Där finns en grundläggande samsyn. Den går igen i att universitetens och högskolornas långsiktiga strategiska planering behöver stärkas genom ökade så kallade basanslag och att forskningspolitiken måste svara mot de globala och nationella samhällsutmaningarna. Det handlar om utmaningar som klimat och miljö, hälsa, ökad digitalisering och ett socialt och miljömässigt hållbart samhälle, samt att med forskningens hjälp nå förbättrade kunskapsresultat i hela det svenska skol- och utbildningssystemet.

Forskningspolitiken vinner på långsiktighet och politisk samsyn. Den som läser utbildningsutskottets betänkande kan å ena sidan se att det förvisso finns ett stort antal reservationer. Men den noggranna läsaren kan å andra sidan snabbt konstatera att det, även om det skiljer i enskildheter och nyanser, i grund och botten finns en enighet om den övergripande inriktningen för politiken. Det är bra.

Forskningspolitiken är illa lämpad som ideologiskt slagfält för demokratiska partier. Vad det ytterst handlar om är att värna det vetenskapliga fundamentet i vårt gemensamma samhällsbygge. Detta fundament har oerhört stor betydelse för demokratins funktionssätt.

Det handlar om att utan politiska avsikter försöka styra eller påverka vad som är fakta och vad som är påhitt och att, oavsett vilka värderingar som ligger till grund för den politik man vill driva, ändå förlita sig på det vetenskapliga kunskapsinhämtandets metodik för att beskriva verkligheten så sanningsenligt som möjligt. Det handlar om att skilja på fakta och åsikt och att skilja mellan det vi faktiskt vet och det vi kanske för stunden känner och upplever.

I den dagsaktuella debatten talas allt oftare om faktaresistens och de nya möjligheter som den tekniska utvecklingen åter öppnat för onyanserad propaganda, en propaganda där lögnen regelmässigt används som vapen. Men vi ska minnas att detta inte är nytt för just vår tid. Historien visar oss många exempel där utvecklingen tagit en förödande riktning i strid mot förnuft och bättre vetande.

Jag hoppas innerligt att den fristad som vetenskapen funnit i världens demokratier de senaste 100 åren inte är en tillfällig parentes i mänsklighetens historia, utan i stället ett arv som kommer att föras vidare och steg för steg vinna framgång i världens alla hörn, liksom att våra kunskapssamhällen inte övergår till rena känslosamhällen.

Det bådär gott att vi här i Sveriges riksdag har en grundläggande sam-
syn över block- och partigränser både om vikten av fri och oberoende
forskning och om vikten av att med vetenskapens hjälp ta oss an samhällets
utmaningar.

Herr talman! Sverige har en globalt sett stor andel högciterade publi-
kationer. Andelen har ökat något under de senaste åren, men flera andra
länder har haft större öknings. Sverige har dessutom, som vi har hört i
debatten, kraftigt ökat sina offentliga medel för forskning och utveckling
genom de två närmast föregående forskningspolitiska propositionerna.
Syftet med den här propositionen är att försäkra oss om att de stora offent-
liga medel som tillförs forskningen också används på ett sätt som gör att
vi långsiktigt ökar kvaliteten på svensk forskning, innovation och högre
utbildning.

Ökade så kallade basanslag till våra lärosäten är viktigt och önskvärt.
Dessa medel ska ges i enlighet med de principer som gäller för den fria
forskningen och inte styras till sin inriktning. Regeringen kommer dock att
ha förväntningar på lärosätena om vad som ska utvecklas och bli bättre,
och vi kommer att följa upp det. Det gäller bland annat ökad jämställdhet
inom forskningen, attraktiva karriärvägar, ökad mobilitet och öppen kon-
kurrens om tjänster, ökad forskningsanknytning i de högre utbildningarna,
lärosätenas ansvar för forskningsutvärderingssystem som kan kopplas till
en nationell utvärdering av forskningen, ökad samverkan med det omgi-
vande samhället inom forskningen och sist men inte minst ökad kvalitet i
forskningen.

Det är följaktligen viktigt att dessa förväntningar också följs upp och
utvärderas på ett tydligt sätt. Förutom den kontinuerliga myndighetsstyr-
ningen bör det finnas nationella uppföljnings- och utvärderingssystem.

Regeringen har stort förtroende för lärosätenas förmåga att själva ta
ansvar för sitt kvalitetsarbete. Men för att nå en ökad kvalitet i hela syste-
met behöver svensk forskning följas upp och utvärderas på nationell nivå.
Regeringen föreslår därför att UKÄ, Universitetskanslersämbetet, ges ett
nytt uppdrag. Universitetskanslersämbetet är i dag ansvarigt för kvalitets-
säkring av den högre utbildningen och för tillsyn och uppföljning av hög-
skolans verksamhet. För att få ett mer sammanhållet system avser reger-
ingen att ge myndigheten i uppgift att ansvara för kvalitetssäkring även när
det gäller forskningen. Ett mer sammanhållet system för kvalitetssäkring,
som inkluderar högskolans hela verksamhet, bidrar till en ökad koppling
mellan forskning och utbildning, till exempel genom att hela kunskapsmil-
jöer granskas samlat.

Herr talman! En del av de höjda basanslagen förväntas gå till att finan-
siera forskningens infrastruktur. Både Vetenskapsrådet och lärosätena be-
höver framöver göra tydliga prioriteringar av vilka satsningar som är mest
angelägna.

De tidigare satsningarna på ESS och Max IV är långsiktiga och kvar-
står. Det är regeringens målsättning att Sverige ska få en högre utväxling
på dessa omfattande investeringar.

För att öka och främja svenska forskares och svenskt näringslivs an-
vändning av våra storskaliga infrastrukturer som ESS, Max IV och Sci Life
Lab ges särskilda medel till Vetenskapsrådet. Etableringen av ESS innebär
att Sverige står värd för en av de största satsningarna på europeisk forsk-
ningsinfrastruktur. Som ett led i att utveckla det svenska värdskapet har

Utbildningsdepartement tillsatt en samordnare att bistå Regeringskansliet i arbetet med bättre koordinering av insatserna kring ESS.

Herr talman! Det är ibland lätt att vi fastnar i diskussioner om systemen och forskningens infrastruktur. Men vi får inte glömma individerna. Det är hos dem som idéerna och drivkrafterna finns. Det är de som är våra kunskapsutvecklare och kunskapsbärare.

En ung forskare kan i dag gå många år utan att ha en säker anställning. Efter doktorsexamen är det många gånger avgörande att det finns attraktiva och tydliga karriärvägar för att framstående unga forskare ska välja en fortsatt karriär inom högskolan. Det finns annars en risk för att många, inte minst kvinnor, väljer bort en karriär inom akademien. Det är därför angeläget att visstidsanställningarna inom högskolan minskar och att det blir tydligare vad som gäller för att meritera sig för en tillsvidareanställning. Samtidigt är det viktigt att mobiliteten bland högskolans undervisande och forskande personal ökar.

För att skapa en tydligare karriärstruktur och samtidigt främja mobiliteten behöver meriteringsanställningen bli mer enhetligt nationellt reglerad och utlysas i öppen konkurrens, nationellt och så långt det är möjligt även internationellt. Regeringens ambition är att se över högskoleförordningen så att meriteringsanställning ska kunna leda vidare till en rätt till att bli prövad för tillsvidareanställning.

Trots att andelen kvinnor under lång tid har varit större än andelen män inom högre utbildning och att andelen kvinnor är nära hälften bland lektörerna så är i dag 2017 endast 26 procent av professorerna kvinnor. Regeringens slutsats är att det för målperioden 2017–2019 behövs ambitiösa mål för att öka andelen kvinnor som blir professorer. Regeringen anser att 50 procent av de nyrekryterade professorerna bör vara kvinnor senast 2030.

Vidare ges alla statliga myndigheter som finansierar forskning och utveckling i uppdrag att integrera ett jämställdhetsperspektiv vid fördelning av forskningsmedel. Vikten av jämställd fördelning av forskningsmedel ska lyftas fram i lärosätenas befintliga uppdrag om jämställdhetsintegrering.

Herr talman! Malmö högskola ges status som universitet från den 1 januari 2018. Det nya universitetet tillförs ökade basanslag för att stärka lärosätets forskningsmiljö och ge goda förutsättningar att utvecklas som universitet.

För att Malmö högskola ska kunna benämnas universitet anser regeringen att högskolan behöver tillföras ökade basanslag för forskning. Detta bör göras utifrån en samlad bedömning. Därför ser vi det inte som ändamålsenligt att förespegla att det räcker med några fastställda kriterier för att kvala in som universitet.

Herr talman! Till sist vill jag understryka att begreppet samverkan löper som en röd tråd genom den här propositionen, vilket också förklarar propositionens titel.

För regeringen är det högt prioriterat att lärosätenas samverkan med det omgivande samhället utvecklas. Ökad samverkan har potentialen att dels verka kvalitetsutvecklande för både utbildning och forskning, dels bidra till tillväxt inom näringslivet liksom att utveckla offentlig sektor och det civila samhället.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft*

Att låta premiering av samverkan påverka tilldelningen av ökade basanslag är ett av flera styrningsverktyg som regeringen avser att använda. En vägledande insikt är att ett litet, exportberoende land som Sverige behöver ha ett fungerande och väl utvecklat strategiskt samarbete mellan alla aktörer, som kan bidra till att Sverige blir framgångsrikt i den internationella konkurrensen som ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation.
(Applåder)

Anf. 88 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Tack, statsrådet, för ditt anförande! Jag blev lite tagen. I princip skulle jag och Moderaterna kunna skriva under på det mesta som statsrådet säger. Det är kanske inte just i fråga om forskning som den stora skiljelinjen går mellan partier. Men samtidigt vet jag att vad vi säger i teorin är en sak. Det handlar sedan om hur det förs ut i praktiken. Då har vi vissa erfarenheter som gör att jag vill fråga om det som statsrådet säger.

En sak handlar om långsiktighet och att regeringen strävar efter långsiktighet. Vi saknar en del av det. Vi saknar de långsiktiga strategierna och menar att de strategiska forskningsområdena också hade denna ambition. Problemet var bara att regeringen valde att inte följa det arbete som alliansregeringen hade lagt upp, bland annat när det gällde utvärderingar och att i handling agera enligt de utvärderingarna. Nu nämner statsrådet att det är viktigt att vi följer upp och att det är viktigt att vi gör utvärderingar. Men det som också är viktigt, statsrådet, är att vi agerar i enlighet med detta eller på något vis åtminstone motiverar varför vi agerar eller inte gör detsamma.

Jag kommenterade tidigare att basanslagen ska räcka till oändligt mycket mer än vad som tidigare har gällt. Nu nämner statsrådet forskningens infrastruktur. Det är här det finns många stora orosmoment. Hur ska ett land som Sverige klara detta?

Jag har en fråga. Det handlar om välfärden och att vi ska bli en världsledande nation. Hur tänker statsrådet att denna proposition kommer att bidra till att vi får fler privata företag att våga investera i forskning och utveckling i Sverige?

Anf. 89 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik:

Herr talman! Betty Malmberg! Som sagt: Jag tror att det är både viktigt och riktigt att vi har en stor samsyn i riksdagen och mellan partierna kring forskningspolitiken. Det är en del av långsiktigheten. Därför har vi också behållit de SFO:er som har klarat utvärderingen. Jag delar helt uppfattningen att vi utifrån de utvärderingar och uppföljningar vi gör måste göra tuffa prioriteringar. Det gäller inte bara regeringen. Det gäller också de enskilda lärosätena och forskningsfinansiärerna.

Sedan gäller det regeringens tillskott till basanslaget på 1,3 miljarder. Det är inte bara det som ska räcka till det som vi förväntar oss av våra universitet och högskolor. De ska självklart kunna använda hela sitt anslag, och som vi har hört har det ökat väsentligt i de tidigare forskningspropositionerna. Detta är också en väldigt omfattande verksamhet, som totalt omsätter 67 miljarder kronor.

Sedan gäller det hur de privata investeringarna ska kunna öka igen. Det är helt riktigt att de minskade under den förra regeringens tid. Det är life science-sektorns FoU-investeringar som har minskat mest. Därför är vi väldigt noga med vad vi tror behövs för att öka de privata investeringarna. Det handlar om världsledande forskning på vissa områden. Det handlar just om det som både jag och Thomas Strand har betonat: stärkt samverkan. Det handlar om test- och demonstrationsanläggningar där man kan pröva ny kunskap i praktiken. Det handlar om forskningsinfrastruktur av högsta klass, där vi kan skapa de ledande och attraktiva kunskapsmiljöerna, och möjligheten att nyttja till exempel data, som Centerpartiet tog upp.

Anf. 90 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Ja, att vi vill vara en världsledande forskningsnation kan vi allihop skriva under på. Men samtidigt ser vi att vi inte når riktigt den framgång som vi tror att vi ska nå. Med den inriktning som regeringen presenterar har jag också svårt att se var excellensen kommer att lysa. Vi kan konstatera att vi tappar resurser. Vi kan se till EU och vilka medel vi rekviderar från Horizon 2020, till exempel. Det är just i excellensprogrammen som vi tappar resurser. Vi ser också att universitet och högskolor inte lyckas. Därför har vi en lång väg att gå för att hela tiden våga ta orden excellens och framgångsrik forskning i vår mun.

Jag vill också kommentera internationalisering. Det är ett avsnitt som lyser med sin frånvaro i betänkandet. Jag vet att en utredning har tillsatts. Men när jag tittade på direktiven till utredningen såg jag att det handlar en hel del om studieavgifterna och att det handlar om anmälningsavgifter. Men det vi framför allt behöver göra i dagsläget, för att kunna vara en internationell organisation som kan tävla på den globala marknaden, är att se på handläggningstiderna på Migrationsverket, som är oförsvarligt långa. Hur ska Jönköpings högskola kunna försvara att de helt plötsligt ska betala tillbaka studieavgifter till 100 gäststudenter för att vår byråkrati inte mår med systemet?

Detta är inte att leda vare sig företag eller forskning och utveckling till en internationell nivå. Jag vill gärna ha en kommentar från statsrådet om det.

Anf. 91 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik:

Herr talman! Betty Malmberg! Som sagt: Regeringen har tillsatt en utredning kring internationaliseringen. Man ska ge förslag om en samlad strategi – det gäller både den högre utbildningen och forskningen. Men man ska också ge ett samlat förslag kring hela antagnings- och ansökningsprocessen för våra internationella studenter i syfte att Sverige ska bli en mer attraktiv nation för internationella studenter också utanför EU.

Detta är väldigt viktigt. Jag tror att det är viktigt att vi gör det noggrant den här gången och att vi inte gör den typ av hafsverk som den förra regeringen gjorde när det handlade om att avgiftsbelägga tredjelandsstudenter utan någon konsekvensanalys. Jag får också säga att regeringen väldigt resolut bestämde att till exempel anmälningsavgiften skulle vara 500 kronor, varken mer eller mindre. Det säger jag apropå autonomidiskussionen.

Det är klart att vi också vill höja den andel av forskningsmedel som vi kan få tillsammans med andra inom EU:s olika forskningsprogram. Nu

jobbar vi med nästa ramprogram och har redan haft en första hearing kring detta för att höra hur aktörerna ser på det. Det är en målsättning för oss att öka den andel som Sverige tar hem i dessa forskningsprogram, men det är ett arbete som måste göras tillsammans med lärosätena.

Här skulle jag vilja understryka att jämställdheten inom forskningen är en viktig del i att öka detta. Tyvärr ser vi att det är färre kvinnliga forskare som söker. Men bland annat i utvärderingen av ansökningar till ERC visade det sig att de höll betydligt högre kvalitet än deras manliga motsvarigheter.

Anf. 92 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Herr talman! Jag lyfte i mitt anförande upp att de privata investeringarna i forskning och utveckling i Sverige har minskat de senaste åren. Det är väldigt olyckligt, med tanke på att det just är privata investeringar i forskning och utveckling som är den stora andelen. De statliga resurserna är viktiga, men det är faktiskt en mindre del. Det är viktigt att komma ihåg i en sådan här diskussion och debatt.

Man kan titta på en internationell jämförelse mellan 22 jämförbara länder. 18 andra länder har ökat sina investeringar i forskning och utveckling, medan Sverige är ett av de länder som har minskat dem. Det försämrar våra möjligheter och vår konkurrenskraft.

I det tidigare replikskiftet lyfte statsrådet upp forskningsmiljöer, öppna data, attraktiva miljöer och innovationsklimat. Det är viktiga saker. Det är delar där vi står nära varandra. Men företags vilja att investera i Sverige påverkas också av andra delar. Denna regering har under sin korta tid lyckats höja skatterna på jobb och företagande med över 30 miljarder. Jag skulle vilja veta vad regeringen är beredd att göra vad gäller skatter och regleringar för att skapa bättre forsknings- och innovationsmiljöer i Sverige och för att öka investeringarna i forskning och utveckling i Sverige.

Anf. 93 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik:

Herr talman! Tack, Fredrik Christensson, för de här frågorna, som faktiskt ligger på finansministerns bord och inte är frågor för denna forskningsproposition. De frågor som vi tar upp här handlar om hur man ska skapa attraktiva forsknings- och kunskapsmiljöer tillsammans med de innovationssatsningar som görs.

Detta är också det som vi har identifierat som det viktiga på det här området, just för att få fler privata FoU-investeringar. Det ingår också i regeringens målbild. Vi vill att detta ska öka, för det är det privata näringslivet som står för den största andelen av finansieringen av forskning och innovation, precis som Fredrik Christensson säger.

I Sverige har vi en stark tradition av att locka privata investeringar. Som jag sa i mitt tidigare inlägg har detta minskat inom life science. Vi har tillsatt en samordnare för att se hur det ska kunna öka igen, och vi märker nu att investeringarna ökar. Detsamma gäller de kliniska prövningarna, som har minskat under en lång rad år men som har ökat igen sedan förra året och som nu har stabiliserats på en något högre nivå.

Vi är inte nöjda med detta, men om den positiva trenden med privata FoU-investeringar ska fortsätta, inte minst inom life science, är det de saker som vi har pekat ut som är de allra viktigaste. Det gäller att ha världsledande forskning på vissa områden, att ha en stark samverkan och en stark

Anf. 94 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Herr talman! Jag tackar för replikskiftet. Det bekräftar den bild jag hade – att förändrade skatteregler och regelverk inte är en prioriterad fråga för regeringen. Trots att man lyfter fram att det borde tas ett helhetsgrepp verkar det inte vara en fråga som man diskuterar över departementsgränserna på Regeringskansliet.

När jag läste propositionen var det några saker som jag lade märke till. En av dessa saker var målsättningarna, där vi från Alliansens sida har föreslagit ytterligare skärpningar.

Det man kan konstatera är att regeringen har satt som mål att vi bör överstiga EU:s målsättning på 3 procent av bnp. I dag är investeringen i svensk forskning och utveckling 3,3 procent. Jag skulle gärna höra ministern kommentera huruvida regeringen skulle vara nöjd om vi bara når EU:s gräns på 3 procent och därmed minskar vår investering i forskning och utveckling under den period som nu väntar.

Jag skulle också gärna höra statsrådet utveckla det som hon lyfte upp i sitt anförande. Flera av allianspartierna – Centerpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna – har lagt fram ett förslag om regelverk för universitetsstatus. Statsrådet snuddade vid den frågan i sitt anförande och menade att det inte skulle behövas något regelverk.

Planeras universitetsstatus på fler håll? Och varför skulle man inte ta fram ett regelverk som pekar ut förutsättningarna för att förändra så att fler högskolor får bli universitet? Varför är regeringen inte beredd att gå vidare med detta förslag?

Anf. 95 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att en målsättning som formuleras som andel av bnp är ett relativt mått. Vi får en kraftig tillväxt i bnp om vi, som nu, för en klok och ansvarsfull finanspolitik. Då minskar andelen, trots att vi inte minskar investeringarna utan tvärtom ökar dem.

Fredrik Christensson gjorde själv jämförelsen med andra länder. Det finns länder som i dag är duktigare på att attrahera privata forskningsmedel, men de utgår också från lägre nivåer än Sverige. Vi ska ha höga ambitioner, och dessa ambitioner bygger på att vi redan ligger högt.

Vi har vid flera tillfällen påpekat att den förra regeringen ökade de offentliga investeringarna i forskning och utveckling väldigt kraftfullt. Vi har dock inte sett att detta i sig har lett till ökade privata investeringar. När vi nu ytterligare ökar anslagen till forskning och innovation handlar det om att göra smarta saker, så att detta också leder till ökade privata investeringar.

När det gäller universitetsstatus var det faktiskt den förra regeringen som ändrade i det hela och sa att det är ett beslut som regeringen ska fatta. Där ska det göras en samlad bedömning. Regering har gjort en samlad bedömning när det gäller Malmö högskola.

Det som skiljer oss från tidigare regeringar – både socialdemokratiska och borgerliga sådana – är att vi anser att basanslagen måste öka för att

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft*

man ska kunna bli ett universitet med framstående forskning. Det var därför vi förra året gjorde en omprioritering och omfördelning av de tillkommande basanslagen, så att de nya universiteten fick stärkta basanslag – något som de inte hade fått under den förra regeringen.
(Applåder)

Anf. 96 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i utbildningsutskottets betänkande 12. Följdriktigt yrkar jag även avslag på reservationerna. Jag vill också särskilt uppmärksamma den tonvikt som i propositionen läggs på stärkt konkurrenskraft och på samverkan.

I näringsutskottet har vi haft möjlighet att yttra oss om ärendet. Även om de lagändringar som föreslås i själva propositionen ligger utanför utskottets beredningsområde är den inriktning som föreslås värd att ta fasta på.

Vi har tidigare i dagens debatt berört den vikande trend i Sverige vad gäller innovationskraft som har uppmärksammats. Även om vi fortfarande ligger långt framme i världen är det tydligt att konkurrensen från omvärlden är knivskarp, vilket triggat oss att ytterligare förstärka oss på detta område.

Målet i denna proposition är att Sverige även fortsättningsvis ska vara en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till utveckling, både nationellt och globalt.

Tre uppföljningsbara delmål pekas ut. Det första är att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. Såväl de offentliga som de privata investeringarna ska på sikt överstiga EU:s mål.

Det andra målet handlar om att en övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och att jämställdheten ska öka.

Det tredje målet är att samverkan och samhällspåverkan ska stimuleras. Det ligger i samhällets och svenska folkets intresse att vi samarbetar inom landet för att gemensamt stärka vår konkurrenskraft.

Herr talman! Ett av de första initiativ som regeringen aviserade när man tillträdde 2014 var att inrätta Nationella innovationsrådet, med statsministern som ordförande och med företrädare från såväl akademi och näringsliv som från det offentliga samhället. Av detta har fem strategiska programpunkter tagits fram, och dessa fem punkter har blivit vägledande i innovationspolitiken.

Punkterna handlar om nästa generations resor och transporter, om smarta städer, om cirkulär och biobaserad ekonomi, om life science – vilket, som vi har hört här, särskilt behöver lyftas fram i Sverige – samt om uppkopplad industri och nya material. Kring dessa viktiga utmaningar kretsar en stor del av innovationsarbetet.

Herr talman! Det talas om begreppet Testbädd Sverige, om att stödja tillkomsten av test- och demoanläggningar för utveckling av produkter. Industrieforskningsinstitutens roll är viktig i detta arbete. Av propositionen framgår att två tredjedelar av den svenska institutsektorn i dag ingår i den så kallade Risegruppen. Rise, Research Institutes of Sweden, har en viktig roll i arbetet. Viktiga roller har också – vilket nämnts här tidigare – Verket för innovationssystem, Vinnova, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Almi och andra stödgivande funktioner.

I arbetet framhålls vikten av satsningar på små och medelstora företag och på så kallade inkubatorer. Det är lokalt, nära de potentiella företagarna, som mycket av kunskapen om enskilda projekt finns.

Det kan nämnas att de strategiska innovationsområdena är en insats som har pågått sedan 2012. Detta är ett centralt verktyg för att förverkliga de samverkansprogram som redan är igång och som ska stimuleras ytterligare.

Herr talman! De samtal och möten som jag för egen del har haft med berörda inom företag, universitet och högsolor ger uttryck för att det här är en väl förankrad proposition som det finns en god uppslutning runt bland en rad aktörer. Det finns stora förväntningar och ett stort engagemang. Detta är ett viktigt steg för att bygga vidare på Sveriges konkurrenskraft.

(Applåder)

Anf. 97 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Jag begär ordet och vill bland annat hänvisa till det tidigare replikskiftet mellan statsrådet och Fredrik Christensson.

Det finns en fara i forsknings- och innovationspolitik. Även om vi skriver de fina målen och säger att näringslivets konkurrenskraft ska öka, visar det tidigare replikskiftet att det finns stuprör inom Regeringskansliet, väggfasta stuprör. Man saknar helhetssyn. Man ser inte att det handlar om en hel utbildningskedja, där den lille telningen hos oss i förskolan också ska vara med och kunna vara drivande i företag och kanske till och med bli entreprenör och drivande för att verkligen sätta Sverige på kartan. Detta är olyckligt.

Vad det här handlar om är en helhet. Då handlar det också om finanspolitiken. Jag vet att jag delar ett intresse med Per-Arne Håkansson för bland annat de stora forskningsmiljöerna ESS och Max IV i Lund. Det vi där kan se är att det måste finnas en strategi för hur vi tar emot och är attraktiva för att ta emot experter, externa företag eller framgångsrika forskare så att de ska vilja verka här. Då handlar det om tillgång på bostäder, om kompetensen hos svensken i gemen, om att få internationella skolor på plats och att vi har ett skattesystem som kanske också kan matcha den expertskatt som bland andra Danmark har infört. Och det handlar om ekonomiska villkor – det kan vara flygskatt. Allt detta är parametrar som kommer att visa på hur vi lyckas bli attraktiva som forskningsnation.

Jag skulle gärna vilja höra lite hur Per-Arne Håkansson ser på dessa frågeställningar.

(Applåder)

Anf. 98 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är bra att Betty Malmberg tar ett helhetsgrepp kring frågan, för det är just helheten som är det viktiga för att vi ska nå framåt. Det hänger också ihop med att vi har en stark välfärd, ett starkt socialt trygghetssystem, en väl utbyggd infrastruktur och en möjlighet att få människor att växa, som Betty Malmberg beskrev, redan från förskolan. Det är ett konkurrensmedel för Sverige.

När jag är ute och pratar med företagare säger de: Det viktigaste ni kan göra för oss är att satsa på en bra skola, så att människor kan växa. Därvidlag är jag helt inne på att det är viktigt att vi har ett helhetstänkande.

Det kräver också att vi kan finansiera ett sådant system. Då kommer man givetvis in på skattefrågor och den typen av diskussion. Nu är ju skattefrågorna föremål för kommande utredningsarbete, och det finns kanske ingen anledning att föregripa det. Men att allting hänger ihop, att det är viktigt med ett starkt välfärdssystem och ett väl fungerande samhälle, ser jag som viktigt i utvecklingsarbetet.

Anf. 99 BETTY MALMBERG (M) replik:

Herr talman! Tack, Per-Arne Håkansson, för svaret! Det gläder mig att vi kan vara överens i en så pass viktig fråga, för det handlar faktiskt inte bara om långsiktighet när det kommer till kunskapsmiljöer och forskning, utan det handlar också om långsiktighet för att man ska våga driva företag. Vi måste därför se till att det är här i Sverige våra växande företag, som Spotify, vill växa i stället för att de beger sig till New York och växer med tusen anställda där.

Jag har en annan fråga till Per-Arne Håkansson, och den gäller den analys som regeringen beställde av OECD för att få en bild av vad man ska göra i forsknings- och innovationspropositionen. Det jag då läser om deras analyser internationellt är bland annat att man måste bli mycket duktigare på att stärka institutsektorn. De säger också att det är viktigt att man blir duktigare på ledarskap och på strategiskt tänk, och då syftar de på högskolor och annat. De säger också att det är mycket viktigt att vi börjar prioritera och håller fast vid de prioriteringar vi väljer att göra.

Det är lite olyckligt att regeringen i sin proposition inte med ett ord berör detta. Går man ut och frågar bör man åtminstone kommentera någonstans vad OECD har tyckt om de olika förslagen. Man kan tycka att svaren är dåliga, men man bör i alla fall ge en respons.

Vi har bland andra agerat i handling. Jag säger det nu, och det ska Hans Rothenberg återkomma till: Vi tillför pengar till Rise, bland annat för att stärka forskningsinstitutet. Jag vill höra varför regeringen inte gör det.

Anf. 100 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik:

Herr talman! Det tillförs ju pengar för forskning och innovationer. Det har också tagits, såvitt jag har förstått, hänsyn till en hel del av de synpunkter som OECD har lämnat. Jag var på ett möte som arrangerades här i Riksdagshuset för ett tag sedan just kring detta område, och en del av det som nämdes där finns också med.

Det här är ju en långsiktig satsning på tio års tid, och jag ser nog att de krafttag som tas kommer att stärka svensk konkurrenskraft och leda framåt i utvecklings- och innovationsarbetet.

Anf. 101 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman! Kunskap ger bildning. Bildning ger nytta och framsteg. Nytt och framsteg ger jobb och tillväxt.

Genom alla tider har nya upptäckter varit till gagn för mänskligheten, och nyttiggörare av dessa har förändrat vårt samhälle i grunden åtskilliga gånger.

Att innovatörer och entreprenörer tar idéer och för ut dem brett i samhället har varit avgörande för utvecklingen av en god välfärd, tillväxt och företagsamhet. Entreprenören och innovatören utgör därför den avgörande

länk mellan forskningsvärlden och samhället som krävs för att många idéer ska få genomslag i vår vardag.

Svensk forskning och innovationskraft kan spela en viktig roll för att möta de globala samhällsutmaningarna. Sverige måste då vara internationellt attraktivt för investeringar i forskning och utveckling. Då måste också nyttiggörandet av svensk forskning få rätt förutsättningar.

Vad finns det då för globala utmaningar? En forsknings- och innovationsproposition kanske inte kan ge svaren på hotet från supervulkaner eller en supernova, men det finns andra utmaningar som vi har att hantera i vår tillvaro.

Att nyttiggöra forskning av världsklass kommer att vara avgörande för att möta de stora samhällsutmaningarna med en växande befolkning. Behoven kommer därmed att vara stora av en hållbar livsmedelsförsörjning, god hälsa och hög medicinsk kompetens. Om ungefär 35–40 år kommer jordens befolkning att vara ungefär 11 miljarder invånare. Det är 4 miljarder fler än i dag. När jag föddes fanns det 4 miljarder på jordklotet. Det är en snabb acceleration. Det här är samhällsutmaningar som vi som är politiker i dag måste ha siktet inställt på.

För att kunna ha en hållbar livsmedelsförsörjning och se till att människor, oavsett om vi är 4 miljarder fler eller inte, ska ha en god hälsa med alla de utmaningar som det innebär, då behövs också tillförlitlig energi. Vi behöver effektiva kommunikationer och en tillförlitlig säkerhet såväl globalt som i närsamhället. Om vi klarar dessa globala samhällsutmaningar kommer vi också att klara av klimatet och miljöutmaningarna.

Herr talman! I en tid då anslagen till forskning och innovation minskar som andel av bnp blir det än mer angeläget att pengarna används effektivt för att möta vår tids stora samhällsutmaningar. Det är miljön, klimatet, konkurrenskraften och den säkrare välfärden som måste vara utgångspunkten för all offentlig forsknings- och innovationsverksamhet.

Många stora och viktiga kunskapsintensiva företag avvecklar verksamhet i Sverige eller investerar utomlands. Ca 70 procent av de samlade innovationerna kommer fram utanför den akademiska sektorn. Därför är det särskilt oroande att regeringen inte tar dessa signaler på allvar och presenterar aktiva insatser för att förbättra näringsvillkoren för nyttiggörande, till exempel att bolagsskatten ska ligga på en nivå som är långsiktigt konkurrenskraftig och avgörande för såväl etablerade innovativa företag som nya och växande sådana.

I tidiga skeden av företagsutveckling är det också viktigt att inte kväva innovations- och entreprenörsskapslustan med hårdare så kallade 3:12-regler. Dessa slår ofta hårt mot unga, mindre och nystartade företag.

Vi behöver också ha bättre villkor i form av attraktiva och relevanta optionsprogram. Det är avgörande för att locka den skarpaste spetskompetensen till Sverige och svenska innovativa företag.

Tidigare i debatten har det talats om arbetskraftsinvandring. Här har vi en nyckel till hur ett land med 10 miljoner invånare ska kunna fortsätta att vara i topp i rankingarna vad gäller innovationskraft i världen. Vi måste ha ett flexibelt och rationellt sätt att se på hur utländska experter och talanger ska kunna söka sig till Sverige, såväl genom förmånliga villkor som snabb hantering. Det är oacceptabelt att Sverige går miste om världsledande ingenjörer och forskare på grund av byråkratiska hinder såsom långa handläggningstider.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utma-
ningar och stärkt
konkurrenskraft*

Därför vill vi moderater att en korrekt ansökan bör ta maximalt 30 dagar att hantera, så att företagen inte tappar fart eller att vi riskerar att man söker sig någon annanstans.

För tillresta forskare är det också viktigt att internationella skolor för medföljande familjemedlemmar är i toppklass och attraktiva. Vi tänker kanske inte alltid på detta eftersom vi siktar in oss på den enskilde forskaren eller specialisten. Men det följer ofta med en familj, och kanske har man fått tre eller fyra erbjudanden om att etablera sig på olika platser i världen. Då spelar det roll vilka skattevillkor man har, vilken excellent forskningsmiljö man är i och vilken social infrastruktur det finns för familjen. Även bostadsmarknaden är viktig i detta sammanhang.

Herr talman! Vi moderater ser behoven av strategiska innovationsprogram och de industriella behovens tillgång till testbäddar. Dessa kan vara avgörande för att forskningsresultat ska leda till innovationer som kan kommersialiseras.

För att svensk forskning och innovationskraft ska ta ett steg framåt är det klokt att förhålla sig till den problemanalys och de rekommendationer som OECD har givit. Vi är oroade över att de problem OECD har pekat på lär kvarstå då helhetsgreppet saknas i regeringens forsknings- och innovationsproposition.

Liksom OECD vill vi att Sverige ska utveckla en forsknings- och innovationspolitik där prioriteringar, styrkeområden och samhällsutmaningar sätts i fokus.

Då behövs ett sammantaget grepp där det svenska FOI-systemet tar större hänsyn till internationell forskning och rekommendationer.

Riseinstituten kan ta en större roll i arbetet med dessa samhällsutmaningar. Man kan också involvera SME-företag i detta arbete, men då behövs en större basfinansiering för detta.

Vi satsar 390 miljoner kronor, nästan en fjärdedel mer än regeringen, över perioden och skjuter till medel redan nästa år då regeringen satsar anmärkningsvärda noll kronor.

De privata investeringarna i forskning och innovation har minskat den senaste tiden. Med tanke på att 70 procent av de samlade innovationerna kommer fram utanför den akademiska sektorn är det särskilt oroande att regeringen inte tar dessa signaler på allvar och presenterar aktiva insatser för att förbättra näringsvillkoren för nyttiggörande. Det är viktigt att fokusera på kvalitet.

Här vill vi sätta särskilt fokus på inkubatorerna, som kan säkerställa ett effektivt flöde av idéer. De behöver stabila förutsättningar som över tid kan tillgodose behovet av samverkan mellan akademiska strukturer och innovatörer som verkar utanför desamma. Vi vill lägga ytterligare resurser på inkubatorerna, 120 miljoner kronor. Det är 40 miljoner mer än regeringen på denna viktiga verksamhet över perioden.

Herr talman! Näringslivets behov måste få styra mer för att nå ökad kommersialisering. Sverige behöver mer av högskolenära öppen innovation, där investerares behov bättre matchas upp av startup-företagens förhållanden och möjligheter. En tredjedel av fristående startup-företag kommer i dag in i inkubatorer, men de kan bli fler.

Vi moderater vill som sagt ge institut, inkubatorer och science parks större roll i detta innovationssystem. Därför satsar vi när regeringen inte gör det.

Sveriges innovationsförmåga rankas ständigt högt och hör till världens främsta, men det gör inte att vi kan slå oss till ro. Sverige måste utnyttja alla resurser och mer därtill för att möta de nationella och globala samhällsutmaningarna.

Här ser vi att varje länk i den sammanhållna kedjan måste vara stark som härdat stål, från excellent forskning och kvalificerad innovation till konkurrenskraftiga näringsvillkor som ger en globalt öppen handel. Då krävs öppenhet, tolerans, nyfikenhet och att man har ambitioner. Då kommer vi att klara utmaningen om en öppen, säker värld med hållbar livsmedelshushållning, god hälsa och tillförlitlig energi.

Då blir världen bättre – och den blir ännu bättre med reservationerna 2, 10 och 67, som jag härmed yrkar bifall till.
(Applåder)

Anf. 102 ANNIKA LILLEMETS (MP):

Herr talman! Den här diskussionen hör mer hemma i en säkerhetspolitisk debatt, men eftersom Valter Mutts och min motion om att inrätta ett fredsinstitut på Gotland behandlas, och tyvärr avstyrks, i det betänkande som nu debatteras får vi ta den nu.

Varför behövs ett fredsinstitut, och varför på just Gotland?

En bra regel i alla sammanhang är att tänka efter vilket problem man vill lösa och därefter fundera på lämpliga lösningar. Men så verkar tyvärr inte vara fallet alltför ofta när det gäller just säkerhetspolitik. Så snart mänsklig säkerhet kommer på tal tycks ryggmärgsreflexen hos alltför många vara att ropa på militär upprustning och mer vapen, oavsett vilket säkerhetsproblem som ska tacklas. Det må vara klimatförändringar eller cyberhot, hackerattacker och liknande.

Låt mig ta ett exempel på alla de stora säkerhetsproblem som världen och Sverige står inför. Medierna har de senaste dagarna rapporterat om bristen på grundvatten, som tyvärr verkar bli allt värre och kommer att förvärras ännu mer i och med klimatförändringarna.

De flesta av oss i Sverige, med undantag av dem som på Öland och Gotland, har varit gynnade, ja, rent av bortskämda med riklig tillgång på rent vatten. Många av oss har tagit det för givet medan torka och vattenbrist länge har plågat människor i stora delar av världen.

Men hur i all sin dar skulle vi någonsin kunna få mer dricksvatten med militära medel?

Ibland blir det rent kontraproduktivt och, ursäktat, till och med dumt. Åter vattenexemplet: Hur kan någon ens tänka tanken att tillåta skjutövningar i Vättern, en av landets viktigaste dricksvattentäkter, eller för den delen ett jättelikt dagbrott, en gruva, i dess omedelbara närhet? Men mer skjutövningar ropas det efter från sina håll när världen är osäker.

En förklaring till fixeringen vid militär upprustning är förstås de mäktiga särintressen som har stora pengar att tjäna på militär upprustning. Redan Dwight D Eisenhower varnade i sitt avskedstal som amerikansk president 1961 för det militärindustriella komplexet, det vill säga det nära, symbiotiska samarbetet mellan vapenindustrin, militären och den politiska ledningen, i USA:s fall kongressen – ett slags kartell som verkar mot allmänintresset med ekonomisk vinning som motivation.

Men vi folkvalda i riksdagen har en skyldighet att tänka själva och lyssna brett. Vi har ingen som helst ursäkt att hemfalla åt någon form av

Prot. 2016/17:92
5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utma-
ningar och stärkt
konkurrenskraft*

funktionell dumhet – ett begrepp myntat av forskaren Mats Alvesson i Lund. Det handlar om frånvaro av kritisk reflektion, ett tillstånd präglat av enhet och konsensus som får medarbetarna i en organisation att undvika att ifrågasätta beslut, strukturer och visioner.

Vi behöver helt enkelt mycket mer forskning och kunskapsspridning om icke-våldsmetoder och fredlig konfliktlösning för att skapa och behålla fred och för att lösa konflikter.

Lite längre norrut i Östersjön finns ett gott exempel att inspireras av, nämligen Ålands fredsinstitut. Där jobbar man både praktiskt och med forskning rörande freds- och konfliktfrågor i vid bemärkelse och med utgångspunkt i Ålands särställning som demilitariserat område. Institutet fokuserar på självstyrelseformer, minoritetsfrågor, demilitarisering och konfliktthantering. Jag rekommenderar varmt att ni googlar och läser lite mer om vad man gör där.

En annan förebild för ett fredsinstitut på Gotland är Albert Einstein Institution i Boston i USA, som grundades av doktor Gene Sharp 1983.

Doktor Sharp har kallats icke-våldskrigsföringens Clausewitz. Han har under många år forskat om, utvecklat och formulerat icke-våldsmetoder och strategier i kampen mot diktaturer, krig, folkmord och förtryck, för fred och demokrati. Hans böcker och skrifter har fått stor spridning och har kommit till stor nytta i frihetskamper i vitt skilda länder.

Doktor Sharps idéer och kunskap har med rätta fått stor uppmärksamhet, och intresset ökar. Bara under 2015 har organisationen genomfört utbildning och konsultationer med grupper från fler än 13 länder, däribland Turkiet, Vietnam, Burundi, Venezuela, Eritrea och Etiopien. Man har träffat såväl aktivister som makthavare, och därtill kommer översättningar av skrifter till sex nya språk och omfattande aktivitet på sociala medier.

Inte minst rapporteringen om icke-våldsaktioner är viktig, då dessa alltför ofta inte tas upp i medierna. Doktor Sharp belönades för sitt långvariga arbete för fred och demokrati med Right Livelihood Award 2012 här i riksdagen. Det rekommenderas varmt att ni googlar när vi är klara här i dag.

Icke-våldsmetoder har visat sig betydligt mer effektiva än våldsamma metoder i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter.

Ni ska få ett lästips till, det tredje. Det är två amerikanska forskare, Erica Chenoweth och Maria J. Stephan, som har studerat 323 större politiska uppror mellan 1900 och 2006. De har kommit fram till att de som byggt på icke-våld har varit ungefär dubbelt så framgångsrika som de som inbegripit våld.

De anser att detta kan förklaras bland annat med att långt fler människor är beredda att göra motstånd med icke-våldsmetoder än genom att ta till våld. Givetvis är det också mindre risk att icke-våldsaktioner framkallar våldsamma motreaktioner från en överlägsen våldsapparat. En icke-våldsrörelse bygger också en mer stabil ideologisk och organisatorisk grund för framtida demokratisk utveckling än en våldsam rörelse, som riskerar att leda till att en förtryckande regim bara ersätts med en annan.

Mot bakgrund av detta framstår det som inte bara moraliskt utan också ekonomiskt orimligt att så lite satsas på konfliktlösning och fredsskapande med icke-våldsmetoder medan enorma summor anslås till militär upprustning. Detta gäller globalt, men det gäller också i Sverige.

Det görs ett bra arbete. Vi har Sipri, fredsdiplomaterna, Sida och många aktörer som gör bra saker i Sverige, men det är småpengar jämfört med vad som satsas på vapen. Det är farligt i världen, mer vapen, upprusta! Det räcker inte – det duger inte. Vi kan inte hålla på så, utan vi måste tänka själva.

Ett sätt att rätta till denna obalans – att freden är så skamligt underfinansierad medan kriget är lika skamligt överfinansierat – vore att bifalla Valter Mutts och min motion om att inrätta ett fredsinstitut på Gotland och därmed stärka Östersjön som ett fredens hav. Det skulle också ha ett stort symbolvärde.

Jag hoppas att det blir bifall vid ett annat tillfälle. Jag yrkar inte bifall nu, men jag har framfört budskapet.

(Applåder)

(forts. § 11)

Prot. 2016/17:92

5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utma-
ningar och stärkt
konkurrenskraft*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.53 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SfU18 Åldersbedömning tidigare i asylprocessen

Punkt 1 (Åldersbedömning tidigare i asylprocessen)

1. utskottet

2. res. 4 (V)

3. res. 5 (L)

Förberedande votering:

19 för res. 4

17 för res. 5

268 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

121 för utskottet

19 för res. 4

163 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 21 MP

För res. 4: 19 V

Avstod: 74 M, 38 SD, 1 MP, 19 C, 17 L, 13 KD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 9 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Jabar Amin (MP) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 2 (Nekat samtycke till medicinsk åldersbedömning)

1. utskottet

2. res. 7 (M, SD)

Votering:

190 för utskottet

114 för res. 7

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 22 MP, 19 C, 19 V, 17 L, 13 KD

För res. 7: 74 M, 39 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 3 (Medicinsk åldersbedömning på begäran av en kommun)

1. utskottet

2. res. 8 (M, L)

Votering:

213 för utskottet

91 för res. 8

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 39 SD, 22 MP, 19 C, 19 V, 13 KD, 1 -

För res. 8: 74 M, 17 L

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 4 (Åldersbedömning före verkställighet)

1. utskottet

2. res. 9 (V, C, KD)

Votering:

252 för utskottet

51 för res. 9

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 74 M, 38 SD, 22 MP, 17 L, 1 -

För res. 9: 19 C, 19 V, 13 KD

Frånvarande: 13 S, 10 M, 9 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 5 (Övergångsregler)

1. utskottet
2. res. 11 (SD)

Votering:

178 för utskottet
40 för res. 11
86 avstod
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 22 MP, 19 C, 19 V, 17 L, 1 KD

För res. 11: 39 SD, 1 -

Avstod: 74 M, 12 KD

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Désirée Pethrus (KD) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2016/17:92

5 april

Punkt 6

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU11 Trafiksäkerhet

Punkt 2 (Trafiksäkerhetsarbetet)

1. utskottet
2. res. 3 (L)

Votering:

174 för utskottet
17 för res. 3
112 avstod
46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 1 M, 22 MP, 19 C, 19 V, 13 KD

För res. 3: 17 L

Avstod: 73 M, 38 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 9 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 3 (En strategi för säkrare vägar)

1. utskottet
2. res. 4 (MP, S, V)

Votering:

163 för utskottet
141 för res. 4
45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 M, 39 SD, 19 C, 17 L, 13 KD, 1 -

För res. 4: 100 S, 22 MP, 19 V

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 4 (Insatser mot alkohol vid bilkörning)

1. utskottet
2. res. 5 (KD)

Votering:

290 för utskottet

13 för res. 5

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 74 M, 39 SD, 21 MP, 19 C, 19 V, 17 L, 1 -

För res. 5: 13 KD

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 4 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 5 (Kommunikationsutrustning och körning)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.

Förslag till beslut:

1. utskottet
2. res. 6 (SD)

Votering:

155 för utskottet

40 för res. 6

109 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 3 M, 22 MP, 7 C, 19 V, 4 L

För res. 6: 39 SD, 1 -

Avstod: 71 M, 12 C, 13 L, 13 KD

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Sotiris Delis (M) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 7 (M, C, L, KD)

Votering:

141 för utskottet

125 för res. 7

38 avstod

45 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 22 MP, 19 V

För res. 7: 74 M, 2 SD, 19 C, 17 L, 13 KD

Avstod: 37 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 10 (Hälsofrågor)

1. utskottet
2. res. 11 (C)

Votering:

227 för utskottet

19 för res. 11

57 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 74 M, 1 SD, 22 MP, 17 L, 13 KD

För res. 11: 19 C

Avstod: 38 SD, 18 V, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 3 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Rossana Dinamarca (V) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Punkt 11 (Förarutbildning)

1. utskottet
2. res. 13 (M)

Votering:

177 för utskottet

74 för res. 13

53 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 22 MP, 19 C, 19 V, 17 L

För res. 13: 74 M

Avstod: 39 SD, 13 KD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 14 (Kompetenskrav för utryckningsförare)

1. utskottet
2. res. 18 (V)

Votering:

286 för utskottet

18 för res. 18

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 74 M, 39 SD, 22 MP, 19 C, 1 V, 17 L, 13 KD, 1 -

För res. 18: 18 V

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Prot. 2016/17:92

5 april

Punkt 16 (Vägars utformning)

1. utskottet

2. res. 19 (SD)

Votering:

251 för utskottet

40 för res. 19

13 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 74 M, 22 MP, 19 C, 19 V, 17 L

För res. 19: 39 SD, 1 -

Avstod: 13 KD

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU19 Kompetenskrav vid vissa fordonskontroller

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU21 Tidsbegränsande bygglov för bostäder

Punkt 1 (Tidsbegränsade bygglov för bostäder)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

Votering:

264 för utskottet

40 för res. 1

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 74 M, 22 MP, 19 C, 19 V, 17 L, 13 KD

För res. 1: 39 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 3 (Uppföljning av regleringen)

1. utskottet

2. res. 4 (V)

Votering:

285 för utskottet

19 för res. 4

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 100 S, 74 M, 39 SD, 22 MP, 19 C, 17 L, 13 KD, 1 -

För res. 4: 19 V

Frånvarande: 13 S, 10 M, 8 SD, 3 MP, 3 C, 2 V, 2 L, 3 KD, 1 -

Anf. 103 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S)
replik:

Herr talman! Jag ville bara säga några saker om den motion ni har väckt angående detta, Annika Lillemets.

Det är väl känt att Campus Gotland nuförtiden är en del av Uppsala universitet, och det framgår tydligt i regleringsbrevet att Uppsala universitet ska ha campus på Gotland. Det tror jag inte är något ingrepp i autonomin. Vi har detta på ett annat ställe också – på Högskolan Dalarna, som ska ha ett campus även i Borlänge.

Detta är dock en verksamhet som ska erbjuda en akademisk miljö som har både fullvärdig utbildning och forskning. Uppsala universitet har framstående forskning när det gäller just freds- och konfliktkunskap. Det är faktiskt fullt möjligt för Uppsala universitet att förlägga delar av den utbildningen till just Gotland, eller på distans eller annat sätt. Vi ser också att den akademiska verksamheten har ökat på Gotland efter att Uppsala universitet och Gotland blev ett.

Jag ville egentligen bara framföra att detta är fullt möjligt inom ramen i dag. Vi tycker dock att det är viktigt att det inte är toppstyrt utan någonting som universitetet självt tar initiativ till om man önskar sprida den kunskap man redan har inom Uppsala universitet. Jag kan väl också nämna att det efter beslutet om att göra Ojnareskogen på Gotland till ett naturskyddsområde pågår ett arbete, som Peter Larsson leder, för att se hur vi ska kunna stärka Gotland på flera områden.

Det var bara det jag ville framföra med anledning av er motion och yrkandet.

Anf. 104 ANNIKA LILLEMETS (MP) replik:

Herr talman! Tack för informationen, statsrådet! Det är bra att alla får höra detta.

Det pågår mycket bra och viktigt arbete, vilket jag också nämnde. Det är bara det att det naturligtvis behövs ännu mer. Det finns egentligen en säkerhetspolitisk dimension i det hela. Var hamnar en motion? Nu ligger den i ett utbildningsbetänkande. Visst kan man invända att vi inte ska toppstyra, men jag tycker att det finns en viktig säkerhetspolitisk dimension i att ha just ett fredsinstitut – och just på Gotland, för att stärka axeln med Åland.

Det ska väldigt uttalat vara just ett fredsinstitut. Det handlar om att få ett gränssnitt mellan akademi och aktivism. Vi ska helt enkelt förstärka och göra mer, för det är tyvärr ett faktum att fredsforskning och fredlig konfliktlösning behandlas väldigt styvmoderligt jämfört med vad som anslås till militär konfliktlösning. I värsta fall förvärrar man naturligtvis saker och ting när det blir vapenskrammel.

Det låter som att vi är ense i mångt och mycket, men som sagt: Mer, mer – och just på Gotland!

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft*

Anf. 105 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S)
replik:

Herr talman! Jag delar synen på att vi behöver öka vår kunskap om freds- och konfliktforskning, Annika Lillemets. Jag ser det som en av våra identifierade samhällsutmaningar. Det handlar om hur vi ska kunna bygga hållbara säkra samhällen som stärker demokratin. Det pågår som sagt mycket sådan forskning även när det gäller det civila försvaret. Försvarshögskolan gör mycket men även, som jag nämnde, Uppsala universitet.

Som en röd tråd i forskningspropositionen går samverkansbegreppet. Min uppmaning är egentligen att det är viktigt att föra dialogen med de forskare och de miljöer som finns redan i dag. Jag hoppas absolut att vi ska kunna bli stärkta på detta område.

Jag vill dock inte i det här specifika fallet peka ut exakt var det hela ska bedrivas. Det är en fråga som till exempel Uppsala universitet skulle kunna ta initiativ till. Det finns möjlighet att just samverka och föra dialog med dem om hur denna verksamhet utvecklas bäst och kommer fler till del.

Anf. 106 ANNIKA LILLEMETS (MP) replik:

Herr talman! Det görs som sagt mycket bra, och det finns duktiga forskare. Det finns också duktiga aktivister. Men de är för få, och ofta är medlen alldeles otillräckliga jämfört med vad som oreflekterat satsas på vapen och militär upprustning.

Jag upprepar att det vore en mycket stor poäng att uttalat säga från oss här i riksdagen att det ska vara ett fredsinstitut just på Gotland med tanke på dess strategiska läge och den vikt man tillmäter det militärt. Tänk så vackert det vore om vi hade denna fredsaxel genom Östersjön med Åland och Gotland! Jag tror att det skulle vara en väldigt viktig sak. Platsen har betydelse. Verksamheten i sig har betydelse; den kan säkert bedrivas var som helst. Men platsen har en väldigt stor symbolisk betydelse.

Anf. 107 VALTER MUTT (MP):

Herr talman! Jag kan bara beklaga att utbildningsutskottet föreslår avslag på Annika Lillemets och min motion om att inrätta ett fredsinstitut på Gotland. Men vi har i alla fall sått några tankefrön, som förhoppningsvis kommer att gro och spira och en dag blomma ut till en vacker insikt om att en annan värld är möjlig och faktiskt också helt nödvändig.

Om vi reellt, och inte bara retoriskt, ska åstadkomma avgörande framgångar i kampen mot klimatförändringarna – vår tids absolut största säkerhetshot – har mänskligheten inte råd att fortsätta att årligen slänga bort mer än tusen dollarmiljarder på produktion av dödens verktyg och upprätthållandet av en militär logik från svunna tider.

Det militärindustriella komplexet måste steg för steg omvandlas till ett fredsindustriellt komplex som i stället för stridskraft ger oss solkraft och i stället för nya leksaker åt den fem- och fyrstjärniga delen av mänskligheten ger mat på bordet åt den miljard av oss som svälter.

Jag är fullt medveten om att det här låter utopiskt och kanske till och med världsfrånvänt i mångas öron, men vad jag försöker beskriva är den nödvändiga förändringens riktning. Jag är på det klara med att djupgående systemförändringar tar tid. Men också en tusenmilavandring börjar faktiskt med ett steg, som ett gammalt kinesiskt ordspråk framhåller. Om vår

tid inte ska bli till de nya krigens tid behövs röster som pekar på andra vägar att vandra än att ständigt höja försvarsanslagen och fördjupa Nato-samarbetet.

Herr talman! Sverige har en stolt tradition av fredsforskning och fredsmedling och är en betydande bidragsgivare till Förenta nationerna. Ett fredsinstitut på Gotland, beläget mitt i den Östersjöregion där spänningarna nu stiger, skulle på ett naturligt sätt komplettera det fredsarbete som vårt land sedan länge är djupt engagerat i.

Att spänningarna stiger beror i inte ringa grad på att den militära övningsverksamheten på båda sidor ständigt utökas. Växande militärutgifter i öst som väst leder oss allt djupare in i det klassiska säkerhetsdilemmats upprustningsspiral, där vi i stället för att bygga gemensam säkerhet får ömsesidig misstro och osäkerhet. Då är det viktigare än någonsin att det finns röster och aktörer som visar hur en helt annan utveckling skulle kunna bli möjlig.

Vi talar om ett gotländskt fredsinstitut på gränsen mellan öst och väst och i gränssnittet mellan akademi och civilsamhälle. Jag vill gärna betona att när det gäller gränssnittet mellan akademi och civilsamhälle delar jag statsrådets höga värdering av de insatser som redan görs av Uppsala universitet på Gotland. Men nu gäller det att dra in civilsamhället och Folk rörelsesverige i arbetet.

Vi som har skrivit motionen tror att ett fredsinstitut har en specifik och kompletterande roll att spela i anslutning till den akademiska forskningen. Det skulle kunna bli till en fruktbärande arena för möten mellan medborgare och makthavare från hela Östersjöområdet. Tillsammans med Ålands fredsinstitut, som kloka finska och åländska politiker inrättade 1992, skulle detta kunna bli till en fredsaxel genom vårt gemensamma innanhav. Det kan bli en fredsaxel som för fram en annan berättelse om vår framtid och visar på alternativa vägval, vilket ju är själva nyckeln till och grundbulten i en demokrati: Det ska finnas någonting att välja mellan.

Egentligen tror jag inte att tanken på ett fredsinstitut mitt i Östersjön är särskilt kontroversiell, utan när idén väl har fått mogna och sjunka in i samhällsdebatten tror jag att den kommer att förverkligas.

Anf. 108 FINN BENGTSSON (M):

Herr talman! Hängrännor är bättre än stuprörstänkande i politiken. Med det menas att man förespråkar en vidare framför en alltför inskränkt syn i politiken.

Tyvärr måste jag i dag ge exempel på hur en inskränkt syn har gjort sig gällande när det gäller finansiering av svensk forskning, till uppenbart men för forskningen. Jag har under en lång rad av år motionerat om att avveckla Akademiska Hus i dess nuvarande form i linje med tankarna i Daniel Tarschys så kallade autonomiutredning, vilka tyvärr inte har hörtsammats av någon regering än så länge.

Mitt förslag innebär inte att man ska sälja statliga Akademiska Hus AB, utan att man ska överlåta fastigheterna och lokalerna till lärosätena själva. Vad är då anledningen? Jo, när man granskar bolagets balansräkning finner man att statliga Akademiska Hus har ett sysselsatt kapital på 13 procent, att jämföra med andra bolag inom fastighetsbranschen där genomsnittet ligger på ca 7 procent. Akademiska Hus har alltså nära nog fördubblat avkastningen på eget kapital jämfört med vad som är normalt i

Prot. 2016/17:92
5 april

*Kunskap i samverkan –
för samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft*

branschen. Dessutom har man en gynnad monopollik ställning visavi lärosätena som hyresvärd, vilket uppenbarligen har lett till detta överuttag av hyror av lärosätena.

Med mitt förslag kan en sund förvaltning inom lärosätena själva leda till mindre krav på kostsamma forskningspropositioner från regeringen. I till exempel USA har detta förhållande visat sig vara både hållbart och framgångsrikt, och det har gjort att lärosätena är mindre beroende av staten och vice versa – av godo för alla.

Om denna motion, 2016/17:1101 *Mindre statligt ägande för friare universitet*, hade behandlats i detta betänkande hade det blivit uppenbart att den stora avsättning som görs i en forskningsproposition från statsbudgeten till stor del äts upp av staten själv genom de närmast ockerliknande hyror som Finansdepartementet väljer att tynga lärosätena med genom Akademiska Hus. Men nu behandlades motionen inte här, utan i finansutskottets betänkande 25 förra månaden. Den avslogs då med följande häpnadsväckande motivering: ”Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att staten ska avveckla sitt ägande i Akademiska Hus med hänvisning till att bolaget genom sitt uppdrag bidrar till målet om att stärka Sverige som kunskapsnation.”

Vidare hänvisar man i sitt avslag till att i regeringen skrivelse om 2016 års redogörelse för företag med statligt ägande framhålls att bolaget genom att utveckla och förvalta fastigheter för universitet och högskolor med huvudfokus på utbildnings- och forskningsverksamhet spelar en viktig roll för målet att stärka Sverige som kunskapsnation. En viktig grund för bolagets verksamhet är att agera hållbart, affärsmässigt – jo, jag tackar, jag – och på marknadsmässiga villkor.

Herr talman! Jag undrar om det är någon i denna kammare, och i denna debatt, som har hört ett mer falskklingande resonemang än detta om det verkligen är forskningen regeringen vill stärka med Akademiska Hus struktur. Man ger med ena handen i en forskningsproposition för att med den andra med råge ta tillbaka det som ska gynna själva forskningen genom en oproportionellt hög hyressättning där den ska bedrivas.

Herr talman! Detta är inget annat än politiskt hyckleri i den högre skolan från regeringens sida.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

Konsumenträtt

§ 12 Konsumenträtt

Civilutskottets betänkande 2016/17:CU12
Konsumenträtt
föredrogs.

Anf. 109 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Kammaren ska nu debattera CU12. Det är ett betänkande som handlar om motioner om konsumenträtten från allmänna motionstiden. Två saker sticker ut lite extra. Det finns nämligen två tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden, dels om snabblån, dels om lagregler vid köp av levande djur.

När det handlar om motionsyrkandet om köp av levande djur kommer allianskollegor att vara mer utförliga, och därför kommer jag inte att nämna så mycket mer om det. Däremot vill jag stanna lite grann vid snabblånemarknaden och de problem som finns där, för det finns fortfarande problem. Konsumentverkets granskningar av branschen visar på brister, både vad gäller kreditprövningen och marknadsföringen. Även hos konsumentkreditgivare inom handeln har det framkommit allvarliga brister, och det är inte acceptabelt.

Även om flera lagstiftningsåtgärder har vidtagits under senare år bör regeringen enligt utskottets mening vidta ytterligare åtgärder för att motverka oseriös kreditgivning på snabblånemarknaden. Vi menar att åtgärderna särskilt bör riktas mot brister vid kreditprövningen och vid marknadsföringen av krediter. För att säkerställa att Konsumentverkets sanktionsmöjligheter för att garantera att god kreditgivningssed upprätthålls menar vi att Konsumentverkets allmänna råd om kreditprövningen enligt konsumentkreditlagen ska ses över. Det ger vi regeringen till känna.

Utredningen om vissa konsumentkrediter har haft i uppdrag att överväga åtgärder för att åstadkomma en mer ansvarsfull marknad för konsumentkrediter. Utredningen överlämnade nyligen sitt betänkande. Dessa förslag bör övervägas vid den fortsatta beredningen av utredningsbetänkandet. När det gäller utredningens förslag om att det ska införas ett räntetak och ett kostnadstak för högkostnadskrediter bör regeringen enligt utskottets mening överväga effekterna av sådana bestämmelser.

Detta är något som Kristdemokraterna har lyft fram i motioner. Vi menar att det är viktigt med ett räntetak, precis som utredningen har nämnt, och det delade tillsynsansvaret som Konsumentverket och Finansinspektionen har enligt konsumentkreditlagen bör utvärderas.

Jag går vidare till punkt 2 och reservation 5, och, herr talman, jag yrkar bifall till den.

Den handlar om blufffakturor. Förekomsten av bedrägerier med blufffakturor har under senare år blivit ett samhällsproblem som drabbar många, både privatpersoner och företag. Det är mycket allvarligt att antalet anmälda fakturabedrägerier fortfarande är högt. Många branschorganisationer lämnar på sina webbplatser information om hur man ska gå till väga om man får en blufffaktura. Aktörer i näringslivet har också upprättat så kallade varningslistor över företag som bedriver verksamhet med blufffakturor eller liknande.

Det är klart att vi välkomnar detta informationsarbete från branschens sida, men samtidigt anser vi att mycket mer måste göras i kampen mot blufffakturorna.

Regeringen har nyligen överlämnat en proposition med förslag på skärpta straffrättsliga regler när det gäller systematiska bedrägerier med blufffakturor. I likhet med majoriteten, som alltså utgörs av regeringspartierna plus Vänstern och Sverigedemokraterna, anser vi dock att det är angeläget att även överväga åtgärder vid sidan av de straffrättsliga och polisiära områdena.

Alliansregeringen gav i februari 2014 en särskild utredare i uppdrag att kartlägga omfattningen och karaktären av problemen med fakturabedrägerier. I uppdraget ingick att med beaktande av kartläggningen överväga behovet av förändringar i framför allt civilrättslig, näringsrättslig och civilprocessrättslig lagstiftning. Utredningen överlämnade i september 2015

betänkandet *Fakturabedrägerier*. Vi har inhämtat information om att det här betänkandet fortfarande bereds inom Regeringskansliet.

Vi, de tre partierna Moderaterna, Centern och Kristdemokraterna, vill att regeringen skyndar på beredningen av betänkandet och återkommer med förslag på åtgärder mot bluffakturor som omfattar de områden som jag nämnde.

Herr talman! Kristdemokraterna har motionerat mot könsdiskriminerande reklam. Reklam som förmedlar en könsstereotyp bild är inte önskvärd i ett samhälle som strävar efter ökad jämställdhet och alla människors lika värde. Utskottet och dess majoritet, där Kristdemokraterna nu ingår, anser att branschen har ett stort ansvar när det gäller att motverka könsdiskriminerande reklam. Vi ser positivt på att den branschfinansierade stiftelsen Reklamombudsmannen har inrättats. Förutom att granska reklam har Reklamombudsmannen också en viktig uppgift i att informera och utbilda branschen i marknadsföringsetiska frågor. Enligt utskottets majoritet är det vidare positivt att regeringen har inlett en dialog med aktörerna i branschen och uttryckt beredskap att gå fram med lagstiftning vid behov.

Vi har kommit fram till att utskottet i nuläget inte är berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av denna och andra motioner, men utskottet förväntar sig att regeringen snarast återkommer med förslag om lagstiftning.

Det skulle man, herr talman, kunna kalla ett fall framåt, en positiv skrivning.

Anf. 110 EVA SONIDSSON (S):

Herr talman! Vi ska i dag behandla civilutskottets betänkande 12 som handlar om konsumenträtt. Jag börjar med att yrka bifall till reservation 9 och i övrigt bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Att vara konsument är svårt – det tror jag att alla kan hålla med om – och det ser man inte minst på detta betänkande som handlar om allt från telefonförsäljning och hantverkstjänster till finansiell rådgivning, snabb-lån, köp av levande djur med mera. Det handlar alltså om frågor som berör konsumenterna i vardagen på ett eller annat sätt.

Problemet med telefonförsäljning har varit ett populärt ämne här i riksdagen i såväl motioner som skriftliga frågor och interpellationsdebatter. Jag kommer att hålla mig till detta ämne under dagens anförande.

Jag tror att vi alla här i kammaren i likhet med motionärerna ser allvarligt på de problem som uppmärksammats i samband med telefonförsäljning av varor och tjänster. Det här har varit ett problem under en längre tid, och många har farit illa och känt sig lurade och kränkta av telefonförsäljare. Medierna har bekräftat det och beskrivit många olyckliga fall som ibland inneburit stora kostnader för den enskilde som blivit drabbad.

Nu ska vi också komma ihåg att de seriösa telefonförsäljarna oftast hamnar i skuggan av de oseriösa försäljarna. Men det är inte lätt för den enskilde att när man blir uppringd av ett företag som påstås ringa på uppdrag av ett annat företag veta vem det egentligen är man sluter avtal med. Detta gäller inte minst inom telefonbranschen.

Konsumentverket har fått många anmälningar och många frågor om just telefonförsäljning till upplysningstjänsten Hallå konsument. I marknadsföringslagen och i distansavtalslagen finns bestämmelser för vad som

gäller vid telefonförsäljning och försäljning utanför affärslokaler. Men det som står i den lagstiftningen är inte tillfyllest.

I oktober 2013 fick en särskild utredare ett regeringsuppdrag att överväga och bedöma om konsumentskyddet i samband med telefonförsäljning behöver stärkas och att vid behov föreslå åtgärder. Utredningen, som antog namnet Utredningen om konsumentskydd vid telefonförsäljning, överlämnade den 17 juni 2015 betänkandet *Ett stärkt konsumentskydd vid telefonförsäljning*.

Utredningen bedömer dock att konsumentproblem med telefonförsäljning sammantaget är av sådan omfattning och karaktär att åtgärder behöver vidtas, just för att stärka konsumentskyddet. Enligt utredningens bedömning är det angeläget att Konsumentverket vid sin tillsyn prioriterar överträdelser med anknytning till telefonförsäljning och att myndigheten utarbetar rutiner för att möta särskilda svårigheter som kan förekomma i dessa fall. Utredningen föreslår också att ett skriftligt krav ska införas vid telefonförsäljning riktad till konsumenter.

Under resans gång tillkom också en lagändring den 1 oktober 2016. Den innebar att sanktionsmöjligheter stärktes för Konsumentombudsmanen som nu i vissa fall direkt kan förbjuda näringsidkare att fortsätta med en viss marknadsföringsåtgärd. Det är positivt, men mer behöver göras.

En sak som vi alla trodde skulle avhjälpa problemet med oönskad telefonförsäljning till privatpersoner var Nixregistret. Man trodde att det skulle vara lösningen för att slippa oönskade försäljare. Men det har visat sig att det inte hjälper. Konsumentverket har i en skrivelse till regeringen tidigare i år sagt att det skydd mot oönskad telefonförsäljning som Nixregistret varit avsett att ge har blivit alltmer urholkat. Konsumentverket har nu sagt upp branschöverenskommelsen om regler för registret och gör bedömningen att problem med telefonförsäljning är av sådan art och omfattning att det krävs andra åtgärder.

Konsumentverket menar att den skriftliga bekräftelse som utredningen också föreslår skulle säkerställa att konsumenten ges bättre möjlighet att veta vad man gör innan man binder sig vid ett avtal. Krav på skriftlig bekräftelse skulle i princip undanröja risken för att konsumenter hamnar i bindande avtal som de inte har avsett att ingå. Förutom att en sådan ordning skulle stärka konsumentskyddet i hög grad skulle det öka konsumenternas förtroende för försäljningskanalen som sådan.

Alla som har tagit del av skriftliga avtal när man köper varor vet att de kan vara både långa och svårlästa. Det vilar alltså ett ansvar även på konsumenten att verkligen ta del av avtalet, så att man vet vad det är man skriver på.

Herr talman! Vi är många här inne som vill att det blir ordning och reda vad gäller telefonförsäljning. Alla har inte kuraget eller modet att så att säga slänga luren i örat på någon som ringer och vill sälja en produkt. Det är viktigt att problemet tas på allvar, eftersom man ser att det växer.

Förhoppningen är att ett lagförslag om telefonförsäljning ska kunna lämnas till riksdagen inom kort. Det har konsumentministern också gett uttryck för i tidigare debatter här i riksdagen. Frågan bereds för närvarande på departementet. Jag med flera ser fram emot ett förslag som vi har att ta ställning till här i riksdagen inom kort.

(Applåder)

Anf. 111 LARS BECKMAN (M):

Herr talman! I dag debatterar vi konsumenträtt här i kammaren. Vi kommer att debattera konsumenträtt och konsumentpolitik. Det finns skillnader mellan Moderaterna och bland annat Socialdemokraterna när det gäller synen på konsumenten, vilket jag ska återkomma till.

Utskottet föreslår att riksdagen ska fatta beslut om att rikta två tillkännagivanden till regeringen. Det första handlar om att regeringen behöver vidta ytterligare åtgärder för att motverka oseriös kreditgivning till konsumenter rörande snabblån, och det andra rör lagreglerna vid köp av levande djur. Min kollega, tillika superexpert på hästar, Mats Green kommer att återkomma senare i debatten till varför den senare frågan är så viktig.

Jag kommer enbart att fokusera på de köp av tjänster och produkter som vi konsumenter gör av privata företag. På ett område är konsumentskyddet i Sverige faktiskt ganska svagt i förhållande till vad som gäller vid köp från privata företag. Det är när vi som konsumenter köper tjänster av den offentliga sektorn. Vilket konsumentskydd har vi när vi köper tjänsten förskola eller skola till våra barn? Vilket konsumentskydd har vi när det gäller köp av tjänsten sjukvård eller äldreomsorg? Där saknar vi till stor del rättigheter som gäller i andra fall. Det är någonting som vi kan reflektera över. Vi kan fundera på om inte konsumentskyddet i den delen kan behöva stärkas.

Alliansregeringens mål för konsumentpolitiken var att konsumenter ska ha makt och möjlighet att göra aktiva och medvetna val. Målet utgick från konsumentens kapacitet att göra egna val och från behovet av ett regelverk som underlättar för konsumenterna att göra just medvetna och informerade val. Det målet bör återinföras, herr talman.

En viktig utgångspunkt för Moderaternas konsumentpolitik är att konsumenter ska kunna tillgodogöra sig tillförlitlig information om produkternas pris och egenskaper, produktionsmetoder, säkerhetsaspekter och vilken påverkan konsumtionen har på människor, miljö och klimat. Genom att vara påläst äger konsumenten möjligheten att själv besvara frågeställningar som uppstår i samband med konsumtion.

Herr talman! Den nuvarande regeringen verkar ha som mål att uppfostra eller försöka styra svenska folket att konsumera och agera efter diverse politiska önskemål. Det är tyvärr socialism i sin sämsta form. Vi moderater tror på människan och människans förmåga att fatta egna kloka beslut, men det ska självklart finnas en lagstiftning som värnar konsumenten i det fall det krävs.

Eftersom detta är mitt första anförande om just konsumentfrågor vill jag kort berätta om hur jag ser på de här frågorna. Jag och Moderaterna tror på marknadsekonomi. Kunder och säljare kan göra affärer med varandra utan politisk inblandning eller påverkan.

Konsumtion är bra. Det finns partier och rörelser i samhället som gärna vill skuldbelägga oss konsumenter. Det tycker jag är fel. I stället är det bra att vi konsumerar. Det skapar ekonomisk tillväxt och leder i slutänden till ett bättre samhälle då fler får jobb, och vi konsumenter får nya spännande produkter eller tjänster att köpa. Teknisk utveckling är bra och leder ofta till mindre miljöpåverkan.

Krediter är bra och behövs i en ekonomi. Det möjliggör för vanliga konsumenter att köpa bostad eller bil och göra andra angelägna investeringar. Ibland behövs även ett litet kortfristigt lån för att hushållet ska klara

en oförutsedd utgift. Tyvärr är det för många hushåll som har för litet spar-
rat kapital i dag för att klara just en sådan situation. Man ska väl inte ute-
sluta att det beror på höga skatter i Sverige.

Till och med telefonförsäljning är bra, om det sker på rätt sätt. Jag har
i många år blivit uppringd av Svenska Polisidrottsförbundet varje höst och
har då köpt *Nordisk Kriminalkrönika*. Det är en bra bok, och man stöder
polisens idrottsförbund. Om de inte hade ringt hade jag inte kunna köpa
boken.

Även reklam är bra. Utan reklam skulle vi inte ha en fungerande press
eller ett stort utbud av tv- och radiokanaler. Reklam hjälper till att förmedla
information mellan oss konsumenter och säljare. En bra reklam med Zla-
tan hjälper Volvo att sälja fler bilar, och på det sättet skapas det fler jobb i
Sverige.

Herr talman! Varje dag sker miljontals affärer mellan säljare och kö-
pare i Sverige. De allra flesta konsumenter och säljare är seriösa och kräver
inte inblandning av någon, vare sig av Konsumentverket, kommunala kon-
sumentvägledningen, Allmänna reklamationsnämnden, Reklamombuds-
mannen eller ytterst domstol. Det är för väl att det är på det sättet.

Är då allt frid och fröjd? Nej, det är det naturligtvis inte. Och det är
avarterna som vi i riksdagen ska hantera genom vår möjlighet att stifta
lagar. Det är regeringens ansvar att lägga fram förslag för en fungerande
lagstiftning. När regeringen inte gör det har vi i riksdagen möjlighet att
göra tillkännagivanden. I det här betänkandet lämnar utskottet förslag om
tillkännagivanden på två områden, vilket Tuve förklarade för oss på ett
våldigt bra sätt.

Jag sa att krediter är bra. Det gäller för de allra flesta och i de flesta
fallen. Men när det gäller oseriös kreditgivning, via exempelvis snabblån,
ser vi moderater tillsammans med majoriteten i utskottet att det krävs fler
åtgärder från regeringen. Vi har sett avarter som måste rättas till, och vi
vill att ytterligare åtgärder vidtas för att rätta till brister vid kreditprövning
och den del av marknadsföringen som är för aggressiv.

Det är en oroande ökning av antalet ansökningar hos Kronofogdemynd-
igheten på grund av snabblån, och den utvecklingen måste brytas. Jag vill
dock uppmärksamma riksdagen på att Kronofogdemyndigheten tyvärr har
slutat leverera statistik över snabblån. Den senaste statistik som finns visar
på en kraftig ökning. Men sedan säger Kronofogdemyndigheten tyvärr att
man inte kan mäta det. Det tycker jag är synd. Jag skulle gärna se att Kro-
nofogdemyndigheten redovisade sådan statistik.

En av de viktigaste åtgärderna som regeringen kan vidta är att se till att
tillsynen över kreditmarknaden skärps, genom att ge Finansinspektionen
ansvar för att göra en samlad kontroll i stället för att det som i dag är ett
delat ansvar mellan Konsumentverket och Finansinspektionen.

Tillgång till krediter stärker möjligheten att planera sin ekonomi och
anpassa sin konsumtion över tid. Men när människor inte kan betala sina
skulder och blir överskuldssatta blir följderna negativa. Det gäller för den
som är överskuldssatt, men även för samhället i stort och borgenärerna.

Att fler ska kunna lyfta sig ur en tillvaro som evighetsgäldenär – lång-
tidsskuldssatt – är viktigt.

Regeringen kan genom en ansvarsfull ekonomisk politik och skattepolitik bidra till att människor inte hamnar i skuldfällor. Höga skatter är en bidragande orsak till att en del hamnar i ett ekonomiskt utanförskap.

Särskilt den med låga inkomster skulle tjäna på att skatterna sänks så att den disponibla inkomsten ökar efter skatt. Då skulle också risken för en ekonomisk utsatthet minska.

Herr talman! Tyvärr har vi i stället sett hur regeringen under de senaste åren har höjt skatterna kraftigt, vilket minskar nettolönen och den disponibla inkomsten efter skatt. I går gick till och med LO:s ordförande ut i Svenska Dagbladet och krävde ett stopp för kommunala skattehöjningar.

När det gäller de kommunala konsumentvägledare som finns tycker vi moderater att det är bra att kommunerna har sådana själva eller i samverkan med andra. Den kanske enskilt viktigaste faktorn för att en individ ska kunna planera sin ekonomi är just kunskap.

Både Kronofogdemyndigheten och Konsumentverket gör värdefulla insatser för att stärka ungas kunskap om ekonomi, och tv-programmet *Lyxfällan* i TV3 har säkert också bidragit till kunskap om ekonomi och om överskuldssättning. Som alla vet finansieras TV3 av reklam, så reklam är viktigt i ett samhälle.

För den som inte har tillgång till en kommunal skuldrådgivning så är Hallå konsument viktigt. Det är Konsumentverket som efter ett beslut av Alliansen driver den viktiga verksamheten, och har man tillgång till sociala medier så finns Hallå konsument där med snabba svar på frågor som ställs. Det är en verksamhet som gärna får utvecklas än mer.

Herr talman! Utskottets majoritet vill att regeringen ska ta fram en lagstiftning mot sexistisk reklam. Här finns det all anledning att vara försiktig, enligt min mening.

Vi som konsumenter är den bästa garanten mot dålig reklam. Tycker vi inte om reklamen, så väljer vi helt enkelt bort produkten eller tjänsten. Det ekonomiska straffet för de företag som gör sexistisk reklam i Sverige är mycket högt.

Det system som finns i dag med Reklamombudsmannen fungerar tillfredställande och kan i många fall leda till snabbare och skarpare åtgärder än vad som skulle kunna vara fallet med en lagstiftning. Ett skäl till detta är ju att Reklamombudsmannen kan fatta beslut som leder till ett mer önskvärt resultat än vad en domstol skulle kunna göra.

Herr talman! Avslutningsvis: Jag tycker mig se en trend från regeringen om att man vill styra både konsumtionsmönster och agerande hos svenska folket via politisk påverkan från statliga myndigheter.

Ett exempel är det uppdrag som Konsumentverket har fått att arbeta för en mer miljösmart konsumtion. Ett modeord som konsumentministern använder är nudging. Det är ett ord som nog de allra flesta svenskar utanför Södermalm aldrig har hört talas om.

Det tycker jag är en oroande utveckling. Jag tycker att vi som konsumenter själva ska få styra våra liv utan att få pekpinna om än det ena och än det andra. Att upplysa är en sak, men att försöka påverka är en annan sak. Jag hoppas att riksdagens majoritet är vaksam över åtgärder från regeringen som syftar till just påverkan och att vi tillsammans försöker stoppa det.

Vi står självklart bakom alla moderata reservationer i betänkandet och våra tillkännagivanden, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 5.

Prot. 2016/17:92
5 april

Konsumenträtt

Anf. 112 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Herr talman! Vad är det för likhet mellan en cykel och en häst? Inte mycket skulle nog de flesta svara, men ändå är det samma regler som gäller om man köper en cykel i en affär som det är när man köper en häst av en lantbrukare. Det är givetvis stor skillnad mellan att köpa en levande häst och att köpa ett dött ting, som en bil eller cykel.

EU-byråkrater har dock svårt att förstå de skillnader som finns mellan att ett stort industriföretag som säljer en produkt som producerats för den europeiska marknaden och att en häst byter ägare från en gård till en annan.

Konsumentköplagen med sina regler om felfri vara och rätt till ersättning är helt enkelt inte anpassad för svenska förhållanden där ett levande djur byter ägare. Om säljaren av hästen råkar vara företagare och hästen ingår i verksamheten, vilket är vanligt då även hästar används som betesdjur i det svenska landskapet, får köparen ett mycket starkt skydd medan säljaren i praktiken bara får skyldigheter och inga rättigheter.

Konsumentköplagen säger till exempel att ett fel som visar sig inom sex månader antas ha funnits där från början om inte företaget kan bevisa att felet inte är ursprungligt. Hur ska man bevisa att en häst var felfri när den såldes? Även om djuret veterinärbesiktigas är det givetvis ingen hundraprocentig garanti för att inga så kallade fel finns.

Även uppenbara hanteringsfel blir svåra för ett litet företag att bevisa att de förekommit. Då kan plötsligt säljaren drabbas av ersättningskrav som är mycket högre än vad försäljningspriset för hästen var.

Om ett djur behöver vård på djursjukhus så kan detta snabbt bli stora belopp och den tidigare ägaren kan omöjligt skydda sig från dessa kostnader. Detta hämmar marknaden och gör att många mindre företag på landsbygden undviker att sälja till privatpersoner av rädsla för vad det kan leda till. Det är också omöjligt att friskriva sig från dessa regler. Även om man skulle försöka genom att skriva ett avtal där man säljer hästen i befintligt skick gäller inte detta avtal.

Sverigedemokraterna är medvetna om att försäljning av levande djur inte kan hanteras som försäljning av andra varor och därmed är det ett problem som behöver lösas. Därför ställer vi oss bakom ett tillkännagivande till regeringen med innebörden att konsumentköplagen på det området bör bli mer ändamålsenlig.

Herr talman! Bedrägerier och bluffakturor har kommit att bli ett stort samhällsproblem som drabbar såväl privatpersoner som företag.

Oseriöst företagande är en tacksam marknad för kriminella, inte minst då det knappt finns några straff att tala om på området, åtminstone inte i praktiken då ytterst få personer lagförs.

Sverigedemokraterna har föreslagit en varningslista över oseriösa företag, medan övriga partier nöjer sig med de varningslistor som finns från privata aktörer. Vi ser dock ett behov av en lista som har ett tydligt regelverk och som våra myndigheter kan ha till grund för att till exempel vägra oseriösa företag att använda sig av Kronofogdemyndigheten för indrivning.

I dag förekommer det att oseriösa företag vänder sig till Kronofogdemyndigheten för att driva in skulder som med största sannolikhet inte tillkommit på ett sjyst sätt, men där den som ska betala inte protesterar mot skulden. Om det fanns en seriös varningslista med klara kriterier för vad som gällde så skulle den kunna vara grund för att Kronofogdemyndigheten nekar indrivning.

Vi säger inte vilken myndighet som ska hantera listan men det borde vara mer prioriterat och mer intressant ur ett allmänt perspektiv än att driva en sida som till exempel moneyfromsweden.se som Konsumentverket driver.

Jämför man en sida som tipsar om billiga sätt att skicka pengar utomlands med en sida som hjälper människor att veta vilka företag som är direkt oseriösa, så tycker i alla fall jag att information om oseriösa företag är viktigare.

Sedan ska givetvis inte oseriösa företag få fortsätta sin verksamhet ostört, utan när de upptäcks och kan identifieras ska de lagföras så snart det är möjligt. Sådant kan dock ibland ta tid och då det dessutom ofta är fråga om företag verksamma i andra länder kan sidan fungera som en hjälp till dess att företagen fått stänga ned sin verksamhet.

Fru talman! När jag ändå är inne på oseriös verksamhet så vill jag även lyfta frågan om marknadsföring riktad mot barn, vilket givetvis bör stramas åt så mycket som det går. Barn är ofta lättare att påverka än vuxna, och alla som har barn vet hur svårt det kan vara att stå emot när ens barn vill ha något som man kanske som vuxen inte anser är helt lämpligt.

Tyvärr förekommer reklam som förhålligär ohälsosam mat och dryck och som direkt riktar sig mot barn. Här är det viktigt att samhället står upp för föräldrarnas rätt att bestämma över sina barn och begränsar företags möjligheter att rikta reklam om osund kost mot barn. Det finns tyvärr mycket pengar att tjäna på att få barn att vilja ha osund mat och dryck, och det är inte helt lätt att avgöra var gränsen går för när reklam vänder sig till vuxna och när den vänder sig till barn. Det är dock vår mening att regeringen bör göra vad den kan för att så långt det är möjligt förhindra att reklam för osund mat och dryck riktar sig till barn.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att vi alla är överens om att mer reglering behövs när det gäller snabblån och småkrediter. Jag ser fram emot att få ta del av regeringens proposition på området.

Sverigedemokraterna står bakom alla sina reservationer men yrkar för tids vinnande bifall bara till reservation 6 Bluffakturor, som finns under punkt 2.

Anf. 113 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP):

Fru talman! Inledningsvis vill jag varna för att jag kommer att dra över min talartid rejält. Dagens motionsbetänkande om konsumenträtt innehåller nämligen mycket intressant och flera glädjande skrivningar. Dessutom måste jag kommentera anförandet från Moderaternas representant.

Till att börja med välkomnar jag att utskottet ställer sig bakom en starkare reglering av snabblån. Detta är en fråga som jag vet ligger den miljöpartistiske finansmarknadsministern Per Bolund mycket varmt om hjärtat. Jag är övertygad om att regeringen kommer att vidta ytterligare åtgärder här.

Det är viktigt att ytterligare förhindra och försvåra för oseriösa aktörer som härjar runt och lurar konsumenterna in i skuldfällor. Dessutom möjliggör de för den som vill finansiera brottslig verksamhet eller till och med en terrorresa till IS att på bara några minuter tillskansa sig stora summor pengar.

Fru talman! Det som gläder mig allra mest i betänkandet är emellertid att utskottet i sin motivering tar ställning för en lagstiftning mot sexistisk reklam, vilket är något som jag och flera andra ledamöter har motionerat om.

Fortfarande förekommer i det offentliga rummet närmast pornografiska bilder på skåpbilar som i snigelfart kör genom Stockholm. Busskurer tapetseras med storbilder på avklädda och objektifierade kvinnor, könsstereotypa skildringar och retuscherade modeller som skapar smalhetshets och sjuka skönhetsideal. Därför behöver vi agera. De bilder av män respektive kvinnor som vi människor möts av formar vår självbild och våra ideal.

I en tid när insikten är stor om vikten av att arbeta mot destruktiva maskulinitetsnormer för en kultur av samtycke och respekt för varje människas människovärde är det viktigt att vi också diskuterar vilka budskap som sänds ut i det offentliga rummet genom reklam. Vi vet att den psykiska ohälsan, särskilt bland unga kvinnor, utvecklas i en alarmerande riktning. Då är det viktigt att överväga vilka skönhetsideal som dagens brist på lagstiftning riskerar att bidra till.

Redan 1979 antogs FN:s kvinnokonvention. Det är en konvention som har som mål att eliminera all form av diskriminering av kvinnor, och den brukar förkortas Cedaw. Enligt artikel 5 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att ändra mäns och kvinnors sociala och kulturella beteendemönster för att därmed avskaffa fördomar samt seder och bruk som grundar sig på föreställningen om det ena könets underlägsenhet eller på stelnade roller för män och kvinnor.

Granskningskommittén för kvinnokonventionen, som är det oberoende FN-organ som har till uppgift att granska hur konventionen efterlevs, uttryckte vid sin senaste granskning i mars 2016 oro när det gäller att medierna och reklamsektorn fortsätter att förmedla stereotypa och sexualiserade bilder av kvinnor. Den framförde även att frågan inte hanteras i tillräcklig mån genom självreglering. Jag instämmer i och för sig i tanken att självreglering är bra, men den är inte tillräcklig.

Kommittén rekommenderar Sverige att samarbeta med berörda aktörer och använda andra innovativa åtgärder, bland annat genom att vid behov fastställa strängare bestämmelser, för att främja en positiv och icke-stereotyp skildring av kvinnor i medier och reklam.

Reklamombudsmannen gör ett väldigt bra jobb. Dess utslag påverkar seriösa företag som fälls för exempelvis könsdiskriminerande reklam. Samtidigt finns det företag som inte bryr sig ett dugg om att de blir kritiserade av Reklamombudsmannen. Det gör att vi inte med hjälp av den självreglering som finns klarar av att höja lägstanivån.

I en nyligen producerad rapport från Sveriges kvinnolobby konstateras att Sverige dessutom är det enda landet i Norden som inte har någon lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam. Vi har mycket annat positivt, med ett engagerat civilsamhälle och en välfungerande självreglering. Men

båda delar behövs. Jag tycker, fru talman, att vi ska titta på det isländska exemplet.

Hur har det då sett ut i Sverige? År 2006 tillsatte den socialdemokratiska regeringen med stöd av Miljöpartiet och Vänsterpartiet en utredning med målet att få bort könsdiskriminerande reklam ur det offentliga rummet. Utredningen hade att överväga bland annat om lagstiftning behövdes och om en sådan lagstiftning var en lämplig och möjlig väg att gå. Svaren på dessa frågor var ja.

Efter regeringsskiftet bestämde emellertid den folkpartistiska ministern Nyamko Sabuni 2008 att inte ens skicka ut utredningen på remiss. Det var mycket olyckligt, tycker jag. Vi hade behövt höra flera synpunkter på utredningen, och vi hade behövt få till en lagstiftning. Det gläder mig dock att jag från talarstolen här i kammaren så sent som i höstas fick beskedet att nuvarande regering är beredd att vidta lagstiftningsåtgärder om de samtal som förs med branschen inte visar sig tillräckliga.

Fru talman! Låt mig nu kommentera något av det som utgör Moderaternas syn på konsumentmakt. Bland annat påstods tidigare att konsumenterna minsann kan köpa sig bort från könsdiskriminerande reklam. Jag undrar då om det är barnen som med sin veckopeng ska köpa bort den reklam som sexualiserar kvinnor i underkläder.

Denna syn på konsumentmakt är oroande. Visst stämmer det att konsumenterna genom att så att säga rösta med plånboken absolut kan påverka samhällsutvecklingen. Men alla samhällsproblem kan, fru talman, inte lösas genom att den som har råd väljer att köpa sig ifrån dessa problem.

Till att börja med är det ett grundläggande problem att endast den som har en tillräckligt stor plånbok kan utöva denna makt. Det finns dessutom många samhällsproblem, inte minst vad gäller miljön, där enskilda individers beslut aldrig förmår att ta oss tillräckligt långt. Jag kan med min plånbok inte köpa mig till snabbtåg mellan Stockholm och Göteborg. Detta är beslut som vi gemensamt måste fatta.

Fru talman! Försök själv att köpa dig bort från flygets klimatpåverkande effekt! Den person som med sina barn vill åka på semester till Spanien och ska köpa sig bort från flyget behöver till att börja med betala flera hotellnätter, eftersom nattågsinfrastrukturen och kommunikationerna genom Europa är så dåliga att det inte går att ta sig dit utan att övernatta på vägen. Det krävs en ganska tjock plånbok för att prioritera ett alternativ som är dyrare, även om det är bättre för miljön.

Det är därför denna regering med ekonomiska styrmedel ser till att föra in miljökostnaden för olika varor, färdmedel och så vidare i prislappen. Även om konsumenterna har makt ska de inte behöva lösa alla problem med privatekonomin. Samhället har också ett mycket stort ansvar.

Däremot tycker jag att det är positivt att samhället uppmuntrar och upplyser om vad som är hållbar konsumtion. Jag vet att väldigt många gärna väljer hållbart när det är möjligt ekonomiskt och praktiskt. Det ska vi uppmuntra och underlätta. Men det kan inte vara vår enda lösning på stora samhällsproblem.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till vår reservation och i övrigt bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 114 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Det var inte lätt att hänga med i vad du försökte säga, Annika Hirvonen Falk, men jag ska försöka tolka vad du sa. Jag uppfattade att du sa att det är dyrt att åka till Spanien och att ni därför vill införa en flygskatt som gör att det blir ännu dyrare.

Fru talman! Jag tycker att det är olyckligt att Miljöpartiet misstror konsumentmakten. Jag tror tvärtom att vi som enskilda individer i samhället har en väldigt stor påverkan på företaget om vi inte stöder deras agerande.

När det gäller till exempel den könsdiskriminerande reklamen är förklaringen och orsaken till att vi moderater är sunt skeptiska till lagstiftning att vi tycker att dagens system fungerar väl. Det kan till och med vara så att en lagstiftning kommer att göra det svårare att bekämpa sexistisk reklam, vilket alla tycker att man ska göra.

Jag är ny i utskottet, så jag är inte insatt i detalj. Men när jag satt och försökte läsa på inför den här debatten kunde jag till exempel konstatera att det har funnits reklam som frikänts i Norge, där man har sådan lagstiftning, medan Reklamombudsmannen i Sverige fällt den. För mig är det en väldigt stark indikation och signal på att dagens system fungerar bättre. Vi är emot könsdiskriminerande reklam. Där är vi helt överens, Annika Hirvonen Falk. Det är inte det konflikten gäller. Konflikten gäller snarare hur vi ska kunna bekämpa den så effektivt som möjligt. Där kan det alltså vara så att lagstiftning är sämre.

Sedan sa du att det skulle kosta pengar att motverka den här reklamen. Jag förstår inte riktigt vad du menar. Som jag har uppfattat det är det kostnadsfritt att anmäla vad man vill till Reklamombudsmannen enligt gällande system. Men jag kanske har felaktig information.

Det är helt riktigt – jag tror på konsumentmakt. Du har uppfattat det rätt. Det är det effektivaste sättet att bekämpa saker som man är emot.

Anf. 115 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Det jag reagerade mot – om det inte framgick – var att Lars Beckman i sitt anförande antydde att man skulle köpa sig bort från könsdiskriminerande reklam. Jag menar att detta inte är ett problem som går att lösa enbart med konsumenters val av produkter. Ta till exempel sexualisering av barn i reklam! Det finns reklam där fyraåringar poserar i sexuellt antydande poser i bikinier. Det här är ju ingenting som barn som ser reklamen kan påverka med sin veckopeng, utan här krävs det uppenbarligen att vi vidtar fler åtgärder. Självregleringen har inte varit tillräcklig.

Fru talman! Precis som Lars Beckman tror jag på konsumentmakt. Men jag tror inte att konsumentmakt löser alla problem. Lars Beckman sa där emot i sitt anförande att han inte tycker att vi ska påverka konsumenter att konsumera hållbart. Det här får jag inte ihop. Om det nu är så att vi tror att vi ska lösa miljöproblemen genom våra val som konsumenter måste vi rimligtvis tycka att det är någonting positivt. Varför ska vi då inte uppmuntra det beteendet? Varför ska vi då inte informera och använda oss av olika sätt som gör att fler konsumenter väljer hållbart?

Fru talman! Vad gäller resan till Spanien kan jag säga att vi i Miljöpartiet och de gröna i Europa vill finansiera och bygga ut ett väl fungerande järnvägsnät. Det behöver inte vara så att en solsemester måste innebära klimatförstöring och utsläpp från flyget.

Anf. 116 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Det betyder alltså att en svensk flygskatt ska finansiera järnvägsnätet i Spanien. Det var ny information för mig. Vi får väl se hur det ska gå till.

Fru talman! Jag förstår över huvud taget inte hur Annika Hirvonen Falk får ihop mina anföranden med en fyraåring i sexistisk reklam. Tvärtom är vi helt överens om att sexistisk reklam och könsdiskriminerande reklam är oacceptabelt. Jag talade i mitt huvudanförande om att vi tror att lagstiftning är sämre. Jag gav sedan i min första replik ett exempel på att reklam frikänts i Norge men fällts i Sverige av Reklamombudsmannen. Du får helt enkelt förklara hur du menar, Annika Hirvonen Falk.

Däremot är det uppenbart att den socialistiska regeringen med Miljöpartiet ger uppdrag till statliga myndigheter att försöka påverka oss svenskar. Jag tycker att det är en principiellt stor skillnad mellan att Miljöpartiet som parti eller du som enskild individ står på gator och torg och försöker övertyga människor i er riktning och att man ger statliga myndigheter i uppdrag att påverka svenska folket och lägger värdefulla skattemedel för att få en önskvärd politisk inriktning. Tänk om partier som vi absolut inte delar gemensamma värderingar med kommer att styra och ge statliga myndigheter i uppdrag att opinionsbilda i en samhällsriktning som vi över huvud taget inte vill ha! Jag tror att man ska vara ytterst försiktig med att hamna i sådana situationer där vi ger staten i uppdrag att opinionsbilda till önskvärda värderingar. Sedan må det vara så att syftet kanske är gott i vissa fall, men jag tror att vi ska vara sunt skeptiska till de samhällssystemen och värna vår demokrati i Sverige, fru talman.

Anf. 117 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! En svensk flygskatt ska inte finansiera järnväg i Spanien. Den ska finansiera att fler enmansföretag kan anställa en person i sitt företag. Det är sann grön skatteväxling.

Däremot vill vi finansiera järnväg i Europa genom att styra om de ganska stora summor pengar som EU i dag lägger på att understödja fossildrivna transporter på till exempel motorvägar och i stället satsa mer på järnvägsnätet, som kan knyta ihop de europeiska länderna. Det är egentligen en fråga vid sidan om konsumentdebatten, men min poäng är att det inte är en fråga som kan lösas genom att konsumenter köper en sträcka järnvägsräls i taget. Det krävs politiska beslut.

Fru talman! Till skillnad från Lars Beckman ser jag inte den alarmerande risken med att vi nu har en regering som försöker påverka för mer hållbar konsumtion. Alternativet är ju i och för sig inte särskilt positivt, nämligen en moderatledd regering. Den tidigare moderatledda regeringen förbjöd myndigheterna att informera till exempel om ekologisk mat. Så såg det ut tidigare. Nu ser vi i stället till att myndigheterna får ge konsumenterna sådan information som vi båda är överens om att många konsumenter vill ha, nämligen kunskap om hur de med sin konsumentmakt kan bidra till en hållbar värld. Det är någonting som enbart är positivt.
(Applåder)

Fru talman! Centerpartiet har tre egna reservationer i betänkandet, nämligen om telefonförsäljning, om miljömärkning av kosmetiska produkter och om ersättning vid avbrott i telefoni och bredband. Jag kommer att yrka bifall till den sistnämnda och för tids vinnande avstå från att yrka bifall till de båda övriga. Ett av de två tillkännagivanden vi har handlar om försäljning av djur och härrör från en av Centerpartiets motioner. Jag yrkar fullt bifall till betänkandet, åtminstone i den delen. Sedan har vi en gemensam reservation med Moderaterna och Kristdemokraterna om bluffakturor, reservation 5, som jag också yrkar bifall till. Det finns även en gemensam reservation med Liberalerna och Moderaterna om könsdiskriminerande reklam. Det gäller motiveringen. Den reservationen står jag såklart bakom utan att yrka bifall till den.

Fru talman! Det är inte första gången vi diskuterar oseriös telefonförsäljning här i kammaren. För många är telefonförsäljning ett sätt att slippa uppsöka en butik eller leta upp ett telefonnummer om man behöver beställa någonting snabbt. När säljaren kontaktar dig direkt kan du lägga på luren, uppta säljarens tid väldigt länge innan du artigt men bestämt tackar nej, som jag gör ibland, eller låta dig övertalas att köpa varan eller tjänsten som erbjuds.

Alla upplever det inte så, tyvärr. Och branschen har inget sätt att själv skilja på vilken av dessa kategorier av presumtiva kunder du utgör när de ringer upp dig. Nya metoder att sälja och köpa utvecklas ständigt, och lagen kan inte alltid vara i takt med det. Den kan inte heller bara anpassas till hur kunderna upplever det, utan den måste också kunna tillåta branscher att växa och utveckla nya metoder att nå sina kunder med nya tjänster.

Telefonförsäljning så som den bedrivs av många i dag upplevs ändå som oseriös och påträngande. Det är därför vi från Centerpartiets sida vill förekomma regeringen genom att beskriva vad vi anser ska krävas för att ett köp ska vara godkänt, nämligen att köparen, kunden i det här fallet, ska kunna formulera sitt svar jakande eller nekande och samtidigt identifiera sig.

För privatpersoner finns det ett skydd och en möjlighet att spärra för inkommande samtal från försäljare, men det saknas för företagare. Centerpartiet menar att skyddet för företagarna är otillräckligt och att det bland dessa inräknas också sådana som äger ett litet stycke mark med ett mer eller mindre aktivt jord- eller skogsbruk. Det är kanske äldre personer som inte kan klara att reda ut vad som menas med de frågor som ställs av säljaren. Det är för deras skull, fru talman, som vi fortsätter att driva frågan.

I reservationstexten vi har beskrivs situationen för företagare som bedriver en verksamhet och som inte förväntas ha tid, kompetens eller resurser att gå in och riva upp avtal som har ingåtts oavsiktligt och å andra sidan för äldre personer har svårt att förhålla sig till telefonsäljare. Vår poäng är, fru talman, att det ofta kan vara en och samma person vi talar om.

Det vore felaktigt att kalla all telefonförsäljning för oseriös och än mindre olaglig. Men att skicka en faktura på en vara eller en tjänst som aldrig har beställts är däremot det. Det är ett växande problem. Det är därför angeläget att regeringen nu skyndar på med beredningen så att det går att komma vidare. Det är här som vi har en gemensam reservation med Moderaterna och Kristdemokraterna som jag har yrkat bifall till.

Det mest oväntade och glädjande ställningstagandet vi kommer att göra här i morgon när vi röstar är att en majoritet har beslutat gå på Centerpartiets linje och undanta levande djur från dagens bestämmelser i konsumentköplagen om sex månaders ångerrätt.

Det är ingen överraskning för många här att det är stor skillnad på en häst, en hund, en brödrost, en bil, eller ett klädesplagg. Var och en borde begripa att det vid köptillfället och tiden därefter inte går att härleda en felaktighet eller en skada på djuret till säljaren på samma sätt som man kan göra med en konsumtionsvara som köps i butik.

Jag vet att riksdagens beslut i det här fallet kommer att välkomnas av hästnäringen men också av Svenska Kennelklubben. Det handlar både om svensk lagstiftning och om hur vi kan påverka olika EU-direktiv. Det säger sig självt att det är orimligt att en konsument som under sex månader har haft ansvaret för ett djurs skötsel och hälsa ska kunna reklamera köpet så långt efteråt. Jag är säker på att ni i regeringspartierna och även i stödpartiet – om ni hade läst på ordentligt – hade kunnat undvika pinsamheter som er reservation i den här frågan utgör. Men eftersom så inte är fallet skulle det vara intressant att i senare inlägg kanske höra er argumentation. Vad ser ni för likhet mellan en häst och en brödrost i konsumentköplagens mening?

Var tionde häst i landet skapar ett arbetstillfälle. Det innebär 28 000 heltidsjobb. Det är en bransch som växer och en grön näring som också bidrar till att främja åkerbruket och som håller marker öppna. Umgänge med djur gör att människor mår bättre.

Centerpartiet är lyhört för näringens behov. Vi gläder oss särskilt åt att vi äntligen har nått ett genombrott där tryggheten ökar för den som ska sälja ett djur som vid det tillfället är fullt friskt men av olika omständigheter som den person som har sålt inte kan styra över riskerar att reklameras av en köpare som plötsligt har ångrat sig eller som genom oaktsamhet och vanvård på sex månader har lyckats försämra djurets hälsa.

Jag går över till området telefoni, där det också finns en reservation från Centerpartiet. Det yrkande som vi har i dag gäller ersättning vid avbrott eller störningar i telefoni och bredbandstjänster. Informationsteknik över bredbandsnät och telekom är att betrakta som ett femte transportslag. Det är en infrastruktur som behövs för att utveckla hela landet och göra Sverige – hela Sverige! – konkurrenskraftigt.

När det brister i tillförlitligheten sänker detta möjligheterna att driva företag, att bo, verka och utveckla välfärden på landsbygden. Avbrott kan ske var som helst och är alls ingenting som endast drabbar människor på landsbygden. Däremot är känsligheten större där eftersom datakommunikationen ofta är det enda transportslaget som inte påverkas av avstånd utan tvärtom överbryggar ofta stora distanser och gör det möjligt att driva verksamhet och interagera med marknader i omvärlden trots ett stort avstånd.

Fru talman! Det är viktigt att marknadsaktörerna inom telefoni och bredband tar sitt ansvar också ekonomiskt när det sker avbrott och störningar. Att som företagare tappa sin uppkoppling betyder i värsta fall ett inkomstbortfall, nästan oavsett vad man gör eller vad man levererar för tjänster. Så beroende har vi blivit, och så mycket effektivare och säkrare kommunikation får vi med tillförlitliga leveranser till våra kunder via bredbandsnät och telefoni.

Centerpartiet menar att det måste lagstiftas om att införa en avbrottsersättning från leverantörerna av bredband och telefoni till kunder. Det är inte för att ersätta skada och inkomstbortfall, för det går inte. Men det måste finnas ett ekonomiskt incitament för leverantörerna för leveranssäkerhet och för att de inte systematiskt ska förfördela vissa kunder till förmån för andra. Jag yrkar i dag bifall till reservation 11.

Varje dag använder kvinnor i genomsnitt tolv olika kosmetiska produkter i sitt badrumsskåp. De innehåller sammantaget och i genomsnitt 168 olika kemikalier, har jag fått veta. Det är dubbelt så mycket som de flesta män utsätter sig för. Här talar vi om produkter som syftar till att vara verksamma i huden. Huden är, som ni kanske känner till, människans största organ.

Det är oerhört viktigt att vi kan lita på de märkningssystem som finns i Europa och som används i Sverige. Här finns tydliga brister inom både marknadsföring och lagstiftning, medan intresset för frågan upplevs som svagt från politiken och framför allt från branschen.

En produkt som har 0,1 procents innehåll som kommer från ekologiska produkter kan i dag marknadsföras som ekologisk trots att den absoluta merparten av dess innehåll inte är det. Det är helt oacceptabelt och ett flagrant exempel på det som man brukar kalla för greenwashing, att få någonting att verka miljövänligt fast det är precis tvärtom.

Det är inte förhållandet när det gäller ekologiska livsmedel. Där finns det redan ett etablerat märkningssystem som upplevs som och är tillförlitligt. Centerpartiet vill se ett gemensamt system inom Europa med miljömärkning av ekologisk och naturlig kosmetika som är rättvisande och rimlig, på det sätt som vi har för andra produkter med blandat innehåll som vi kommer i direktkontakt med.

Fru talman! Med det har jag redovisat en närodlad konsumentpolitik som är både grön och företagsam.

Anf. 119 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V):

Fru talman! ”Snabblån på två minuter.” ”Sök nu och få pengarna direkt.” Ja, så kan det låta i snabblåneföretagens annonsering. Jag kan förstå att det kan verka lockande för en del människor. Men det som många ser som en lösning på ett akut problem kan i stället bli en port in i djupare skuldsättning.

De som tar snabblån är oftast familjer med svag ekonomi och lägre återbetalningsförmåga, något som i sin förlängning kan leda till att familjen hamnar i en skuldfälla och riskerar att fastna i överskuldsättning. Överskuldsättning är i dag en tydlig klassfråga. Vi ser hur låginkomsttagare, ensamstående, låg- och medelutbildade, sjuka, arbetslösa och hyrestagare är tydligt överrepresenterade bland de långvarigt överskuldsetta.

Det cyniska är att många snabblåneföretag har som affärsmetod att rikta in sig på konsumenter med svag ekonomi genom att erbjuda snabblån till närmast ockerliknande ränta, lån som alltså blir oerhört dyra. Det är heller inte ovanligt att den som tagit ett snabblån måste ta ett nytt snabblån för att betala det gamla, och så är man fast i en ond cirkel.

Det är bra att lagstiftningen skärps när det gäller snabblån och att företagen nu måste ha tillstånd av Finansinspektionen för att bedriva verksam-

het. Jag välkomnar också att Konsumentombudsmannen har fått effektiva sanktionsmöjligheter när näringsidkare bryter mot bestämmelser om marknadsföring och avtalsvillkor i samband med snabblån.

Det här är dock inte tillräckligt, utan mer måste göras för att skydda de mest utsatta konsumenterna. Helst av allt vill vi i Vänsterpartiet få bort snabblånen från marknaden helt och hållet; vi klarade oss utmärkt utan snabblån före 2006. Men vi kan åtminstone börja med att genomföra de förslag som utredningen föreslår om bland annat ett räntetak för snabblånen.

Kostnaderna för snabblån är skyhöga jämfört med andra krediter. Någon form av räntetak finns i dag i mer än hälften av EU:s länder och har visat sig vara effektiva. Jag är därför glad att utskottet enats om ett tillkännagivande där vi säger att vi vill ha ytterligare åtgärder för att motverka oseriös kreditgivning till konsumenter på snabblånemarknaden.

Jag vill också i det här sammanhanget passa på och kommentera vad den moderate ledamoten Lars Beckman sa i sitt anförande angående orsakerna till överskuldsättning. Han menade att det skulle vara de höga skatterna som var en av orsakerna. Jag håller inte alls med om det. Det kan möjligtvis vara en delorsak, men den främsta orsaken är någonting annat, till exempel de försämringar som genomfördes i a-kassan och sjukförsäkringen av den borgerliga regeringen och som har lett till att människor blivit skuldsatta.

Fru talman! Ett annat stort konsumentproblem är det växande missnöjet med telefonförsäljning. Vi känner nog alla igen den irritation som kan uppstå när vi får en efterhängsen telefonförsäljare i luren som det kan vara svårt att stå emot. Utredningen om konsumentskydd vid telefonförsäljning visar att det finns konsumentgrupper som är särskilt utsatta vid telefonförsäljning, bland annat vissa äldre personer, personer som inte behärskar svenska språket så bra och personer med olika funktionsnedsättningar.

Konsumentverket, kommunala konsumentvägledare och Sveriges Konsumenter bekräftar att problemen i samband med telefonförsäljning ökar. Det handlar om allt från stark irritation över att bli störd till rena bedrägerier. Jag vill dock understryka att det självklart finns både seriösa och ansvarsfulla telefonförsäljare.

Ett problem är att många konsumenter har svårt att förstå villkoren för avtal som sluts per telefon. Det kan bero på brister i informationen från försäljaren och på att avtalet ofta ingås väldigt snabbt. Utredningen föreslår därför att vi ska införa ett skriftlighetskrav vid telefonförsäljning.

Jag delar utredningens slutsats. Enligt min mening bör dock ett skriftlighetskrav gälla både konsumenter och mindre företag. Ett skriftligt avtal skulle också vara bra för alla de seriösa telefonsäljare som finns på marknaden.

Det är glädjande att finansmarknads- och konsumentministern förklarat att han vill se ett skriftlighetskrav. Jag anser därför att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att ett avtal ska bekräftas skriftligen av köparen vid all telefonförsäljning för att vara bindande. Jag anser vidare att Nixregistret behöver ses över eftersom det i dag har så stora brister att det inte ger konsumenterna ett tillräckligt skydd.

Fru talman! Vi konsumenter möts av en stor mängd reklam dagligdags: i tidningar, i tunnelbanan, på tv och internet, på bio och runt om i samhället. Reklamens syfte är naturligtvis i första hand att få oss att konsumera olika varor. Men reklamen gör något mer med oss. Den påverkar vårt medvetande när det gäller frågor som inte har något direkt samband med de utannonserade varorna och tjänsterna.

Vi ser tyvärr fortfarande hur reklamen skapar och upprätthåller stereotypa idealbilder av män och kvinnor. Bilderna är nästan utan undantag retuscherade, vilket leder till att de befäster ett skönhetsideal som inte existerar i verkliga livet, något som kan få framför allt unga tjejer att må psykiskt dåligt.

Skönhetsideal och objektivering i reklam kan skapa en snedvriden kroppsbild och ge ett lägre självförtroende. Reklamen skapar och upprätthåller också den heterosexuella normen. Det är inte heller ovanligt att kvinnor och män reduceras till sexobjekt i reklamen. Kroppar används för att dra uppmärksamhet till en tjänst eller en vara som inte har något direkt med kroppen att göra. Könsdiskriminerande reklam påverkar förmodligen av människors identitet och motverkar samhällets jämställdhetssträvan.

Fru talman! Även om utskottet anser att branschen har ett stort ansvar när det gäller att motverka könsdiskriminerande reklam och att vi ser positivt på att den branschfinansierade stiftelsen Reklamombudsmannen inrättas är jag glad att utskottets majoritet anser att regeringen snarast bör återkomma med ett förslag om lagstiftning, något som redan finns i de andra nordiska länderna.

Fru talman! Det blir allt svårare att vara konsument i dag. Tekniskt avancerade produkter, fler komplicerade finansiella tjänster och en global marknad innebär många möjligheter men ställer också konsumenten inför stora utmaningar. Marknadsföringen är också ofta mycket aggressiv och vänder sig inte sällan till grupper av konsumenter som redan är ekonomiskt utsatta.

Då är det extra viktigt att det finns en fungerande konsumentvägledning runt om i landets kommuner. Fler konsumenter än någonsin tidigare har behov av stöd och hjälp, menar Konsumentverket, bland annat mot bakgrund av att antalet nyanlända och äldre blir allt fler. Det är grupper som ofta har svårt att orientera sig på en alltmer komplicerad konsumentmarknad.

Samtidigt visar Konsumentverkets statistik att kommunerna drar ned på konsumentvägledning till en rekordlåg nivå. Det här är en ekvation som helt enkelt inte går ihop. Konsumentverket visar också i sin senaste rapport från 2016 att elva kommuner har förlorat sin konsumentvägledning under det senaste året. Detta betyder att 780 000 svenskar nu helt saknar kommunal konsumentvägledning.

Konsumentverket visar även i sin senaste rapport att det kommunala stödet är nere på 107 årsarbetskrafter i Sverige. För tio år sedan var det sammanlagt 151 årsarbetskrafter i kommunerna som arbetade med konsumentvägledning. Konsumentverket konstaterar att detta är en rekordlåg nivå, vilket gör att det finns anledning att känna stor oro.

Tyvärr finns det indikationer på att fler kommuner har tagit inrättandet av Hallå konsument som förevändning för att lägga ned den lokala konsumentvägledningen, vilket självklart inte var tanken. Den nationella väg-

ledningen kan aldrig ersätta det stöd som den kommunala konsumentvägledningen kan ge genom sitt direkta stöd till konsumenterna. Den lokala vägledaren har kunskap om den lokala situationen, ger specialiserat stöd inom en rad områden och känner till den lokala marknaden. De kan sitta ned med konsumenten i lugn och ro och ge personlig vägledning. Den typen av personligt stöd kan inte ges på annat håll.

Mot den bakgrunden anser jag att det är helt nödvändigt att lagstifta om att införa en skyldighet för landets kommuner att tillhandahålla en god konsumentvägledning. På så sätt kan konsumenterna i Sverige garanteras ett likvärdigt konsumentstöd över hela landet.

Det finns i dag en skyldighet för kommuner att tillhandahålla skuld- och budgetrådgivning. Det borde därför vara rimligt att även lagstifta om obligatorisk kommunal konsumentvägledning. En sådan åtgärd skulle hela samhället vinna på i det långa loppet.

Med det vill jag yrka bifall till reservationerna 9 och 15 liksom till övriga förslag i betänkandet.

Anf. 120 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Tack, Lotta Johnsson Fornarve, för möjligheten till replik!

Det är ett rätt intressant påstående som Vänsterpartiet gör i talarstolen, nämligen att skatter inte skulle påverka den disponibla nettointkomsten. Det är faktiskt ganska häpnadsväckande.

Jag skulle vilja fråga Lotta Johnsson Fornarve om hon har läst gårdagens intervju med LO:s ordförande och om hon delar hans uppfattning att kommunerna borde göra ett tak för kommunalskatten.

LO-ordföranden är mycket tydlig, till skillnad från Vänsterpartiet, om att skatternas nivå påverkar människors möjligheter att leva sina egna liv. Sedan tycker jag att LO har fel i vissa delar. Men själva grundprincipen är intressant, nämligen att LO rasar mot de chockhöjda skatterna.

Jag måste ändå ställa ett par frågor till Vänsterpartiet. Ska en ensamstående person med barn ha råd att tanka sin bil? Har det betydelse om man chockhöjer bensinskatten? Har det betydelse om man chockhöjer fordonsskatten? Har det betydelse för förmågan att åka på semester om man inför en dyr flygskatt? Ser Vänsterpartiet över huvud taget en koppling till en familjs möjlighet att åka på semester om man chockhöjer skatter?

För mig som moderat är det jätteviktigt att människor kommer i jobb, att de har rätt till egen försörjning, att de har en värdig disponibel inkomst efter skatt som gör att de har råd att leva ett eget liv. Där skiljer det sig uppenbarligen mellan Vänsterpartiet och Moderaterna.

Delar Vänsterpartiet LO-ordförandens oro för höga kommunala skatter?

Anf. 121 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Lars Beckman!

Naturligtvis vill vi inte chockhöja några skatter. Det är det inte fråga om. Det handlar om att få ett rättvisare skattesystem, det vill säga att de som tjänar mest, de största inkomsterna, ska bidra mer till samhällets utveckling. Det var precis det som hände när den borgerliga regeringen hade makten, det vill säga ni sänkte skatterna för dem som redan tjänar bäst. På det sättet blev det djupare klyftor i samhället och en större grupp människor som har det allt svårare.

Det är sant att överskuldsättningens orsaker inte i första hand beror på höga skatter. Det som överskuldsättningen i första hand beror på är personliga tragedier som arbetslöshet, sjukdom, skilsmässor och liknande orsaker. Den grupp som är mest skuldsatt är människor med låga inkomster, med sämre utbildningar och som är mer sjuka och arbetslösa och så vidare. Det är den gruppen människor som är mest utsatt.

Om vi däremot höjer skatten för dem som tjänar allra mest skulle vi få ett mer rättvist samhälle där situationen för de ekonomiskt mest utsatta grupperna kan förbättras.

Anf. 122 LARS BECKMAN (M) replik:

Fru talman! Jag vill bara upplysa Vänsterpartiet om att det inte finns progressiv bensinskatt i Sverige. Er chockhöjning av bensinskatten och drivmedelsskatten, vilket gör att en ensamstående förälder har sämre möjlighet att tanka sin bil, drabbar naturligtvis den med lägst inkomst värst.

Lotta Johnsson Fornarve svarade inte på frågan, men jag ställer den gärna igen. Delar Vänsterpartiet den oro som LO-ordföranden framförde i Svenska Dagbladet i går? LO rasar nu över att skatterna har höjts för mycket. LO – Landsorganisationen – rasar över att skatterna höjs för mycket. LO säger att det måste finnas ett tak för kommunalskatten i Sverige. Orsakerna har LO naturligtvis rätt i. Vi kan inte ta ifrån människor för mycket disponibel inkomst.

Om jag har en låg inkomst och den här mörkröda regeringen chockhöjer skatterna så till den milda grad att LO går ut och kräver kommunalt skattestopp är det självklart att det påverkar risken för mig att bli överskuldssatt. Det påverkar risken för att pengarna inte räcker till till slutet av månaden. Om ni gör det omkring 1 000 kronor dyrare i månaden att tanka är det klart att det påverkar min ekonomi om jag har låg lön.

Det är en felaktig, skadlig och förskräcklig politik, och alla skattehöjningar drabbar alltid den med lägst inkomst värst.

Anf. 123 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tror inte heller att det är en bra idé att höja kommunalskatterna alltför mycket. Orsaken till att kommunalskatterna höjs så mycket är att kommunerna har varit tvungna att göra så som ett resultat av att Alliansen har skurit ned på välfärden. Ni sänkte skatterna för dem som tjänar mycket under er tid i regeringen så att kommunerna nu går på knäna, och de har varit tvungna att höja skatterna lokalt för att klara välfärden.

Nu försöker vi återställa obalansen. Chockhöjningen av skatterna handlar om dem som tjänar 38 000 och mer. De får en liten skattehöjning. Det är härresande att man är så förskräckligt orolig för dem.

Vi måste få in skatter i samhället för att vidta viktiga åtgärder, satsa på välfärden, satsa på utbyggd kollektivtrafik och andra åtgärder.

Anf. 124 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag måste likt Lars Beckman instämma i tacket till Lotta Johnsson Fornarve, som har gett mig möjlighet att ta upp en diskussion som kanske är lite bredare än konsumentpolitiken. Jag ber om ursäkt till ledamöter som inte har hållit sina anföranden än.

Vi har talat om oseriös telefonförsäljning, bluffakturor, könsdiskriminerande reklam som påverkar konsumenter i negativ riktning, stereotyp reklam som riktas till barn, tv-shopping, som kanske inte är så vanligt nu som det var tidigare, kreditkortsskulder, näthandel, spelberoende, missbruk av alkohol och andra kostsamma substanser. Ändå uppfattar jag det som att Lotta Johnsson Fornarve i sitt inlägg skyllde på tidigare alliansregeringar för att människor i dag har blivit skuldsatta. Är det rätt uppfattat?

Anf. 125 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag menar att den förra borgerliga regeringen bär ett delansvar för att människor har blivit mer skuldsatta. Det skedde genom att man försämrade a-kassan och försämrade sjukförsäkringen så att människor fick svårare att klara sig. Det är klart att det har bidragit till människors sämre ekonomi. Det kan i sin förlängning leda till överskuldsättning. Detta är inte hela orsaken eller enda förklaringen, men naturligtvis har det bidragit.

Anf. 126 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag kommer inte att utnyttja båda mina två minuter på det eleganta sätt som Lars Beckman gjorde.

Det är häpnadsväckande att i en debatt som handlar om konsumentskydd och olika medel för att komma till rätta med den utsatthet som många konsumenter känner inför de frågor vi har diskuterat står vi i ett läge där vi ska debattera skatter och jobbpolitik. Där finns de faktorer jag nämnde tidigare, det vill säga missbruk, tv-shopping, spelberoende och så vidare.

Jag vill påstå att vi under Alliansens tid såg till att stärka ekonomin för många människor, framför allt genom åtgärder som jobbskatteavdragen, som stimulerar människor att komma i arbete och som stärker människors ekonomi när de är i arbete.

Vi skapade också fler arbetstillfällen genom företag som växer och som tillåts växa i sektorer där det inte har varit tillåtet att växa tidigare, nämligen inom den skattefinansierade välfärdssektorn.

Men vi är inte nöjda med detta. Vi menar att man genom att skapa fler arbeten minskar människors skuldsättning och bidragsberoende. Vi tror på möjligheten att genom fler och enklare jobb skapa lägre trösklar för människor att komma in i arbete och klara en egen försörjning. Det är med en allianspolitik som vi minskar skuldsättningen hos vanligt folk.

Anf. 127 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Men, snälla Ola Johansson, detta stämmer inte. Vi såg hur arbetslösheten och ungdomsarbetslösheten ökade under alliansregeringens tid. Vi såg hur arbetslösa fick allt svårare att klara sig på sin a-kassa och hur de sjuka fick allt svårare att klara sig på sin sjukersättning. Det är viktiga omställningsförsäkringar som ska göra att människor kan klara sig under en övergångsperiod så att de på sikt kan återkomma i arbete. Att sänka skatter är ingen bra idé för att få fart på samhällets hjul. Tvärtom måste vi få in mer pengar för att få fart på hjulen och snurr på välfärden och andra sådana områden.

Fru talman! När det gäller konsumentpolitik är Liberalernas syn att individen ska ha makt och möjlighet att fatta välgrundade beslut utifrån sina egna önskemål. Inget annat samhällssystem än den fria marknadsekonomi med tydliga spelregler och fungerande konkurrens ger konsumenterna möjlighet till makt.

Om konsumenten ska ha möjlighet att utöva denna makt krävs självklart kunskap och en fri och öppen granskning av de aktörer som finns på marknaden. Vi är också tydliga med att oseriösa företag måste stoppas och hindras från sitt utövande.

För att ha denna möjlighet måste konsumenterna självklart också ha god tillgång till information. Det var därför vi i Liberalerna var med och grundade den nya organisationen Hallå konsument hos Konsumentverket – för att kunna ge information och makt till konsumenterna.

Fru talman! I dag kommer jag att ta upp könsdiskriminerande reklam och förmedlingstjänster. Liberalerna har också reservationer om konsumentvägledning, konsumentlagar i EU och betalningstider i näringslivet, men för tids vinnande tar jag inte upp dem.

Vad gäller reklamaktörer som förmedlar en könsstereotyp bild och sprider könsdiskriminerande annonser är vår bild att de inte hör hemma i ett samhälle som strävar efter ökad jämställdhet och alla människors lika värde. Det är en självklarhet för alla riksdagspartier, gissar jag. Från Liberalernas sida anser vi dock att lagstiftning inte är den lämpligaste vägen att motarbeta könsdiskriminerande reklam.

Det bästa sättet att motarbeta denna typ av reklam är via egenåtgärder. Reklamombudsmannen, som är en egeninstiftad och självfinansierad organisation som gör ett väldigt bra jobb, är den absolut bästa vägen framåt. Reklamombudsmannen har prövat 800 ärenden sedan tillkomsten 2009. Organisationens egen bild är att egenåtgärder är mer effektiva och mer flexibla än lagstiftning, som regeringspartierna nu har börjat hota med. De regler som framtagits av branschen själv bidrar dessutom till större insikt, kännedom och efterlevnad hos branschen.

Från Liberalernas sida anser vi därför att det inte behövs någon lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam.

Vi anser, tvärtom vad som har påståtts här i kammaren i dag, att lagstiftning skulle vara dyrare eftersom det är skattebetalarna som ska betala den och inte Reklamombudsmannen eller branschen själv.

Vi anser att det kommer att ta längre tid att pröva ärenden eftersom det är en domstol som ska ta upp dem i sina ärendebehandlingar.

Vi anser att praxis i frågan kommer att bli sämre eftersom Arbetsdomstolen, som blir den prövande domstolen, kommer att behöva arbeta fram en praxis under många års tid.

Vi anser att det helt enkelt kommer att bli mindre effektivt. Dessutom – vilket är den absolut viktigaste anledningen till att inte tillåta lagstiftning på området utan tillåta egensanering – skulle det bli mer restriktivt med lagstiftning, det vill säga att man skulle släppa fram reklam i Sverige som man annars hade stoppat.

Branschen i Sverige verkar på hela den nordiska scenen, och inte en enda därifrån har kommit till mig och sagt att det funkar bättre i Norge och Danmark än i Sverige. Tvärtom är alla tydliga med att i Sverige funkar det bäst.

Jag vill också hävda att debatten som vi har i kammaren i dag är lite konstig. Man lever lite grann kvar i 1900-talet. Det som är absolut viktigast att titta på i dag är hur reklam framställs på nätet. Det har ingen här lyft fram på något sätt, och det är den absolut viktigaste frågan.

Därför vill jag gå över till min andra punkt, fru talman, som gäller förmedlingstjänster.

Många konsumenter använder sig i dag av digitala förmedlingstjänster vid inköp av varor och tjänster. Ofta vet inte konsumenterna om vilka näringsidkare de har slutit ett avtal med. Det gäller till exempel när man köper en flygbiljett på en hemsida som samlar alla företag som erbjuder flygbiljetter. I den här branschen kan man väldigt lätt hamna snett om man inte har gjort någon bakgrundskontroll och inte vet vem man kan utkräva ansvar av ifall det går fel.

Jag anser att förmedlingstjänster ger större möjligheter och öppnar upp valfriheten för konsumenterna. Det är alltså en bra utveckling. Men när branscher blir mer efterfrågade medför det också att oseriösa aktörer utnyttjar konsumenter.

Därför måste vi se över lagstiftningen. Konsumentens utsatthet vid användandet av förmedlingstjänster på internet måste tas på större allvar. Jag anser att regeringen snarast bör tillsätta en utredning som ska se över hur man kan motverka oseriösa aktörer inom förmedlingsbranschen och stärka konsumenternas ställning när dessa blir utnyttjade av oseriösa aktörer.

Fru talman! Till sist vill jag uppmärksamma våra två tillkännagivanden i dag.

Det första gäller snabblån. Där är vi glada över att kunna täppa till de hål som finns. Vi införde lagstiftning redan under Alliansens tid, men den har visat sig inte vara tillräcklig.

Det andra gäller köp av levande djur. Jag håller med föregående talare från Centerpartiet om att hästar inte kan jämföras med tvättmaskiner. Därför behöver man se över den lagstiftningen.

Vi förväntar oss från Liberalernas sida att regeringen följer upp de här tillkännagivandena och tillsätter utredningar i frågorna.
(Applåder)

Anf. 129 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Tack, Robert Hannah, för ett väldigt intressant anförande! Jag tycker att det visar att våra partier delar ett starkt engagemang för konsumenters rättigheter men också deras möjligheter att välja hållbart och medvetet.

Jag tog replik därför att jag har stor sympati för Liberalernas oro och förstår att Liberalerna känner oro för att det goda arbete som Reklamombudsmannen har gjort och gör skulle försvagas om vi gjorde en lagstiftning som inte tillät branschen att fortsätta med aktiv självsanering. Jag utelämnar emellertid inte att vi kan hitta en bra lösning där vi kan kombinera det bästa av de här två världarna.

Det som jag är orolig för om vi skulle gå på Liberalernas linje och inte ha någon lagstiftning över huvud taget är att vi helt enkelt kapitulerar inför den verklighet som vi har i dag, nämligen att det fortfarande förekommer ganska allvarlig sexistisk reklam av aktörer som inte låter sig påverkas av Reklamombudsmannens utslag.

Min fråga till Robert Hannah är därför: Är Liberalerna beredda att vidta några åtgärder för att komma åt det som Reklamombudsmannen inte lyckas komma åt, eller måste man med Liberalernas politik helt enkelt nöja sig med att det kommer att fortsätta förekomma pornografiska skåpbilar med mera i våra offentliga rum?

Anf. 130 ROBERT HANNAH (L) replik:

Fru talman! Tack för frågan!

Liberalernas inställning i frågan är: If it ain't broke, why fix it or try to break it?

Vi vill inte peta på ett system som vi anser fungerar bättre än de våra grannländer har. Vi verkar samtidigt på samma marknad, och folk i branschen säger till mig: Det funkar bättre i Sverige. I Sverige kan man stoppa reklam som man inte kan stoppa i Danmark, Norge eller Finland. Då känner jag en plikt att säga att vi inte behöver förändra lagstiftningen eller systemen vi har eftersom de är fullgoda.

Vad gäller frågan hur man kommer åt dem som inte lyssnar på lagstiftningen är jag inte övertygad om att lagstiftning i frågan på något sätt kommer att få de här aktörerna att sluta ha den här reklamen. Den kommer ändå att finnas.

Det viktiga ur Liberalernas perspektiv är att de absolut största aktörerna på marknaden, till exempel de som säljer reklamplatserna, tar sitt ansvar och gör rätt för sig.

Sedan kan vi inte förhindra att vissa människor, oseriösa företagare, utnyttjar systemen. Konsumentverket har dock tydliga uppdrag att motverka oseriösa företagare generellt sett, och man kan titta på hur man kan stärka det uppdraget i det här hänseendet.

Jag vill också poängtera att jag tror att vi hela tiden tacklar fel fråga när vi debatterar det här. Den absolut viktigaste frågan i dag är hur till exempel ungdomar utsätts för reklam på internet och vilken reklam där som man behöver motarbeta. Den debatten finns över huvud taget inte i den här kammaren. Det är inte något annat parti än Liberalerna som motionerar i det ämnet. Där måste man fråga sig själv vilken lagstiftning vi behöver ha.

Jag tycker att det vore bättre att ha en diskussion om framtiden i stället för att prata om de 15 procent av annonsmarknaden som är ute på gatorna, på allmänna forum.

Anf. 131 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Jag diskuterar väldigt gärna här i kammaren och i andra sammanhang hur vi kan motverka att människor utsätts för könsstereotyp reklam. Men det vi har att diskutera i dag är just reklamen i det offentliga rummet, och det är också en väldigt viktig fråga.

Av Robert Hannahs repliksvår förstår jag att Liberalerna helt enkelt inte tycker att systemet är trasigt. Samtidigt ger ni uttryck för att ni ser ett problem med att det fortfarande förekommer sexistisk reklam i det offentliga rummet.

Att Sverige är bättre än några grannländer tycker inte jag är ett tillräckligt starkt skäl att inte försöka åtgärda de problem vi ser. Jag tycker att vi ska titta på den isländska modellen, som verkar ha kunnat kombinera det bästa av två världar.

De aktörer jag framför allt talar om är inte de som inte lyssnar på lagstiftning, för någon lagstiftning har vi ju inte i dag. Det vi har är Reklamombudsmannens utslag, och det finns företag som inte bryr sig om dem. Reklamombudsmannen har inga sanktionsmöjligheter. Det handlar om name and shame och att ge tips till de företag som vill ta till sig dem och se till att de företag som bryter mot standarderna hängs ut, och förhoppningsvis väljer kunderna något annat.

Detta är inte tillräckligt effektivt för alla aktörer och påverkar inte alla aktörer. Som jag lyfte i replikskiftet med Moderaterna har konsumentmakten begränsningar. Vi kommer inte åt alla problem med plånboksröstningen, som man kan kalla konsumentmakten, och inte heller med den självsanering som Reklamombudsmannen bidrar till.

Anf. 132 ROBERT HANNAH (L) replik:

Fru talman! Jag är själv jurist, och jag anser i grunden att reklamarbete faktiskt är bättre än jurister på att bedöma vad som är sexistisk reklam. Det är därför jag säger att jag tycker att det är bättre att branschen själv får sanera.

I mina ögon är det som Miljöpartiet föreslår en modell som är sämre än det vi har i Sverige. Jag är inte alls övertygad om att det ni försöker sälja in ger ett bättre resultat; jag är rätt övertygad om att det blir sämre.

När det gäller frågan om det finns sanktioner eller inte skulle jag säga att branschen har sanktioner. När jag träffar företag i branschen säger man att om ett företag har blivit fällt av Reklamombudsmannen tar man inte in deras reklam framöver. Det är ett starkt självsanerande system.

Däremot håller jag med om att vi behöver titta på hur vi kan stärka konsumentmakten. Jag tror absolut inte att vi gör det genom att ge Arbetsdomstolen möjlighet att driva en massa årslånga processer för att bedöma olika fall. I stället behöver vi titta på vad Konsumentombudsmannen gör och hur vi kan stärka Konsumentombudsmannen när det gäller hur man informerar och jobbar med dessa frågor. Det kanske är ett steg framåt.

Men jag vill fortfarande hävda att det absolut främsta arbete som behöver göras på detta område gäller reklam på nätet och inte reklam på lyktstolpar, busshållplatser och liknande. Det är inte där den stora mängden reklam som kan påverka ungdomar finns i dag. Det är i stället på nätet, och detta kan vi fortsätta att diskutera och titta på. Men Miljöpartiets förslag är för mig en sämre modell, och därför säger jag nej till den.

Anf. 133 MATS GREEN (M):

Fru talman! Även jag vill inleda med konstaterandet att en häst inte är samma sak som ett kylskåp och att en hund inte är samma sak som en handväska. Detta kan ju tyckas vara tämligen självklart, för att uttrycka sig mildt, men det är det inte enligt lagstiftningen, som faktiskt likställer hästen med kylskåpet och hunden med handväskan.

Detta, fru talman, skapar helt ohållbara och ofta väldigt tragiska och utdragna situationer, både för dem som säljer djur och för dem som köper ett djur. Men de största förlorarna är de som kommer mest i kläm, nämligen djuren själva.

Jag vill passa på att ställa en fråga till Miljöpartiet och Annika Hirvonen Falk: På vilket sätt tycker Miljöpartiet att djuren tjänar på den befintliga lagstiftningen?

Jag vet inte hur många olika exempel på detta jag skulle kunna rada upp här i dag. Det är bland annat det som är bakgrunden till att vi inom Alliansen i civilutskottet, efter ett idogt arbete av ett antal kollegor till mig som också motionerat i frågan, drivit igenom ett tillkännagivande, som jag yrkar starkt bifall till, om att regeringen både nationellt och inom EU bör initiera överväganden om reglerna i konsumentköplagen för köp av levande djur är ändamålsenligt utformade.

Fru talman! Vid försäljning av en häst mellan en näringsidkare – de flesta djuruppfödare är privatpersoner, som driver egen firma – och en privatperson är det i dag konsumentköplagen som styr både köpet och en eventuell reklamation. Ett djur ses enligt konsumentköplagen som vilken annan vara som helst.

Det betyder, fru talman, att kunden har reklamationsrätt på hästar och hundar, precis som på vilken annan konsumtionsvara som helst. En köpare kan alltså hävda att ett djur var felaktigt redan vid köpet, och säljaren har då under de första sex månaderna fullt ansvar för att bevisa att felet inte fanns då. Detta förhållande är naturligtvis inte tillämpligt på levande djur, som ständigt förändras vid exempelvis miljöombyte eller nya hanterings- eller träningsrutiner.

Konsumentköplagen är tillämplig på lös egendom och borde främst avse konsumtionsvaror som till exempel tv-apparater, bilar och kylskåp, men definitivt inte levande djur. I förarbetet till konsumentköplagen diskuterades omfattningen – vilka varor som skulle ingå – och slutsatsen blev att den skulle omfatta precis samma varor som köplagen, det vill säga lös egendom.

Man kan, fru talman, notera att bland annat bostadsrätter, värdepapper och aktier undantagits från köplagen. Av förarbetena till köplagen framgår att det inte är lämpligt att ha samma avbeställningsregler för aktier och bostadsrätter som för övrig lös egendom samt att reglerna om avhjälpande, det vill säga eventuell åtgärd för att återställa varan i driftsdugligt skick efter ett fel, inte går att tillämpa på köp av lös egendom med vissa rättigheter. Det säger sig självt att samma resonemang borde använts när det handlar om levande djur.

I konsumentköplagen anges, som sagt, att huvudregeln är att fel som visar sig inom sex månader ska anses ha funnits vid tiden för avlämnandet. Undantagna är fall då detta är ”oförenligt med varans eller felets art”, vilket främst tar sikte på köp av livsmedel. Det borde faktiskt vara en naturlig slutsats att levande djur kan jämföras med vissa livsmedel, som också i allra högsta grad är föränderliga till sin natur.

Livsmedel är inte möjliga att återlämna i oförändrat skick några månader efter köpet, och det borde heller inte vara möjligt med levande djur på samma sätt som i dag. Samma undantag, fru talman, som gäller för livsmedel borde alltså gälla även för levande djur, då djur i likhet med livsmedel genomgår förändringar, till skillnad från mer traditionella konsumtionsvaror.

Fru talman! Svensk hästuppfödning är väl ansedd i världen. Svensk-födda hästar exporteras utomlands, där de skördar fina framgångar, och

uppfödning av hästar utgör även en av grundbultarna i den svenska hästnäringen. Uppfödning av hästar betyder också mycket för samhället i stort i form av allt från arbetstillfällen till glesbygdsföretagande och öppna landskap.

Svensk hästnäring, speciellt den stora ridhästsektorn, utgörs i huvudsak av oss som använder hästen för hobbyverksamhet eller andra rekreationsändamål. Problematiken med den nuvarande lagstiftningen medför att många hästuppfödare för närvarande är högst tveksamma inför att sälja hästar till privatpersoner.

Fortsätter den nuvarande trenden avstannar svensk hästuppfödning, och det riskerar medföra ett flertal negativa långtidseffekter, som exempelvis minskat landsbygdsföretagande, uteblivna intäkter för näringen och förlorade arbetstillfällen.

Givetvis, fru talman, är det viktigt med konsumentperspektivet. Jag är själv konsument inom det här området. Det måste alltid finnas en balans mellan olika intressen. Det finns massor med lämpliga upplägg för en ny lagstiftning.

Det viktigaste är att lagstiftningen anpassas efter levande djur. Som det är i dag tar alla parter skada: säljaren, konsumenten och djuret. Man har här lyckats förena det sämsta av två världar. Detta måste ändras, och det måste ändras förr snarare än senare.

(Applåder)

Anf. 134 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Jag fick frågan av Mats Green hur djur och skyddet av djur påverkas av reglerna i konsumentskyddslagen. Eftersom konsumentskyddslagens skyddsintresse är konsumenten och djurskydd regleras i annan lagstiftning, till exempel i djurskyddslagen, är vi egentligen ute lite vid sidan av det som är ämnet för den här debatten. Därmed är inte sagt att djurens hälsa inte kan påverkas på olika sätt av de regler som gäller för hur man köper och säljer djur. Till exempel konstaterar vi i vår reservation att det finns en risk för att ett urvattnat konsumentskydd skulle riskera att leda till svagare incitament för säljaren att ta fram noggranna veterinärintyg.

Därmed är inte sagt att jag alls skriver under på den beskrivning som Mats Green och flera andra har velat ge, att vi likställer hästar med brödrostar. Jag vill uttrycka min tveksamhet inför att Sveriges domstolar skulle resonera på det sättet. I praktiken, vilket också framgår av betänkandets text, kräver domstolarna normalt att säljaren gör sannolikt – man har alltså inte det högre beviskravet att det är helt visat – att felet har uppkommit i efterhand. Det är naturligtvis omständigheterna i det enskilda fallet som spelar roll: Har det gått en vecka eller sex månader? Det är en mycket relevant faktor som domstolarna rent faktiskt också tar hänsyn till.

I och med att konsumentköplagen är en implementering av ett EU-direktiv ser vi också att det finns en utmaning i hur frågan behöver tacklas.

Anf. 135 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! Annika Hirvonen Falks inlägg var kanske ett svar på något, men det var definitivt inget svar på min fråga. Jag vet utmärkt väl var man reglerar djurskydd i svensk lagstiftning.

Min fråga var: På vilket sätt anser Miljöpartiet att djuren tjänar på den lagstiftning som finns nu? Jag skulle kunna räkna upp hur många fall som helst där det mot bakgrund av den här lagstiftningen har uppstått tvister, och djur har fått avlivas just för att de är föremål för tvister på grund av en undermålig lagstiftning. Att stå här och idyllisera den lagstiftning som alla vet är ett problem håller inte. Det är för mig en gåta hur företrädare för ett parti som åtminstone i ord säger sig slå vakt om ett bra djurskydd kan stå här och slå vakt om den befintliga lagstiftningen.

Jag skulle också vilja att man utvecklade varför man har varit emot allt detta.

Annika Hirvonen Falk säger att domstolar har en annan syn på detta än vad lagen ger utrymme för. Lagen är klockren och tydlig: Man likställer en häst med ett kylskåp. Det låter väldigt egendomligt, men det är så verkligheten ser ut, och det är just därför som detta måste förändras.

Återigen: På vilket sätt anser Annika Hirvonen Falk att konsumentköplagen är bra ur ett djurrättsperspektiv? Det är för mig en gåta att någon kan anse det. Har man någon som helst uppfattning om verkligheten? Jag skulle vilja få beskrivet för mig på vilket sätt den befintliga lagstiftningen är bra för djuren och deras hälsa.

Anf. 136 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Vore det så att folk skulle sluta bråka om köpta hästar och hundar bara för att vi gjorde den lagändring som Mats Green förespråkar skulle saken stå i ett annat ljus. Men problemet är att tvisterna inte skulle se annorlunda ut.

Det som Mats Green med flera föreslår är att man helt enkelt ändrar beviskraven, alltså vem det är som ska stå för att ta fram bevisningen i dessa långa tvister. Det faktum att det finns folk som bråkar om djur som av ett eller annat skäl till exempel blivit sjuka kommer inte att förändras med det förslag som Mats Green förespråkar. Det vi pratar om nu handlar ju om vem av konsumenten och näringsidkaren som ska stå för huvuddelen av bevisningen när det gäller när sjukdomen eller skadan på djuret uppkom.

Gör man den förändring som bland andra Mats Green förespråkar försvagar man konsumentens ställning i förhållande till näringsidkaren. Det kan man i och för sig tycka är rimligt om man tycker att näringsidkaren har ett för stort ansvar och om man tycker att det är fel att vi skyddar konsumenter. Jag tycker dock att det är klokt att vi har ett starkt konsumentskydd eftersom konsumenten normalt sett är den svagare parten.

Sedan har jag ett mycket stort förtroende för domstolarna, som har visat sig göra nyanserade tolkningar och bedömningar utifrån verkligheten eftersom de också inser att dessa presumtionsregler måste tolkas olika beroende på omständigheterna. Därmed är inte sagt att det inte är klokt att det finns en viss presumtion till konsumentens fördel, eftersom konsumenten normalt har svårare att ta till vara sin rätt.

Anf. 137 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! Det är inte någon som har föreskrivit hur en ny lagstiftning ska se ut. Vi säger att man måste se över detta för att den nuvarande lagstiftningen slår så fel som den bara kan.

Det kanske är förståeligt att faktakunskaperna vad gäller detta ärende och detta område inte är jättestora. Men det är för mig en gåta hur Annika Hirvonen Falk kan stå här och försvara den lagstiftning som slår så fel. Ingen är nöjd med den lagstiftning och den situation som finns i dag. Konsumenterna är inte nöjda. Det är oftast de som kommer i kläm. Säljarna är heller inte nöjda. Vi har också all anledning att vara bekymrade utifrån den tredje partens perspektiv, om jag får uttrycka mig så.

Sluta försvara den befintliga lagstiftningen! Låt oss alla tillsammans se hur man på bästa sätt kan få en annan lagstiftning till stånd. Det finns en mängd olika upplägg och en mängd olika alternativ. Men sluta stå här och försvara en befintlig lagstiftning som bara har förlorare!

Fru talman! Det är som jag sa i slutet av mitt huvudanförande: Genom denna lagstiftning har man förenat det sämsta av två världar. Sluta försvara detta, och låt oss i stället se hur vi gemensamt kan förändra detta till fördel för konsumenter, säljare och de djur det trots allt berör.

Anf. 138 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tänkte inte diskutera levande djur, utan jag begärde ordet för att jag skulle vilja ha ett klagörande när det gäller Moderaternas reservation angående telefonförsäljning. Jag kunde inte ta replik på Lars Beckman, så därför väljer jag att göra det på Mats Green i stället.

Vi verkar vara överens om att det finns en hel del missförstånd som kan uppstå i samband med telefonförsäljning och att det är ett problem. Sedan har vi olika sätt att se på hur man ska kunna lösa detta. Jag tycker inte att ni verkar vilja ta detta på allvar eftersom ni inte vill införa krav på ett skriftligt avtal i samband med telefonförsäljning. Detta är ju något som förordas både av Konsumentverket och av den utredning som har tittat på frågan.

Det största problemet är ju att konsumenterna i dag ofta inte vet vad de har slutit för avtal i samband med telefonförsäljning. Skulle man däremot få ett skriftligt avtal skulle man i lugn och ro kunna sitta och titta igenom det och sätta sig in i vad man har gått med på.

Då undrar jag: Varför vill ni inte ha ett skriftligt avtal i samband med telefonförsäljning?

Anf. 139 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! Jag ska vara väldigt ärlig med att jag är hästnörd, och det är därför jag står här nu. Vår konsumenträttsansvarige Lars Beckman var tvungen att avvika hem till Gävle. Jag får vara ärlig och säga att jag definitivt inte är rätt person att diskutera just avtalsförfarandet med. När Lotta Johnsson Fornarve vill diskutera hästköp och köp av levande djur på annat sätt kommer jag alltid att vara beredd att ta diskussionen.

Det har ibland hänt att vi har mötts i riksdagens gym. Jag kommer säkert att kunna uppdatera mina kunskaper vad gäller just detta. Då kan vi ta en diskussion om både hästköp och telefonförsäljning där. Men här kan jag säga: Jag är definitivt inte rätt person att hantera den debatten. Det skäms jag inte alls för att erkänna, fru talman.

Anf. 140 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag får tacka för svaret. Jag hade naturligtvis begärt replik på Lars Beckmans anförande om jag hade haft möjlighet. Nu hade jag inte

det. Därför valde jag att begära replik på ditt anförande. Du får väl ta med dig den här synpunkten: att detta med skriftligt avtal är en väldigt bra idé om man vill förbättra situationen i samband med telefonförsäljning för konsumenterna, speciellt när det gäller utsatta konsumenter, som äldre personer, personer som har svårt att klara svenska språket, personer med funktionsnedsättning och så vidare. Detta är någonting som verkligen är efterlängt av många konsumenter.

Anf. 141 MATS GREEN (M) replik:

Fru talman! Jag representerar ett parti som gillar att prata med alla, så låt oss diskutera både hästköp och telefonförsäljning då, Lotta. Det tror jag blir bra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

Prot. 2016/17:92
5 april

Konsumenträtt

§ 13 Marknäten och public service

Marknäten och
public service

Kulturutskottets betänkande 2016/17:KrU7
Marknäten och public service (skr. 2016/17:74)
föredrogs.

Anf. 142 ARON EMILSSON (SD):

Fru talman! Världen är stadd i förändring. Ja, det kan varje generation hävda. Men faktum är att globalisering, folkvandring och digitalisering på många plan och i rask takt danar om det samhälle vi känner. Politisk filosofi, internationell politik och institutioner och aktörer i demokratin förändras. Och ett väldigt osäkert stambyte i samhällskontraktet skakar den lyckliga gatan. Äldre uppsättningar av normer, värderingar och lagar för moraliska system och tillit luckras upp och utmanas av nya, med varierad förankring hos gemene man. Gamla sanningar utmanas och ersätts av nya.

Det senare, fru talman, är särskilt intressant i ljuset av det betänkande om mediefrågor vi i dag behandlar. Är det något som är en grundbult i ett demokratiskt samhällsskick är det fria och oberoende medier som kan rapportera om kalla fakta och objektiva sanningar genom hederligt journalistiskt arbete, vilket medborgarna ska kunna lita på. Det gäller särskilt mediernas granskning av makten. Sant och falskt är fundamentalt att redovisa, precis som i den fria och oberoende forskningen.

Samtidigt är det få saker som i detta nu är så flitigt omdiskuterade som dels läget för källkritiska, opartiska och sakliga medier och journalistiskt arbete, dels själva förekomsten av den sortens medier i allmänhetens ögon. Hur ser möjligheterna ut för den enskilda medborgaren att ta del av källkritiska och sakligt orienterade medier? Lyfter vi blicken för en omvärldsanalys ser vi en komplex utveckling. Å ena sidan har informationsflödet demokratiserats genom sociala medier och genom att allt fler kan bidra till det gemensamma utbytet och det gemensamma informationsflödet och nyhetsflödet. Å andra sidan möjliggör den nya tekniken att propaganda och, låt oss säga, enkelriktade nyheter kan pumpas ut och få fäste utan att man reflekterar över innebörden. Det gäller förstås inte minst det faktum att

människor i allt högre utsträckning söker sin information i sina egna filter-bubblor eller sätter högre tilltro till Googlesökningar än traditionella medier. Det var något som för övrigt diskuterades i utskottet för kunskap och kultur i Nordiska rådet under mötet i Stockholm i början av veckan.

Detta tar sig också uttryck i form av informations- och propaganda-krigföring på makronivå. Inte minst är detta något som de baltiska staterna känner av, då ryska kanaler, enligt baltiska och nordiska företrädare, har en väldigt tendentiös och vinklad broadcasting-tv i syfte att påverka bilden av Östersjöläget och Ryssland. Sändningar kan distribueras genom bolag på annat håll. Det är oerhört allvarligt för tilliten till saklig nyhetsrapportering i vår omvärld och för läget i Östersjöregionen.

I den polariserade debatten påstås det ibland att Sverigedemokraterna skulle kunna inordnas bland dem som vill kringskära de fria mediernas handlingsutrymme eller har en avvikande mening avseende public services värde. Det är tvärtom. Senast i samband med utskottets offentliga utfrågning om public service lovordade vi de nordiska public service-bolagens värde. Huruvida andra partier har kritiserats för att hysa tendenser av politisk klåfingrighet gentemot public service tänkte jag inte beröra i dag. I stället konstaterar jag att det generellt är dumt att kasta sten i glashus och att vi från Sverigedemokraternas sida, liksom vi tidigare förkunnat, ser kritiskt på utvecklingen i de länder där public services opartiskhet och oberoende roll utmanas.

Förtroendet för public service är fortsatt högt men sviktande, då allt fler röster uttrycker kritik mot bristande opartiskhet och saklighet. Jag kan göra en hastig utblick. Det var en artikel i Dagens Nyheter i dagarna om växande kritik i fråga om debattbalans inom public service-bolagen. Applikationer lanseras som ska ge fler perspektiv på nyheter. Och röster inom medierna och bland medborgare har den senaste tiden frågat sig om public service är ett organ för att granska makten eller ett maktens organ för att granska folket. Jag tror att vi kan vara överens om att det borde vara det förstnämnda – på armlängds avstånd från oss här i kammaren.

Att vara i allmänhetens tjänst och uppleva ihållande kritik måste leda till självvrannsakan och självkritik. Några verktyg som ligger nära till hands är: att ta intryck av hur public service-kanaler i våra nordiska grannländer arbetar, att bredda politisk rapportering och debatt med perspektiv etablerade bland allmänheten och att aktivt och integrerat arbeta med programetik och oberoende för att undvika just politisering, polarisering och politisk ensidighet. Ja, det är angeläget att identifiera kritiken för att försvara en i grunden och i allt väsentligt god idé och institution, som public service är.

Fru talman! I veckan höll Nordiska rådet en session här i Stockholm. Det nordiska samarbetet sträcker sig över många fält, även medieområdet. Det handlar om public service-bolagens samverkan, Nordvision, det nordiska film- och tv-priset och så vidare. Samtidigt finns det möjlighet till ökad samverkan. Det är något vi i Sverigedemokraterna uttrycker i vår mediemotion. Syftet är att stärka den nordiska kulturgemenskapen men också att vi ska lära av våra nordiska grannländer hur vi kan spegla samhällsutvecklingen, bredda den berömda åsiktskorridoren och minska risken för ensidig rapportering. Det skulle kunna bli en källa för public service-bolagen. De skulle kunna få konstruktiv kritik och kunna få veta hur de kan förbättra sig. De skulle kunna medvetandegöra vilka perspektiv och

skeenden de missat eller undvikit att rapportera om. Vår förhoppning är också att ett ökat samarbete kan ha en positiv effekt på övriga mediers nyhetsrapportering. På så vis skulle trovärdigheten stärkas för hela mediesektorn. Dessutom har serier som *Bron* och *Skam* gjort mer för intresset för den nordiska språkgemenskapen än olika former av politiska insatser har gjort på år.

Jag yrkar bifall till Sverigedemokraternas reservationer nr 1 och 2.
(Applåder)

I detta anförande instämde Sara-Lena Bjälkö (SD).

Anf. 143 OLOF LAVESSON (M):

Fru talman! Så har vi kommit till det årliga motionsbetänkandet om public service. Återigen får jag konstatera att det i kammaren råder rätt stor enighet om vikten av public service. Det uppdrag som utförs av Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion är viktigt och grundläggande för vår demokrati och för vårt öppna samhälle.

För några veckor sedan genomförde kulturutskottet en offentlig utfrågning i riksdagen. Den handlade om framtidens public service. Det blev en välbesökt föreställning, där jag var glad åt att kunna välkomna såväl kultur- och demokratiministern som samtliga programbolagschefer. Medverkade gjorde också representanter från såväl den fristående sidan som akademien. Det blev ett bra och viktigt avstamp för ett år som kanske mer än något annat kommer att präglas av debatten om public service.

Fru talman! Redan under förra året debatterade jag här i kammaren vid ett flertal tillfällen de förslag som motionerna i betänkandet berör. Jag var bekymrad över den senfärdighet som jag tyckte, och fortfarande tycker, präglade regeringens agerande. Vid ett flertal tillfällen tog jag upp detta med kultur- och demokratiministern i såväl frågestunder som interpellationsdebatter. Det gjorde jag så sent som i december. Då vi nu befinner oss mitt i nuvarande sändningsperiod för våra public service-bolag undrade jag när den obligatoriska halvtidsavstämningen skulle genomföras – detta för att vi i god tid ska kunna se vad som behöver förändras och förbättras inför nästa sändningsperiod.

Jag undrade dessutom hur regeringen tänkte gå till väga när det gäller de kommande sändningstillstånden. Nästa tillståndsperiod börjar år 2020, och det är inför dessa vi fattar de politiska besluten. Det är en inte alldeles okomplicerad process, och jag var och är fortfarande rädd att regeringen har underskattat denna komplexitet.

Slutligen undrade jag hur regeringen tänkte agera när det gäller finansieringen av bolagen. Bakgrunden är naturligtvis det tillkännagivande som riksdagen gjorde i bred enighet 2015 om en blocköverskridande och parlamentariskt sammansatt utredning av radio- och tv-avgiften som bör komma till stånd i god tid inför nästa tillståndsperiod. Så sent som i slutet av förra året stod vi utan svar på dessa frågor, men sedan har det faktiskt hänt en hel del.

I februari träffades kulturministern och företrädare för programbolagen för halvtidsavstämning. Detta har också kulturministern redogjort för i utskottet. Visserligen verkade mötet mest ha handlat om hur bolagen själva tyckte att det hade gått och inte så hemskt mycket om vad regeringen och departementet tyckte. Men ändå – man får vara glad för det lilla.

Prot. 2016/17:92
5 april

Marknäten och
public service

Däremot välkomnar jag att regeringen nu har tillsatt en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utreda och lägga fram förslag om en ny finansiering av public service. Kommittén har inlett sitt arbete i god anda, och jag har stora förhoppningar om att vi ska kunna lägga fram ett väl genomtänkt förslag nu när alla äntligen är överens om att det nuvarande finansieringssystemet inte längre är hållbart.

Kommittén kommer också att få ett tilläggsuppdrag vad gäller sändningstillstånden, vilket enligt regeringen ska levereras före sommaren. Även detta välkomnas, men jag tycker samtidigt att det är i senaste laget. Det är viktigt att kommittén får rimlig tid på sig att lägga fram ett väl genomtänkt förslag. Det är likaså viktigt att programbolagen får lika rimlig tid på sig att förbereda sig inför en ny tillståndperiod. Men även här tycker jag att regeringens agerande tyvärr har präglats av senfärdighet.

Fru talman! Förutom de motioner som tas upp i betänkandet behandlas även regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens granskning av verksamheten i Teracom Group AB och regeringens styrning av bolaget. Det bakomliggande målet med Teracoms verksamhet är att man genom marknätet ska tillgodose att public service-bolagens sändningar ska kunna nå ut till hela befolkningen på ett säkert och effektivt sätt, inte minst med tanke på en beredskapsfunktion.

Riksrevisionen konstaterar att bolaget uppfyller detta mål tämligen väl men riktar också skarp kritik mot andra delar av Teracoms verksamhet och regeringens styrning. Man pekar på ett antal sidoverksamheter som har svag eller ingen knytning till marknäten och ifrågasätter om denna nya inriktning är förenlig med grunduppdraget.

Nyorienteringen inom Teracom innebär enligt Riksrevisionen att man kommer in på flera konkurrensutsatta marknader, och risken för att Teracom hämmar privat företagande ökar därmed. För stora delar saknas i dag motiv för statligt ägande, konstaterar Riksrevisionen. Man konstaterar även att det är befogat att staten behåller marknätsverksamheten men är tydlig med att övrig verksamhet, inklusive den telekomverksamhet man bedriver, inte behöver eller bör vara statligt ägd. För den marknätsverksamhet som ligger i bolagets grunduppdrag anser man inte ens att det är självklart att aktiebolagsformen är den lämpliga.

Det är med andra ord ganska skarp kritik Riksrevisionen framför mot den breddning av verksamheten som har skett inom Teracom och att regeringen har varit bristfällig i sin styrning av bolaget. Något förvånande avfärdas kritiken ganska nonchalant av regeringen. Man menar att det inte finns några som helst anledningar att se över det statliga ägandet i Teracom och inte heller någon anledning att se över organisationsformen. Möjligen tycker man att Teracoms samhällsuppdrag kan behöva ses över i vissa delar.

Fru talman! Från Alliansens sida har vi skrivit ett gemensamt särskilt yttrande där vi delar uppfattningen att marknätets höga täckningskrav är fortsatt relevant för att kunna sända programtjänster i hela landet och att det i förlängningen också handlar om en fungerande krisberedskap under i stort sett vilka förhållanden som helst. Men att så lättvindigt avfärda Riksrevisionens kritik som regeringen gör är inte rimligt.

Alliansen är av den enkla uppfattningen att där staten behövs ska staten vara en god aktör, men där staten inte behövs sköts uppgifterna bättre av andra. Därmed delar vi i mångt och mycket den kritik som Riksrevisionen

framför och menar att de åtgärder som regeringen aviserar är otillräckliga. Det är hög tid att man ser över statens roll på marknaden och därmed även ägandet i Teracom. Vi avser också att återkomma till detta i andra sammanhang.

Fru talman! Med anmälan om detta särskilda yttrande yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 144 GUNILLA CARLSSON (S):

Fru talman! I betänkande KrU7 *Marknäten och public service* behandlas regeringens skrivelse 2016/17:74 *Teracom och marknäten – mediepolitik, monopol och krisberedskap*. I den behandlas i sin tur Riksrevisionens granskning av Teracom Group AB:s verksamhet och regeringens styrning av bolaget. Men i betänkandet behandlas också, som tidigare talare har lyft fram, motioner från allmänna motionstiden som berör bland annat finansieringen av, uppdraget för och innehållet i public service.

Låt oss börja med regeringens skrivelse om Riksrevisionens granskning. Utskottet föreslår att denna läggs till handlingarna. Flera av de rekommendationer som lyfts fram i granskningen, till exempel att säkerställa nya och relevanta ekonomiska mål, vilket inte är gjort sedan 2009, har regeringen för avsikt att fastställa under 2017. Man tänker också komplettera dessa med ett uppdragsmål kopplat till bolagets samhällsuppdrag.

Regeringen avser också att under 2017 göra en översyn av verksamhetsparagrafen i koncernmoderns, Teracom Groups, bolagsordning och säkerställa att koncernens övergripande uppdrag är relevant. Med denna åtgärdslista från regeringen känner sig utskottet nöjt och anser att skrivelsen kan läggas till handlingarna.

Vad gäller just public service, eller radio och tv i allmänhetens tjänst, ser vi socialdemokrater att betydelsen av detta snarare har ökat än minskat de senaste åren. Vi kan från olika delar av världen ta del av rapporter där politiska företrädare vill styra och begränsa mediernas fria ställning. Det som de flesta av oss ser som självklart är något som vi alla hela tiden måste stå upp för. En stark och oberoende public service är en viktig del av det svenska medielandskapet och ytterst för att värna vår demokrati.

Om vi ser på några av motionerna som behandlas i betänkandet märker vi att flera handlar om finansieringsmodellen för public service. Den nuvarande finansieringsmodellen med radio- och tv-avgift infördes för att garantera public services oberoende och självständighet. Modellen har genom åren fungerat bra, och betalningsviljan har varit god. Men under senare år ser vi att den minskat något.

Med allt färre hushåll som innehar en fysisk tv-apparat behövs en långsiktigt hållbar finansieringsmodell som även fortsättningsvis kan garantera public services oberoende ställning. Nu har regeringen tillsatt en blocköverskridande parlamentarisk kommitté, vilket jag tycker är bra. Vi tror att vi tjänar på att det finns en bred politisk samsyn i dessa frågor.

Inledningsvis ska man arbeta fram ett förslag på en ny finansieringsmodell för public service. Förslaget ska vara färdigt inom ett par månader. Efter det ska man arbeta vidare med att ta fram underlag till de nya villkoren för sändningstillståndet för public service, eftersom det löper ut 2019. Med tanke på det arbete som pågår vad gäller finansieringen avslår utskottet de motioner som handlar om detta.

Prot. 2016/17:92
5 april

*Marknäten och
public service*

Fru talman! För några veckor sedan genomförde kulturutskottet en utfrågning om framtidens public service. Flera väl initierade talare var inbjudna: journalister, en forskare, de tre bolagscheferna och kultur- och demokratiministern.

Det var många frågor som belystes under utfrågningen, men det jag tror att alla på ett eller annat sätt lyfte fram var just demokratifrågan och kunskaps- och bildningsuppdraget. Det handlar om allas rätt till kunskap, fakta och information som går att lita på. Men det handlar också om att public service måste finnas där människor finns.

Därför är det avgörande för framtiden att public service finns på de plattformar där publiken finns. Som ett exempel använder i dag mer än 1 miljon svenskar SVT enbart online. Då tycker jag att det borde vara självklart att SVT ska finnas där. Men de måste också kunna tillgodoräkna sig den tid de sänder via webben när man tittar på om bolagen har uppfyllt villkoren i sändningstillstånden. Det görs inte i dag, och jag anser att man måste lösa denna fråga inför det nya sändningstillståndet.

I betänkandet finns motioner där man på olika sätt vill ge regeringen i uppdrag att göra förändringar i uppdraget till public service.

Eftersom regeringen har aviserat ett tilläggsdirektiv som ska komma under 2017 till Public service-kommittén just för att belysa programverksamhetens övergripande inriktning och ramar tycker inte utskottet att det finns några skäl att ställa sig bakom de här motionerna.

Vi socialdemokrater anser att det även fortsättningsvis är viktigt att värna självständigheten hos public service-bolagen. De bidrar genom sitt journalistiska arbete till bredd i fråga om det programmässiga innehållet, speglingen av förhållandena i hela landet och den variation som finns i befolkningen.

Under de kommande åren kommer vi fortsatt att följa diskussionerna om public service men också förslagen om public service för framtiden. Jag ser fram emot att fortsätta den här debatten.

Jag yrkar i dag bifall till betänkandet i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.
(Applåder)

Anf. 145 NICLAS MALMBERG (MP):

Fru talman! När kulturutskottet deltog vid öppet hus i riksdagen för ett par helger sedan var det en strid ström av besökare. Den i särklass vanligaste frågan vi fick var: Vad händer med tv-licensen framöver? Det svar som gick att ge då är samma som går att ge i dag. Vi har en parlamentarisk utredning som tittar på frågan, och inom några månader kommer vi förhoppningsvis att kunna leverera ett förslag till hur framtidens public service ska kunna finansieras, och det i bred politisk enighet som det ser ut.

Sju partier ger det här svaret nu. Ett parti väljer att gå vid sidan av. Sverigedemokraterna vill att riksdagen redan här och nu ska ta beslut om vilken finansieringsform som ska gälla framöver.

Det vi vet är att dagens finansieringsform inte fungerar därför att andelen hushåll som inte har tv blir större och större. På sju år har faktiskt andelen hushåll som inte äger en tv fördubblats. Tittar vi på åldersgruppen 20–29 år ser vi att utvecklingen är ännu snabbare. Helt klart är det så att tv-innehavare är ett utdöende släkte, och vill vi fortsätta ha en finansiering

för public service utifrån dagens ambitionsnivå kan inte tv-innehav vara en grund för den finansieringen.

Men den digitala omställningen innebär inte bara att vi förändrar vårt beteende när det gäller *hur* vi tar del av public service-innehåll utan också *när* vi gör det. De som väl har fått upp ögonen för det utbud som finns på SVT Play kommer inte tillbaka till tablå-tv. Och en uppväxande generation ställer sig tämligen frågande till varför man ska titta på ett program vid en tidpunkt som någon annan bestämmer om det inte handlar om direktsändningar.

Det här att allt fler tar del av public service-innehåll via nätet skapar samtidigt också fantastiska förutsättningar för public service att bredda både sitt utbud och publiken. Men som vi också har hört tidigare från talarstolen har vi i dag regler som försvårar den utvecklingen, och självklart måste vi få en förändring av reglerna så att public service kan tillgodogöra sig, inom ramen för sändningstillståndet, allt det material som man publicerar exklusivt på webben. Samtidigt måste Granskningsnämnden få fulla befogenheter att granska det materialet.

Men kartan ritas inte bara om vad gäller *hur* vi tar del av public service och *när* vi tar del av public service utan också *vad* public service är. Vi vet att mediaslagen konvergerar på nätet. Dagstidningar lägger ut webb-tv-inslag, och Sveriges Radio och SVT har texter på sina hemsidor. Vi ser att det tidigare synsättet att public service är en distributionskanal är fullständigt föråldrat. Vi måste börja definiera public service utifrån innehåll snarare än utifrån distributionsform.

I den här föränderliga tiden då så mycket kastas omkull finns det dock en sak som måste vara konstant, och det är att vi ska värna public services oberoende gentemot den politiska nivån. Public service har ett fantastiskt viktigt uppdrag att granska riksdag och regering, och det får inte ens finnas minsta misstanke om att man följer den granskningen utifrån någon sorts politisk hänsyn.

Sju partier står trygga i det synsättet, men från Sverigedemokraternas sida svajar det här rejält. I motionsbetänkandet har vi hanterat ett par motioner från sverigedemokrater där man verkligen vill gå in och peta i detaljer inom public service. Det finns en motion om att riksdagen ska besluta om vilken musik som ska få spelas och en annan om att riksdagen ska besluta om vilken åldersgrupp en radiokanal ska rikta sig till.

Det är lätt att småskratta åt den här typen av motioner, men när vi vet vad som händer i Ungern och Polen och när vi hör företrädare för Sverigedemokraterna hylla det som händer där och inser att samma sak kan hända också i Sverige fastnar skrottet i halsen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 146 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Niclas Malmberg höll sig på en ovanligt trevlig, saklig och balanserad nivå så länge i dag att jag tänkte att det nästan inte skulle vara värt att begära replik, men efter en stund fanns det uppenbarligen ändå skäl att göra det. När Niclas Malmberg framför att det skulle vara sju partier som står bakom den utredning, de direktiv och den kommitté som nu tittar på de här frågorna och att vi i Sverigedemokraterna skulle stå utanför är det inte med sanningen överensstämmande.

Vi sitter med i utredningen och har hela vägen hittills sagt att vi ser positivt på att hitta en samsyn i finansieringsfrågan. Vi har till och med redan i vår mediepolitiska kommittémotion skrivit att vårt ingångsvärde är en skattefinansierad lösning i likhet med begravningsavgiften som ska kunna stå utanför den ordinarie statsbudgeten. Men kommer utredningen fram till alternativ som står på samma grund och är solidariskt finansierade och skattefinansierade är vi beredda att titta på de förslagen. Därför har vi redan uttryckt det i vår kommittémotion tidigare och i utredningen nu den senaste tiden.

När det gäller frågorna som Niclas Malmberg reser kring vad enskilda riksdagsledamöter skriver i enskilda motioner har vi en motionsrätt i riksdagen där enskilda ledamöter har rätt att motionera i enskilda frågor och lyfta till exempel frågor kring public services utbud eller vad det nu kan vara för något. Det är inte detsamma, vilket Niclas Malmberg vet, som att vi som partigrupp ställer oss bakom de här motionerna som riksdagsgrupp. Det finns även företrädare inom både Moderaterna och andra partier som har väckt olika frågor och kritik mot hur public service fungerar och vill se reformer även om Moderaterna, till exempel, som parti inte står bakom de förslagen. Det är alltså inget ovanligt.

I detta anförande instämde Sara-Lena Bjälkö (SD).

Anf. 147 NICLAS MALMBERG (MP) replik:

Fru talman! Sverigedemokraterna för uppenbarligen ett dubbelspel här med en retorik i ett sammanhang och en annan retorik i ett annat sammanhang. Det är ett faktum att Sverigedemokraterna går fram med en reservation här till förmån för ett yrkande att riksdagen redan här och nu ska fatta beslut om vilken finansieringsform som ska gälla för public service framöver.

Om Sverigedemokraterna tog utredningsarbetet på fullt allvar och gick in seriöst i det skulle man inte lägga fram skarpa förslag här och nu. Naturligtvis har partiet drivit en linje tidigare, men när vi nu har påbörjat en utredning behöver man ju träda tillbaka från den kraften för att hitta en gemensam lösning i utredningen.

Sedan är det så att Sverigedemokraterna släpper fram motioner från enskilda partimedlemmar. Jag har inte citerat Anna Hagwalls motion här, för hon är utesluten från Sverigedemokraterna, och den motionen ska inte belasta partiet. Men är Mikael Jansson, David Lång och Robert Stenkvist också uteslutna? Är de uteslutna ska det här inte belasta partiet, men är de inte det är det en linje som sverigedemokrater driver. Det är också sverigedemokrater som har gått ut och hyllat det som händer i Polen och Ungern. Det finns inga företrädare från några andra partier som har uttryckt glädje över det.

Nu är det Aron Emilsson som får stå till svars för frågan. Varför för Sverigedemokraterna fram en reservation i ett skede när vi borde ge public service-utredningen arbetsro?

Anf. 148 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag kan bara återkomma till att vi inte för något dubbelspel utan att vi har hållit en stringent linje från den mediepolitiska kommittémotionen till reservationen och vad vi nu har sagt i utredningen, nämligen

att vi går in med ett ingångsvärde och att vi sedan är beredda att titta på olika förslag som utredningen kan komma fram till. Det har vi också upprepat i utredningen, så det finns inga märkligheter här. Det finns snarare en tydlig röd tråd och en tydlig linje och öppenhet.

Niclas Malmberg återkommer som så många gånger till det här med Polen och Ungern, och jag kan bara ytterligare en gång vara tydlig med att, vilket jag tror att Niclas Malmberg känner till, både jag och vår partisekreterare Richard Jomshof medverkade i *Aktuellt* för ett tag sedan och att båda två mycket tydligt kritiserade utvecklingen i till exempel Polen och sättet att lösa public services utformning där och de reformer som man har gjort. Och vi får anses vara representanter för partiledning och talesperson för partiet. Det har alltså varit tydligt, och det har varit uppenbart.

Utvecklingen i Polen, just mot en politisk styrning av public service-bolagen, är oroväckande. Och precis som jag uttryckte tidigare tror jag att vi snarare behöver titta på verktyg för att säkra public service-bolagen från ökad politisk styrning. Därför föreslog vi sverigedemokrater till exempel i vår mediepolitiska motion att utredningen skulle ta ett mycket bredare grepp om public service än man har gjort. Det gäller främst finansieringsfrågan.

Vi tycker också att man ska titta på hur Granskningsnämnden kan stärkas på olika sätt för att kunna granska saklighet och partiskhet. Och hur kan vi säkra sändningstillståndet, och stärka och öka samarbetet för public service i Norden? Det går att utbyta erfarenheter och best practices och hitta vägar för att spegla samhällsutveckling, åsiktsmångfald och de nyheter som inte täcks in i våra respektive länder.

I detta anförande instämde Sara-Lena Bjälkö (SD).

Anf. 149 NICLAS MALMBERG (MP) replik:

Fru talman! Aron Emilsson talar om stringent linje. Då ska vi komma ihåg att i Medieutredningen lanserade Sverigedemokraterna förslaget att public service inte skulle få rekrytera personer från dagspressen. På det sättet skulle man lägga en våt filt över vilken kompetens public service över huvud taget skulle kunna rekrytera.

Aron Emilsson nämner att Richard Jomshof har uttalat stöd för oberoende public service, det vill säga utifrån en retorisk synvinkel. Det är samma Richard Jomshof som skrev i mejl till Erik Almqvist att Sverigedemokraterna måste anpassa sitt politiska budskap till en retorik som fungerar i Sverige. Det är det svaret Erik Almqvist får från Richard Jomshof efter att ha hyllat Polen. Erik Almqvist har alltså inte fel i sak, utan han måste anpassa sin retorik efter det rådande läget i Sverige. Sedan, när Sverigedemokraterna väl har hamnat i regeringsställning, kan man driva igenom den politiken.

Det här är offentliga uppgifter. Aron Emilsson kan försöka förneka dem i det här sammanhanget. Men Sverigedemokraterna försöker utan tveivel föra ett dubbelspel. Man har en politisk linje. Men man vill anpassa sin retorik till det man tror kan gå hem i stugorna.

Anf. 150 ANGELIKA BENGTTSSON (SD):

Fru talman! Eftersom jag är den sista talaren i den här debatten har mycket redan sagts om detta betänkande och även om public service. Men jag ska försöka lägga till några aspekter som inte har lyfts fram.

Jag vill börja med att förklara vad våra två reservationer handlar om. Reservation 1 handlar om att vi hade velat att den parlamentariska public service-kommittén skulle titta på en finansieringsform som liknar begravningsavgiften. Det är vår ingångsvinkel i den pågående utredningen. Vi stöder givetvis utredningen, och det är viktigt att vi får en finansieringsmodell som är brett förankrad bland oss åtta riksdagspartier.

Med det sagt vill jag framhålla att om kommittén kommer fram till ett förslag på bättre lösning är Sverigedemokraterna pragmatiska och kommer att titta på det förslaget. Vi kanske till och med ställer oss bakom det och lämnar vår ingångsvinkel.

Den parlamentariska public service-kommittén har haft två möten, två bra sådana. Jag är glad att kommittén har en ordförande som har en positiv inställning till att hitta en gemensam lösning. Det förtjänar public service. Det är av yttersta vikt att hitta en lösning som säkerställer hållbar finansiering, så att politisk styrning varken kan hota detta eller riskera en systemkollaps. En moderniserad, långsiktigt trygg, solidarisk finansierad och teknikneutral finansieringsmodell är vad vi vill se som slutresultat av utredningen.

Utöver finansieringen är det av stor vikt att vi konsumenter känner att public service är nödvändigt, det vill säga att vi känner att den tjänst vi betalar för, den demokratiska vikten av ett oberoende public service, ska vara värd att betala för.

Den hårda konkurrens som finns från kommersiell sida i dag går inte att stoppa. Därför är det ännu viktigare att vi politiker når ut med budskapet om varför en oberoende nyhetskälla är otroligt viktig. Det gäller inte minst med tanke på debatten om news avoiders och filterbubblor, som vi är mitt uppe i.

Jag ser fram emot det fortsatta arbetet i kommittén och debatten som pågår.

Jag vill även instämma i det Olof Lavesson sa om att tilläggsdirektiven är välkomna. Och även jag tycker att de kanske kommer i senaste laget.

Fru talman! Vår andra reservation handlar om ett nytt uppdrag som vi vill ge public service-bolagen. Vi vill se ett utökat och djupare samarbete om nyhetsrapporteringen mellan de nordiska public service-bolagen. En modell skulle kunna vara att Förvaltningsstiftelsen för Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion i samarbete med Nordiska rådet och de tre programbolagen tar fram riktlinjer för hur public service-bolagens nyhetsredaktioner årligen kan genomföra ömsesidiga utbyten av nyhetsreportage med övriga nordiska länder. På så sätt kan de olika länderna dela med sig av sina styrkor och minska risken för ensidig rapportering.

Vår förhoppning är att denna åtgärd kan ha en positiv påverkan på övriga mediers nyhetsrapportering och på så vis stärka trovärdigheten för hela mediesektorn. Detta skulle ytterligare stärka trovärdigheten för en oberoende nyhetsrapportering, med tanke på den pågående debatten om fake news.

Som jag redan har nämnt är det av yttersta vikt att rapporteringen från public service är saklig och korrekt och att uppgifter kontrolleras i de fall som anmäls till Granskningsnämnden för radio och tv. Vi föreslår att det, åtminstone vad gäller public services nyhets- och faktaförmedling, ska finnas ett samhällsorgan som genomgående kontrollerar saklighet i de fall en anmälan gjorts.

Sverigedemokraterna föreslår vidare att en översyn genomförs av public service-bolagens sändningstillstånd, för att titta på hur sändningstid kan avsättas för ett program om rättelser. Programmet kan också vara en möjlighet för public service att rapportera mer utförligt om ett program eller reportage som har fått många anmälningar men där det visat sig att allmänheten inte haft fog för sin uppfattning.

Vi vill göra de tilläggen för att medborgare som tittar på SVT eller lyssnar på radio återigen ska känna tillit till deras rapportering.

Fru talman! Det handlar alltså återigen om tillägg till public service-bolagen. Vi vill alltså utveckla deras arbete, inte lägga ned eller något annat i den stilen, vilket många gärna tror.

Jag ställer mig bakom våra båda reservationer och det som kollegan Aron yrkade bifall till inledningsvis i debatten, det vill säga reservationerna 1 och 2.

(Applåder)

Anf. 151 OLOF LAVESSON (M) replik:

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka Angelika Bengtsson för att hon faktiskt talar om de förslag som Sverigedemokraterna lägger fram i betänkandet. Det var inte mycket av det i Sverigedemokraternas förra inlägg.

Min fråga gäller den nya finansieringsmodellen. Angelika Bengtsson talar om en avgift som ska likna begravningsavgiften. Jag förstår att det är Sverigedemokraternas huvudalternativ. Men jag förstår inte riktigt varför man lägger den här reservationen. På vilket sätt omfattas inte detta redan av utredningsdirektiven? Detta är precis den del som redan finns med i direktiven och som utredningen diskuterar. Jag förstår inte riktigt varför man har valt att lägga fram det förslaget en gång till. Det är att slå in öppna dörrar.

Man säger också att det viktigaste är att avgiften ska vara anpassad efter de faktiska kostnaderna. Då blir jag lite konfunderad. Det var precis det som Sverigedemokraterna sa nej till så sent som när vi behandlade statens budget. Där fanns det förslag om att anpassa radio- och tv-avgiften till de faktiska kostnaderna.

Angelika Bengtsson vet precis likaväl som jag att ställningen på rundradiokontot är vikande. Inom ett par års tid kommer staten att behöva gå in med garantier om kredit, just eftersom avgiften inte är anpassad till de faktiska kostnaderna. Men när vi ser till att anpassa det så att det ska fungera säger Sverigedemokraterna nej. Då är det inte konstigt att man tvekar om Sverigedemokraternas ambitioner när det gäller public service.

Vad gäller egentligen? Vad menar Sverigedemokraterna med att anpassa till de faktiska kostnaderna? Och varför säger man nej till det när man har chansen att fatta sådana beslut?

Anf. 152 ANGELIKA BENGTTSSON (SD) replik:

Herr talman! Vår ingångsvinkel är, som jag och Aron Emilsson har nämnt, en avgift som utformas som begravningsavgiften. Med vår reservation tydliggör vi detta.

Men vi är också pragmatiska, precis som jag har tagit upp i kommittén och som det också står i reservationen. Kommer vi åtta partier överens om en bättre lösning kommer vi att ställa oss bakom den. Med vår reservation vill vi bara tydliggöra att detta är vår ingångsvinkel.

När det gäller budgetposten har vi också en budget som vi röstar på i första hand, och den är finansierad, så jag kan bara hänvisa till den.

Anf. 153 OLOF LAVESSON (M) replik:

Herr talman! När det gäller huruvida Sverigedemokraternas budget är finansierad eller inte har vi haft den debatten, och det har vi haft lika uppfattning om, så det behöver vi inte ta upp här i dag.

Ni har svårt med trovärdigheten. Ni säger att ni vill ha en avgift som är anpassad efter de faktiska kostnaderna. Samtidigt säger ni nej den gången som vi verkligen anpassar avgiften efter de faktiska kostnaderna. Vad är det som gäller? Eller har ni ändrat er så diametralt på bara några månader?

Sedan vill jag ställa en fråga om den andra reservationen. Ni säger att nyhetsrapporteringen bör samordnas och att man bör ha ett utbyte med andra nordiska länder, och det borde garantera både det ena och det andra.

Nyhetsrapporteringen handlar ju framför allt om granskning, det vill säga det mest fundamentala som public service har till sin uppgift. Public service ska absolut stå fri från både politiska och kommersiella pekpinnar.

Det första som Sverigedemokraterna gör är att gå in och diktera hur nyhetsrapporteringen ska organiseras, på vilket sätt den ska ske, med vem man ska göra det och vad som är syftet med den. Det är precis exakt det område där vi politiker ska hålla oss så långt borta som möjligt.

På vilket sätt överensstämmer att å ena sidan säga sig värna om en oberoende public service med att samtidigt vilja gå in och diktera hur man ska sköta sin nyhetsrapportering?

Återigen: Hur var det där med att anpassa avgiften efter faktiska kostnader? Har ni ändrat er helt på den punkten?

Anf. 154 ANGELIKA BENGTTSSON (SD) replik:

Herr talman! Vår reservation 2 handlar om att man inte ska hamna i samma läge som i Polen eller Ungern, för det är skräckexempel. Ditt ska vi absolut inte gå. Det har vi varit väldigt tydliga med, även om man vill missuppfatta oss.

Samarbete med de nordiska länderna handlar om man har likartade värderingar. Vi vill ha utbyte av kunskap. Om man inte ställer sig bakom utbyte av kunskap, ja, då kanske man ska se över sina åsikter och vad man faktiskt tycker och tänker.

De positiva effekterna av den kunskap som gör att man stärker public service och där man känner tillit till public service och till det som rapporteras måste vi i de nordiska länderna ta lärdom av. Det är det som reservation 2 handlar om. Jag kan bara beklaga att de övriga sju partierna inte ställer sig bakom detta med kunskapsutbyte, det som är otroligt viktigt i dag när vi pratar om fake news och news avoiders. Det är oerhört viktigt att man har en oberoende nyhetskälla att gå till och förlita sig på.

Återigen: För att inte hamna i samma situation som i skräckexemplen Polen och Ungern behöver vi kunskapsutbyten.

När det gäller vår budget och de faktiska kostnaderna är detta en del av det som kommittén ska komma fram till. Jag har stor tillit till att den ska komma fram till en finansiering som grundar sig på de faktiska kostnaderna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

Prot. 2016/17:92
5 april

Marknäten och
public service

§ 14 Straffrättsliga frågor

Straffrättsliga frågor

Justitieutskottets betänkande 2016/17:JuU16
Straffrättsliga frågor
föredrogs.

Anf. 155 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! Det går inte att inleda en justitiedebatt i dag utan att kommentera det som visades på *Kalla fakta* under gårdagskvällen. Det handlade om Järva i norra Stockholm, om kvinnorna och utsattheten, om diskrimineringen av flickor i religiösa friskolor och om reaktionära krafter frammarsch.

Programmet visade starka scener av en skolbuss där barnen könssegregeras och där tjejerna ska sitta längst bak.

Det handlade om Maria, som inte kan promenera med sin hund på Järvafältet på grund av trakasserier.

Det handlade om fritidsgården med tjejprofil som brändes ned.

Det handlade om min vän Zeliha, som under en lång tid har försökt att uttrycka att kvinnor är begränsade i området, att mansdominansen i det offentliga rummet håller kvinnor tillbaka.

Det är ingen slump att otryggheten eller känslan av otrygghet i dessa områden har ökat. Långvarig arbetslöshet, undermåliga skolresultat, den senaste tidens dödsskjutningar, droghandel och attacker mot blåljuspersonal bidrar också till kvinnornas särskilda otrygghet och utsatthet.

Herr talman! Järva betyder väldigt mycket för mig; det kan inte minst mina kamrater i utskottet intyga. Jag är uppvuxen i västerort och bor sedan många år tillbaka i Järva.

Eftersom området vanligen beskrivs av personer och en omgivning som själva inte bor där blir bilden oftast väldigt ensidig.

Få vet att det ligger ett naturreservat i området eller att Hästagården brukar ha koutsläpp i juni. Än mindre vet man att stans största nationaldagsfirande och midsommarfirande brukar äga rum i Järva. Dessutom byggs det just nu bostäder i Järva i ett snabbare tempo än under miljonprogrammets dagar. Varje dag går två ungdomar från arbetslöshet rakt in i arbete. Det är goda siffror som ger hopp.

I samhällsdebatten brukar Järva betecknas som en no go-zon. Det är givetvis mot bakgrund av en ökad ungdomskriminalitet och den senaste tidens dödsskjutningar. Trots detta behöver vi på ett rättmätigt sätt beskriva platsen där våra medborgare bor. Allt är inte svart, och allt är inte heller vitt.

Däremot gäller två principer:

Välfärden i vårt land, tillgången till polisen och trygghet, har alla medborgare rätt till.

Och kriminaliteten, trakasserierna, drogerna och vapnen hör inte hemma i Järva. De hör inte hemma någonstans i vårt samhälle.

Herr talman! Den här debatten handlar om justitieutskottets betänkande om straffrättsliga frågor. Årligen behandlar det här utskottet uppemot 150 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden om att nykriminalisera gärningar eller skärpa straffen för de gärningar som finns inskrivna i vår brottsbalk.

Straffrätten och brottsbalken är ryggraden i justitiepolitiken. Det är vi lagstiftare som bär ansvar för att rättsväsendet har verktygen för att kunna lagföra och utdöma påföljd. Men straffrätten är också begränsande. Allt kan inte lösas med straffskärpningar och nykriminalisering.

Straffrätten svarar exempelvis inte på frågan om vad det är som gör att vissa ungdomar utvecklas till vanebrottslingar medan andra inte gör det. Straffrätten kan inte heller själv lösa strukturella samhällsutmaningar åt oss.

Vill vi stoppa kriminaliteten i områden som Järva behöver vi ta in och förstå vad forskningen säger. Den kriminologiska forskningen anger att ett utvecklat kriminellt beteende sker i samspel mellan biologiska, psykologiska och sociala faktorer. Personlighetsegenskaper, konkreta beteendemönster såsom hyperaktivitet, inlärningssvårigheter och emotionella problem påverkar lika mycket som föräldrars oförmåga till omsorg och en tillitsfull och trygg relation. Men en antisocial utveckling kan också påverkas av den socioekonomiska strukturen.

Det är ingen självklarhet att uppväxten i ett socioekonomiskt utsatt bostadsområde leder till att man blir kriminell. De allra flesta barn som växer upp i just Järva blir ju trots allt inte kriminella, och det ska vi ha klart för oss. Men vad som har kunnat påvisas är att bostadsområdets sociala sammansättning och struktur kan påverka risken att utveckla kriminalitet, men på olika sätt för personer med olika individuella förutsättningar.

Och precis så ser det ut i Järva. Ungdomarna kommer från hem med långvarig stress, med föräldrar som konstant bråkar, där högar av räkningar inte har betalats, där det bor för många i den trånga lägenheten. Därtill finns det barn som har emotionella problem eller andra inlärningssvårigheter. Det är oftast dessa ungdomar som inte klarar skolan och som stannar ute sent på kvällen. De välkomnas till tunnelbaneuppgången, och där är det ingen som ifrågasätter deras närvaro. Dit är man faktiskt välkommen.

Sedan går tiden, och plötsligt har man lärt sig gatans språk. Man rekryteras in i det som är organiserad brottslighet med droghandel som sedan blir gänguppgörelser, kontroll över området och attacker mot det övriga samhället, som försöker göra något åt otryggheten.

Herr talman! Om vi på allvar vill stoppa rekryteringen till kriminalitet i dessa områden måste vi agera både repressivt och strukturellt. Polisen och trygghetsvårdarna måste få bort drogförsäljningen. Lokala analyser måste göras av hur vi främjar kvinnors aktiviteter i det offentliga rummet. Föräldrar måste få verktyg för att kunna vara aktiva föräldrar. Detta förutsätter att ohälsan och arbetslösheten bekämpas, att trångboddheten upphör,

att barnen går i en personaltät och jämlik skola och att vi inte lever så segregerat som vi gör här i Stockholm. Det gläder mig att regeringen enträget arbetar med det som är vägen framåt.

På straffrättens område har det hänt en hel del de senaste två åren. Omvärldshändelser och nationell brottslighet påverkar såklart utskottets arbete. Under fortsättningen av mandatperioden kommer vi att besluta om en ny våldtäktslagstiftning som baseras på frivilligt deltagande, och vi inför ett oaktshetsbrott. Vi kommer att i större omfattning teknikneutralisera brotten och införa kriminalisering av spridning av integritetskränkande bilder – det som i samhällsdebatten kallas hämndporr.

Vi kommer att straffskärpa brott med hedersmotiv, höja minimistrafvet för grov brottslighet och reda ut vilka straffrättsliga åtgärder som behövs mot det våld som riktas mot blåljuspersonal. Jag ser fram emot det gemensamma fortsatta arbetet i dessa angelägna frågor. Med det sagt vill jag dock vidhålla våra reservationer, men jag kommer inte att yrka bifall till dem. (Applåder)

Anf. 156 KRISTER HAMMARBERGH (M):

Herr talman! För att inte glömma bort det vill jag börja med att yrka bifall till reservation nr 19.

Låt mig tacka Lawen Redar för en bra inledning. Hon gav en bra problembeskrivning, som jag tror att de flesta av oss kan hålla med om. Den innebär att vi behöver vidta en mängd olika åtgärder. I detta ligger att riksdagen också måste fatta beslut om att vidta dessa åtgärder.

Det pratas mycket, men vi har de facto en situation som är svår. Det är sant att vi inte löser allt inom ramen för ett straffrättsbetänkande. Vi har många andra betänkanden som vi också måste ta tag i, och det kommer vi nu att göra. Ett av dessa handlar om unga lagöverträdare, vilket kommer snart. Även polisbetänkandet kommer snart.

Vi vet att polisen kommer att vara tvungen att bedriva sin verksamhet på kredit, om ingenting händer de kommande veckorna när vårpropositionen ska lämnas. Nyligen hade vi Rinkebykravallerna, och till en början betraktades insatsen där av ansvarig minister som ganska lyckad. Senare har han backat och insett att den inte alls var bra.

Vi har släppt efter på många olika områden där samhället borde vara tydligt. Lawen Redar nämnde många av dem. Det handlar om beteenden som inte anses acceptabla men som vi av någon märklig anledning har låtit bli acceptabla, eftersom det aldrig har lett till några konsekvenser. Straffrätt handlar om konsekvenser, vad vi anser ska vara kriminaliserat och vilken typ av påföljd och straff det ska bli.

Herr talman! Vi brukar ha ganska polariserade debatter här i kammaren. En sida brukar tala emot straff och säger att straff är något dåligt. De hävdar att det inte finns några bevis för att straff är bra och leder till något bättre. De brukar dock inte kunna leda i bevis att det skulle vara tvärtom. Framför allt företrädare för den yttersta vänstern och i stor utsträckning också Miljöpartiet brukar stå för detta. Socialdemokraterna står oftast tysta men har de facto anslutit sig till samma linje.

En del av oss brukar hävda att straffrätten i vissa delar är skev när det gäller det straff som faktiskt döms ut. Vi har många gånger sagt att straffskalorna är rätt bra, men när människor får reda på vad påföljden blir för grov misshandel blir de upprörda. Denna debatt har vi haft i många år. Vi

har också fattat en mängd olika beslut här i riksdagen för att förbättra situationen, framför allt när det har gällt grova våldsbrott.

Politik levereras i dag, men jag skulle ändå vilja se att ännu mer politik levererades. Justitieutskottet kommer i morgon att ha levererat över 80 tillkännagivanden till regeringen. Det är ett sätt att stötta upp en regering som annars är relativt passiv.

Den politik som regeringen har levererat hittills bygger till viss del på gamla underlag från utredningar som tillsattes av den förra regeringen. Nu börjar dessa utredningar dock tryta. Jag hoppas ändå att regeringen kan fortsätta hålla takt. Regeringen levererar också efter att riksdagen har sagt åt den att göra så. Detta gäller vissa områden, men långt ifrån alla. Det kommer vi i utskottet att få anledning att tala närmare om när vi ska behandla skrivelse 75, i vilken regeringen redovisar vilka åtgärder den har vidtagit.

Vi i justitieutskottet anser att vi måste ta ansvar. Vi måste ligga på och hjälpa till för att lösa svåra problem. Därför har vi i dag åtta tillkännagivanden, vilka vi ska votera om i morgon. Några handlar om sådant som redan är påbörjat, och det är vi väl medvetna om.

Ett av tillkännagivandena handlar om mord. Vi säger att livstid bör vara normalstraff efter ett mord. Vi är väl medvetna om att detta för närvarande utreds, men vi har insett att vi i riksdagen nog måste vara tydliga. En tillsatt utredning innebär nämligen inte nödvändigtvis att ett beslut kommer. Våldigt övertygade blev vi inte minst efter den särskilda debatt som hölls här för några veckor sedan. En ledamot som representerar regeringspartierna ansåg att en sådan politik är ytlig.

Detta tyder på att det finns en ordentlig och tydlig spricka i regeringsunderlaget. Det innebär också att vi inte bara kan lita på att regeringen levererar. Riksdagen måste därför vara tydlig med sin uppfattning mot både utredare och regering, och det är därför vi i detta fall står på oss. Det handlar mer om en otydlighet i de signaler som ni regeringsföreträdare skickar ut.

Vi har ett liknande exempel. Det handlar om sexualbrotten och framför allt om oaktsamhet, vilket är viktigt. Jo, vi är medvetna om att vi har en enig sexualbrottsutredning, och vi står bakom den. Vi kan dock inte lita på att det som handlar om straffrätten levereras, och därför står vi på oss.

Samma sak gäller det straffrättsliga skyddet för blåljuspersonal. Jo, vi är medvetna om hur direktiven ser ut. I ett betänkande som vi kommer att behandla i morgon kommer vi dock inte att stå på oss, för där anser vi det inte vara nödvändigt. Men i dag handlar det om straffrättsligt skydd och kriminalisering, och då vågar vi inte lita på att detta levereras. Därför står vi på oss.

Detta var tre tillkännagivanden, herr talman. Vi nöjer oss inte där, för det finns andra anledningar att gå vidare. Det handlar om kränkande foto-grafering. Just nu finns ett fall uppe och ska avgöras i Högsta domstolen. Vi moderater har bland annat nämnt detta i vår motion. Rättsväsendet har inte avgjort fallet än. Det handlar om en man som i en rulltrappa har filmat under en kvinnas kjol. Hittills har detta inte lett till en fällande dom, men ärendet ska prövas i Högsta domstolen. Vi har respekt för att man bör vänta in domen i just detta rättsfall.

Det finns emellertid ett annat rättsfall där en man har friats efter att ha försökt filma en kvinna i en provhytt. Han friades därför att kvinnan upptäckte tilltaget. Där är praxis nu alltså klar. Till vår förvåning kan vi konstatera att majoritetspartierna tydligen tycker att ett sådant beteende är okej. Det tycker inte vi, så därför går vi fram med vårt tillkännagivande.

Vi har även ett tillkännagivande om grovt sexuellt ofredande. Det finns ett problem här. Även om vi ser över våldtäktslagstiftningen kommer det alltid att finnas fall med bevissvårigheter. Man kommer inte att kunna fastställa att det har handlat om våldtäkt, utan mer om sexuellt ofredande.

Det finns dock ett ganska stort glapp i straffvärdesbestämningen mellan våldtäkt och sexuellt ofredande, speciellt när ofredandet ligger i närheten av våldtäktsgärningen. Därför anser vi att en komplettering krävs med en ny brottsrubrik: grovt sexuellt ofredande. Påföljden ska kunna vara mellan nio månader och tre år. Detta blev aktuellt efter sommarfestivalerna förra året, och vi insåg att vi måste se över lagstiftningen, inte minst för att skydda unga kvinnor.

Vi har vidare ett tillkännagivande om straffvärden. Man ska kanske i större utsträckning gå bort från hur man resonerade på 60-talet. I ett västerländskt rättssystem är jag ansvarig för mina handlingar. Jag ska alltså inte dömas eller bedömas för att jag tillhör en grupp, ett kön, ett yrke eller ett annat sällskap. Jag har ett eget individuellt ansvar.

Därför måste handlingen bedömas i större utsträckning, i stället för den identitet jag har. Det är inte identiteten som ska bestraffas, utan den handling som de facto utförts. Vi har ett tillkännagivande även om detta. Angående det säger majoriteten att man tycker att reglerna är väl avvägda.

Men nu förstår jag att det blir allt svårare att vara socialdemokrat. I dag kl. 4 sa nämligen statsministern att det nu är hög tid att vi ser över straffrabatterna. Jag funderar på hur ni kommer att ställa er till den här punkten, inte minst i de kommande betänkanden som vi ska debattera om ett par veckor och inte minst vad gäller unga lagöverträdare. Statsministern har faktiskt sagt att ni har fel. Tycker ni att statsministern är ytlig?

Vi går vidare när det gäller tillträdesförbud. Vi ser ett stort problem med att man kan vara notorisk tjuv – en del kallar det för snattare – och exempelvis stjäla 19 fläskfiléer eller vad det nu kan vara fråga om och ändå ständigt få komma tillbaka till samma butik och fortsätta att stjäla. Det är ett elände för den stackars handlare som ska stå för det hela, och polisen dyker aldrig upp. Här vill vi se över möjligheterna till ett tillträdesförbud. Det vill inte majoriteten. Men jag måste säga att ni har ett av de svagaste argumenten emot. Ni tycker ingenting. Ni säger bara att utredningen inte tyckte så. Har ni ingen uppfattning i frågan?

Vi har sett ett stort problem med pedofiler och människor som allmänt trakasserar yngre, framför allt kvinnor, i simhallar. Här vill vi införa ett tillträdesförbud. Då svarar majoriteten att man inte alls är intresserad av det. Svaret från majoriteten är att ministern följer frågan. Då undrar jag: Hur? Är det på Twitter? Det finns en otrolig ovilja att göra någonting åt problemen.

Jag inser, herr talman, att tiden går. Det finns mycket mer att säga om detta. Men en sak som är viktig är att vi fortsätter att – precis som statsministern säger – titta på straffrabatterna och inte minst på olika typer av förmildrande omständigheter. Det är väldigt viktigt att vi börjar titta på det som i brottsbalken fortfarande kallas för billighetsskäl men som egentligen

borde kallas för strafflindringsskäl. Därför yrkar jag också bifall till den reservationen. Vi inser att det är bra att vi har varit trägna under den här tiden, för nu börjar till och med en och annan partiledare, nämligen Socialdemokraternas, förstå att vi har haft rätt hela tiden.
(Applåder)

Anf. 157 LAWEN REDAR (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Krister Hammarbergh för anförandet. Det kom några frågor till oss socialdemokrater. Jag tänker lyfta fram det som avser straffvärdesbedömningen och tillkännagivandet från utskottsmajoriteten, som inte innefattar oss; vi håller inte med.

Det som statsministern i dag har gett uttryck för handlar om den påföljdsutredning som lades fram år 2012. Där synliggjorde man att det som behöver kompletteras är hur man bedömer ålder beträffande 18–20-åringar. Vi anser, precis som Påföljdsutredningen, att man ska göra andra bedömningar där. Den här kategorin människor behöver ha samma typ av påföljder som övriga vuxna.

När Krister Hammarbergh menar att man har påpekat det här från Moderaternas sida under lång tid måste jag ställa en fråga. Utredningens betänkande lades fram i maj 2012. Man hade alltså två år på sig att agera, vilket man inte gjorde. Nu försöker man kasta detta på oss. Det här är inte sant. Vi agerar nu i regeringsställning och försöker ta oss an frågan. Det är inte samma sak som det ni försöker ge uttryck för i dag. Ert tillkännagivande handlar om den generella straffvärdesbedömningen. Det avser inte unga lagöverträdare. Har Krister Hammarbergh något svar på hur man tänker här?

Anf. 158 KRISTER HAMMARBERGH (M) replik:

Herr talman! I referensgruppen till Påföljdsutredningen – det var en ensamutredare, presidenten för Svea hovrätt – diskuterades det här väldigt mycket, liksom många andra delar. Men det fanns slutligen en ovilja att se över den så kallade straffrabatten för unga lagöverträdare. Det statsministern gör nu är att han tar ett steg i en riktning som vi moderater hela tiden velat gå i.

Men nu ska jag också erkänna att det här med regerande är en svår konst när man är många partier. Tidigare har vi inte varit helt överens i den här frågan. Men det är inte okänt. Det är samma problem som ni har nu. Skillnaden är att ni hela tiden argumenterar emot detta. Sedan dyker det här utspelet upp kl. 4. Jag kan säga att det inte är argument tagna ur Påföljdsutredningen, utan statsministern har varit ute i landet. Han har gjort en rundvandring i Nordstan. Då har han kommit på att vi måste se till att förändra de så kallade straffrabatterna. Polisen måste få större möjlighet att få bort de här unga från gatan, så att de får vård i stället. Det är vad han de facto säger.

Det var en snygg förklaring från Lawen Redar, men den stämmer inte riktigt.

Anf. 159 LAWEN REDAR (S) replik:

Herr talman! Det här betänkandet handlar om straffrätt, eller hur? Det som vi har och tillkännagivandet från Moderaterna med flera handlar om den generella straffvärdsbedömningen. I Påföljdsutredningen från 2012

anges: ”För ungdomar i åldern 18–20 år ska påföljdsvalet i princip ske som för vuxna.” Det är vad som framgår av Påföljdsutredningen. I Påföljdsutredningen hänvisas egentligen till det betänkande som avser unga lagöverträdare. Den som inte talar korrekt just nu är alltså faktiskt Krister Hammarbergh.

Egentligen är den stora frågan inte huruvida det här ska genomföras eller inte, för statsministern har deklarerat det. Den stora frågan handlar egentligen om att man blandar båda betänkandena. Nu riktar vi in oss på ungdomar som har fått en helt annan påföljd än det som Påföljdsutredningen angav. Vi bedömer i dag att det här är ett stort problem i samhället och försöker göra någonting åt det. Det är svaret på frågan. Vi har helt skilda uppfattningar, men jag tror att Krister Hammarbergh måste titta närmare på det som han föreslår.

Anf. 160 KRISTER HAMMARBERGH (M) replik:

Herr talman! Vi har som sagt föreslagit detta länge. Nu har Stefan Löfven kommit med och föreslagit det också.

Jag tycker att Lawen Redar är en bra debattör och en duktig politiker. Jag skulle kunna vara riktigt elak nu, men det ska jag inte vara. Jag skulle nämligen kunna ta upp de texter som kommer att behandlas i morgon i utskottet. Där har ni färdiga reservationer. Men så dum tänker jag inte vara.

Anf. 161 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi står bakom samtliga våra reservationer, men för tidsvinnande begränsar jag mina yrkanden och yrkar bifall endast till reservationerna 2 och 25.

Vi debatterar justitieutskottets betänkande *Straffrättsliga frågor*. Det finns flera anledningar till att jag är på ett ovanligt gott humör, närmare bestämt åtta anledningar. Det är alltså åtta tillkännagivanden Sverigedemokraterna har medverkat till, och de piggar upp lite grann i varierande grad. Bäst av dem är nog ändå tillkännagivandet om livstidsstraff för mord. Där har vi en reservation från regeringspartierna och Vänsterpartiet, och Vänsterpartiet redogör i sitt särskilda yttrande för att de i princip vill avskaffa livstidsstraffet.

Nu får ju Vänsterpartiet inte som de vill, och det i sig är en del av glädjen, men det är också glädjande att vi stärker rättvisan genom hårdare straff för allvarliga brott. Det är väldigt bra, inte minst utifrån ett brottsofferperspektiv. Sverigedemokraterna medverkar med glädje till att livstidsstraff ska vara mer regel än undantag för ett brott som mord. Sverigedemokraterna har också en egen reservation gällande straffet för just mord. Där föreslår vi en rejäl skärpning från dagens skala, som utöver möjligheten till livstid går mellan 10 och 18 år. Vi föreslår en skala som börjar på 18 år och går upp till 40 år med möjlighet till livstid. Den reservationen är det inget annat parti som stöder.

Med andra tillkännagivanden förhåller det sig på ungefär samma sätt. De leder till skärpningar och större möjligheter för samhället att agera, men i vissa fall har Sverigedemokraterna mer långtgående förslag och andra idéer som för tillfället saknar stöd från flera andra partier.

Att vi medverkar till olika tillkännagivanden ska för tydlighetens skull inte tolkas som att Sverigedemokraterna bytt position. Det är bara så att vi accepterar det lilla inflytande som vi har genom vår vågmästarposition.

När det kommer förslag där vi har möjlighet att avgöra gör vi det, hellre än att låta Vänsterpartiet få inflytande över förslagen.

Herr talman! Vi hanterar också frågan om straffrabatter i det här betänkandet, närmare bestämt genom Sverigedemokraternas reservation 16. Den motionen har delats upp så att straffrabatterna för personer i åldern 18–21 år, som vi fick höra lite om här innan, hanteras i ett annat betänkande. Det får vi anledning att kommentera vid ett senare tillfälle.

I det här betänkandet tar vi bland annat fasta på problemet med att det i vissa fall är så att gärningsmän kan begå väldigt många brott för att sedan bara få ett straff som motsvarar ett av brotten. Vi vill att man i fler fall ska kunna addera straffvärdet för olika brott på varandra så att det inte ska löna sig för en gärningsman att begå väldigt många brott innan ett åtal väcks. Jag noterar att det är ett väldigt svalt intresse från alla andra partier för att stödja vår reservation i det här fallet.

Vi lyfter också upp frågan om medgärningsmannaskap i betänkandet. Det finns alldeles för många fall där flera personer som tillsammans och i samförstånd begår ett brott kan undkomma straff genom att exempelvis skylla på varandra.

Ett exempel nyligen som har upprört väldigt många var en fem månader gammal bebis som dödades av sina föräldrar på ett asylboende i Värmland. Bebisen kom in till Centralsjukhuset i Karlstad medvetlös med så svåra skullskador att barnets liv inte gick att rädda.

Både mamman och pappan häktades, och man kunde konstatera att båda föräldrarna hade befunnit sig i rummet medan barnet utsattes för det svåra och allvarliga våldet. I det här fallet ledde ärendet inte till någon rättegång eftersom de misstänkta föräldrarna skyllde på varandra. De båda föräldrarna får nu efter sin häktning ett skadestånd om ca 160 000 kronor vardera. Ingen av dem blir alltså dömd för något brott, utan de går fria.

Det finns såklart betydligt fler fall där just den gemensamma skulden vid ett brott är mer tydlig och där åtalade undkommit straff för att det inte gått att utreda exakt vem som gjort vad. Lindomefallet under 90-talet är ett annat uppmärksammat fall bland flera.

Det här problemet måste vi komma åt. Vi vill därför utreda närmare hur vi kan stärka möjligheten att med lagen sätta dit delaktiga personer för brottsliga handlingar även om det inte går att avgöra exakt vem som har gjort vad. Det verkar dock vara ett svalt intresse bland er i andra partier för att stödja även denna reservation.

Vi föreslår också i betänkandet att straffskalorna för resor i terrorsyfte måste skärpas. Något som vi också är ensamma om är att vi även vill att det ska vara kriminaliserat med terrorresor till ett medborgarskapsland, det vill säga de fall där terrorister exempelvis har både ett svenskt och ett syriskt medborgarskap och genomför en terrorresa från Sverige till Syrien. Men ni andra anser av någon anledning att det är lite taskigt att göra det straffbart med terrorresor till ett medborgarskapsland. Återigen underlättar ni tillvaron för terrorister genom kryphål i lagstiftningen. Det är lite trist att regeringen sällan tar två kliv fram utan att direkt ta minst ett kliv tillbaka.

Herr talman! Det krävs såklart betydligt mer långtgående åtgärder för att på riktigt motverka och störa ut terrorism. Regeringens goda vilja i all ära, men ett fantastiskt arbete ute i kommunerna med att avradikalisera

terrorister, som sedan visar sig vara ett påhitt, är dessvärre inte direkt tillfredsställande.

Utöver att vi förslagit indragna medborgarskap för IS-terrorister samt livstidsutvisningar föreslår vi även i betänkandet att man ska förbjuda propaganda för terrorism. För att komma åt fler personer med tydliga terrorismsympatier och för att kunna vidta nödvändiga åtgärder behöver vi utöka kriminaliseringen av olika handlingar som syftar till att stödja eller främja terrorism. Jag noterar att vi även för denna reservation står helt ensamma om att vilja förbjuda spridningen av terrorpropaganda.

Sammantaget kan vi väl avslutningsvis säga att Sverigedemokraterna fortsätter att utgöra en garanti för straffskärpningar. Vi föreslår många nya förslag där dagens lagstiftning inte fungerar tillfredsställande. Vi agerar ansvarsfullt genom att medverka till olika tillkännagivanden.

Kontrasten blev nog ändå för det här betänkandet som tydligast när det gäller vårt tillkännagivande om livstidsstraffet för mord, där vi vill se fler utdömda livstidsstraff och Vänsterpartiet vill avskaffa livstidsstraffet. Det gläder mig, herr talman, att det är Sverigedemokraterna som avgör utfallet i den här frågan och inte Vänsterpartiet.

Anf. 162 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP):

Herr talman! I dag debatterar vi justitieutskottets betänkande om straffrättsliga frågor, som behandlar motioner från allmänna motionstiden. Jag tänkte i mitt anförande framför allt fokusera på frågan om sexualbrott, där utskottets majoritet föreslår två tillkännagivanden till regeringen.

Jag var själv ledamot i den sexualbrottskommitté som efter flera decennier av diskussion glädjande nog har föreslagit en samtyckeslagstiftning som både justitieministern och Sveriges statsminister har lovat ska läggas fram för riksdagen som en proposition. En samtyckeslagstiftning innebär att den som har sex med någon som inte deltar frivilligt kan dömas för våldtäkt, eller vad det nu eventuellt i framtiden kan tänkas heta.

I dag är det inte fallet. I dag krävs förutom att någon har sex med någon som inte vill delta att det används våld, hot eller utnyttjande av en särskilt utsatt situation. Jag tycker att det är oacceptabelt i ett samhälle som ska stå upp för varje människas – och i ärlighetens namn oftast kvinnans – rätt till sin egen sexuella integritet.

Vi har en otidsenlig lagstiftning som Moderaterna länge har hållit varmt intill sig och försvarat år efter år. Det gläder mig nu, herr talman, att Moderaterna också har anslutit sig till den enda rimliga uppfattningen, nämligen att sex med någon som inte har deltagit frivilligt och har gett uttryck för det ska vara kriminaliserat, och inte bara som ett sexuellt ofredande som straffas med böter.

Den här lagstiftningen kommer att läggas fram under mandatperioden tillsammans med förslag om ett oaksamhetsbrott. Det kommer att förbättra situationen i de fall där någon allvarligt har missbrukat sin makt mot en annan människa men där domstolarna i dag inte anser att det kan bevisas att personen verkligen förstod det. Det kan handla om fall där gärningsmannen påstår sig inte ha förstått att offret sov eller situationer där gärningsmannen inte har förstått att den som skriker nej verkligen menar nej.

Även här är jag väldigt glad att vi har en enig riksdag framför oss. I varje fall fanns en enighet i den kommitté som lade fram förslaget. I dagens tillkännagivande vad gäller våldtäkt är jag inte lika säker på vad som

egentligen åsyftas. Så här skriver Moderaterna: När det gäller våldtäkt bör det införas en lagstiftning som tydligare än i dag baserar sig på frivilligt deltagande.

Herr talman! Eftersom dagens lagstiftning inte alls baserar sig på frivilligt deltagande måste jag ändå fråga: Vad menar man med formuleringen ”tydligare än i dag”? Känner inte Krister Hammarbergh från Moderaterna till att dagens lagstiftning baseras på rekvisit om våld, hot eller utnyttjande av särskilt utsatt situation?

Herr talman! Jag blir orolig att detta är ett sätt för Moderaterna i justitietskottet att backa tillbaka till den hållning som de fram till väldigt nyligen har haft, nämligen att det inte behövs en lagstiftning som skyddar individens rätt till sin sexuella integritet helt och hållet.

Jag vill också kommentera frågan om grovt sexuellt ofredande. I ljuset av Sexualbrottskommitténs gedigna betänkande med förslag om en samtyckeslag, oaktsamhetsbrott och en rad förändringar som gör att vi inte längre gör skillnad mellan sexualbrott som har förövats fysiskt mellan två personer som är i samma rum och sexualbrott som har förövats till exempel via internet förstår jag nämligen inte att man nu har kommit på att man ska gå in och lägga till ytterligare en sak, något som man alltså inte har pratat om när vi gjorde den här väldigt breda översynen.

Det är visserligen möjligt att ett sådant här brott skulle behövas – det skulle nog framför allt fylla en funktion om vi *inte* genomförde samtyckeslagstiftningen och ett oaktsamhetsbrott. Men i och med att vi nu har en ganska genomgripande förändring i sikte ser jag inte att det i nuläget är en bra idé att bifalla det här tillkännagivandet.

Herr talman! Jag ska kort också beröra några av de andra tillkännagivandena mer övergripande. Det är nämligen så att Miljöpartiet och Socialdemokraterna, som sitter i regeringen, framför allt styr genom beslut i regeringen. Vi levererar proposition efter proposition, budget efter budget, där vi förbättrar förutsättningarna att bekämpa brott och brottens orsaker.

Vi rättar också till ett par lagstiftningar där den förra regeringen inte lyckades uppnå det som man ville uppnå, bland annat vad gäller frågan om livstidsstraffen för mord, där Moderaterna helt enkelt gick fram med en lagstiftning som inte fungerade, enligt Högsta domstolen.

Eftersom regeringen i sin stora klokhet har vidtagit åtgärder på många olika områden ser inte vi att det finns skäl att göra några tillkännagivanden från riksdagen. Till skillnad från Krister Hammarbergh har jag nämligen väldigt stor tilltro till att när justitieministern och statsministern säger att de ska genomföra en samtyckeslagstiftning, eller vad det nu må vara, kommer de att leverera – precis som regeringen har gjort hittills.

Herr talman! Även om jag står bakom samtliga av våra reservationer vill jag bespara kammaren den långa tid det skulle ta att rösta om dessa, så därför avstår jag från att i dagens debatt yrka bifall till dem.
(Applåder)

Anf. 163 KRISTER HAMMARBERGH (M) replik:

Herr talman! Det måste kännas jobbigt att stå och argumentera mot vartenda tillkännagivande. Det är ju rätt många vid det här laget, just i det här utskottet, år efter år. När sedan regeringen på grund av tillkännagivanden måste göra det så måste man gå in och försvara samma saker. Jag förstår att man känner sig klugen.

Frågan är därför vem som egentligen vill komma bort från ämnet. Jag ser att det uppenbarligen finns stora problem. Man kan ju inte hävda att vi försöker komma bort när vi vill hantera sexualbrotten och få fler fällande domar genom att trycka fram ett tillkännagivande som innebär att man skärper lagstiftningen. Det är ett ganska konstigt resonemang. Tillkännagivandet innebär ju att vi ska skärpa lagstiftningen, inte motsatsen. Det är Annika Hirvonen Falk som strävar emot i det här fallet.

Sedan är det de facto så att även om utredningen nu har gjort ett fantastiskt jobb är det fortfarande bara en utredning. Det krävs lite action också. Det krävs en proposition. Det krävs någonting att behandla. Men det finns, som jag inledde mitt anförande med att säga, en osäkerhet utifrån en del i regeringen ingående partier vad gäller viljan att de facto gå fram med förslag.

Kommer ni att göra det? Om ni inte kommer att ha helt skilda uppfattningar tycker vi att det är positivt. Men vi känner en stor osäkerhet inte minst efter den debatt där bland andra Annika Hirvonen Falk deltog för ett par veckor sedan, eftersom det då uppenbart skilde sig åt mellan regeringspartierna.

Anf. 164 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Inledningsvis måste jag fråga Krister Hammarbergh vad det är för förslag som regeringen har aviserat men som han är så orolig för att regeringen inte ska komma att gå vidare med. Det har inte varit några sådana förslag uppe vare sig i den här debatten eller i tidigare debatt, så den frågan hänger liksom lite i luften.

Jag har fortfarande inte fått svar på vad Moderaterna menar med att sexualbrottslagstiftningen tydligare än i dag ska basera sig på frivilligt deltagande. Sexualbrottslagstiftningen i dag baserar sig ju inte alls på frivilligt deltagande. Egentligen är väl frågan till Krister Hammarbergh: Står Krister Hammarbergh fortfarande bakom det förslag till ny sexualbrottslagstiftning som en enig kommitté lämnade till regeringen? Det är framför allt det som är väldigt angeläget att veta.

Är det på det sättet är jag väldigt glad, men eftersom Moderaterna har varit så starkt emot det här och den här formuleringen ändå är lite vacklande tål frågan att ställas.

Anf. 165 KRISTER HAMMARBERGH (M) replik:

Herr talman! Nu ska jag försöka vara pedagogisk. Moderaterna står bakom tillkännagivandet, men vi är inte ensamma. Vi har även Centerpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna som står bakom det här.

Det här innebär en skärpning, att regeringen ska återkomma och genomföra de här förslagen. Inte motsatsen.

Vilka punkter är jag orolig över? Jag nämnde dem i mitt anförande, och för tids vinnande hänvisar jag till protokollet. Men det handlade bland annat om mord, blåljuspersonal och det här ämnet, där vi känner en oro för att det inte kommer att levereras. Det var de tre.

De övriga delarna är ny politik, som jag nu förutsätter att även Annika Hirvonen Falk kommer att trycka på för att regeringen ska genomföra så fort som möjligt så att vi slipper rikta kritik mot att regeringen har dragit benen efter sig.

Anf. 166 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Det är väl så att vi misstror varandra i olika utsträckning. Jag ska i ärlighetens namn säga att jag inte alls tvivlar på att Centerpartiet, Liberalerna eller Kristdemokraterna står bakom en samtyckeslagstiftning eftersom de väldigt tydligt under hela arbetet i Sexualbrottskommittén var för, medan Moderaternas företrädare i allt väsentligt strävade emot ända fram till mållinjen.

Det gläder mig att få tydliggjort att vi fortsatt har en enighet vad gäller de förslag till samtyckeslagstiftning som har lämnats till regeringen och som – jag upprepar det – både justitieministern och statsministern har deklarerat att man kommer att gå vidare med.

Precis som med det förslaget har jag, till skillnad från Krister Hammarbergh, fullt förtroende för att regeringen kommer att leverera på samtliga de områden där man också har lovat det.

Anf. 167 JOHAN HEDIN (C):

Herr talman! För något år sedan besökte jag Ica på Sergels torg. Jag har i och för sig varit i butiken många gånger tidigare. Den ligger ju bra till för alla som åker tunnelbana, och de har hög servicenivå och generösa öppettider.

Nu var inte syftet denna gång att köpa en lunchmacka eller handla med någonting hem, utan det var att träffa Per, som driver butiken, för att prata om hans och personalens trygghetssituation.

De flesta förstår att Sergels torg är ett utsatt läge. Det är en plats som sedan den byggdes har plågats av otrygghet i olika former. När jag växte upp var Plattan, som det kallades, den plats som förknippades mest med narkotikahandel, och det var där som jag för första gången såg människor som befann sig i svår social utsatthet.

För några år sedan byggde man om den del av torget som utgör ingången till tunnelbanan, och då gjorde man en hel del rätt. Det finns, herr talman, enormt mycket som vi kan göra för att förebygga brott när vi planerar våra städer.

Från en preventionsdebatt som har handlat väldigt mycket om gärningspersonen har vi över åren flyttat över en del av detta fokus till att titta på den rent praktiska preventionen, alltså hur vi kan bygga bort möjligheten att begå brott.

Tillfället gör tjuven, brukar det heta, och enligt forskningen är det faktiskt i mångt och mycket precis just så. Mörka prång, avsaknad av människor som kan se och, om det behövs, slå larm, dålig belysning och andra sådana saker skapar möjligheter att begå brott för den som har för avsikt att göra det.

Sedan Sergels torg byggdes om har tryggheten ökat markant. Bättre belysning och bortbyggda hörn är en del, och en annan är att se till att det finns en ström av, i brist på bättre ord, vanligt folk som passerar förbi. Flöden av människor med andra syften än att begå brott minskar brottsligheten. När jag pratar med centerpartister runt om i våra kommuner är uppfinningsriktigheten stor på det här området. Det handlar om att till exempel se till att antalet olika armaturer till gatubelysningarna i kommunen är så få som möjligt så att det inte blir onödigt svårt att få fram reservdelar när en lampa har gått sönder. En annan centerpartist har berättat om ett ställe

där det förekom ofredanden och rånförsök. Där lade man en ny hundrastgård. Sedan den kom på plats hade inga sådana incidenter rapporterats in.

Ett annat sätt att förändra sammansättningen och öka den trygghets-
skapande majoritetens övertag är att planera för handel och företagande. Jag tror att Ica på Sergels torg har stor betydelse för att hela platsen har blivit tryggare – just av dessa skäl. Men då måste också alla vi som har nytta av den trygghetsökningen göra vad vi kan för att se till att inte en del av den bortmotade kriminaliteten hamnar inne i butiken i stället för som förut utanför.

För det första, herr talman, är det vår moraliska plikt. Statens viktigaste uppgift är att skydda invånarna från inre och yttre hot, och det gäller naturligtvis även den företagare som tar stora risker för att inte bara kunna erbjuda allmänheten en värdefull affärstjänst utan också i sin egenskap av jobbskapare inte sällan är första steget in till arbetsmarknaden för många människor.

För det andra är det smart. Vi gör klokt i att skydda dessa företagare, som genom sin närvaro också blir en trygghetsskapande kraft i lokalsamhället.

När jag besöker Per, som driver Ica på Sergels torg, blir en sak solklar. Vi från samhällets sida fullgör inte vår del av denna allvarliga plikt. Varje dag utsätts Per och hans personal för stölder, ordningsstörningar och en hel del obehag. Inget samhälle kan helt bygga bort all otrygghet, men den enorma mängd arbete som går åt till att försöka mota bort det lilla fåtal som står för den största delen av problemen borde kunna ägnas åt andra saker. Butikerna anmäler så många stölder de orkar, men dessa brott blir nästan aldrig utredda. De är vart och ett för små för att polisen i sin ansträngda situation ska ha möjlighet att beivra dem. Men låt oss då rikta fokus mot de största källorna till dessa trygghetsproblem.

Jag är mycket glad att utskottet stöder mitt förslag om ett tillträdesförbud till butiker för den som upprepat och allvarligt missköter sig i en affärslokal. Tillträdesförbud ska kunna ges efter domstolsprövning, och brott mot ett sådant bör ge straff motsvarande brott mot andra kontaktförbud. Ett tillträdesförbud löser inte alla problem, men det ger en viktig signal om att samhället tar Pers och hans personals trygghet på allvar. Det är inte okej att vecka ut och vecka in gå in i en butik och stjäla saker. Punkt!

Herr talman! Jag brukar i dessa sammanhang alltid påpeka att den långsiktiga trygghetsutvecklingen huvudsakligen är positiv. Det är viktigt att ha en balanserad bild, och det är väsentligt att vi skjuter in oss på den delmängd av trygghetsutmaningen som är mest angelägen. Medan den långsiktiga trenden på de flesta områden blir bättre är det samtidigt ett par områden som går åt fel håll. Gängvåldet är en sådan del, och det kommer vi antagligen dessvärre att ha anledning att diskutera under en lång tid framöver. När en kriminell struktur väl fått fotfäste i en del av samhället tar det lång tid att bryta den tillbaka.

Ett par punkter i detta betänkande träffar delvis denna typ av kriminalitet. Straffen för mord är ett exempel, och möjligen kan även utskottets ställningstagande när det gäller våldet mot blåljuspersonal och det ökade straffrättsliga skydd som vi nu vill ge dem till en del anses träffa gängkriminaliteten.

En annan oroande utveckling är sexualbrotten. För att bättre kunna bekämpa dessa finns ett antal tillkännagivanden i detta betänkande.

Precis som att den som upprepat och allvarligt missköter sig i en butik ska kunna beläggas med tillträdesförbud bör den som inte kan avhålla sig från att begå brottsliga handlingar i form av ofredanden och värre i en simhall kunna utestängas. Vi vill även införa ett nytt brott, nämligen grovt brott för sexuellt ofredande där den drabbade genom olika omständigheter blir försatt i en särskilt utsatt situation.

Utskottet tar också tydligt ställning för en samtyckeslag och att ett oakttsamhetsrekvisit bör införas i sexualbrottslagstiftningen. Nu är sådan lagstiftning av allt att döma på väg, men innan vi har en sådan på plats finns det ingen anledning att minska på det politiska trycket.

Herr talman! När det gäller straffrätt blir betänkandet brett, och varje område vi behandlar i betänkandet förtjänar egentligen en egen debatt. Det känns, tyvärr får man väl säga, som att även frågan om terror och hur vi bäst bekämpar terrorister kommer att vara med oss under överskådlig tid. Jag vill i korthet nämna några av de förslag som bereds i detta betänkande och som kan ha betydelse för just terrorbekämpningen.

Ingen i denna församling tycker att terror på något sätt skulle vara ursäktligt, och vi har alla kommit med olika förslag om hur vi bäst bekämpar den. När de gäller de så kallade terrorkrigsresenärerna, de som rest iväg för att begå terrorhandlingar och krigsbrott för en av FN eller EU terrorlistad organisation, har vi problem. Det bästa är om de som kommer tillbaka och som kan bindas till allvarliga brott kan lagföras. Inom kriminalvården har vi kontroll på dessa potentiellt farliga personer, och deras väg tillbaka till en laglydig livsföring kan i bästa fall få en rimlig riktning. Samtidigt är många av de brott som faktiskt begås under en terrorkrigsresa svåra att bevisa. Det är helt enkelt inte alldeles lätt att belägga exakt vem som gjort vad i den enorma mängd våldshandlingar som ägt rum.

Det finns ingen fungerande rättsstat på andra sidan som kan bistå. Teknisk bevisning kan kanske förekomma, men i så fall är det antagligen mer fråga om tur än något annat. I vissa fall kan it-forensiska bevis vara till hjälp, men tillförlitliga vittnesuppgifter saknas ofta. Delvis därför, av praktiska skäl, men även av rättsmoraliska skäl, bör den som kan påvisas ha haft samröre med en terrorlistad organisation dömas för brott. Detta är vi i stort sett överens om i Alliansen, men vi har haft egna skrivningar som i detta betänkande inte har kunnat slås ihop. Men i sak är vi huvudsakligen överens, så lita på att vi återkommer med en enad linje om detta.

Jag står bakom samtliga reservationer, men jag är så himla glad över de tillkännagivanden som vi ska få igenom. Jag tycker att tillkännagivandet om tillträdesförbud till butiker är så viktigt att jag inte tänker yrka bifall till något annat.

(Applåder)

Anf. 168 LINDA SNECKER (V):

Herr talman! I en debatt om straff ska vi ändå påminna oss om hur straffrätten fungerar i Sverige. Straffet ska vara relaterat till brottets allvarlighetsgrad samtidigt som liknande brott ska bestraffas likartat. Ser vi tillbaka i historien har inget land kunnat avhålla människor från att begå brott enbart genom att använda straffet som avskräckning. I Sverige låser vi inte in människor för att de kan vara farliga utan för att ett allvarligt brott har

begåtts. I Sverige har inte heller fängelsestraffet använts som ett avskräckande exempel för att inte begå brott utan för att döma ut det straff som är lämpligt i förhållande till brottet som har begåtts.

Det har visat sig gång på gång att det inte är avskräckande att sitta i fängelse, eftersom ungefär 60 procent av dem som suttit i fängelse återfaller i brottslighet. Kriminalvården menar att syftet med ett fängelsestraff är att ge klienten behandling och vård och att vistelsen på anstalten ska utformas så att personen på bästa sätt kan komma tillbaka till samhället igen. Det här kan vara bra att komma ihåg. Tron på att kriminalisering och förbud minskar brottslighet råder det närmast konsensus om i denna sal. Det sitter såväl jurister och domare som poliser i justitieutskottet. Därför är det beklagligt att man inte tar till sig mer av erfarenhet, kunskap och forskning utan i stället skapar sin politik kring symbolfrågor och ett bibliskt öga-för-öga-och-tand-för-tand-resonemang.

Men Alliansen kan bara tänka ena tanken, nämligen att det är straffet som ska avskräcka. Återanpassningen och det som faktiskt också minskar brottslighet är inte lika intressant. Det ser vi ju bland annat på antalet motioner som kommer inom straffrätten i jämförelse med hur många som handlar om kriminalvård. Det märks också i den lilla mängd tid som borgerliga partier lägger på att socialt förebygga brott. Jag undrar om det är det som Moderaterna tror att vi debatterar i dag, nämligen brottsförebyggande arbete, när det egentligen är straffrätt vi sysslar med.

För om det vore så borde Moderaterna lägga i princip all sin tid på att få bort klassklyftorna. Det är enormt stora inkomstskillnader som skapar en del av brottsligheten. Det är i socioekonomiskt utsatta områden som både förövare och brottsoffer bor, och det är där som i viss utsträckning skjutningarna och andra brott sker i dag. Det är därför som många är oroliga och rädda.

Till viss del kan det här kanske stävjas genom strafflängd. Längre straff för olagligt vapeninnehav och en strängare vapenlagstiftning överlag kan ha en viss bra effekt. Men det är bara en ytterst liten del av hur man kan brottsförebygga. Den stora biten är att bygga bostäder, ha en bra skola och faktiskt ge alla frihet att skapa sitt eget liv.

Den politiken har inte Moderaterna över huvud taget. De prioriterar i stället skattesänkningar så att välfärden får mindre resurser att lägga på skola och bostäder.

Vänsterpartiet däremot vill minska inkomstskillnaderna. Vi vill satsa på en stark välfärd för att vi vet att det är brottsförebyggande i stället för att enbart vilja skärpa straffen, vilket är ett något visionslöst sätt att bedriva sin politik på.

Nåväl, herr talman! Om det är något jag har tjatat om i den här kammaren är det att vi behöver en samtyckeslagstiftning. Det är en fråga som Vänsterpartiet har drivit i många år. Regeringen har meddelat att lagstiftningen kommer under 2017, och jag är så himla glad över det. Det kommer att bli så bra.

Jag vill också välkomna dem som krampaktigt försöker kalla sig Alliansen in i den feministiska kampen. Ni försöker verkligen göra ett tillkännagivande om en samtyckeslagstiftning, något som vi på den rödgröna sidan har drivit länge, men ni lyckas inte riktigt. Ni vill inte kalla det samtycke. Men det här är bra. Vi måste ha en samtyckeslagstiftning, för vi

måste ha samtycke. Vi måste kämpa för att tillsammans med justitieministern genomföra lagen under 2017. Ni som försöker hålla samman någon sorts allians, varför är ni så himla rädda för att kalla det samtycke? Ni vågar inte ens ta ordet i er mun här.

Ni är så himla tvärsäkra i dag. Ni gör åtta tillkännagivanden, och ni kommer att vara så stolta när ni gör en sammanställning över hur många tillkännagivanden ni har gjort.

Ni tycker att mord alltid ska leda till livstid trots att det går emot både rättstradition och hur domstolarna faktiskt dömer. Där kan ni vara väldigt tydliga, men i frågan om samtycke verkar ni ha svårt att driva på ordentligt. Varför då? Vad är ni rädda för? Våga vara feminister!

(Applåder)

Anf. 169 ROGER HADDAD (L):

Herr talman! För drygt en vecka sedan debatterade vi åtgärder för trygghet i samhället. Då anklagades vi av Miljöpartiet för att vara för ytliga.

I kväll utsätts vi för Vänsterpartiets retorik, som jag tycker är respektlös, herr talman. Här lägger vi fram motioner och förslag i konstruktiv anda, bara för att bli förlöjlade i denna kammare. Det är helt oacceptabelt!

När det gäller betänkandet om straffrätt stämmer det att vi har ett antal tillkännagivanden. Det är frågor som vi har lagt fram under flera år, några av oss. I vissa ärenden har vi i partierna närmat oss varandra. Det är det som resulterar i politikutveckling och att vi kan inta nya positioner.

Bland annat har Liberalerna lagt fram ett förslag inom partiet att se över straffrabatten för ungdomar, vilket vi kommer att återkomma till.

När det gäller andra förslag såsom hedersrelaterat våld och de brotten, som vi har lyft fram i många år, avfärdas motionen som vi har lagt fram i betänkandet – bland annat med att regeringen den 9 mars gick ut och sa någonting om att nu ska vi titta på frågan om hedersvåld. Men Liberalerna lade ju fram den motionen den 3 oktober 2016.

Antingen har vi en seriös debatt om de här politiska förslagen med fokus på sakinnehållet, eller så sitter vi och avfärdar och klankar ned på varandra. Jag tycker inte att det senare hör hemma här i riksdagen, herr talman.

När det gäller de förslag som vi kommer att ta ställning till kommer jag att beröra bland annat frågan om blåljuspersonal. Det är en återkommande fråga, där regeringen har ägnat mycket tid åt det retoriska men allt mindre tid åt konkreta förslag.

Även inom detta område noterar jag att S, V, och MP reserverar sig mot Alliansens och SD:s yrkanden, som vi har fått majoritet för, om att skärpa det straffrättsliga skyddet för blåljuspersonal – polis, ambulanspersonal och räddningstjänst.

Varför, herr talman, är det viktigt att påpeka detta i denna debatt? Jo, för ett år sedan drabbades flera av de utsatta områdena av attacker mot just blåljuspersonal. Regeringen kallade till presskonferens och sa att det här är oacceptabelt. Fram till Almedalsveckan hände ingenting. Då kallade regeringen till presskonferens igen för att meddela att Ibrahim Baylan, samordningsminister, ska jobba med frågan. Sedan kallade regeringen till ytterligare en presskonferens i december, alltså nästan ett helt år efter att

blåljusverksamheterna utsattes för attacker i de utsatta områdena, för att meddela att man ska tillsätta en utredning.

Varför är vi angelägna om att driva det här ärendet när det gäller hot mot tjänstemän och våld mot tjänstemän? Jo, det är på grund av att utredningstiden löper till juni 2018. Det är alltså först efter nästa val vi eventuellt kan få ett lagförslag, en proposition, till Sveriges riksdag från den regering som kommer att tillträda hösten 2018 – ett lagförslag med ikraftträdande 2019. Jag tycker att det är en oansvarig hantering.

Man kan läsa i Sydsvenskan från i maj att statsministern presenterade en tiopunksreform, och absolut högst upp på den listan stod åtgärder för att komma åt attackerna mot blåljuspersonal.

Det är därför vi tvingas pressa regeringen framför oss och återigen kräva svar på om man kan bryta ut någonting ur denna utredning, om man kan höja straffen inom vissa delar eller om vi verkligen måste vänta till den 1 januari 2019 innan vi kan agera. Jag tycker, i alla fall för Liberalernas vidkommande, att det tar alldeles för lång tid.

Den andra reservationen som vi kommer att yrka bifall till, vår reservation 36, gäller samröre med terrororganisation.

Även där har regeringen agerat på ett sätt som tyvärr skapar risk att fler som återvänder från Islamiska staten och andra konfliktområden, som har stöttat terrorism och jobbat i terrorismens namn, kommer att komma undan. Vi har nämligen ingen retroaktivitet i Sverige.

Vi krävde redan i september tidigareläggande av vissa lagskärpningar för terrorism vad gäller både straff och annan kriminalisering. Vi har sagt att vi gärna ser nya samtal. Ingenting har hänt.

Regeringen har delat upp terrorresorna och den andra frågan om strid och samröre. Liberalerna har föreslagit att man ska bredda paragrafen till att gälla inte bara samröre i samband med strid utan allt övrigt samröre runt omkring och i samband med att man är med på plats och hjälper till att föra ut Islamiska statens budskap eller till och med utför de handlingar som IS ägnar sig åt.

Vi har därför ett särskilt yrkande, där vi går längre. Det är därför vi står bakom det.

(Applåder)

Anf. 170 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Jag föreslår att Roger Haddad läser våra reservationer om bland annat blåljuspersonal. Där ser man tydligt att vi reserverar oss eftersom vi har förtroende för att regeringen kommer att leverera i enlighet med det som man har utlovat i alla de sammanhang som Roger Haddad räknade upp.

En utredning sitter nu och arbetar, och vi hörde tidigare Roger Haddads kollega Krister Hammarbergh redogöra för varför ni har förtroende för att den utredningen kommer att presentera bra förslag som regeringen kan föra vidare vad gäller frågan om störande av räddningsinsatser.

Jag vill också påpeka det glädjande i att vi faktiskt har fått en fällande dom med åtta månaders fängelse för stenkastning mot polis. Redan i dag finns det alltså förutsättningar att döma, och det görs när det är möjligt.

Däremot ser vi, precis som Liberalerna, att det finns ett behov av att se över lagstiftningen vad gäller skyddet i dess helhet. Det tar i sedvanlig ordning lite tid, som det brukar göra i Sverige med lagstiftning. Om den

förra regeringen hade tagit tag i denna fråga hade detta kanske redan varit på plats, men den förra regeringen gjorde inte det.

Detsamma gäller för övrigt terrorismlagstiftningen. När denna regering med Miljöpartiet och Socialdemokraterna tillträdde hade inget arbete påbörjats gällande till exempel terrorresor, trots att den tidigare statsministern tagit upp frågan. Den lagstiftningen kom på plats rekordsnabbt, och ytterligare delar bereds i Regeringskansliet.

Vi har dessutom tillsatt en utredning för att se över hela terrorismlagstiftningen eftersom så få döms och lagstiftningen är ett lapptäcke.

Anf. 171 ROGER HADDAD (L) replik:

Herr talman! Vi vill gå längre när det gäller förberedelse till terrorresor. Regeringen har sagt nej; de har yrkat avslag på våra förslag, både förra året och denna gång. Men nu har EU antagit direktiv där man säger att de beslut som Sverige och andra EU-länder har tagit inte är tillräckliga.

När jag har ställt frågor till statsrådet och era regeringsföreträdare har de sagt att EU-direktivet inte kommer att innebära fler initiativ från svensk sida. Jag tror att det är ett förhastat uttalande, och jag hoppas innerligt att ni kommer att backa även på den punkten. Oavsett om det gäller terroristbrott eller terrorresor, som vi har motionerat om, tror vi att några fler skulle kunna stoppas och lagföras i tidigare stadier.

När det gäller blåljus vill jag ändå ställa en fråga till Annika Hirvonen Falk mot bakgrund av den situation vi har med otrygghet och poliser som inte har kapacitet att finnas i de särskilt utsatta och utsatta områdena utan lägger väldigt mycket krut på mordutredningar och får prioritera bort mycket annat. Dina koalitionskollegor i regeringen har återkommande sagt att detta är jätteallvarligt och att vi måste göra något åt det. Varje dag kan jag läsa uttalanden.

Frågan till Annika Hirvonen Falk är då: Är det rimligt att det ska ta tre år innan man kan få till en straffskärpning? Varför höjer ni inte till exempelvis minst sex månaders fängelse även för normalgraden av hot eller våld mot tjänsteman? Det behöver inte utredas i tre år. Eller tycker du det?

Anf. 172 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Vi har ökat den polisiära närvaron i de särskilt utsatta områdena. Det har skett i bred enighet med alla partier som varit pådrivande för den omorganisation av polisen som har till syfte att få fler poliser närmare medborgarna. Det som har prioriterats högst är just polisen närvaron i de särskilt utsatta områdena, därför att det behövs. Det har även gårdagens diskussion efter *Kalla fakta* med all önskvärd tydlighet understrukit: Det finns stora behov i vissa områden. Så det stämmer inte att det har blivit färre poliser där.

Min uppfattning är att man, om man ska få till stånd en ordentlig lagstiftning, inte i förväg, innan en utredning har presenterat sina förslag, ska bestämma sig för vilken som är den bästa lösningen. Om vi trodde att det bara handlade om att skärpa straffen för våld mot tjänsteman hade det varit en annan utredning.

Men faktum är att det sannolikt inte är en tillräckligt bra lösning – inte om vi också vill omfatta till exempel personal vars enda uppgift är att ge vård, som ambulanspersonal, som också blir utsatt. Då räcker det inte att bara gå in i bestämmelserna om våld och hot mot tjänsteman.

Jag vet inte vad som är den rimligaste tiden för en utredning. Där måste vi lita på experterna. Det viktigaste, Roger Haddad, är ju att vi får en lagstiftning på plats som fungerar. När det gäller terrorism har det varit hetsigt, med många olika beslut som ska implementeras. Det har blivit ett lapptäcke, och vi ser resultatet: Få kan faktiskt dömas för dessa brott. Därför behövs det ett mer gediget helhetsgrepp.
(Applåder)

Prot. 2016/17:92
5 april

Straffrättsliga frågor

Anf. 173 ROGER HADDAD (L) replik:

Herr talman! Jag tycker att Miljöpartiets argumentation haltar. Liberalerna lade för några månader sedan fram ett utskottsinitiativ i civilutskottet om tvångsäktenskap kopplat till familjerätten. Dagen efter kallade regeringen till sig Alliansen för att göra upp. Så uppenbarligen behöver man inte utreda allting i två eller tre år – eller hur, Annika Hirvonen Falk?

Jag har inte fått något svar på frågan varför det, om det nu är så angeläget att förhindra brott mot samhällsviktiga funktioner som ambulans, polis och räddningstjänst, ska ta tre år. Ni kommer att sitta en hel mandatperiod utan att leverera en enda straffskärpning mot de attacker som ni så kraftigt tar avstånd ifrån i medierna. Men det håller inte.

När det avslutningsvis, herr talman, gäller antalet poliser har det under er regering blivit färre poliser och färre poliser i yttre tjänst, och de har kommit längre från medborgarna. Jag har rätt och du har fel.

När det gäller de utsatta områdena har Polismyndigheten dessutom bara plockat från andra delar av Stockholms län och andra regioner för att till exempel skicka ut personer i Rinkeby, Tensta och Husby. Där har ni en stor hemläxa att göra, för ni har absolut inte levererat fler poliser.
(Applåder)

Anf. 174 ANDREAS CARLSON (KD):

Herr talman! Jag blev lite inspirerad att debattera polisen när jag hörde replikskiftet precis före mitt anförande. Tänk om det varje gång regeringen säger att det blir fler poliser faktiskt också blev fler poliser – att det var som ett mantra som var självuppfyllande.

Det är ju tvärtom. När man åker med polisen runt om i landet på pass ser man det själv: Det är färre poliser i yttre tjänst. Det råder resursbrist; polisorganisationen måste få en kraftig resursförstärkning. Detta tror jag att vi får anledning att återkomma till här i kammaren i fler debatter.

I dag debatterar vi betänkandet som rör straffrättsliga frågor. Vi kristdemokrater står bakom de tillkännagivanden som finns i betänkandet. Vi står också bakom de alliansgemensamma reservationer som flera av mina förträffliga kollegor i Alliansen har föredragit och lyft fram i den här debatten.

Ett av tillkännagivandena, herr talman, gäller straffen för brott mot person. Vi anser att straffen i högre grad än i dag bör grunda sig på den brottsliga handlingens straffvärde, snarare än på brottslingens ålder eller andra omständigheter som är knutna till honom eller henne.

Sett ur ett brottsofferperspektiv är straffet nämligen i viss mån ett mått på hur allvarligt samhället ser på den kränkning som man har blivit utsatt för. Straffets storlek har därför betydelse för offrets känsla av upprättelse.

Jag är glad att utskottet ställer sig bakom min motion om att straffen i större utsträckning än i dag bör grunda sig på den brottsliga handlingens straffvärde. Jag yrkar också bifall till reservation 19 i betänkandet om förmildrande omständigheter.

Herr talman! Låt mig läsa några rader ur Dagens Nyheter i går:

”Svenskarna som anslutit sig till terrorsekten IS skyddas av grundlagen. Trots EU-krav på skärpt lagstiftning fortsätter regeringen att prioritera föreningsfriheten framför ett förbud mot att ingå i terrororganisationer.

”Vi har inte fått direktiv om att ompröva detta”, säger Lars Werkström, som utreder en ny terrorlag.”

Detta är allvarligt. I den överenskommelse kring åtgärder mot terrorism som Alliansen slöt med regeringen i december 2015 kom vi överens om en skrivning om att straffansvar för samröre med terrorgrupper skulle övervägas i den utredning som samme Werkström som jag läste om i Dagens Nyheter leder. Att kriminalisera samröre med terrororganisationer kan inte ställas mot föreningsfriheten.

IS borde läggas till i de undantag som finns i grundlagen om militära organisationer. Det är anmärkningsvärt att regeringen prioriterar föreningsfriheten före terrorbekämpning. Att tillhöra en terrororganisation är kriminellt och förenat med straff i länder som Frankrike, Tyskland, Holland, Österrike och Belgien. Även Norges lagstiftning förbjuder anslutning till terrororganisationer. Är dessa länders grundlagar mindre frihetliga än de svenska? Knappast.

Vi tycker att samma sak ska gälla i Sverige: Allt samröre med terrororganisationer ska förbjudas. Chefsåklagare Agnetha Hilding Qvarnström bedömer i DN att rättsväsendets chanser att lyckas skulle öka om man kriminaliserade medlemskap i terrororganisationer. På en rak fråga i en annan artikel i Dagens Nyheter, om Sverige också borde ha en sådan lag, svarar hon: Ja, om man vill få stopp på det här.

Vi har grundlagsskyddad föreningsfrihet. Men den finns inte till för att skydda Islamiska staten. Vi har också en stolt tradition av yttrandefrihet. Men vi accepterar inte spridning av rasistisk hatpropaganda. Därför har vi lagen om hets mot folkgrupp. Den är ett ingrepp i yttrandefriheten, men det är rätt att förbjuda hets, hat och hot med rasistiska och homofoba förtecken.

Att kriminalisera samröre med en islamistisk mördarsekt hotar inte föreningsfriheten. Tvärtom hjälper ett sådant förbud till att slå vakt om samhällets grundpelare, där föreningsfriheten är en. För våra grundlagar, allt som vårt samhälle vilar på, vill IS raseras. Vi ser vilka grymheter de ägnar sig åt i Syrien och Irak. Att svenskar som återvänder med detta på sitt samvete ska skyddas av föreningsfrihet duger inte.

Vi kristdemokrater har under många år drivit frågan om att kriminalisera medverkan i och stöd till rasistisk, terrorstämplad eller annan organiserad brottslighet. Vi välkomnar regeringens förslag att kriminalisera förberedelse av terrorhandlingar såsom resor, träningsläger och finansiering. Regeringen behöver snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som ytterligare kriminaliserar medverkan i stödfunktioner för en terroristorganisation, såsom materiellvård, transport och underhåll eller matlagning, som bidrar till organisationens förmåga att delta i en väpnad konflikt

eller att begå allvarliga brott. Den som ansluter sig till IS bör enligt lagens mening göra sig skyldig till terroristbrott.

Herr talman! Jag vill ha svar på varför regeringen gjort avsteg från terroröverenskommelsen, som jag bedömer det. Vi var överens om skrivningen om att straffansvar för samröre skulle övervägas i utredningen, men utredaren säger till DN: "Grundlagsändringar är ingenting vi kommer titta på. Det hade i så fall krävts tydliga direktiv från regeringen."

Tydliga direktiv saknas. Frågan är om vi kan få ett tydligt svar från regeringen: Varför ges inte sådana direktiv?
(Applåder)

Anf. 175 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP):

Herr talman! I det avslutande replikskiftet kom Roger Haddad från Liberalerna med så många osakliga påståenden att jag kände att de ändå behöver bemötas. Till att börja med påstod Roger Haddad att det har blivit färre poliser i Sverige. Detta stämmer inte. Enligt den statistik som vi som sitter i polisens insynsråd kontinuerligt får rapporterad till oss fortsätter antalet poliser att öka, och antalet polisanställda, vilket inkluderar även civila, har aldrig varit högre än i dag.

Det som Roger Haddad tar upp vad gäller omfördelning av poliser på kort sikt från vissa områden till andra områden stämmer. Om vi vill ha fler poliser i särskilt utsatta områden, vilket vi vill, finns det inte en massa poliser på hyllan som det bara är att plocka in där, utan då måste vi använda poliser som har haft andra, mindre angelägna arbetsuppgifter. Jag trodde nog att vi här i kammaren var överens om att motverka den organiserade brottsligheten i de särskilt utsatta områdena, som hotar inte bara kvinnors möjlighet och utrymme i det offentliga rummet utan faktiskt i grunden demokratin och samhällets trovärdighet. Det är en av de absolut mest prioriterade frågorna. Det är kanske viktigare än att patrullera i något mindre utsatt område.

Sedan har jag en kommentar vad gäller utredning om barnäktenskap, där det finns en bred enighet i den här kammaren. Även den frågan kommer att behöva utredas, precis som med all lagstiftning i det här landet. Sverige har en lång och stolt tradition av gedigen lagstiftning via utredning, breda remisser och beredning i Regeringskansliet.

Anf. 176 ROGER HADDAD (L) replik:

Herr talman! Räknar man antalet polisanställda totalt har det blivit fler. Men jag talar om poliser, och de har blivit färre. Vi hade detta uppe för drygt en vecka sedan och ställde samma fråga till inrikesministern. Han sa inte emot. Det finns mindre än 20 000 poliser, under er regering.

Dessutom räknar Socialdemokraterna och Miljöpartiet in aspiranterna i denna siffra. Jag har kontrollerat detta med bland annat Polisförbundet innan jag gick hit till kammaren. Regeringen räknar in aspiranter när man säger att vi aldrig har haft så många poliser i Sverige. Det stämmer inte. Det är fel.

Aspiranter är studenter vid de tre lärosätena Umeå, Växjö och Södertörn. Vi måste bygga den här debatten på fakta och sanning. Antingen har vi fler poliser eller inte.

Prot. 2016/17:92
5 april

Straffrättsliga frågor

Dessutom har 950 poliser slutat bara under förra året, varav ca 200 gick i ålderspension. Resten har slutat av andra skäl. Det är klart att detta påverkar antalet poliser totalt. Det är därför vi har olika budgetförslag och olika ambitioner i polisbudgeten.

Det var dock inte detta som var debattens fokus när vi talar om detta betänkande. Vi talade om blåljuspersonal och attacker mot dem i de utsatta områdena. Frågan var varför det ska behöva ta tre år innan man kan skärpa straffen. Jag fick inga bra svar, annat än att allting måste utredas. Då jämförde jag med frågan om barnäktenskap och vårt initiativ i civilutskottet, där vi var beredda att lägga fram lagstiftning i riksdagen, för vi har den möjligheten. Dagen efter bjöd regeringen in oss och sa: Låt oss göra upp!

Anf. 177 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Om saken gäller att Liberalerna vill bli inbjudna till regeringen för att göra upp i frågan om blåljuspersonal har jag nog missuppfattat det hela. Jag uppfattade att invändningen gällde att det tar tid och att saker behöver utredas. Men detta gäller ju i båda de här fallen – både frågan om attacker mot blåljuspersonal och vilket straffrättsligt skydd som ska gälla och frågan om barnäktenskap, både det straffrättsliga och civilrättsliga.

Jag tror inte på att spotta ur sig lagstiftning vid sittande bord, utan jag tror på de breda processer som vi har en tradition av i Sverige, där experter sitter i utredningar och vaskar fram bra lagförslag som kan fungera och som sedan går ut på bred remiss till olika myndigheter och intresseorganisationer. Inte minst bereds förslagen också i Regeringskansliet. I mitt anförande hann jag inte med att säga att det är precis detta som just nu sker med den andra delen av Lars Werkströms terroristutredning. Den bereds i Regeringskansliet.

Ibland är förslagen inte så enkla. Ibland är de inte helt bra och genomförbara. Ibland kommer remissinstanserna med olika synpunkter som man måste ta hänsyn till. Detta är en aspekt som jag tar på stort allvar.

Vad gäller antalet poliser undrar jag om vår missuppfattning kanske beror på vad vi jämför med. Även om en del poliser har slutat är just nu totalsumman, i alla fall månad för månad fram till årsskiftet, positiv. Men det är möjligt att vi jämför med olika tal. Det är ju lite onödigt att bråka om det.

Jag ser fram emot att vi reder ut fakta och får en gemensam bild av läget. I vilket fall som helst är vi överens om att polisen behöver mer resurser, så att fler människor kan göra det viktiga arbetet med att bekämpa brott.

Anf. 178 ROGER HADDAD (L) replik:

Herr talman! Jag efterfrågade inte någon överläggning om blåljuspersonal. Jag kritiserade regeringspartierna för att det ska ta tre år innan man kan skärpa straffen för attacker mot blåljuspersonal som ambulans och polis. Trots att regeringsföreträdare har ägnat hela förra året åt att framhålla hur allvarligt detta är ska det, enligt planen, gå ända fram till den 1 januari 2019 innan ny lagstiftning kan träda i kraft. Det var detta vår kritik handlade om. För min del tycker jag att det inte riktigt går ihop med den allvarliga situation vi ser i de mest utsatta områdena.

Herr talman! Jag vill ställa en fråga när det gäller antalet poliser – det var ju därför Annika Hirvonen Falk gick upp i talarstolen. Menar Annika Hirvonen Falk att Sverige har fler poliser i dag jämfört med när vi satt i regering, om man rensar ut utredare och aspiranter?

Prot. 2016/17:92
5 april

Straffrättsliga frågor

Anf. 179 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Inledningsvis vill jag säga att jag inte tycker att det är relevant att rensa statistiken från de poliser som utreder brott. Det är klart att det i vissa sammanhang är relevant att titta på hur många som jobbar med brottsutredning och hur många som är ute i ingripandeverksamhet. Men i slutändan är de alla poliser. Jag tror inte att det vore en bra idé att plocka många av de utredarna och i stället sätta ut dem på gatan, för vi har en väldigt allvarlig situation. Brottsuppleringen har minskat under sju års tid. Då ska vi inte skära ned på antalet brottsutredare i polisen.

Nu har vi sett en försiktigt positiv trend för första gången på sju år. Jag hoppas verkligen att det håller i sig. Jag tror att det vore kontraproduktivt att plocka bort de utredarna.

Jag tror inte att det finns något ytterligare att tillägga, herr talman.

Anf. 180 ANDREAS CARLSON (KD) replik:

Herr talman! Jag kan inledningsvis konstatera att Roger Haddad inte fick mycket till svar på frågan om det är fler eller färre poliser. Men det var inte det jag tänkte fråga om.

När vi besöker poliser runt om i landet ser vi hur områdespoliser får fajtas för att få fortsätta arbeta med det brottsförebyggande arbetet. De dras till andra saker. De dras till ingripandeverksamhet. De kan behöva ta av sig uniformen och jobba civilt som spanare för att täcka de hål som uppstår med tanke på de stora problem som finns i Sverige men också i polisorganisationen.

Samtidigt vet vi att utredningar prioriteras ned. Grova brott prioriteras ned i utredningar. På en polisstation som jag besökte sa man: Vi kan bara prioritera utredningar och utredningsverksamhet där vi har häktade personer just nu. Allt annat får ligga på vänt.

Mot bakgrund av hur det ser ut inom polisen skulle jag vilja be Annika Hirvonen Falk ge mig ett exempel på mindre angelägna arbetsuppgifter som kan prioriteras ned, som inte redan är nedprioriterade. Annika Hirvonen Falk sa i sitt anförande att man kan ägna sig mindre åt mindre angelägna arbetsuppgifter. Jag skulle vilja ha ett exempel på en sådan arbetsuppgift som inte redan är nedprioriterad, när grova brott prioriteras ned och när områdespoliser tvingas göra annat än just det brottsförebyggande arbetet.

Anf. 181 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Jag måste instämma i beskrivningen att det är mycket allvarligt och olyckligt när de områdespoliser som ska arbeta brottsförebyggande måste plockas in för annan verksamhet. En enig riksdag vill ju prioritera så att polisen kan arbeta med långsiktigt relationsskapande gentemot kommuner, olika organisationer och medborgare. Det är en viktig uppgift för områdespoliserna. Därför tycker jag att det behövs mer resurser till polisen. Det finns behov som inte dagens organisation förmår att täcka.

Men det jag tog upp i mitt anförande, herr talman, var frågan om prioriteringen av de särskilt utsatta områdena. Jag undrar: Är vi inte överens, Andreas Carlson? Låt oss säga att vi ska prioritera de särskilt utsatta områdena och att vi på allvar menar att det är det absolut viktigaste! Är det inte rimligt, innan vi får på plats fler nya poliser och allt vad vi nu önskar oss, att göra precis som Polismyndigheten har gjort? De har plockat poliser från andra områden som inte är lika brottsutsatta.

Anf. 182 ANDREAS CARLSON (KD) replik:

Herr talman! Skillnaden är 2,4 miljarder. Det är skillnaden mellan regeringens budget till polisen och Kristdemokraternas budget.

Jag bad om ett exempel – om vi går tillbaka till frågan – på en mindre angelägen arbetsuppgift. Jag kanske ska tolka svaret så här: Även om det är behjärtansvärt med områdespoliser som kan jobba förebyggande är det mindre angeläget än att arbeta i utanförskapsområdena. Kristdemokraterna tycker inte det. Vi tycker att vi ska ha en uthållighet. Vi ska arbeta förebyggande. Vi ska vara på plats med polisen i utanförskapsområdena, men vi har också en kraftfull satsning på att polisen ska kunna fortsätta arbeta i mindre kommuner och vara på skolorna.

En områdespolis som jag träffade i en kommun i mitt hemlän, Jönköpings län, sa: Om vi inte får jobba kontinuerligt med det brottsförebyggande arbetet kommer vi snart att ha små Malmö över hela landet. Det är ett citat från en polis som jag träffade.

Jag tycker inte att det är mindre angeläget att fortsätta arbeta brottsförebyggande och att ha poliser knutna till skolorna. De kan samverka med skolan, socialen, civilsamhället, familjer och lokalsamhället. Det är därför som vi så kraftfullt satsar på polisen från Kristdemokraternas sida.

Jag kan förstå att regeringen behöver säga att detta är mindre angeläget, med tanke på att man har mycket mindre pengar. Ni säger att ni satsar på polisen. Ni säger att det ska bli fler poliser och att det har blivit fler poliser. Ni svarar inte på Roger Haddads fråga om det faktiskt har blivit fler eller om det har blivit färre.

Men när vi ser dessa behov behöver vi se till att få fram civila administratörer som kan avlasta personer som kan gå ut i yttre tjänst igen. Vi har sagt att vi kan samarbeta mer med ordningsvakter. Man kan också se över hur man kan samarbeta med försvaret, som Polismyndigheten efterfrågade i veckan. Det finns en mängd olika saker man kan göra i stället för att dra ned och kalla förebyggande arbete för mindre angeläget.

Anf. 183 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Herr talman! Jag tror aldrig att någon har anklagat mig för att kalla brottsförebyggande arbete för mindre angeläget. Det har jag heller inte gjort i detta fall.

Men även med de storsatsningar som Kristdemokraterna vill ha är vi i ett läge där det tar två och ett halvt år att utbilda nya poliser. I väntan på att de utbildas har vi att välja mellan att antingen ha lika många poliser i de särskilt utsatta områdena som i områden där det är lugnt och tyst eller att inte ha det. Jag tycker att vi måste vara ärliga och säga: När vi prioriterar dessa områden och inte har några poliser på hyllan att plocka ned måste vi plocka poliser någon annanstans.

Jag tycker inte att det är rätt prioriterat att plocka områdespoliserna. Men när jag träffar en polis som har blivit omplacerad från Nacka till norra Botkyrka kan jag ha stor respekt för att Polismyndigheten har gjort den prioriteringen, inte minst med tanke på att vi i kammaren faktiskt är eniga om att polisen måste agera mot den organiserade brottsligheten i de särskilt utsatta områdena.

Sedan har vi flera förslag, bland annat kring transporter av frihetsberövade, där vi helt har plockat bort vissa arbetsuppgifter från polisen och lagt dem på andra myndigheter. Här finns det mer att göra för att frigöra resurser för polisen. Låt oss fortsätta att arbeta konstruktivt även på det området!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

Prot. 2016/17:92
5 april

Straffrättsliga frågor

§ 15 Processrättsliga frågor

Processrättsliga frågor

Justitieutskottets betänkande 2016/17:JuU17
Processrättsliga frågor
föredrogs.

Anf. 184 BEATRICE ASK (M):

Herr talman! Vi ska nu diskutera processrättsliga frågor. Det är viktiga frågor. Jag vill börja med att säga att vi i Moderaterna står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 4 som gäller utökad användning av hemliga tvångsmedel.

I detta betänkande hanteras 75 yrkanden. På tre punkter föreslår utskottet tillkännagivanden. Övriga motioner avstyrks eller behandlas förenklat. De tre tillkännagivanden som vi gör är viktiga.

Det första gäller utökade möjligheter till kameraövervakning i brottsutsatta områden. Utskottsmajoriteten menar att det behövs, inte minst för att öka brottsuppleringen. Kameror är viktiga när poliserna är för få och vittnen är tysta – så kan man enkelt uttrycka det.

Det andra handlar om att vi vill se över hur arbetet med att förhindra brott mot rättsväsendets anställda kan stärkas. Det händer tyvärr att rättsvårdande personal utsätts för hot och andra brott. Utredningen om ordning och säkerhet i rättssalarna, som socialdemokrater och andra hänvisar till, behandlar ju inte den här bredare och viktiga frågan. Därför har majoriteten gjort detta påpekande.

Det tredje tillkännagivandet handlar om att vi vill utreda om beslut om hemlig avlyssning respektive hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska kunna kopplas till en person i stället för ett nummer eller en adress. Jag är väldigt förundrad över regeringspartiernas reservation. Man hänvisar i reservationen till ett utredningsarbete i syfte att stärka skyddet för den enskildes integritet. Såvitt jag vet behandlade inte Integritetsutredningen dessa frågor. Men vår uppfattning är: Om man ska fatta beslut om hemliga tvångsmedel ska det göras efter en noggrann bedömning av balansen mellan brottets allvar och personlig integritet.

När man väl har bestämt sig för att man ska ha hemliga tvångsmedel är det ganska bra att göra det på ett praktiskt sätt. Den ordning som nu

gäller innebär att polisen måste söka om och söka om. Vi träffar alltså inte direkt den problematik som beslutet avser att träffa, utan det blir onödig byråkrati.

Förslaget innebär en förenkling och en praktisk tillämpning som enligt min uppfattning inte på något sätt berör frågan om integritet. Det är märkligt att man inte kan ändra i en sådan här praktisk fråga, där polismyndigheterna menar att det skulle underlätta deras arbete.

Jag medger att frågor om hemliga tvångsmedel många gånger är svåra. Det är principer som ska vägas mot varandra. Men det handlar också om kriminalitetens utveckling och den ständiga teknikutvecklingen, som inte minst kriminella är snabba med att anamma och använda.

Att kunna utreda brott är allvarliga frågor oavsett hur komplicerat det är. Därför vill vi moderater utreda möjligheter att använda information från signalspaning också när förundersökning har inletts. Det har vi fortfarande inte fått en majoritet med oss på, men det är viktigt att vi kan använda denna typ av information eftersom vi till exempel behöver utreda resande till terroristverksamhet utomlands och en hel del annat.

Vi tycker också att man måste se över reglerna för beslag och husrannsakan, för de behöver uppdateras. Det är riktigt som regeringssidan säger: En utredning är tillsatt. Men det blir en proposition i bästa fall sent nästa vår. Det är väldigt långt fram, och det är klart att vi gärna vill se detta snabbare eftersom de kriminella är inne på den moderna tekniken väldigt snabbt.

Det tredje jag tycker att man behöver nämna är att vi måste få en snabbare och bättre hantering av stöldbrott i butik. Vi hade tidigare ett resonemang om tillträdesförbud. Men det handlar också om möjligheten att hantera ärendena bättre. Man hör ofta butiksägare klaga över att det är svårt att få polisen att komma. Ibland får man poliser att komma, men de säger: Varför ringer du om det här? Det blir ju ändå just ingenting.

Detta är en hantering som är irriterande för alla, samtidigt som det faktiskt är allvarligt med dessa stöldbrott som återkommer hela tiden. Här finns nu ett arbete igång för att försöka att återuppliva det som förut kallades för snattofonen. Det finns möjligheter att göra det redan i dag.

Vi har motionerat, och vi tycker att man ska titta på ytterligare åtgärder för att säkerställa att vi får en snabbare och mer funktionell hantering av anmälningarna. Då måste man nog arbeta med mer än bara det som är befintligt i dag.

Jag yrkar bifall till reservation 4, som jag sa tidigare. I övrigt tycker jag att utskottet har hanterat de frågor som behandlas i betänkandet på ett bra sätt.

(Applåder)

Anf. 185 SUSANNE EBERSTEIN (S):

Herr talman! Hur våra domstolar fungerar och hur dömandet ska gå till intresserar människor i Sverige.

Just nu pågår till exempel en serie kallad *Domstolen* i tv, som åskådliggör hur olika processer går till. Det är bra att det visas eftersom många tror att det går till som i amerikanska filmer. Våra processordningar skiljer sig högst väsentligt åt, och det är viktigt att det kommer fram ordentligt.

Riksdagsledamöter från olika utskott, och givetvis även oppositionen i justitieutskottet, skriver många motioner i ämnet. Som gammal domstolsjurist tycker jag att det är spännande att det finns många synpunkter och förslag till det man förhoppningsvis menar skulle förbättra den dömande verksamheten.

I betänkandet ingår också motioner om bland annat kameraövervakning och motioner om hemliga tvångsmedel, som väl i och för sig kan sägas ligga utanför den dömande verksamheten men som ändå betraktas som liggande inom processrätten.

Sedan valet 2014 har den socialdemokratiska regeringen kommit med många förslag inom området och också tillsatt en mängd utredningar. Man har lagstiftat om en modernare rättegång som syftar till att effektivisera och förbättra domstolsväsendet. Man har lagstiftat om ökad endomarbehörighet, ett nytt system för patent- och marknadsdomstol, förstärkt rätts-säkerhet i förundersökningsförfarandet, brottsmisstänkta bättre tillgång till försvarare och insyn i förundersökningar med mera.

Vi ska snart i denna kammare diskutera lagförslag om en effektivare och mer ändamålsenlig mark- och miljöprocess och ett lagförslag om utverkad samverkan mellan domstolar.

För närvarande pågår en utredning om kameraövervakning, brottsbekämpning och integritetsskydd, en utredning om förbättrade förutsättningar för ordning och säkerhet i domstolarna, en utredning om att se över reglerna om beslag och husrannsakan, en utredning om processrätt och stora brottmål, som ska se hur man kan effektivisera och modernisera stora brottmål, en utredning om hemlig dataavläsning, en utredning om domarrekruteringen och slutligen en utredning om datalagring. Alla dessa utredningar ska komma med förslag under detta år. Mycket arbete pågår således för att förhoppningsvis förbättra och utveckla verksamheter inom området.

I betänkandet föreslås alltså tre tillkännagivanden. Ett tillkännagivande från riksdagen betyder att regeringen ska komma tillbaka till riksdagen och rapportera på vilket sätt den fråga som tas upp i tillkännagivandet har hanterats eller kommer att hanteras.

Det första förslaget om tillkännagivande rör kameraövervakning på allmän plats. Här finns redan en utredning på väg. Så snart som juni i år ska ett betänkande avlämnas. Här har en särskild utredare fått i uppdrag av regeringen att närmare studera ett brett spektrum av frågor om kameraövervakning. Syftet är att säkerställa att kameraövervakning kan användas där det behövs för att bekämpa brott och samtidigt garantera ett starkt skydd för den personliga integriteten. Utredaren ska även analysera hur regleringen i kameraövervakningslagen bör anpassas till den nya EU-rättsliga dataskyddsregleringen. Ett tillkännagivande till regeringen torde därför vara tämligen meningslöst.

I ett annat förslag till tillkännagivande uppmanas regeringen att se över hur arbetet med att förhindra brott mot rättsväsendets anställda kan stärkas. Regeringen har i detta fall givit en särskild utredare i uppdrag att se över om reglerna för säkerhet i domstolarna kan tydliggöras och skärpas. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2017.

Därutöver har en utredning, som vi redan har talat om här i kammaren i föregående ärende, tillsatts som ska se över det straffrättsliga skyddet för blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner. Enligt vad som har framkommit pågår också vid flera myndigheter ett arbete som syftar till att

öka säkerheten för de anställda. Med detta i beaktande ser vi inte heller här behov av något tillkännagivande. Man ska dessutom komma ihåg att det inte är tillåtet i dag att hota eller på annat sätt vara våldsam mot till exempel domare.

Det sista förslaget till tillkännagivande rör, som vi har hört här, ett beslut om att hemlig avlyssning ska knytas till person. Lagen i dag tar sikte på att en person har *en* telefon. Det är självklart en förlegad bild av verkligheten. För närvarande pågår ett omfattande utrednings- och beredningsarbete i frågor som rör hemliga tvångsmedel. Dessutom pågår en utredning som rör huruvida hemlig dataavläsning bör införas. Den avger sitt förslag under hösten 2017.

Besvärliga avgränsningar och mer överskottsinformation kommer att bli nötter som måste knäckas. Vi tycker därför att det finns anledning att invänta utredningar som är på gång i frågor inom integritetsområdet.

Herr talman! Jag står givetvis bakom våra reservationer men yrkar inte bifall till dem utan yrkar bifall endast till utskottets förslag i betänkandet i övrigt.

(Applåder)

Anf. 186 BEATRICE ASK (M) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Susanne Eberstein får man ett intryck av att vi skulle vara helt överens i sakfrågorna. Det är positivt om det är på det sättet.

Susanne Eberstein tycker dock att tillkännagivandena är onödiga. Jag delar inte den uppfattningen. Precis som jag sa i mitt inlägg utreder man dessa frågor, eller i alla fall vissa av dem. Men det betyder ju inte att det kommer att läggas fram förslag. Om majoriteten har en bestämd uppfattning i en sakfråga tycker jag att det är viktigt att man tydliggör att man anser att det behöver ske något i en bestämd riktning.

Ta detta med kameraövervakning som ju är en svår och mycket kontroversiell fråga. Överallt möter man företrädare för kommuner och verksamheter som tycker att det är en mycket spretig hantering av detta och att det finns många problem. Framför allt finns det i utsatta områden en irritation över att man inte har fått tillstånd för kameraövervakning eftersom man menar att det skulle vara till stöd för det trygghetsskapande arbete man bedriver. Inte minst från Järvafältet har det här varit en fråga som har drivits många gånger.

Då tycker vi att det är rimligt att riksdagens majoritet tydliggör att vi är beredda att faktiskt säkerställa att det blir lättare att få tillstånd för den här typen av kameraövervakning i brottsutsatta områden som ett svar på den oro som finns. Det går inte att bara hänvisa till att det finns en utredning. Det blir väldigt konstigt.

Det gäller också de andra förslagen där vi tycker att utredningarna inte räcker till. När det till exempel gäller personal inom rättsväsendet är det inte en specifik fråga i den utredning som handlar om säkerheten i domstol. Den är ju vidare än så. Det är inte så länge sedan en polis blev attackerad i sin bostad, och det finns annan rättspersonal som utsätts för än det ena, än det andra.

Vi tycker att man seriöst måste titta på säkerheten för den här personalen.

Anf. 187 SUSANNE EBERSTEIN (S) replik:

Herr talman! Det är oppositionens privilegium att göra tillkännagivanden, framför allt i den parlamentariska situation som vi i dag befinner oss i. Jag har full respekt för det och förståelse för att vi råkar ut för detta.

När det gäller kameraövervakningen och den spretiga hanteringen är det ju därför det är så viktigt att utreda det här ordentligt så att vi kan få en bra lagstiftning på plats. Jag tycker mig ha lång erfarenhet, och gör man slarviga utredningar finns det risk att det blir en slarvig lagstiftning. Därför är det viktigt att man verkligen tittar över alltihop ordentligt med mycket svåra frågor. Utredare kan faktiskt också tala med sin uppdragsgivare om de tycker att de har fått direktiv som inte fungerar eller att de känner att det här borde göras på ett bättre eller annat sätt. Det har hänt, säkert även under Beatrice Asks tid i regering.

Det är förfärligt att en polis blir attackerad i sin bostad, men det är på intet sätt straffritt i dag. Det måste man ändå komma ihåg. Det låter lätt i debatten som att det skulle vara alldeles straffritt att ge sig på rättsväsendets personal och att det därför är så förskräckligt att den här blåljusutredningen dröjer. Men mycket av det som kommer att komma fram är redan kriminaliserat. Det som kan tillkomma är just sådant som skydd, anonymitet och alla möjliga sådana saker som man kanske behöver fundera på närmare.

Anf. 188 BEATRICE ASK (M) replik:

Herr talman! Det som rör blåljuspersonalen träffar naturligtvis polisen, men rättsväsendets personal är ett vidare begrepp. En väldans massa folk hamnar mellan stolarna. Det är det vi pekar på. Vi behöver en bredare syn på säkerheten för den personalen eftersom vi ser att det blir ett tuffare klimat. Det tror jag är viktigt.

När det gäller kameraövervakning delar jag uppfattningen att man måste göra noggranna utredningar, men det är viktigt att markera detta med det brottsutsatta området som vi gör i tillkännagivandet. Vi har erfarenheten att det begås många brott i utsatta områden. Poliserna är för få, och det är ingen tvekan om att kameraövervakning ger bättre förutsättningar att beivra brott. Det är lättare att utreda, och det är en viktig källa till bevis.

Jag nämnde på ett kortfattat sätt i mitt anförande att när det är för få poliser och när många vittnen är tysta är kamerorna till mycket stor hjälp. Det är ett viktigt skäl till att vi tycker att man måste kunna få ha kameraövervakning oftare i brottsutsatta områden. Det måste vara ett kriterium som man tar hänsyn till. Det är en viktig åsikt som vi signalerar med det här tillkännagivandet, och det är poängen med tillkännagivanden.

Man kan säga att det här är sådant som man råkar ut för om man sitter i regering. Egentligen är tillkännagivanden nästan det enda verktyg som riksdagen har för att markera att vi har en bestämd uppfattning från en majoritet. Det är ett viktigt verktyg som vi ska använda, och det gör vi i det här fallet på 3 punkter av 75 yrkanden. Det tycker jag ändå är en ganska liten andel.

Anf. 189 SUSANNE EBERSTEIN (S) replik:

Herr talman! Jag har ingen annan uppfattning när det gäller kameraövervakning. Jag tror att man skulle komma mycket långt med det. Jag har

erfarenhet av hur det fungerar i London, och jag tror att den brittiska befolkningen är mycket positiv till att ha sådana här kameror överallt på allmän plats.

Det är just det här som utredningen ska ta tag i, och vi insåg gemensamt att det inte var bra som det var och att länsstyrelserna var alldeles för stränga. Antagligen har deras beslut inte överklagats i tillräckligt stor utsträckning, för det är möjligt att det hade blivit mycket mer i så fall.

Vi är alltså hjärtligt överens om att det här ska ske. I juni kommer utredningen, och jag är övertygad om att vi faktiskt kommer att kunna vara överens om det här, därför att det är en ny tid, och det här är ett väldigt bra vapen.

När det gäller att rättsväsendets personal hamnar mellan stolarna vet jag inte vilka stolar det skulle vara. Om man begår brott och övervåld mot rättsväsendets personal döms man ju redan i dag, så jag tycker att det låter lite konstigt att säga att de skulle hamna mellan stolarna. Däremot kan man öka säkerheten på många olika sätt. Det kan arbetsgivaren faktiskt göra redan i dag. Det är mycket viktigt att personalen vid domstolarna känner sig skyddad. Det är självklart, och det kan väl ingen ha något emot. Men även i dag är det faktiskt kriminaliserat att ge sig på den personalen.
(Applåder)

Anf. 190 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi står bakom våra reservationer, men för tids vinnande vill jag begränsa mina yrkanden till reservation 15 om häktning och reservation 16 om vittnen.

I betänkandet för processrättsliga frågor finns det tre tillkännagivanden till regeringen. Det är frågor som Sverigedemokraterna aktivt debatterat och velat se förbättringar kring under en längre tid.

Kameraövervakning är en sådan sak. Där vet vi att polisen har haft mycket stor nytta av kameraövervakning för att nå en uppklaringsprocent när det gäller brott som tidigare varit helt hopplösa. Bilbränderna är ett exempel där man från polisen själv anger att kameraövervakning varit till stor nytta. Enligt polisen visar även erfarenheter från städer som drabbats av terrorattacker att kameraövervakning varit avgörande för att kunna spåra och oskadliggöra gärningsmän samt förhindra fler attacker.

I tillkännagivandet menar vi att det måste bli enklare för polisen att få använda sig av kameraövervakning vid brottsutsatta platser, och det är bra. Men Sverigedemokraterna vill mer. Vi anser även att polisen enklare än i dag ska kunna använda sig av kameraövervakning för fler platser och även när dessa platser inte varit särskilt brottsutsatta.

Förra gången vi debatterade kameraövervakning här i kammaren sa jag att ett bostadsområde inte ska behöva utvecklas till en krigszon innan polisen ska få tillgång till kameraövervakning, och det är en uppfattning som vi vidhåller.

Tillkännagivandet är en bit på vägen och ger en garanti inför det fortsatta arbetet med att göra kameraövervakning till en mer naturlig del i det brottspreventiva och brottsutredande arbetet. Vi välkomnar utvecklingen även om vi vill betydligt mer.

Likaså, när det gäller hemliga tvångsmedel, har Sverigedemokraterna under en rad år föreslagit att det ska bli enklare för polis och åklagare att få tillgång till användning av hemliga tvångsmedel. Vi vill även sänka kraven för när uppgifter som erhållits genom hemliga tvångsmedel får användas som underlag vid åtal. Där är vi inte än, men vi gläds åt att fler partier åtminstone medverkar till tekniska lösningar som underlättar utfärdandet av tillstånd att använda hemliga tvångsmedel.

För oss blev det ett litet men klockrent tillkännagivande att tillstånd till olika tvångsmedel ska kunna vara kopplade till en person i stället för till en adress eller ett telefonnummer. Utöver de positiva framstegen genom tillkännagivandena har vi fortsatt med en del motioner som vill underlätta för när och hur hemliga tvångsmedel ska få användas.

Fru talman! Vi vill även fortsatt se möjligheten att använda anonyma vittnen. Förra året när vi debatterade anonyma vittnen var Sverigedemokraterna ganska ensamma om att vilja öppna upp för den möjligheten. Nu har vi sett att flera borgerliga partier stöder tanken, vilket dessvärre inte räcker för ett tillkännagivande, men utvecklingen är ändå positiv.

Vi vet att just vittnesuppgifter fortsatt är en bristvara i många brottsut-satta områden. Anledningarna anges vara att den grova organiserade brottsligheten sitter på ett våldskapital som helt enkelt skrämmer folk till tystnad.

Vi tror att möjligheten att vittna anonymt kan förändra tystnadskul-turen, få människor att börja bekanta sig med tanken och känna mod att vittna.

Att få folk att börja vittna, även om det är anonymt, kan leda till förut-sättningar för fällande domar där det i dag är dött lopp. Och ett mer effek-tivt rättssystem, där brottslingar åker dit för allvarliga brott, kan i sig gjuta mod i andra vittnen när de ser att det lönar sig att medverka i brottsutred-ningar.

Vi menar att det är dags att prova nya åtgärder. För att få igång en positiv utveckling kan möjligheten att vittna anonymt vara en start.

Vi har, utöver våra övriga reservationer i det här betänkandet, även en del som behandlas förenklat. Men jag vill avslutningsvis beröra vår reser-vation om häktning.

Svenska medborgare som reser till terrorkontrollerade områden för att ansluta sig till Islamiska staten eller liknande organisationer är ett stort problem eftersom många av dem kommer tillbaka till Sverige. När dessa personer väl är tillbaka är det svårt för oss att utreda vilka brott de kan ha gjort sig skyldiga till. De utgör dessutom en stor belastning för Säkerhets-polisen, som tvingas ha många av dem under uppsikt när de är på fri fot.

Sverigedemokraterna har velat vidga straffansvaret för fler handlingar med koppling till terrorism, frånta terrorister deras medborgarskap och så vidare. Utöver det är det viktigt att inte utesluta några åtgärder som ger vårt samhälle tryggare och bättre förutsättningar för att hantera, utreda och straffa personer som har gjort sig skyldiga till olika former av terrorbrott. Därför vill vi utreda hur en automatisk häktning av återvändare skulle kunna gå till. På det sättet skulle inte bara den sista tiden av islamistiska terroristers vistelse i Sverige vara under frihetsberövade former, utan även den första tiden efter ett återvändande skulle vara under frihetsberövade former.

Anf. 191 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP):

Fru talman! I detta betänkande om processrättsliga frågor hanterar vi reglerna för hur mål i domstolar ska avgöras men även alla regler om förundersökning som påverkar polisens och åklagarnas möjligheter att få fram bevis mot den som är misstänkt för brott.

Samhället har många mycket ingripande åtgärder mot personer som är misstänkta för brott. Häktning är väl det absolut mest ingripande. Men i dag diskuterar vi framför allt vilka möjligheter polis och åklagare har för att i hemlighet avlyssna personers telefonsamtal eller för att i hemlighet övervaka misstänkta brottslingar med hjälp av kameror.

När det gäller denna typ av hemliga tvångsmedel ställer vi den viktiga frågan om avvägningen mellan möjligheten att bekämpa och utreda brott och den enskildes rätt till skydd för sitt privatliv. Eftersom tekniken vad gäller telefoni och liknande kommunikation har utvecklats mycket de senaste åren har regeringen tillsatt en utredning med ett omfattande uppdrag. Utredningen ska se över dagens lagstiftning i syfte att se om det går att få en mer verkningsfull reglering för avlyssning samtidigt som respekten för den personliga integriteten upprätthålls.

Eftersom den utredningen arbetar och ska lämna sitt betänkande i höst ser jag inte några skäl för att göra något tillkännagivande på det området i dag.

Det här betänkandet handlar även om öppen kameraövervakning, till exempel på särskilt brottsutsatta platser. Det regleras i dag i kameraövervakningslagen. Den ses just nu över i en annan utredning, som kommer att lämna sitt betänkande till regeringen om bara några månader.

Det görs en utvärdering av lagstiftningen från 2013. Men utredaren har också ett uttryckligt uppdrag att se över vilka möjligheter som finns för kameraövervakning vid brottsutsatta platser och om den regleringen är ändamålsenlig.

Jag tror att det kommer att finnas skäl att se över dagens lagstiftning. Den har nämligen varit ganska spretig. Därför är jag också glad över att utredningen tittar på vilka möjligheter tillsynsmyndigheten Datainspektionen kan ha för att komma med föreskrifter som tydliggör vad som gäller, så att det inte tillämpas på olika sätt i olika delar av landet. Det ska inte heller leda till den typen av olyckliga beslut som när synagogan i Malmö först inte fick tillstånd för kameraövervakning, även om det i och för sig ändrades senare.

Utredningen har också i uppgift att titta på om skyddet för anställda ska stärkas när arbetsgivare vill kameraövervaka sin personal. Samma sak gäller vid övervakning av skolutrymmen. I dag krävs det ingen anmälan eller ansökan om tillstånd för det, vilket gör det ganska svårt för tillsynsmyndigheten att granska om man har gjort en bra avvägning i det enskilda fallet.

I och med att den utredningen arbetar ser jag inte något skäl för ett tillkännagivande vad gäller kameraövervakning på brottsutsatta platser heller, även om majoriteten föreslår det.

Det är mycket viktigt att de som arbetar i rättsväsendet har en trygg arbetsmiljö. Det är såklart viktigt för att vi vill kunna rekrytera de absolut bästa personerna till att bli domare, poliser, åklagare och så vidare. Men det är ännu viktigare för att rättsväsendets integritet ska bevaras, så att personer inte påverkas i sitt beslutsfattande eller agerande av hot eller andra

påtryckningar. Därför är det bra att regeringen har tillsatt en utredning om ordning och säkerhet i domstolarna och den utredning som vi redan har debatterat här i kväll, om skydd för blåljuspersonal.

Därutöver arbetar redan flera myndigheter kontinuerligt och aktivt med säkerhetsfrågorna. Inte heller på den punkten finns det något behov av ett tillkännagivande.

Även om jag står bakom våra tre reservationer vill jag bespara kammaren tid och yrkar därför inte bifall till dessa.

Avslutningsvis vill jag kommentera frågan om den så kallade snattofonen. Det glädde mig oerhört mycket när polisen på det senaste insynsrådet berättade om sitt initiativ för att uppgradera arbetet med att hantera personer som grips för snatteri i butiker av till exempel väktare eller ordningsvakter. Justitieombudsmannen har tidigare kritiserat den modell som man har haft. Men jag hoppas och tror att man med ny teknik kommer att få en ordning på plats. Den ska uppfylla kraven på rättssäkerhet men framför allt se till att vi får en effektivare och snabbare hantering vid snatteri. Det kan bespara polisen tid och resurser. Det gäller även butiksägare, väktare och ordningsvakter, som i dag riskerar att få sitta i timmar och vänta på att personen i fråga kan omhändertas och förhöras av polis.
(Applåder)

Anf. 192 JOHAN HEDIN (C):

Fru talman! Jag ska tillstå att det är med viss tvekan jag har närmat mig frågan om utökad kameraövervakning. Det finns en viktig integritetsaspekt kopplad till det ökade bruket av övervakningskameror. Ett samhälle där staten ständigt tittar över våra axlar är inget särskilt gott samhälle. Det är inte nödvändigtvis ett tryggare samhälle heller.

Kameror kan bidra till att öka tryggheten om de används på rätt sätt och om det material som kamerorna genererar hanteras på ett ansvarsfullt sätt och enligt ett tydligt regelverk. Då kan integritetskravet tillgodoses.

Förut brukade man diskutera övervakningskamerornas brottsförebyggande effekt. Tanken var att vetskapen om kamerornas existens skulle avskräcka människor från att begå brott. Forskningen visar dock att några signifikanta effekter på just det området inte så tydligt kan påvisas.

Den kunskapen hade jag med mig till Storbritannien på ett studiebesök, men det visade sig att kamerorna där i första hand hade en annan effekt. Även om kamerorna inte fungerade brottsavhållande bidrog de i hög grad till att brott klarades upp.

Där, precis som här, finns det områden där en utpräglad tystnadskultur råder. Där är människorna inte särskilt benägna att anmäla brott, än mindre att vittna. Och det brittiska exemplet visar att kamerorna i dessa fall kan ha stor betydelse för att brott ska kunna utredas och gärningsmän lagföras.

Detta, fru talman, är en grundbult i rättsstatens fundament.

Människor, även de som lever i delar av landet där kriminaliteten är hög – och kanske i synnerhet de – förtjänar rättssamhällets närvaro och insatser. Det är också i dessa landsändar som det är allra svårast att få folk att våga vittna. Förutom insatser för stärkt vittnesskydd finns också all anledning att titta på idéer om hur brottsligheten bäst kan bekämpas.

Långsiktigt och uthålligt måste vi nöta ned de kriminella strukturer som har fått fotfäste i alltför många delar av vårt avlånga land. Vi måste

göra det smart, och vi måste göra det nu. För varje steg vi låter kriminaliteten kliva in blir den svårare och dyrare att driva ut. Att vi nu går fram med att tillåta en utökad kameraövervakning i områden som är särskilt brottsutsatta kan bidra till att vända utvecklingen.

Möjligen ligger det lite grann vid sidan av det rent processrättsliga, men kameror kan samla in material som kan användas för att utreda brott, och de kan i realtid ge värdefull taktisk information till polisen i samband med att större insatser ska genomföras. Det som hände i Stockholmsförorten Rinkeby för några veckor sedan, där en polisinsats möttes av hot och våld, hade kanske inte behövt hända om polisen hade haft tillgång till en bättre lägesbild. Den otrygghet som dylika händelser sprider hade kanske kunnat undvikas, och de som fick sin egendom vandaliserad hade sluppit en hel del obehag.

Nu när polisen ska öka trycket mot de kriminella gängen behöver man bästa möjliga förutsättningar för att kunna göra jobbet på ett effektivt och säkert sätt för alla inblandade.

En annan del i betänkandet är egentligen en självklarhet. Det borde i alla fall vara det. I de fall då beslut om hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation fattats ska detta beslut kopplas till en person i stället för till ett telefonnummer eller en adress. En förslagen kriminell kan avverka ett stort antal telefoner för att undgå rättvisans garn, och för varje nytt telefonnummer krävs ett nytt rättssäkert beslut. Alla måste hålla med om att detta är en orimlig ordning. Det är ju med all rimlighet just personen som är av intresse för rättsvårdande myndigheter, inte själva telefonen.

Det är bra att vi får ett tillkännagivande om detta, och det är ärligt talat inte helt begripligt hur regeringspartierna och Vänsterpartiet kan vara emot en praktisk förbättring som gör att det hemliga tvångsmedlet träffar mer exakt.

En tredje mycket viktig del av detta betänkande är tryggheten för rättsväsendets anställda. Hot, uttalade och outtalade, försök till olika påtryckningar och andra obehagligheter verkar bli allt vanligare. Kanske är det en effekt av den alltmer organiserade kriminaliteten. Gång med mycket våldskapital kan skrämja alla, och det är så oändligt viktigt att rättsprocesserna kan drivas så att brottslingar kan lagföras.

Det ska inte gå att hota sig till fördelar i en rättsstat. Det ska inte gå att undgå straff genom att begå andra brott riktade mot polis, åklagare eller vittnen. Mot detta måste samhället visa en bergfast tydlighet.

Fru talman! Det finns också med en del i detta betänkande som inte ledde hela vägen fram till ett tillkännagivande. När vi debatterade straffrättsbetänkandet för en stund sedan lade jag en hel del av min talartid på att lyfta trygghetssituationen för alla de samhällets hjältar som driver butiker och andra företag som är till sådan enorm nytta för hela samhället.

Stölderna är ett stort problem, inte minst för livsmedelsbutikerna. Det är inte bara värdet på det som stjäls som kostar, även om det är en stor del. Det tar tid att hantera allt detta – tid som handlaren måste lägga på att ta om hand någon som begår brott mot honom eller henne – i stället för att se till att erbjuda sina kunder bästa möjliga service. Varje år sker 2 miljoner externa stöldbrott inom handeln till ett värde av 4,6 miljarder kronor, och livsmedelshandeln är värst drabbad.

Uppgivenheten är stor, eftersom dessa brott vart och ett för sig är så små att polisen inte har möjlighet att lägga tid på att utreda dem, men ackumulerat blir det en orimlig börda på några av samhällets viktigaste jobbskapare. Eftersom det ser ut som det gör med hur dessa brott hanteras av rättsväsendet är anmälningsbenägenheten mycket liten. Branschen själv anger att det är så få som 2 procent av alla dessa brott som anmäls.

En livsmedelsbutik är inte sällan början på ett långt arbetsliv för en ung person. Dessvärre kan det också vara platsen för början på en kriminell karriär. Det är naturligtvis inte så att alla som någon gång har stulit något i en butik utvecklar en kriminell livsstil, men för den unga person som sakta vänjer sig vid att man kan ta vad man vill utan att något händer, utan att samhället reagerar, är risken stor att hamna allt djupare ned i brottslighet.

Det är, fru talman, oerhört ansvarslost att låta detta ske. Vi sviker alla dessa hårt kämpande företagare, och vi sviker faktiskt också den unga människa som på grund av vår underlåtenhet hamnar på glid. Enklare stöldbrott borde kunna klaras upp direkt på plats i en butik. Det pågår just nu ett pilotprojekt i denna anda, men det finns redan dokumenterade erfarenheter från tidigare projekt. I Polisregion Stockholm står man redo att införa en uppdaterad variant av det som kallades snattofonen, och alla polisregioner som vill arbeta på det här sättet borde få göra det.

Jag står naturligtvis bakom alla mina reservationer, men för tids vinande yrkar jag bifall endast till reservation 11 om effektiv hantering av stöldbrott i butik.

(Applåder)

Anf. 193 LINDA SNECKER (V):

Fru talman! Det finns en del som ropar efter att Sverige ska införa anonyma vittnen, särskilt i tider när vi har dels många förhandlingar i domstol som ställs in för att vittnen inte vågar dyka upp, dels många ouppklarade brott som är svåra att utreda. Då kan anonyma vittnen kännas som en bra lösning. Men jag tror att det är att gå en rättsosäker framtid till mötes.

Att människor inte vill ställa upp och vittna beror enligt Brottsförebyggande rådet inte bara på att de har blivit utsatta för allvarliga hot eller våldsbrott. Det vanligaste, enligt en studie som Brå har gjort, kan vara att man har en allmän rädsla för processen, vilket inte är så konstigt, eftersom en domstolsförhandling är en utsatt situation.

För att möjliggöra en effektiv brottsbekämpning krävs därför att vittnen ställer upp och vittnar när så krävs. Det är därför vi har en allmän vittnesplikt i Sverige och domstolen har rätt att kalla in vittnen.

Men finns det hot för den som ska vittna finns det också skydd, till exempel genom olika administrativa åtgärder som att ens adress inte avslöjas i folkbokföringen. I själva domstolsprocessen går det att besluta att en part eller en åhörare inte får befinna sig i salen när vittnen eller målsägande ska höras. Man kan också hålla hela rättegången via videolänk.

Anonyma vittnen är ett reellt hot mot rättssäkerheten. Vid ett vittnesförhör i domstol måste rätten göra en bedömning av vittnets trovärdighet, vilket i stort sett omöjliggörs om vittnet ska vara anonymt. Den tilltalade kommer att få mycket svårt att försvara sig mot anklagelser från ett anonymt vittne, och granskningen av vittnets bakgrund, erfarenhet och personliga förhållanden kommer att försvåras.

Det kommer inte heller att gå till så att det är vittnet som avgör om hen ska vara anonym eller inte, utan det är domstolen som avgör om hotbilden är tillräckligt allvarlig – ett beslut som kan överklagas av den tilltalade. Polis och åklagare skulle därmed aldrig kunna garantera att ett vittne kan vara anonymt under hela rättsprocessen. Och vilket vittne skulle då ställa upp om anonymiteten när som helst kan försvinna?

Anonyma vittnen skulle innebära ett hot mot rättssäkerheten och vaggas in vittnen i tron att de ensidigt kan välja att vara anonyma. I verkligheten skulle en majoritet av vittnen vägras anonymitet vid en rättegång. Däremot måste vi få fler att våga vittna. Därför behöver ett bättre vittnesskyddsprogram utredas, som informerar före förhandling och även erbjuder ett mer modernt och bättre skydd om hotet skulle vara för stort.

När vi ändå talar om vittnen och vad som händer i Sveriges domstolar varje dag vill jag också passa på att hylla och tacka alla vittnesstödjare, som utan betalning varje dag stöder vittnen i alla Sveriges domstolar. Jag tackar er från hela justitieutskottet. Vilka hjältar ni är!

Att vittna i domstol är en del av polisens arbetsuppgifter, och poliser blir kallade till förhandling enligt samma regler som gäller för alla andra vittnen. Rättsväsendet är skyldigt att garantera medborgarna ett rättssäkert och effektivt domstolsförfarande. Av olika skäl tar det ibland ganska lång tid mellan förundersökning och huvudförhandling i ett mål. En polis som kallas att vittna kan därför ha gått på föräldraledighet, ha bytt arbete eller vara hemma för vård av sjukt barn när det väl är dags för rättegång.

Tidpunkten för när vittnesmålet ska avlämnas anpassas inte heller till polisens arbetstider eller arbetsuppgifter. Många poliser vittnar därför i domstol på sin fritid, trots att vittnesmålet i princip uteslutande hör till den enskilda polisens yrkesutövning. Vi i Vänsterpartiet anser att åtgärder måste vidtas för att underlätta för poliser att vittna i domstol, samtidigt som det inte får leda till rättssäkerhetsförluster i form av inställda förhandlingar eller omotiverat utdragna domstolsprocesser. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag på åtgärder för att underlätta för poliser att vittna i domstol.

Jag yrkar bifall till reservation 17.

Anf. 194 ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag vill inleda med ett citat: ”Många av de värsta brottslingarna går fria för att folk inte vågar vittna. De kriminella kommer undan genom sitt blotta våldskapital.” Detta säger den erfarna polisen och mordutredaren Bo Lundqvist i Sydsvenskan. Han tycker att det är absolut nödvändigt att det blir tillåtet med anonyma vittnen i domstolarna. Det tycker även vi i Kristdemokraterna, och vi har drivit detta länge. På senare tid har behovet ökat i och med att vi ser gängkriminaliteten öka i styrka.

Det är uppenbart att många känner en stor oro inför att vittna. Det gäller särskilt vittnesmål som rör just gängbrottslighet och grov organiserad brottslighet. Att människor tystnar av rädsla för repressalier är ett nederlag för hela samhället. Det är absolut viktigt med vittnesstöd och vittnesstödjare. Därför föreslår Kristdemokraterna ett ökat statligt ansvar för och en ökad statlig finansiering av vittnesstöd.

Vi föreslår även att man ska kunna vittna anonymt. Ett argument mot anonyma vittnen är att rättssäkerheten hotas, vilket vi hörde i ett tidigare inlägg. Men i länder som Danmark, Nederländerna och Norge är anonyma

vittnesmål tillåtna i vissa exceptionella situationer. Det här är länder som vi vanligtvis inte brukar lyfta fram som exempel på att rättssäkerheten har fallerat fullständigt. Möjligheten att införa anonyma vittnen behöver prövas även i Sverige, till exempel när allvarliga hot föreligger.

Vi föreslår att en utredning tillsätts för att möjliggöra att vittnen i vissa fall får lämna sina vittnesmål anonymt i domstolsförhandlingar. Jag yrkar därför bifall till reservation 18. I övrigt instämmer jag i vad mina allianskamrater Beatrice Ask och Johan Hedin har sagt om de tillkännagivanden som finns i betänkandet.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

Prot. 2016/17:92
5 april

Processrättsliga frågor

§ 16 Äldre frågor

Äldre frågor

Socialutskottets betänkande 2016/17:SoU9

Äldre frågor
föredrogs.

Anf. 195 EMMA HENRIKSSON (KD):

Fru talman! Så här framemot slutet av kvällen har vi äntligen kommit till de frågor som handlar om slutet av livet. Men även om arbetsdagen har varit lång finns det mycket kvar, precis som när vi blir äldre. Sträckan bakåt må vara lång, men det är viktigt att se till att den sträcka som ligger framför oss har de bästa förutsättningarna och att vi kan göra det bästa av de år som återstår.

I det betänkande som vi nu ska debattera behandlar vi 130 yrkanden från allmänna motionstiden. Det är en mängd olika förslag som rör äldres rättigheter, äldres hälso- och sjukvård, anhörigas insatser och deras behov i vård och omsorg. Vi berör kvalitet, tillsyn, boendefrågor, frågor om mat och näring, bemanning, innovationer och inte minst våld mot äldre.

När det gäller det sista är jag glad över att hela utskottet har ställt sig bakom Alliansens förslag om att kartlägga och synliggöra våld mot äldre i nära relationer och hedersrelaterat våld mot äldre. Detta är ett område där det fortfarande finns kunskapsluckor, och vi måste fylla dem för att kunna nå den trygghet varje åldrande person har rätt till och förtjänar.

Äldreomsorgen och vården av äldre är sedan länge en av Kristdemokraternas prioriterade frågor. Under de åtta år då vi senast satt i regeringsställning kunde vi också bidra till att det gjordes stora framsteg. Om det tillåts tänkte jag räkna upp några av dem.

- Vi införde en nationell värdegrund i socialtjänsten.
- Vi gav stöd till kommunerna för införande av en värdighetsgaranti.
- Vi införde en parboendegaranti så att par som vill ska kunna fortsätta att bo ihop, även när den ena behöver särskilt boende.
- Vi införde lagen om valfrihetssystem, LOV.

- Vi införde en lagstadgad skyldighet för kommunerna att erbjuda anhörigvårdare stöd.
- Vi satsade ca 4 miljarder kronor för att förbättra och samordna vården och omsorgen för de mest sjuka äldre.
- Vi införde heltäckande nationella uppföljningar av hur äldre själva ser på kvaliteten och tillgängligheten.
- Vi införde ett investeringsstöd för byggande av särskilda boenden och trygghetsboenden.
- Vi skärpte lex Sarah så att all personal är skyldig att rapportera om missförhållanden och misstanke om missförhållanden i verksamheten.
- Vi genomförde en stor utbildningssatsning för undersköterskor och vårdbiträden.
- Vi införde IVO, Inspektionen för vård och omsorg, som ansvarar för tillsynen.
- Vi införde ett nationellt system för öppna jämförelser.

Men detta är såklart inte tillräckligt.

Vårt allra största ansvar är mot de personer som har de allra största behoven. Därför är det extra viktigt att fortsätta det arbete som vi inledde genom att satsa särskilt på de mest sjuka äldre. Under regeringsperioden genomförde Kristdemokraterna tillsammans med allianskamraterna en satsning på de mest sjuka äldre. Som jag nämnde tidigare handlade det om 4 miljarder kronor. Arbetet ledde bland annat till säkrare läkemedelsanvändning för äldre och bättre vård i livets slutskede.

Något som allt fler kommer att drabbas av är demenssjukdom. En välfungerande demensvård är en av grundförutsättningarna för en välfungerande äldreomsorg. Vi kristdemokrater har föreslagit att alla med misstänkt demenssjukdom ska ha rätt till utredning, diagnos och behandling. Detta kräver rätt utbildad, kompetent och välmotiverad personal.

Forskningen på demensområdet har visat att relationen till vårdpersonalen är bland det allra viktigaste i vården av demenssjuka. Därför ska medarbetarna i vård och omsorg ges både tid och resurser samt specifik kunskap om demenssjukdomar för att de ska kunna skapa en så bra demensvård som möjligt.

Vi vill ta fram en nationell demensplan i syfte att främja ökade kunskaper om demenssjukdomar och en spridning av dessa kunskaper. Planen ska dessutom bidra till en effektivare användning av befintliga resurser, till exempel forskningssamarbeten, framtagande och spridning av bättre verktyg för arbetet vid utredning och diagnostik, i vård och omsorg eller för stöd till anhöriga.

Eftersom vi kristdemokrater i vår budget avsatte 100 miljoner kronor för det här finns ett sådant yrkande inte med bland de 130 yrkanden som vi behandlar i dagens betänkande. Så här är det med många av Kristdemokraternas förslag.

Vi har finansiering för ett omvårdnadslyft och för en satsning på personal i äldreomsorgen. Det ska överallt finnas hemtagningsteam som gör att hemgången efter en sjukhusvistelse blir trygg och att rehabilitering kommer igång utan dröjsmål i den mån det behövs. Vår satsning är större men, vilket kanske är ännu viktigare, mer långsiktig än det tillskott som regeringen har gjort. Vi har också avsatt särskilda medel för ett måltidslyft. Detta är bara några av våra prioriteringar. Med anledning av att det för dessa yrkanden handlar om pengar har de behandlats redan i samband med budgetbehandlingen.

Fru talman! Låt mig återgå till några av våra förslag som specifikt behandlas i detta betänkande. Jag vill särskilt lyfta fram alla de anhöriga som gör en ovärderlig insats och utgör en ovärderlig resurs, både för den äldre med vård- och omsorgsbehov och för samhället som helhet.

För många är det både naturligt och positivt att hjälpa en anhörig eller närstående som är i behov av hjälp och stöd. Men om den offentliga vården och omsorgen inte ser sitt ansvar kan den uppgiften bli övermäktig. Det positiva byts i stället till krav och något som uppfattas som en belastning. Därför är det så otroligt viktigt att anhöriga får allt det stöd de behöver.

För några år sedan genomförde vi en förändring av socialtjänstlagen som innebär att kommunerna numera är skyldiga att stödja personer som vårdar och stöder en nära anhörig. Kommunerna inte bara *bör* utan *ska* göra det. Socialstyrelsen har fått regeringens uppdrag att utarbeta vägledning och följa upp och utvärdera konsekvenserna av den här förändringen. Ändå ser vi att det inte räcker. Det är inte tillräckligt.

Vi kristdemokrater föreslår därför att ett ytterligare tydliggörande förs in i socialtjänstlagen: att socialtjänsten i samband med biståndsprövning och uppföljning av insatser till en person särskilt ska uppmärksamma de anhörigas behov. Om behov finns ska anhöriga och närstående erbjudas lämpligt stöd. Det kan till exempel ske i form av information eller en utbildningsinsats för de anhöriga.

Fru talman! Även om vi hittills har arbetat hårt med att förbättra uppföljningen, infört öppna jämförelser och på olika sätt stärkt forskningen kring äldres vård och omsorg kan vi se att det finns brister och att det är stora resultatomässa skillnader mellan olika kommuner. Att fortsätta utveckla bedömningsverktygen är därför angeläget. Det tas också upp i en av våra reservationer.

Vi har flera reservationer i detta betänkande. För tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation 9, även om jag såklart står bakom samtliga våra reservationer.

(Applåder)

Anf. 196 ANN-BRITT ÅSEBOL (M):

Fru talman! I kvällsdebatten denna vårkväll i april behandlas ett motionsbetänkande om äldrefrågor. Jag kan inte stå här i talarstolen utan att sända en tanke till vår kollega Margareta B Kjellin – eller Maggan, som vi kallade henne – som avled för drygt en månad sedan. Äldrefrågorna var hennes hjärtefrågor. Det var hon som skulle stå här i talarstolen i kväll, men jag är säker på att hon är med oss uppe i sin himmel och är med oss i debatten.

Bara några dagar innan Maggan gick bort hälsade min kollega Cecilia Widegren och jag på henne i det boende i Hudiksvall där hon tillbringade sina sista veckor i livet. Det är ett boende som ligger vackert på en kulle med utsikt över en liten insjö, ett boende där det finns lägenheter för dem som kan sköta sig själva, korttidsboende för dem som behöver det och vård för dem som är i livets slutskede. Det är en harmonisk och rofylld miljö.

Fru talman! Visst är det så vi vill att boenden ska se ut. Vi ska ha valfrihet och kunna välja det boende som passar var och en av oss bäst och där vi får god vård och omsorg. Vi moderater anser att det bör införas en äldreboendegaranti.

Vi har i dag en utmaning i äldrevården, då vi är fler än 2 miljoner människor över 65 år i Sverige. Många av oss är väldigt pigga, men med åren vet vi att krämporna kommer och sjukdomarna med dem. Den framtida personalförsörjningen inom äldreomsorgen måste lösas långsiktigt. Det råder omfattande rekryteringsbehov på såväl kort som lång sikt.

Därför behövs ett samlat helhetsgrepp. Det behöver arbetas fram en långsiktig nationell handlingsplan som följs av lokala strategier för kompetensförsörjningen inom äldreomsorg och äldrevård. Det är viktigt att det sker snarast, för det tar tid innan dagens utbildningsinsatser påverkar verkligheten.

För att kunna säkra den framtida personalförsörjningen måste man se till att arbetsvillkoren, arbetsmiljön och möjligheterna att påverka sin situation på arbetsplatsen utvecklas. De behöver bli mer omfattande än i dag. Det handlar konkret om exempelvis lön, möjligheter till heltid och ett ökat samlat inflytande över arbetstider, men också om att kunna utvecklas genom ökade möjligheter till vidareutbildning, liksom till karriär för den som vill och kan utvecklas till exempelvis chef eller ledare för verksamhet inom äldreomsorg eller äldrevård.

Fru talman! Det finns många andra utmaningar som rör äldres möjligheter till en god livskvalitet. Det handlar förutom om bristande kvalitet och kontinuitet i bemanning av äldreomsorg också om den mat som våra äldre serveras i äldreboenden och i hemtjänsten, men även om den ofrivilliga ensamhet som många äldre upplever och om de utmaningar och möjligheter som finns till en rörligare nära vård för våra mest sjuka äldre.

Maten kan och ska vara ett glädjeämne i vardagen för äldre. Många äldre i äldreomsorgen äter inte tillräckligt bra. Vi får oroväckande rapporter om att äldre är undernärda. De tycker att maten inte smakar något över huvud taget eller att formen för hur måltiderna genomförs är otillfredsställande. Måltiderna blir i alltför många fall ett måste att genomföra i stället för en glädje och höjdpunkt under dagen att uppleva och göra tillsammans med andra. Vi föreslår därför, fru talman, att en nationell satsning med strukturerade försöksprojekt påbörjas för att åstadkomma ett måltidslyft inom äldreomsorgen.

Ett arbetssätt som har stor potential är den mobila nära vården i hemmiljö. Den har många förutsättningar att kunna bidra till att skapa en mer tillgänglig och bättre vård för äldre. Den mobila nära vården vänder sig till äldre patienter och individer som har komplexa behov av medicinsk vård och omsorg. Denna form av vård kräver en tydlig samverkan mellan kommunens hemsjukvård, primärvården och slutenvården.

Där denna arbetsform har prövats och utvecklats har genvägen från patienterna genomgående varit positivt. Det framgår av en rapport från När-vård västra Skaraborg att patienterna är nöjda. De ser detta som positivt. Även personalen är nöjd. Patienterna slipper ta sig till sjukhuset. De upplever tryggheten i att få vård i hemmet. Patienterna uppger vidare att de blir lyssnade på och att läkaren tar sig tid.

Resultaten är hittills, enligt samma rapport, tydliga och positiva. Enligt utvärderingen minskade akutbesöken för de allra sjukaste med 80 procent. Antalet vård dagar på sjukhus minskade med 92 procent och antalet mot-tagningsbesök med 89 procent.

Enligt en annan rapport, från Sveriges Kommuner och Landsting, be-räknas den mobila äldreakuten i Uppsala ha minskat kostnaderna med drygt 9 miljoner kronor per år i slutenvården och med 2 ½ miljon kronor i öppenvården. Dessa resurser kan i stället användas till att stärka kvaliteten i andra delar av vården, exempelvis i primärvården.

Att fortsätta det systematiska arbetet med att utveckla uppföljning, till-syn och utvärdering inom äldreomsorg och äldreomsorg är nödvändigt. Det här var någonting som alliansregeringen startade under förra mandatperi-oden. Socialstyrelsen ska fortsätta att genomföra den nationella brukarun-dersökningen om äldres vård och omsorg på ett sätt som gör att resultat kan redovisas på enhetsnivå för särskilt boende och hemtjänst. Det är bra, så länge syftet är att vidareutveckla metoder och redskap för att synliggöra kvalitet och såväl brister som goda exempel.

Att utveckla den nya tekniken är också viktigt. Den kan aldrig komma att ersätta den mänskliga kontakten, men så kallade smarta golv, kameror och robotar kan vara hjälpmedel som gör att äldre kan klara sig bra och känna sig trygga i sina hem.

Inspektionen för vård och omsorg är ett led i ett långsiktigt arbete för att skärpa tillsyn och tillståndsgivning inom bland annat socialtjänsten. Ambitionen är att det ska vara enkelt att kunna framföra sina klagomål om upplevd bristande kvalitet, till exempel i hemtjänsten.

Myndigheten för vårdanalys ska utveckla strukturerade metoder att un-dersöka och följa upp kvaliteten i äldreomsorgen betraktat ur ett brukar-perspektiv.

Arbetet med öppna jämförelser är nödvändigt i strävan att utveckla bättre kvalitet i äldreomsorg och äldreomsorg. Metoden bidrar till att stimu-lera drivkrafter att förbättra sig, att belöna öppenhet och att sprida lärdo-mar via goda exempel.

Vi moderater föreslår att en nationell handlingsplan tas fram för att stärka äldreomsorgen och den nära vården för de mest sjuka äldre. Vi vill också se nationell demensplan som tydlig färdriktning och strategi för den ökade andelen demenssjuka.

Till sist, fru talman, välkomnar vi tillkännagivandet från ett enigt ut-skott att arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld också får ett äldreperspektiv. Nationellt centrum för kvinnofrid framhåller i rap-porten *Våld mot äldre kvinnor* att det på många håll råder stor okunskap om det våld som äldre kvinnor utsätts för. Det behövs insatser för att kart-lägga och synliggöra våldet så att lämpliga åtgärder kan sättas in för att motverka detta.

Fru talman! Vi moderater ställer oss bakom samtliga moderata reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation 9. (Applåder)

Anf. 197 PER RAMHORN (SD):

Fru talman! Vi ska i dag debattera socialutskottets betänkande *Äldre-frågor*. Vi sverigedemokrater har fyra reservationer i detta betänkande som jag ställer mig bakom. Men för tids vinnande kommer jag bara att yrka bifall till reservation 14.

Fru talman! Jag ska ta er med tillbaka i tiden, närmare bestämt till 2010. Ni kommer säkert alla ihåg när *Uppdrag granskning* gjorde ett uppmärksammat reportage om den bristfälliga bemanningen inom äldreomsorgen. Bilderna man fick se på tv var ensamma demenssjuka äldre personer som endast var iklädda blöjor och som irrade omkring i korridorerna på ett demensboende i Piteå.

Det var många då som förfasade sig över att det kunde hända i Sverige. Detta fick till följd att Socialstyrelsen gjorde oanmälda besök på 94 demensboenden i 48 kommuner. Det som då framkom var att demenssjuka låstes in och lämnades ensamma på drygt 60 procent av boendena. Dessutom var bemanningen så låg på 70 procent av boendena att det inte gick att garantera trygghet och säkerhet nattetid.

Som en följd av detta drev vi och den dåvarande rödgröna oppositionen i riksdagen igenom att Socialstyrelsen skulle få i uppdrag att ta fram riktlinjer för bemanning på demensboende. I samband med att de första föreskrifterna från Socialstyrelsen presenterades 2012 utvidgades uppdraget till att omfatta samtliga äldreboenden.

I november 2014 presenterade till sist Socialstyrelsen sitt färdiga förslag, som innebar krav på personal dygnet runt samt bindande regler för bemanning på äldreboenden. Men efter en lång remissrunda valde den nuvarande rödgröna regeringen att kasta Socialstyrelsens förslag om nya föreskrifter i papperskorgen. I stället lanserade man ett eget förslag som endast innebar regler för tillgång till personal på äldreboenden och inte så som i det tidigare förslaget från Socialstyrelsen att avdelningar på äldreboende ska vara bemannade. Med andra ord: En fin rock bidde en tumme, som mästernskräddaren sa.

Fru talman! Vi sverigedemokrater varnade och påtalade att regeringens förslag till regler inte kommer att förbättra bemanningen på landets äldreboenden ett endaste dugg. Även Socialstyrelsens före generaldirektör, Lars-Erik Holm, var starkt kritisk till regeringens förslag, men tyvärr för döva öron.

De nya regler som regeringen har tagit fram har nu gällt i snart ett år. Då undrar man: Hur blev då resultatet av dessa nya regler? Inspektionen för vård och omsorg har nyligen släppt en tillsynsrapport för 2016.

Jag ska citera Michaela Hecht Gunnarsson, som är inspektör på IVO: ”Det har inte blivit någon större skillnad utan vi ser ju fortfarande samma brister på vissa äldreboenden där man har för låg bemanning och de äldre blir inlåsta på sina avdelningar.”

När man själv tar del av IVO:s anmälningar som handlar om bristande nattbemanning som de har utrett det senaste året finns det exempel på

äldreboenden där två personer har uppsikt över patienter på fyra olika vårningsplan. Många av dessa är demenssjuka. Oftast är de oroliga nattetid, vilket innebär att de vandrar runt och försöker ta sig ut.

Många äldreboenden har också infört kodlås på dörrarna. Det innebär att patienterna i praktiken är inlåsta eftersom de inte klarar att trycka in koden själva. Det är egentligen inte är tillåtet. Där ska finnas personal som tar hand om de äldre.

Anledningen till att det har blivit så här illa är enligt oss att regeringens skrivning i socialtjänstförordningen är alldeles för luddig och tolkbar. Det har inneburit att kommunerna har tolkat det till sin egen fördel, och de äldre har fått betala priset.

Men det mest anmärkningsvärda är nog ändå att regeringen inte står fast vid kravet på bemanning som man drev när man satt i opposition. Vi anser att regeringen bör göra om och göra rätt. Dagens äldreboenden är hem för samhällets allra sköraste och äldsta. Det får inte vara så att svårt sjuka äldre lämnas ensamma under nätterna, som IVO:s tillsyn har visat.

Därför anser vi att det behövs bindande krav att äldreboende ska vara bemannade så att de äldre får omedelbar hjälp och kan känna sig trygga. Vi menar också att de äldre ska kunna vara säkra på att det finns personal till hands när de väl behöver den oavsett var de bor i landet.

Fru talman! Ett samhälle ska bedömas utifrån hur de svagaste personerna behandlas och omhändertas. Vid en bedömning med den utgångspunkten kan Sverige inte få riktigt godkänt när det gäller omhändertagandet av de allra äldsta och sköraste.

Alltför ofta får vi höra om hur äldre inte får den omvårdnad som de behöver och har rätt till. Många äldre nekas fortfarande äldreboende för att det inte finns platser att tillgå. Dessutom avvecklas boenden trots att antalet äldre ökar.

När platserna på äldreboende inte räcker till är det lätt för kommunerna att höja ribban för vilka krav som ska gälla för att få en plats. Äldres rättigheter regleras som ni vet i socialtjänstlagen. Men lagparagraferna är både vaga och otydliga. Eftersom äldreomsorgen har så svagt stöd i lagen är det enkelt att spara på den. Andra verksamheter går före för att de har ett starkare lagstöd.

Vi menar att det är dags att ge de äldre med omsorgsbehov en starkare ställning i samhället. Därför anser vi att man bör tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram ett förslag till lag som stärker de äldre rättigheter när de har behov av äldreomsorg.

Anf. 198 STAFFAN DANIELSSON (C):

Fru talman! God aften! Vi debatterar i dag alla de motionsyrkanden som har kommit in under 2015 och 2016 som rör äldrefrågor. Som vanligt ser vi att det är ett angeläget område där det har inkommit inte mindre än 130 förslag.

Jag och Centerpartiet står bakom alla våra reservationer, men jag väljer att yrka bifall bara till reservation 9.

Svensk äldreomsorg är bra, men den står inför stora utmaningar. Vi ser i olika mätningar att de flesta är nöjda, men samtidigt får vi rapporter om tillkortakommanden och missförhållanden. Det finns behov av många förändringar och förbättringar. På nationell nivå ser vi från Centerpartiets sida att det framför allt är två större förändringar som måste till.

Det första är att de äldre måste få mer makt över sin vardag. Lika självklart som det är för dem som är mitt i livet att själva kunna fatta avgörande beslut måste det vara för dem som är äldre och inte längre har samma funktioner och förmågor som tidigare att också ha rätten att fatta avgörande beslut över sitt eget liv och sin verklighet.

I Centerpartiet tycker vi att det är självklart att alla äldre, precis som människor med funktionsnedsättning, själva ska kunna bestämma vem de ska få hjälp av när det behövs. I 200 av landets 290 kommuner har man i dag flyttat makten från politiker och byråkrater till de äldre genom att man tillämpar lagen om valfrihetssystem i hemtjänsten.

Vi tycker att även de som bor i återstoden av landets kommuner behöver den rätten. Varför ska 85-åringen i Linköping ha rätt att bestämma vem som ska komma hem och ge omsorg, medan den som bor några mil bort i en annan kommun inte har den rätten? Den skillnaden är inte rimlig.

Lika självklart som att vi alla i hela landet kan välja primärvård måste det också vara att vi ska få bestämma vem som kommer hem till oss när vi blir äldre. Den förra regeringen lät en utredning ta fram ett förslag. Det förslaget behöver dammas av och bli till lag. De äldres rätt att bestämma är för oss viktigare än kommunpolitikens möjlighet att styra över hemtjänsten.

Men det räcker inte. De äldre måste också få påverka innehållet i hemtjänsten. Här är min hemkommun Linköping ett föredöme. Där har äldre med hemtjänst den möjligheten. Det finns de som hävdar att detta strider mot socialtjänstlagen. Men om det strider mot lagen att ge äldre rätt att bestämma måste lagen ändras.

Därför har vi från Centerpartiet föreslagit en lagändring. Den som fått hemtjänst beviljad ska också kunna påverka innehållet i den. Om jag den dag som var avsedd för dusch och rakning i stället vill komma ut för att höra fåglarnas vårkvitter måste jag själv kunna få avgöra det.

Dessutom måste det bli möjligt för de allra äldsta att bestämma när tidpunkten har kommit för att inte längre bo kvar i den bostad man haft som sitt hem så länge. Från 80 års ålder tycker vi att alla ska ha möjlighet att välja en bostad som ger trygghet och gemenskap om man det vill. Visst är det bra med hemtjänst för alla dem som vill ha det, men människan söker ofta trygghet och gemenskap, och är man gammal, ensam och bräcklig och vill bo nära andra ska man få göra det.

Det andra stora området där det krävs reformer handlar om att riva alla murar som finns för att få till ett gott samarbete mellan kommuner och landsting vad gäller just vård och omsorg om de allra äldsta. Det börjar växa fram bra modeller för hur detta ska kunna ske. Västra Skaraborg, Tiohundra och Ängelholm är några exempel. Problemet är att det finns många fler områden där det inte finns goda exempel.

En del av förklaringen är att äldreomsorgen även vad gäller lagstiftning är uppdelad i en del som styrs av socialtjänstlagen och en del som styrs av hälso- och sjukvårdslagen. Ena stunden kan sjuksköterskan baserat på hälso- och sjukvårdslagen fatta ett omedelbart beslut om en insats, men i nästa stund krävs ett myndighetsbeslut av en biståndshandläggare.

Så här kan man inte organisera framtidens moderna äldreomsorg. Det är dags att vi får en modern äldreomsorgslag som utgår från de behov som den äldre har och inte efter om det är landsting eller kommun som är ansvarig.

Trots att svensk äldreomsorg står inför många och stora utmaningar kommer det inga förslag från vänsterregeringen. I stället ägnar man sig åt att ta fram förslag som allvarligt kommer att försämra äldreomsorgen, inte förbättra den.

Det som kommer att få störst konsekvenser är utan tvekan förslaget om att förbjuda privata företag inom äldreomsorgen, Reepaluutredningen. Blir den verklighet kommer ett stort antal privata äldreboenden och privat hemtjänst att få stänga – inte på grund av de har dålig kvalitet, inte på grund av att de äldre och deras anhöriga är missnöjda och inte heller beroende på personalen är missnöjd utan endast av det skälet att vänsterpartierna miss-tror privata företag inom välfärden.

Svensk äldreomsorg har tillräckligt stora utmaningar utan att väl fungerande enheter ska behöva stängas av ideologiska skäl.

Fru talman! Sverige behöver ett nytt ledarskap, inte minst för att kunna hantera de utmaningar som äldreomsorgen står inför.
(Applåder)

Anf. 199 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Jag vet inte om riksdagsledamot Danielsson och jag har läst samma utredning. Den ligger på mitt bord där. Han säger att vi ska förbjuda alla privata äldreomsorgsalternativ och de entreprenörer som finns. Men det finns inte ett ord om det i den utredningen. Den är på 700 sidor. Ledamoten Danielsson kanske kan plöja den i påsk.

Att bli äldre är ingen sjukdom, inget undantagstillstånd, utan en del av livet. En del äldre slår in golfbollar i Portugal högt upp i åldern och är väldigt pigga, medan andra har kroppar som inte hänger med eller en ekonomi som inte heller tillåter den typen av extravagans. Klass och ålder avspeglar sig i ekonomi men även i åldrandet.

Många äldre hamnar i en situation då de behöver handfast hjälp med olika saker, och att släppa in människor i sitt hem är ett stort steg. Det måste finnas en tillit; det är självklart.

Äldre ska känna trygghet i sin tillvaro och få den omsorg som de är i behov av. Det är samhällets ansvar att det finns en äldreomsorg som är tillgänglig och likvärdig och håller en hög kvalitet. De besparingar och nedskärningar som tidigare har gjorts och görs inom äldreomsorgen har försämrat kvaliteten. Personalen hinner inte ge den hjälp och omsorg som behövs. I värsta fall har det inneburit att äldres säkerhet och trygghet inte har tillgodosetts.

Vänsterpartiet vill ha en jämlik och jämställd äldreomsorg med hög kvalitet, där de äldre har ett reellt inflytande över sin situation och sin vardag och där personalen har bra arbetsvillkor. Personalen är nämligen nyckeln i äldreboenden och i äldreomsorgen. Det är superviktigt att vi värnar dem på olika sätt.

Äldreomsorgen får heller aldrig bli en arbetsmarknadsregulator, som den var exempelvis i Stockholm under åtta år med en borgerlig majoritet, där många i hemtjänsten kom direkt från jobbtorgen. Sådant är direkt kontraproduktivt.

Vänsterpartiet har länge haft som krav att bemanningen inom äldreomsorgen ska bli bättre, och under hösten 2014 kom vi överens med reger-

ingen om en satsning på 2 miljarder kronor på helårsbasis under mandatperioden för att stärka möjligheten att höja kvaliteten på äldreboenden, något som är en lång process.

En stärkt bemanning leder till bättre äldreomsorg genom att skapa utrymme för personalen att göra mer saker med de äldre men också att utveckla arbetet.

I februari publicerade forskare vid Institutionen för socialt arbete på Stockholms universitet en ny rapport om hur äldreomsorgens arbetsvillkor har förändrats mellan 2005 och 2015. Studien bygger på enkätsvar från ca 1 200 undersköterskor och vårdbiträden i den svenska äldreomsorgen och från ca 4 400 i motsvarande yrkespositioner i Danmark, Finland och Norge.

Rapporten visar på flera stora förändringar inom den svenska äldreomsorgen. Antalet hjälptagare som en hemtjänstanställd möter under en arbetsdag har ökat påtagligt, samtidigt som personalens handlingsutrymme har minskat. Kontakten med cheferna funkar inte längre, helt enkelt. Personalen på äldreboenden upplever sitt arbete som betydligt mer psykiskt och fysiskt tungt och även mycket mer tidspressat år 2015 än 2005. Det går inte framåt. Det gick bakåt. Så får vi inte fler som vill arbeta i äldreomsorgen.

De senaste decenniernas privatiseringar i välfärden har inte lett till bättre villkor för de anställda – tvärtom. Jag menar att det här är allvarligt, för det är de anställda som sedan ska värna om och jobba med de äldre.

De anställa inom privat driven omsorg har genomgående sämre villkor och lägre löner än de som arbetar i kommunalt drivna verksamheter, och skillnaderna ökar. På två år har löneskillnaderna mellan privat och kommunalt anställd personal i äldreomsorgen fördubblats. Det finns också en rapport att läsa – *Så mycket bättre?* – som kom från Kommunal 2016.

Personaltätheten inom äldreomsorgen behöver öka, men det är minst lika viktigt att de som arbetar inom äldreomsorgen har rätt kompetens och adekvat utbildning. Det har precis kommit en utredning – den presenterades för en vecka sedan – *Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer*. Där finns en mängd bra förslag. Jag hoppas verkligen att några av dem kan genomföras. I utredningen tas legitimering av undersköterskor upp som en viktig fråga.

I dag saknar runt 20 procent av dem som arbetar på äldreboenden rätt gymnasieutbildning från omvårdnadsprogrammet. I hemtjänsten är motsvarande andel 25 procent. Här behöver mycket göras. Mot bakgrund av detta bör regeringen uppdra åt lämplig myndighet att utreda ett nationellt utbildningskrav för arbete inom äldreomsorgen. Det handlar också om att se över hur undersköterskeutbildningen ser ut nationellt eftersom den inte är specifikt superbra.

De flesta äldre vill bo kvar hemma så länge som möjligt. Men när ångesten kommer, när besöken på akuten blir många och när hemtjänstpersonalen springer ut och in genom dörrarna i ett snabbt tempo funkar det inte längre.

Antalet platser i permanent vård- och omsorgsboende, det som kallades särskilt boende tidigare, har mellan 2002 och 2011 minskat med 20 000 platser. Många platser har försvunnit. Det här var tidigare hem för lite skröpliga personer. För dem som i dag kommer in till den typen av boenden är det mer fråga om palliativa avdelningar. Det är sorgligt. Vi måste

fokusera på äldre som verkligen har ångest, är rädda och inte kan bo hemma. Jag återkommer till den frågan.

Det finns ett tydligt mönster i utvecklingen av kommunernas äldreomsorg. Man erbjuder helt enkelt färre platser. Dessvärre är det inte så stor skillnad mellan de blå kommunerna och de röda kommunerna. Det är något som vi måste jobba med tillsammans.

När äldre nekas plats på äldreboenden och hänvisas till hemtjänst kan de med ekonomiska resurser köpa fler tjänster. Det finns en hel marknad för det. Man kan få hjälp med både det ena och andra som hemtjänsten inte kan fixa. Det blir då en klassfråga.

Socialstyrelsen skriver i sin rapport *Vård och omsorg om äldre* att möjligheten för äldre att bo i särskilt boende har begränsats under de senaste fem åren. Detta skrev Socialstyrelsen 2015. Det är allvarligt.

I socialtjänstlagen anges att äldre ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande och att kommunerna ska inrätta särskilda boendeformer för service och omsorg för dem som behöver. Den lagen används inte så ofta på riktigt. Det här är en jättefråga.

Vänsterpartiet menar att det inte är rimligt att äldre inte erbjuds plats på äldreboenden när de uttryckligen vill flytta dit. Oro och otrygghet bedöms inte längre som tillräckliga skäl för att bevilja vård och omsorgsboende. I många fall krävs en demensdiagnos för att få plats. Vänsterpartiet menar att det behöver göras en översyn över gällande bedömningskriterier för beviljande av plats på äldreboende. Denna fråga vill vi flagga för, och det är den reservationen vi yrkar bifall till.

För tids vinnande yrkar vi bifall endast till reservation 13. Vi står förstås bakom övriga reservationer, och vi yrkar avslag på övriga motioner.

Anf. 200 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! De äldrefrågor vi diskuterar i dag rör en femtedel av befolkningen direkt och indirekt alla deras anhöriga och närstående. Det är många i Sverige som berörs av de 72 motioner och 132 yrkanden som behandlas i betänkandet. Tidigare talare har varit inne på bredden i yrkandena. De har visat att somt har blivit bättre, somt har inte alls blivit bättre och somt borde bli mycket bättre.

I betänkandet framgår hur många som är sysselsatta på myndighetsnivå och på andra nivåer med dessa frågor. Jag räknade till nio statliga myndigheter som har äldrefrågorna på sitt bord. Det är Socialstyrelsen, Vårdanalys och så vidare. Jag ska inte upprepa dem. Sedan finns SKL och en rad olika specialistcentrum, forskargrupper och så vidare.

Informationen har inte varit tillräckligt sammanhållen och överblickbar. Det kan vara ett skäl till varför den inte kommer till användning. Nu har rapporten *Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer* om 978 sidor kommit. Nu finns allt samlat, och vi behöver inte gå ut på olika webbsidor och leta efter informationen.

Det finns en del förslag, men det som har slagit mig när jag har läst rapporten och har sett analysen av patientlagen är att vi vet vad vi behöver göra. Jag tror att vi är eniga över parti- och blockgränserna, men varför tar det stopp på statlig nivå och riksnivå? Vi skriver, pratar och lägger ut på webbsidor, men varför når vi inte ut till landsting, kommuner och regioner? Det går trögt.

Jag har inte på dessa sidor hittat djupgående analyser av varför det tar stopp. Är det pengarna? Är det att den här generationen inte prioriteras tillräckligt mycket? Finns ålderism bakom? Är det bristande samordning? Är det brist på tid? Många säger att vi springer och springer och hinner inte läsa och tänka. Men det måste vi göra. Vi måste alltså ta vara på all kunskap för målgruppens skull och genomföra många av de förslag som har tagits fram. Det har varit tillkännagivanden i riksdagen, och vi har försökt att föra ut informationen på annat sätt.

Vilka far illa när vi inte för ut kunskapen? Främst är det den femtedel av befolkningen, de årsrika personerna, som inte får sina behov tillgodosedda. Det gäller också deras anhöriga och närstående. Det här leder också till ett politikerförakt, att vi i det här huset inte skulle lyssna eller försöka göra situationen bättre. Det gäller också på de politiska nivåerna ute i landsting och kommuner.

Vi ska inte debattera alla dessa sidor i dag, men jag blir bekymrad över tidsplanen 2019–2034. År 2034 ska förslaget vara genomfört. Tror ni att man ute i kommuner, landsting och regioner startar i dag det man borde ha startat i förrgår för att bli färdig 2034? Det är för många mandatperioder bort. Vi måste här och nu verka för att utvecklingen går framåt med bättre fart än vad den har gjort hittills.

Nu är vi inte ensamma i världen om att det går långsamt. Redan 2002 antog FN och WHO en plan för utvecklingen av livet för äldre, alltifrån möjligheter att arbeta, att inte diskrimineras, till vård och omsorg under livets sista skede. Det har inte hänt så mycket med den planen heller utanför Sveriges gränser.

Vi har ett uppdrag i riksdagen att följa upp våra beslut och att tillkännagivanden verkställs i Regeringskansliet. Men vi måste också driva på våra kollegor ute i landsting och kommuner att ta det vi skriver i betänkanterna på allvar.

Jag vill runda av med att glädjas åt tillkännagivandet om en kartläggning av våld och övergrepp mot äldre, andra former av våld och hedersvåld. Jag har många gånger sagt i talarstolen att vi inte ska glömma att också män i denna generation utsätts för våld.

Det finns en undersökning gjord i Stockholmsområdet som visar att årsrika män är lika utsatta som årsrika kvinnor för våld och övergrepp i nära relationer.

Jag tror att en del av ointresset för våld i den här generationen beror på att det skiljer sig från våld och övergrepp i yngre generationer, där det är främst kvinnor som har utsatts.

Jag står naturligtvis bakom Liberalernas reservationer i det här betänkandet, men jag tänker faktiskt inte yrka på någonting eftersom jag tycker att kammarens tid kan användas bättre.

(Applåder)

Anf. 201 CATHARINA BRÅKENHIELM (S):

Fru talman! Jag tyckte om Barbro's summering. Vi är eniga om det mesta som står i de här motionerna. Men varför tar det stopp? Egentligen är det den stora fråga vi skulle ha diskuterat här i kväll. Varför tar det stopp? Vi vet ju vad vi vill och är ganska eniga allihop.

Äldreomsorgen, fru talman, står inför stora utmaningar nu när befolkningen blir allt äldre. För att säkra en mer jämlik och jämställd vård och

omsorg där människor är trygga och känner delaktighet behöver vi förändra både arbetssätt och organisation.

I fredags presenterades resultatet av den stora utredningen som regeringen har beställt med förslag till en nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen. Där finns en rad bra förslag, bland annat att

- undersöka legitimationskrav för undersköterskor
- kraftigt öka antalet platser inom vård- och omsorgsutbildningarna
- införa nya bestämmelser för enhetschefer inom särskilda boenden – de ska ha lämplig utbildning för att få ha det jobbet
- införa en skyldighet för landsting och kommuner att tillsammans erbjuda en helhetslösning för multisjuka äldre genom multiprofessionella team
- införa ett nationellt kompetenscentrum om äldre och psykisk hälsa
- underlätta användningen av välfärdsteknik genom en nationell strategi och ge stimulansbidrag till kommuner som är innovativa på det området
- införa nationella inriktningsmål för antal anställda per chef – i dag har man ju på tok för många
- ge kommunerna möjlighet att besluta om införande av förenklad biståndsbedömning för personer över 80 år för vissa insatser, alltså betydligt mer flexibla former för beslut inom äldreomsorgen.

Utredningen föreslår också en treårig utbildningsinsats för personer som arbetar med mat åt de äldre. Det är också viktigt.

Regeringen har genom åren genomfört stora satsningar på äldreområdet. Man har påbörjat en historiskt stor satsning på ökad bemanning inom äldreomsorgen, beslutat att det ska finnas personal tillgänglig dygnet runt inom äldreomsorgen, genomfört ett stort nytt investeringsstöd för att öka antalet platser på äldreboenden och erbjudit gratis öppenvård för människor som är äldre än 85 år.

Många av de 130 motionerna handlar om just de här frågorna.

Fru talman! Kravet på att öka de äldres självbestämmande är en fråga som många motionärer tar upp. Det är en viktig fråga men också en självklar uppgift för kommunerna att arbeta med. Där har man absolut inte kommit tillräckligt långt.

När jag läser denna stora mängd motioner ser jag att många är engagerade. Många motioner visar på stort intresse, stor kunskap och samsyn över partigränserna när det gäller vad som behöver förändras och förbättras.

Många motioner handlar om att man ska öka resurserna – mer pengar. Men många handlar också om ett annat förhållningssätt och ett annat sätt att organisera omsorgen med de ganska stora resurser den redan har.

Mycket av det man kräver i motionerna ligger redan i dag under kommunernas ansvar. Jag har ändå uppfattningen att det behövs betydligt mer nationell styrning av äldreomsorgen. Den måste bli större i de stora och viktiga nationella frågorna, för det ska inte ha avgörande betydelse i vilken

kommun man bor. Man ska veta vilken äldreomsorg vi har i vårt land och vilken äldreomsorg man kan få och känna sig trygg med det.

En av motionerna i det stora motionshäftet, den om äldreperspektiv på våld i nära relationer, råder det alldeles särskild enighet om. Den bifalls av alla partier.

Våld mot äldre kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem som med rätta har fått ökad uppmärksamhet under de senaste åren.

Våldsutsatta äldre kvinnor befinner sig i en särskilt sårbar situation, då de i betydligt större utsträckning än yngre kvinnor har varit vana att hantera våld i familjen som något man inte bör tala om med utomstående.

Upptäckten av våld i familjer försvåras också av att tecknen kan missas för tecken på naturligt åldrande. En del anhörigas svårighet att acceptera att pappa slår mamma gör det än mer komplicerat. Att mamma kanske vill skilja sig från pappa efter ett långt äktenskap är också svårt att acceptera för en del anhöriga.

För att kunna upptäcka det så tidigt som möjligt behöver personer som arbetar med äldre få betydligt mer kunskap så att de känner igen tecknen på våld. Här är det viktigt att det finns utbildning även för alla de vikarier som är inne och arbetar i äldreomsorgen.

Man kan också behöva ekonomiskt bistånd och hjälp till annat boende för att komma ifrån sin partner. Här finns mycket att förbättra.

Fru talman! Vi ställer oss alltså bakom tillkännagivandet om våld mot äldre.

Äldre är inte en homogen grupp; det vet vi väl egentligen allihop. Ändå behandlas äldre som ett kollektiv. Men alla blir faktiskt inte precis likadana över en natt när de blir ålderspensionärer.

Rätten att fortsätta bestämma över sitt liv beskärs kraftigt den dagen man behöver lite hjälp för att klara vardagen. Det är alldeles oacceptabelt.

Det handlar egentligen inte i första hand om att bestämma vilket företag man ska få hjälp av. Det hjälper ju inte ett enda dugg. Det handlar om vad vardagen ska innehålla, vad man vill ha hjälp med och när man vill flytta till ett särskilt boende.

Vi vet i dag att det sällan är den äldre själv som väljer att flytta från sitt hem utan att det är anhöriga som får putta på.

I dag är dessutom biståndsbesluten på tok för olika mellan våra kommuner, vilket skapar stor oro. På de stora orterna är det en väldigt kort tid man bor på äldreboende medan man ute i landsortskommunerna kanske bor i många år.

Jag är övertygad om att man inte skulle få någon rusning till särskilda boenden om man helt släppte på biståndskravet så att de äldre själva får välja när de vill flytta till ett boende. De allra flesta vill bo kvar hemma så länge det någonsin går och kanske till och med lite för länge. Ingen rusning skulle det bli, men det skulle ge stor trygghet.

Fru talman! Att få känna doften av nylagad mat borde vara en självklarhet, inte minst för våra äldre. Mat är inte bara en överlevnadsfråga utan också något som både är förebyggande och hjälper till att hålla oss friska, glada och pigga.

Det hjälper dock inte att näringsinnehållet är bra om maten inte är ap- titlig och måltidssituationen är tråkig, trist och kanske ensam. Man ska faktiskt få längta till måltiderna, och man ska få välja mellan flera olika

alternativ. Det ska finnas mumsiga och goda mellanmål att tillgå hela dygnet för den äldre, och tiderna då måltiderna serveras ska utgå från den äldre och inte från personalens schema, vilket sker många gånger i dag.

Vi vet att både yrsel, att man faller, en del sjukdomar och depression i många fall är resultat av en dålig matsituation och ett allmänt trist liv.

Jag tycker att det får vara slut på att man kör mat i plastlådor kors och tvärs eller slevlar upp mat ur rostfria kantiner när de äldre ska äta. Mat ska ätas i gemenskap vid trevligt dukade bord. Mat, livskvalitet och välbefinnande hänger ju ihop.

Undernäring är ett minst lika allvarligt tillstånd som fetma i vårt land, inte minst bland våra äldre. Att förändra det är inte alltid någonting som kostar stora pengar. Det handlar mer om engagemang, kunskap och intresse.

När man gör biståndsbedömningen tycker jag att det borde vara en självklarhet att någon med dietistkompetens finns med som ser till att rätt varor handlas hem till den äldres kylskåp utifrån den äldres specifika behov. Det är inte säkert att de alltid överensstämmer med vad man handlat tidigare i sitt liv. Det har kommit nya varor, och man har lite andra behov.

Fru talman! Vi har i dag en kvalitetsmässigt god äldreomsorg, tycker jag. De braskande rubriker om vanvård i äldreomsorgen som vi då och då möts av hör inte alls till vardagen. Men det som brister i dag är möjligheten till ett gott liv när det gäller glädje och meningsfullhet. Det måste få finnas tid för saker som man vill göra, som man tidigare varit van vid eller som man nu vill göra när man bor på ett boende. Det kan vara allt från att baka en kaka till att snickra, spela på travet eller vistas ute och titta på fåglar eller påta lite i ett trädgårdsland – allt beroende på vad man har för ork, möjlighet och förmåga. Vi vet ju att den psykiska ohälsan bland våra äldre är otroligt hög.

Fru talman! Ett antal motioner från de flesta partier tar upp frågan om de äldres rättigheter och möjligheter att påverka sin vardag inom äldreomsorgen; de är alltför små. Det håller jag helt med om. I dag står det skrivet att våra äldre ska ha en *skälig* levnadsnivå, och detta begrepp vill många motionärer ändra till *god* levnadsnivå – att man får mer att säga till om i sin vardag.

Socialtjänstlagen är numera väldigt gammal, och en översyn och omarbetning ska göras så att den anpassas till dagens behov. Den har lappats och lagats under många år, så denna fråga måste arbetas in i det uppdraget.

En efterlängtat förändring är förslaget om att införa ett förenklat beslutsfattande, vilket är väldigt efterfrågat av kommunerna. Detta innebär att man kan erbjuda äldre personer omsorgsinsatser utan att göra en individuell prövning. Detta är positivt för de äldre, som själva kan bestämma när de vill ha insatserna. Det ökar delaktigheten och självbestämmandet, och det blir också förebyggande och avlastar anhöriga. Kommunerna sparar också in massor på administration, som kan användas till omsorg i stället. Förhoppningsvis gör detta också att personal och brukare får mer tid tillsammans.

Sammanfattningsvis, fru talman, har vi en bra äldreomsorg i vårt land, men samhället utvecklas och förändras i rask takt och därmed också kravet – vad vi vill ha och vad som är en värdig äldreomsorg för dagens pensionärer och kommande generationer. Vi måste ha en vård och omsorg som är

lyhörd för de äldres behov och önskemål. Den ska vara ödmjuk, stimulerande, öppen för anhöriga, flexibel, tillgänglig och trygg.

Jag yrkar bifall till tillkännagivandet och avslag på motionerna.
(Applåder)

Anf. 202 JAN LINDHOLM (MP):

Fru talman! Den rödgröna feministiska regeringen fortsätter det långsiktiga, tålmodiga arbetet med att göra Sverige till ett ännu bättre land att leva i. Den svenska modellen, som präglats av ett gemensamt och solidariskt ansvarstagande, utgör själva grunden för den välfärd så många andra länder skulle vilja dela med oss. Ett trygghetssystem från vaggan till gravstenen ger den enskilde möjligheter, mod och kraft att utveckla hela sin potential till gagn för hela samhällsbygget, utvecklingen och tillväxten.

Äldreomsorgen är ett centralt område i detta välfärdsbygge. Socialutskottets betänkande 9 om äldrefrågor är ett motionsbetänkande där yrkanden från allmänna motionstiden 2015 och 2016 behandlas.

Fru talman! Att komma som sista talare innebär att mycket förmodligen blir upprepningar. Kvaliteten på omsorgen av de äldre berör inte bara de äldre själva utan, som redan sagts, även deras anhöriga. Men vi ska inte heller glömma att vi allesammans sakta är på väg mot en förhoppningsvis välförtjänt och händelserik ålderdom. Äldrefrågorna är alltså något som berör alla och därför verkligen borde engagera.

Under 2015 hade över 300 000 personer hemtjänst eller bodde på ett särskilt boende för äldre. Oftast handlar debatten om de äldres situation och kvaliteten på de olika boendena. Minst lika viktig är dock frågan om kvaliteten på hemtjänsten eftersom de flesta äldre berörs av den stödformen.

Förutom 10 miljarder extra årligen till kommunsektorn, bland annat för att ge kommunerna möjlighet att lokalt anpassa satsningarna inom äldre vården, har Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet i budgeten för åren 2016–2018 lagt in fortsatta satsningar på ytterligare 2 miljarder årligen specifikt på äldreomsorgen för att det ska finnas mer personal runt om i kommunerna. Mer personal skapar utrymme för att exempelvis höja kvaliteten på måltiderna, ge mer tid till utevistelser och på olika sätt utforma omsorgerna utifrån de äldres behov och önsknings.

Men det finns fortfarande brister inom äldreomsorgen, och det finns stora utmaningar inför framtiden. Därför tillsatte regeringen 2015 en nationell utredare för att ta fram förslag som kan bidra till, och underlätta för kommunerna, att möta alla dessa utmaningar.

Det handlar inte enbart om att ökad medellivslängd, som vi ju faktiskt i grunden ser som väldigt positivt och önskvärt, leder till ett ökat personalbehov inom äldreomsorgen och att konkurrensen om arbetskraften är tuff när det i så många sektorer i samhället saknas arbetskraft. Det handlar också om organisation och innehåll i verksamheten.

Vi behöver stärka utvecklingen mot en äldreomsorg som är jämställd och trygg och utmärks av ökad delaktighet och ökat inflytande om både brukarna och personalen ska uppleva att verksamheten är den rätta och den de har rätt att förvänta sig.

För att stötta kommunerna, som ju de facto är de som har ansvar för äldreomsorgen, kan staten naturligtvis göra fler insatser än att bara tillföra ekonomiska medel. Här är några exempel på åtgärder som regeringen har

vidtagit för att bidra till en fortsatt positiv utveckling på området äldrefrågor:

Regeringen har i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting och Kommunalarbetsförbundet inlett ett arbete för att stärka kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen. Syftet är bland annat att underlätta för personer inom omsorgen som har en lägre utbildningsnivå att kunna bli undersköterskor.

Regeringen har låtit utreda förutsättningarna för en nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen.

Svenska standardiseringsinstitutet har fått ett utökat uppdrag och utökade medel för att utveckla nationella standarder för kvalitetssäkringar av bland annat äldreomsorgen.

Regeringen har även gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram åtgärdsförslag för att utveckla primärvården så att den bättre anpassas efter de äldres behov.

Våld mot äldre kvinnor, som jag tror att alla har talat om, har också uppmärksammats, bland annat genom uppdrag till Socialstyrelsen, uppdrag till Nationellt centrum för kvinnofrid och inte minst det påbörjade arbetet med att inrätta en jämställdhetsmyndighet.

Detta, fru talman, var bara några exempel på åtgärder, och i förra veckan kom den nationella utredaren, Susanne Rolfner Suvanto, med sina förslag för att säkra och öka kvaliteten i äldreomsorgen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

§ 17 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Proposition

2016/17:162 Nya regler om marknader för finansiella instrument (MiFID II och MiFIR)

Skrivelse

2016/17:168 Riksrevisionens rapport om svenska myndigheters beredskap inför Brexit-omröstningen

Motioner

med anledning av skr. 2016/17:115 Verksamheten i Europeiska unionen under 2016

2016/17:3661 av Kerstin Lundgren (C)

2016/17:3662 av Björn Söder m.fl. (SD)

med anledning av skr. 2016/17:118 Riksrevisionens rapport om upprättandet av tillfälliga gränskontroller vid inre gräns

2016/17:3663 av Linda Snecker m.fl. (V)

Prot. 2016/17:92
5 april

Äldrefrågor

§ 18 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 4 april

2016/17:418 Långa sjukskrivningar

av *Johan Forssell* (M)

till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:419 Regelkrångel för företag

av *Sofia Fölster* (M)

till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2016/17:420 Försenade utbetalningar av EU:s jordbruksstöd

av *Sten Bergheden* (M)

till statsrådet Sven-Erik Bucht (S)

2016/17:421 Regeringens konsumentpolitiska inriktning

av *Jessika Roswall* (M)

till statsrådet Per Bolund (MP)

2016/17:422 Migrationsverkets anvisningar

av *Gunilla Nordgren* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:423 Återuppbyggnaden av Irak

av *Robert Halef* (KD)

till utrikesminister Margot Wallström (S)

§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 4 april

2016/17:1182 Handel med västsahariska produkter

av *Lotta Johnsson Fornarve* (V)

till statsrådet Ann Linde (S)

2016/17:1183 Kunskap i skolor för att bemöta hedersförtryck

av *Tina Ghasemi* (M)

till utbildningsminister Gustav Fridolin (MP)

2016/17:1184 Lösning på bristen på tolkar

av *Ida Drougge* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:1185 Könsegregation i den svenska skolan

av *Lars-Arne Staxäng* (M)

till utbildningsminister Gustav Fridolin (MP)

2016/17:1186 Yrkesutbildningens år 2016

av *Lars Beckman* (M)

till statsrådet Anna Ekström (S)

2016/17:1187 Långtidssjukskrivna

av *Tina Ghasemi* (M)

till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:1188 Rivalitet mellan olika grupper i Irak och Syrien

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1189 Moderna beredskapsjobb

av *Jesper Skalberg Karlsson* (M)

till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2016/17:1190 Antibiotikaresistens

av *Åsa Coenraads* (M)

till statsrådet Gabriel Wikström (S)

2016/17:1191 Förbud mot polymerer

av *Jesper Skalberg Karlsson* (M)

till miljöminister Karolina Skog (MP)

2016/17:1192 Statliga mediers avslöjande av enskilda medborgare

av *Lars Beckman* (M)

till kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP)

2016/17:1193 Trafikskolor

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till statsrådet Anna Johansson (S)

Prot. 2016/17:92

5 april

§ 20 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 4 april

2016/17:1062 Den albanska minoriteten i Makedonien

av *Tina Acketoft* (L)

till statsrådet Ann Linde (S)

2016/17:1065 Ett särskilt sändebud för fredsprocessen i Mellanöstern

av *Sotiris Delis* (M)

till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1068 Läget i Östersjön

av *Karin Enström* (M)

till utrikesminister Margot Wallström (S)

den 5 april

2016/17:1114 Jämställdhet i Saudiarabien

av *Birgitta Ohlsson* (L)

till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1143 YH-utbildningar

av *Laila Naraghi* (S)

till statsrådet Anna Ekström (S)

2016/17:1137 Åtgärder för fler företag

av *Jörgen Warborn* (M)

till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2016/17:1136 700-megahertzbandet

av *Per Åsling* (C)

till statsrådet Peter Eriksson (MP)

Sammanträdet leddes
av tredje vice talmannen från dess början till och med § 6 anf. 41 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 69 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 87 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 112 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 151 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 190 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 4 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 5 Åldersbedömning tidigare i asylprocessen	3
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2016/17:SfU18	3
Anf. 1 MIKAEL CEDERBRATT (M)	3
Anf. 2 PAULA BIELER (SD).....	4
Anf. 3 SOLVEIG ZANDER (C)	6
Anf. 4 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V)	8
Anf. 5 FREDRIK MALM (L)	10
Anf. 6 ARON MODIG (KD).....	11
Anf. 7 YILMAZ KERIMO (S).....	12
Anf. 8 MIKAEL CEDERBRATT (M) replik.....	13
Anf. 9 YILMAZ KERIMO (S) replik.....	14
Anf. 10 MIKAEL CEDERBRATT (M) replik.....	14
Anf. 11 YILMAZ KERIMO (S) replik.....	14
Anf. 12 PAULA BIELER (SD) replik.....	14
Anf. 13 YILMAZ KERIMO (S) replik.....	15
Anf. 14 PAULA BIELER (SD) replik.....	15
Anf. 15 YILMAZ KERIMO (S) replik.....	16
Anf. 16 SOLVEIG ZANDER (C) replik	16
Anf. 17 YILMAZ KERIMO (S) replik.....	16
Anf. 18 SOLVEIG ZANDER (C) replik	17
Anf. 19 YILMAZ KERIMO (S) replik.....	17
(Beslut fattades under § 10.).....	17
§ 6 Trafiksäkerhet.....	17
Trafikutskottets betänkande 2016/17:TU11	17
Anf. 20 KARIN SVENSSON SMITH (MP).....	17
Anf. 21 JOHAN ANDERSSON (S)	20
Anf. 22 BORIANA ÅBERG (M).....	23
Anf. 23 JOHAN ANDERSSON (S) replik.....	25
Anf. 24 BORIANA ÅBERG (M) replik.....	26
Anf. 25 JOHAN ANDERSSON (S) replik.....	26
Anf. 26 BORIANA ÅBERG (M) replik.....	27
Anf. 27 KARIN SVENSSON SMITH (MP) replik.....	27
Anf. 28 BORIANA ÅBERG (M) replik.....	27
Anf. 29 KARIN SVENSSON SMITH (MP) replik.....	28
Anf. 30 BORIANA ÅBERG (M) replik.....	28
Anf. 31 PER KLARBERG (SD)	29
Anf. 32 ANDERS ÅKESSON (C)	32
Anf. 33 BIRGER LAHTI (V).....	34
Anf. 34 NINA LUNDSTRÖM (L)	35
Anf. 35 JOHAN ANDERSSON (S) replik.....	37
Anf. 36 NINA LUNDSTRÖM (L) replik.....	37
Anf. 37 JOHAN ANDERSSON (S) replik.....	38
Anf. 38 NINA LUNDSTRÖM (L) replik.....	38

Anf. 39 LARS-AXEL NORDELL (KD)	39
Anf. 40 JIMMY STÅHL (SD)	41
Anf. 41 STAFFAN DANIELSSON (C).....	44
Anf. 42 STAFFAN DANIELSSON (C).....	45
(Beslut fattades under § 10.)	45
§ 7 Kompetenskrav vid vissa fordonskontroller	45
Trafikutskottets betänkande 2016/17:TU19	45
(Beslut fattades under § 10.)	45
§ 8 Tidsbegränsande bygglov för bostäder.....	46
Civilutskottets betänkande 2016/17:CU21.....	46
Anf. 43 EWA THALÉN FINNÉ (M).....	46
Anf. 44 ROGER HEDLUND (SD)	47
Anf. 45 OLA JOHANSSON (C).....	48
Anf. 46 NOOSHI DADGOSTAR (V)	50
Anf. 47 TUVE SKÅNBERG (KD)	51
Anf. 48 SHADIYE HEYDARI (S)	53
Anf. 49 EMMA HULT (MP)	54
Anf. 50 ROBERT HANNAH (L).....	55
Anf. 51 ROGER HEDLUND (SD) replik.....	57
Anf. 52 ROBERT HANNAH (L) replik	57
Anf. 53 ROGER HEDLUND (SD) replik.....	58
Anf. 54 ROBERT HANNAH (L) replik	58
(Beslut fattades under § 10.)	59
§ 9 Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft	59
Utbildningsutskottets betänkande 2016/17:UbU12.....	59
Anf. 55 THOMAS STRAND (S).....	59
Anf. 56 BETTY MALMBERG (M).....	62
Anf. 57 THOMAS STRAND (S) replik.....	65
Anf. 58 BETTY MALMBERG (M) replik	65
Anf. 59 THOMAS STRAND (S) replik.....	66
Anf. 60 BETTY MALMBERG (M) replik	66
Anf. 61 ROBERT STENKVIST (SD)	67
Anf. 62 BETTY MALMBERG (M) replik	68
Anf. 63 ROBERT STENKVIST (SD) replik	69
Anf. 64 BETTY MALMBERG (M) replik	69
Anf. 65 ROBERT STENKVIST (SD) replik	70
Anf. 66 ELISABET KNUTSSON (MP)	70
Anf. 67 BETTY MALMBERG (M) replik	72
Anf. 68 ELISABET KNUTSSON (MP) replik.....	72
Anf. 69 BETTY MALMBERG (M) replik	72
Anf. 70 ELISABET KNUTSSON (MP) replik.....	73
Anf. 71 FREDRIK CHRISTENSSON (C).....	73
Anf. 72 THOMAS STRAND (S) replik.....	76
Anf. 73 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik	77
Anf. 74 THOMAS STRAND (S) replik.....	77
Anf. 75 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik	78
Anf. 76 LINDA SNECKER (V)	78
Anf. 77 BETTY MALMBERG (M) replik	80
Anf. 78 LINDA SNECKER (V) replik	80

Anf. 79 BETTY MALMBERG (M) replik.....	81
Anf. 80 LINDA SNECKER (V) replik.....	81
Anf. 81 ROGER HADDAD (L)	82
Anf. 82 THOMAS STRAND (S) replik	83
Anf. 83 ROGER HADDAD (L) replik.....	84
Anf. 84 THOMAS STRAND (S) replik	84
Anf. 85 ROGER HADDAD (L) replik.....	85
Anf. 86 LARRY SÖDER (KD)	85
Anf. 87 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S).....	87
Anf. 88 BETTY MALMBERG (M) replik.....	90
Anf. 89 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik.....	90
Anf. 90 BETTY MALMBERG (M) replik.....	91
Anf. 91 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik.....	91
Anf. 92 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik.....	92
Anf. 93 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik.....	92
Anf. 94 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik.....	93
Anf. 95 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik.....	93
Anf. 96 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	94
Anf. 97 BETTY MALMBERG (M) replik.....	95
Anf. 98 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik.....	95
Anf. 99 BETTY MALMBERG (M) replik.....	96
Anf. 100 PER-ARNE HÅKANSSON (S) replik.....	96
Anf. 101 HANS ROTHENBERG (M)	96
Anf. 102 ANNIKA LILLEMETS (MP)	99
(forts. § 11)	101
Ajournering.....	101
Återupptaget sammanträde.....	101
§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	101
SfU18 Åldersbedömning tidigare i asylprocessen	101
TU11 Trafiksäkerhet	103
TU19 Kompetenskrav vid vissa fordonskontroller.....	106
CU21 Tidsbegränsande bygglov för bostäder	106
§ 11 (forts. från § 9) Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (forts. UbU12).....	107
Anf. 103 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik.....	107
Anf. 104 ANNIKA LILLEMETS (MP) replik.....	107
Anf. 105 Statsrådet HELENE HELLMARK KNUTSSON (S) replik.....	108
Anf. 106 ANNIKA LILLEMETS (MP) replik.....	108
Anf. 107 VALTER MUTT (MP)	108
Anf. 108 FINN BENGTSSON (M)	109
(Beslut skulle fattas den 6 april.)	110
§ 12 Konsumenträtt	110

Civilutskottets betänkande 2016/17:CU12.....	110
Anf. 109 TUVE SKÅNBERG (KD)	110
Anf. 110 EVA SONIDSSON (S)	112
Anf. 111 LARS BECKMAN (M)	114
Anf. 112 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	117
Anf. 113 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP)	118
Anf. 114 LARS BECKMAN (M) replik	121
Anf. 115 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	121
Anf. 116 LARS BECKMAN (M) replik	122
Anf. 117 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	122
Anf. 118 OLA JOHANSSON (C).....	123
Anf. 119 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V)	125
Anf. 120 LARS BECKMAN (M) replik	128
Anf. 121 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	128
Anf. 122 LARS BECKMAN (M) replik	129
Anf. 123 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	129
Anf. 124 OLA JOHANSSON (C) replik.....	129
Anf. 125 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	130
Anf. 126 OLA JOHANSSON (C) replik.....	130
Anf. 127 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	130
Anf. 128 ROBERT HANNAH (L).....	131
Anf. 129 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	132
Anf. 130 ROBERT HANNAH (L) replik	133
Anf. 131 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	133
Anf. 132 ROBERT HANNAH (L) replik	134
Anf. 133 MATS GREEN (M)	134
Anf. 134 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	136
Anf. 135 MATS GREEN (M) replik.....	136
Anf. 136 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	137
Anf. 137 MATS GREEN (M) replik.....	137
Anf. 138 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	138
Anf. 139 MATS GREEN (M) replik.....	138
Anf. 140 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	138
Anf. 141 MATS GREEN (M) replik.....	139
(Beslut skulle fattas den 6 april.).....	139
§ 13 Marknäten och public service	139
Kulturutskottets betänkande 2016/17:KrU7	139
Anf. 142 ARON EMILSSON (SD).....	139
Anf. 143 OLOF LAVESSON (M)	141
Anf. 144 GUNILLA CARLSSON (S)	143
Anf. 145 NICLAS MALMBERG (MP).....	144
Anf. 146 ARON EMILSSON (SD) replik	145
Anf. 147 NICLAS MALMBERG (MP) replik.....	146
Anf. 148 ARON EMILSSON (SD) replik	146
Anf. 149 NICLAS MALMBERG (MP) replik.....	147
Anf. 150 ANGELIKA BENGTSSON (SD).....	148
Anf. 151 OLOF LAVESSON (M) replik.....	149
Anf. 152 ANGELIKA BENGTSSON (SD) replik.....	150
Anf. 153 OLOF LAVESSON (M) replik.....	150
Anf. 154 ANGELIKA BENGTSSON (SD) replik.....	150
(Beslut skulle fattas den 6 april.).....	151

§ 14 Straffrättsliga frågor 151

Justitieutskottets betänkande 2016/17:JuU16.....	151
Anf. 155 LAWEN REDAR (S)	151
Anf. 156 KRISTER HAMMARBERGH (M)	153
Anf. 157 LAWEN REDAR (S) replik.....	156
Anf. 158 KRISTER HAMMARBERGH (M) replik	156
Anf. 159 LAWEN REDAR (S) replik.....	156
Anf. 160 KRISTER HAMMARBERGH (M) replik	157
Anf. 161 ADAM MARTTINEN (SD).....	157
Anf. 162 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP).....	159
Anf. 163 KRISTER HAMMARBERGH (M) replik	160
Anf. 164 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	161
Anf. 165 KRISTER HAMMARBERGH (M) replik	161
Anf. 166 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	162
Anf. 167 JOHAN HEDIN (C)	162
Anf. 168 LINDA SNECKER (V).....	164
Anf. 169 ROGER HADDAD (L)	166
Anf. 170 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	167
Anf. 171 ROGER HADDAD (L) replik.....	168
Anf. 172 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	168
Anf. 173 ROGER HADDAD (L) replik.....	169
Anf. 174 ANDREAS CARLSON (KD)	169
Anf. 175 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP).....	171
Anf. 176 ROGER HADDAD (L) replik.....	171
Anf. 177 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	172
Anf. 178 ROGER HADDAD (L) replik.....	172
Anf. 179 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	173
Anf. 180 ANDREAS CARLSON (KD) replik.....	173
Anf. 181 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	173
Anf. 182 ANDREAS CARLSON (KD) replik.....	174
Anf. 183 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	174
(Beslut skulle fattas den 6 april.)	175

§ 15 Processrättsliga frågor 175

Justitieutskottets betänkande 2016/17:JuU17	175
Anf. 184 BEATRICE ASK (M)	175
Anf. 185 SUSANNE EBERSTEIN (S)	176
Anf. 186 BEATRICE ASK (M) replik	178
Anf. 187 SUSANNE EBERSTEIN (S) replik.....	179
Anf. 188 BEATRICE ASK (M) replik	179
Anf. 189 SUSANNE EBERSTEIN (S) replik.....	179
Anf. 190 ADAM MARTTINEN (SD).....	180
Anf. 191 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP).....	182
Anf. 192 JOHAN HEDIN (C)	183
Anf. 193 LINDA SNECKER (V).....	185
Anf. 194 ANDREAS CARLSON (KD)	186
(Beslut skulle fattas den 6 april.)	187

§ 16 Äldrefrågor..... 187

Socialutskottets betänkande 2016/17:SoU9	187
Anf. 195 EMMA HENRIKSSON (KD).....	187
Anf. 196 ANN-BRITT ÅSEBOL (M).....	189

Prot. 2016/17:92

5 april

Anf. 197 PER RAMHORN (SD)	192
Anf. 198 STAFFAN DANIELSSON (C).....	193
Anf. 199 KARIN RÅGSJÖ (V)	195
Anf. 200 BARBRO WESTERHOLM (L).....	197
Anf. 201 CATHARINA BRÅKENHIELM (S)	198
Anf. 202 JAN LINDHOLM (MP).....	202
(Beslut skulle fattas den 6 april.).....	203
§ 17 Bordläggning.....	203
§ 18 Anmälan om interpellationer	204
§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar	204
§ 20 Anmälan om skriftliga svar på frågor	205
§ 21 Kammaren åtskildes kl. 22.29.	206